

Kaluli Baibel

Kaluli New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Iliga:felo:	4
1 Tesalonaika	40
2 Tesalonaika	44
1 Timoti	47
2Timoti	52
Taitus	56
Filemon	59
Yemes	61
1 Yon	66
2 Yon	71
3 Yon	72

Iliga:felo:

To we tamina agelema

Iliga:felo: bugo: we Lug e sa:sa:lo:. Tamin amio:, Lug e Ya:su o:lia: sia:la:ga:, Ya:suwa:lo: dimido: a:no: tambo e sa:sa:lo: ko:lo: malolo: a:no:, Lug Bugo: a:namio:, ge agelema. A:la:ta:ga: Lug Bugo: a:namilo: malolo: da:lab a:no:, hebo: Iliga:felo: bugo: wena kudu sio: ko:lo: da:lab.

Bugo: wema: usamio:, malolo: ko:li ko:lilo: da:lab. Godeya: Mamayo:, tilidabu kaluka:isaleya ilili alitaki, halaido: o:lia: asulo: nafa o:lia:yo: imo: dimi. Iyo: Ya:suwa: to a:no: dia:sa:ga:, heno: tambo wida:li ha:nakiyo:, Ya:su amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: modo: fa:la:dowaki, sa:so: a:na anayo:.

Tamin amio: Ya:suwa: mano: Yu kaluka:isale ili ko:le kudu ane ko:sega, Godeya:yo:, to nafa a:no:, henfelo: kaluka:isale we tambo tilidabuma:ki, widabiki, iliyo: dia:ga:, Yu kaluka:isalema i o:mo:wo:lo: wida:li ane. Tamin amio: Ya:suwa:lo: tiliwido: kalu iyo: Godeya: towo: wida:i ane ko:sega, tif amio: Ya:suwa:yo: Solo: ene nanog dima:ki, da:feyo:.. A:la:fo:ko:lo: Iliga:felo: bugo: wenamio:, nanog alan elo: dimido:wo: a:na sa:la:lo: da:lab.

Iliga:felo: bugo: we heb do:go:fela:fo: ko:lo: da:lab. To a:no: tambo edakiyo:, Lug eyo: a:la:sa:sa:lo:, "Ya:suwa: towo: wida:i ha:nab amio:, tilidabu kaluka:isaleyo: modo: fa:la:dowaki, sa:so: anayo:" a:la:sa:sa:lo:. Heb agelo: we, Ya:lusalem amio: Bida e towo: widakiyo:, Ya:su e Godeya:lo: da:feyo: kaluwo: eka: a:la:liki wido:. (1.1 - 6.7) Heb andebo: we, Yudia hen o:lia:, Samalia hen o:lia:, Galili hen o:lia: a:namio:, Ya:suwa: to nafa a:no: wida:i ane. (6.8 - 9.31) Heb asolo: we, tilidabu kalu iyo: wida:i ha:nakiyo:, to nafayo: Antio:g amisa:na fa:la:dowo:. (9.32 - 12.24)

Heb fa:la:damelo: we, Ya:su amilo: tilidabu man a:no: anaya:sa:ga:, Esia hen a:na ane. (12.25 - 16.5) Heb biyo: we, Fol eyo: Kolin amisa:n o:lia: Efesa:s amisa:n o:lia: a:namio: sa:s ho:giyo: a:na mo:modo: (16.6 - 19.20) Heb do:go:feyo: we, to nafayo: Lom amisa:n a:na fa:la:dowa:sa:ga:, anayo:. (19.21-28.31)

Ya:su E Hebene halona ha:na:nakiyo:, Godeya: Mamayo: mia:b a:la:saefa:

1 Tiofela:s ge, Ya:suwa:lo: tamin amilo: mo:mo:da wido:wo:lo:, dimido:wo:lo:, a:la:ta:ga: Hebenelo: a:ma:la:do: ane a:no:, Lug ne tamin amio: gemo: sa:sa:liga:fo:. Godeya:yo: Ya:suwo: Hebene halonamio: semo: tililia: ha:naki, Eyo: Enedo: iliga:felema:no: kaluwo: da:fea:sa:ga:, imo:wo: asuluma:no: to nowo: Mamaya: halaido: a:ma:yo: sio:. ³ Ya:suwo: sowa:sa:ga:, mela:no:wo: a:dia:sa:ga: dasilakiyo:, Enedo: iliga:felema:no: kaluwo: e hendele dasilia:ga: mela:no:wo: di a:la: tili asuluma:ki, E ho:lono: do:la:fo: fa:la:da:ino: i o:lia: sia:len. A:la:ta:ga:yo: Eyo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:no: wida:len.

⁴ Ya:suwa:yo: egele silikiyo:, imo:wo: a:la:sio:, "Gio: Ya:lusalemo: semo: ta:fo: ha:nakiyo:, Dowa:lo: boba kelego: gimo:lo: dimia:no: dinali sio: a:no:, niyo: gimo:wo: tamin amio: sio: ko:lo:, giliyo: a:no: dia:ni ya:sita:bi. ⁵ Yona:yo: ho:n deya to:lola:len ko:sega, Godeya:yo: gio: Ene Mamaleya: to:loma:no:wo:, ho:len a:la:se ko:na:ma dowab."

⁶ A:la:fo:ko:lo: iyo: kegea:sa:ga:, Ya:sumo:wo: a:la:dabuba:ba:, "Alan, Isolael kaluka:isaleyo: halale alitakiyo:, inin amio: misa: kalu nowo: fa:la:dota:ga:, wa:ka bo:fo:melea:ki, giyo: o:go: o:li dimi-dama:no:wele?"

⁷ A:la:dabuba:dabiki, Ya:suwa:yo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, "Kelego: fa:la:doma:no: ho:len a:no: Dowa: Ene da:feyo: ko:lo: gio: mada mo:asulo: ko:lo:lab. ⁸ Ko:sega Mamaya:yo: gio: go:lu alitalikiyo:, gio: halaido:wo: dia:sa:ga: ami, Ni towo: Ya:lusalemo:lo: Yudiayo:lo:, Samalia hen a:namio: wida:sa:ga:, a:la:ta:ga:yo: henfelo: we tambo wida:li sia:mela:ib" a:la:sio:. ⁹ To a:no: sa:la:sa:ga: eletakiyo:, Ya:suwo: halona ha:nabiki, iyo: alolo bo:fo:lono:, E kola: go:lulabiki, iliyo: wa:kabiyo: mo:ba:ba:. ¹⁰ Ya:suwo: akina o:ha:na:labiki, iyo: a:no: alolo bo:fo:li elen ami, kalu a:la: nowo:, helebeso:g ho:lo: ka sa:ga:lela: ko:lo:, wigibole a:naka handalota:ga:, ili aniba kagayo:. ¹¹ Kalu a:la:ma:yo: imo:wo: a:la:sio:, "Ga:lili kalu gio:, madali akin amio: alolo bo:fo:leko: mo:wo: ha:? Ya:su gi o:lia:lo: elen ko:lo: Godeya: Hebenelo: tilia:gane a:no:, E a:ma:la: yalikiyo:, E Hebenelo: ha:nabikilo: ba:dab o:leaum a:ma:la:yo:lo: a:la:ka mia:ib."

Iliyo: Yuda:sa: hendo: dia:no: kaluwo: da:feyo:.

¹² Olif misio: a:no: Ya:lusalem o:lia:yo: ko:na:ma ko:lo:, [†] iyo: Olif misio:wo: ta:ta:sa:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem ane. ¹³ Iyo: Ya:lusalem fa:la:dowa:sa:ga:yo:, ilo: sa:sen galale wa:l amio: a:na tiane. Kalu i a:namilo: seno: we, Bida, Yon, Yemes, Andulu, Filib, Tomas, Ba-tolomiyu, Madiyu, Yemes Alofiusa: inso:, Saimon Sa:la:t kalu ^{††}, a:la:ta:ga: Yuda:s, Yemesa: inso:. ¹⁴ Kalu i a:ma:yo: asulo:wo: imilise dota:ga:, Godemo: dulugu sa:la:len. A:la:ta:ga: Ya:su ano, Malia, o:lia: ka:isale no-lo:lo:, a:la:ta:ga: Ya:su ao i nolo:lo: i o:lia: siliki, dulugu sa:la:len. ¹⁵ Ho:len a:namio: Ya:su amilo: tilidabu kalu-ka:isale agelo:wo:, do:la:lowo:wo: do:la:fo: a:la:ta:ga: do:la:fo: a:la: Iyo: kegeneliabiki, Bidayo: usa dasilia:ga: kagafo:liki, towo: imo:wo: a:la:sio:, ¹⁶ "Nao i, Yuda:s e ni o:lia: sia:likilo:, nili nanogdo: dia:seno: nowo: e. Mo:lu-wo: Mamaya:yo: emo: dinali sa:labikiyo:, Debidi eyo: Godeya: bugo: amio:, Yuda:s eyo: Ya:suwo: teledo-ma:ib a:la:bo:, Debidi e sa:sa:li alifa: A:la:fo:ko:lo: o:g wenamio:, hendele fa:la:dowab." Bida eyo: imo:wo: a:la:sio:.

¹⁸ Yuda:s eyo: mogago:wo: dimida:sa:ga:, mole elo: di a:ma:yo:, hen nowo: kilili. A:la:ta:ga: Yuda:s e hen a:na ha:na:sa:ga:, sulufu: tindakiyo:, kufo: elo:wo: a:no: gasedaki, gono: ha:la:ya sugusulia: handalowo:.

¹⁹ Ya:lusa:lem kaluka:isaleyo: tambo dabu ko:lo: iliyo: hen a:no: ene to wikilakiyo:, Akedama a:la:sio:. To a:no: ha:go: we, ho:bo:lo: tulo: hen.

²⁰ Bida eyo: towo: wa:ka a:kudu sa:laki, "Gisalo: bugo: amio: a:la: dinali sio:, 'Hen elo: a:namio: kelego:wo: aundo:ma doma:ib ko:lo:, kalu imilig nowo:lo: a:namio: mada mo:doma:ib.' A:la:ta:ga: Gisalo: bugo: amio: to nowo: a:la:sio:, 'Kalu noma:yo: nanog elo: dia:sen a:no: o:lika dia:ib.' ²¹ A:la:fo:ko:lo: kalu imilig nowo: ni o:lia: gasayaki, Ya:su a:ma:la:do: dasi a:no: eyo: walama:ki, niliyo: da:fema:nigo:l. Kalu a:no: negeledo: Ya:su o:lia:lo: sia:sen a:no:, Yon elo: ho:n amio: to:lolo: a:la:ta:ga: mio:wo:, Ya:su elo: Hebenelo: a:ma:la: anelo: ba:ba: a:no: ko:lo: da:fema:no:" Bida a:la:sio:.

²³ A:la:fo:ko:lo: iliyo: kalu wiyo: a:la: ko:lo: salifa:. Nowo: Yosa:b Basabas a:la:do: sa:la:sen a:no: ko:lo: sio:. Ene wiyo: nowo: Yustus. Kalu nowo: Matias. ²⁴ Wi a:la: a:no: salitakiyo:, iliyo: Godemo:wo: a:la: dulugu sio:, "Alan Giyo:, nili kufa: uso: ba:da:sen ko:lo: a:la: we nowo: Giyo: da:feyo:lalega, Giyo: nimo:wo: walama. ²⁵ Yuda:s e nanog enedo:wo: ta:ta:sa:ga:, hen elo: ego:le, enedo: a:na doma:ni ane ko:lo: kalu a:no: e nanogdo: dia:sa:ga:, Iliga:felo: kalu doma:ki, Giyo: nimo:wo:

[†] Gilik towo: a:la:sa:sa:lo:, "Olif misio:wa a:la:ta:ga: Ya:lusalemdo fa:la:doma: ha:nab a:no:, Ha:fo:lo: Dowan ho:len amilo: hanan o:leaum ilido: ko:lo:lab." Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namio:, iliyo: kilo-mita imilise o:li ha:nan ko:lo: Olif misio: a:la:ta:ga:yo: Ya:lusalem ha:nano: o:leo:ngo: dowo: ^{††} Sa:la:t a:la:do: sa:laba: ha:ga we. Kalu i a:no: nanogdo: halaido: dimidan ko:lo: iyo: gamani ho:gi diaki-lo: nanogdo: dimidama:no: asulan a:ma: wiyo: we.

walama." ²⁶ Iliyo: a:la: dulugu sa:la:sa:ga: ami, iyo: wi imilig nowo: fa:la:doma:ki, a:la:ma: wiyo: ibuwa sa:sa:la:sa:ga:, a:na hea:sa:ga: ba:ba: amio:, Matiasa: wiyo: di ko:lo: e Iliga:felo: kalu kugu a:no: e ko:lo: dowo:.

Godeya: Mamayo: mio:.

² Bentekos ho:len [‡] a:no: fa:la:dowabiki, tilidabu kaluka:isaleyo: sagala:liki, a usa kegeo:. ² Iyo: a:na sen amio:, wigibo a:naka fo alano:, fufa alano: o:ngo: ko:lo: halona a:la:ta:ga: a uso: tambo wa:lifo:. ³ Iliyo: kelego: nowo:, de wa:sowayo: eano: o:ngo: ko:lo: ba:da:sa:ga:, de ean o:ngo:ma:yo: kaluka:isale tambo gogo alifela:i ane. ⁴ I a:no: tambo amio: Mamayo: ilil-itabiki, imo:wo: asulo:wo: dimiaki, halaido:wo: dia:sa:ga:, to ko:li ko:lilo:wo: a:na mo:mo:da sio:.

⁵ Ho:len a:namio: Yuwa: mando: kudu ha:nan kalu nolo: hen ko:li ko:lilo:wa a:la:ta:ga: ya:sa:ga:, Ya:lusalem a:na sen. ⁶ Iyo: fo alan a:no: da:da:ga:yo: tambo kegea:sa:ga: ami, Iliga:felo: kalu iliyo: to sa:lakiyo:, kalu kegeo: i a:ma: towo: sa:labiki, iyo: iligaki kele asulu tandeo:. ⁷ Iyo: molo asulaki a:la:sio:, "Kalu i we Ga:lili kalule ko:sega o:go: ililo: to sa:laba:, niliyo: nini to a:da:dab we, mo:wo: o:bele?" ⁹ Nio: heno: ko:li ko:lilo:wa a:la:ga:ga: mio:. Nolo: Patia, Midia, Elam. Nowo: Yudia, Kabadosia, Pontus, Esia, Filigia, Bafilia, Isib, a:la:ta:ga: Libia hen anibamilo: Salini amisa:n a:namilo: sa:seno: a:no: ko:lo: mio:, a:la:ta:ga: nolo: Lom a:na a:la:ta:ga: ya:sio:. ¹¹ Ni us amio:, nolo: Yu kalu, nolo: Yu kaluma ko:sega, Yu kalu ililo: tilidabu o:leaum, iyo:lo: a:la:tilidabu. Nolo: Kilit kalu, nolo: Alebia kalu, ko:sega ililo: Godeya:lo: molo ha:na:no: to widab a:no:, niliyo: ninin towa: do:do:l" a:la:sio:. ¹² Iyo: moda:sa:ga:, kele asulaki egelebo: a:la:dabu ba:ba:, "We o:bo:ngo: fa:la:dowabele?" ¹³ Ko:sega kalu nol-ba:ya: dio:ge sa:laki, "Kalu we wain ho:n na:sa:ga: dafolakigab" a:la:sio:.

Bidayo: towo: kalu kegeo: o:mo: wido:.

¹⁴ Bida e, iliga:felan kalu kelena:la:fo: nol o:lia: dasi-la:sa:ga: kagafo:liki, Bida eyo: kaluka:isale kegeo: imo:wo: towo: halale widakiyo: a:la:sio:, "Yu kalu o:lia: Ya:lusalemdo: sa:sen kalu gio:, niyo: mo:wo: dinafa fanda sa:ma:nigo:l ko:lo: gio: dabuma. ¹⁵ Gili asulakiyo: kalu i we dafolab a:la:asulab ^{††} ko:sega, o:go: ofa:si agato:wa dowab ko:lo: kalu i we mada mo:dafolab. ¹⁶ O:ngo:ma! Kalu i we, dinali sa:lan kalu Yoel, elo: di-nali sio: o:leaum dimidab. Yoel eyo: a:la:sio:, ¹⁷ "Godeya:yo: sa:lakiyo:, "Elema:no: ho:lenu: ko:na:ma dowalikiyo:,"

[‡] Bentekos ho:len a:la:do: sa:laba: mo:wo: we. Mo:luwo: Tinio: Ma:no: Ma:no:wo: Ho:lenu: ta:ta:sa:ga:, ho:len agelo:wo: do:la:fo: bi-la:fo: fa:la:dowab amio:, Isolael kaluka:isaleyo: sagalaki kegea:sen. (Bo:ba 23.15-22) Ho:len do:la:fo: bila:fo: fa:la:dowab a:no: Gilik towo:, 'Bentekos' a:la:sa:la:sen. ^{††} Yu kalu ili man amio:, wain ho:n kea:fo mo:nan. Iyo: ga:luwo: nan ko:lo:iyo: a:namio: o:li no:nolan. I Tes 5.7

Ni Mamayo: kaluka:isale tambomo: ko:go:lu alifelema: no: ko:lo;

Gi so:wa iyo:lo; ga:la:la:yo:lo; dinali sa:lan kaluwa:lo: widan o:ngo: doma:ib.

So:wa iliyo: ho:le ba:ba:ib, a:la:ta:ga;

kalu anaso: imo:wo: ofowo: walalifelema:ib.

¹⁸ Ho:len a:namio; madali nanogdo: dian kaluka:isale i a:namio:lo:

Ni Mamayo: ko:go:lu alifelema: no: ko:lo:

iy:lo: dinali sa:lan kaluwa:lo: widan o:ngo: doma:ib.

¹⁹ Niyo: akin halonamio: molo ha:na: no:wo: dimidama: no:.

A:la:ta:ga: henfelo: wiyo:lo: a:la:dimidama: no:.

Ho:bo: o:lia: de o:lia: a:la:ta:ga: de ho:mo:n alan fa:la:doma:ki dimidama: no:.

²⁰ Alana: ho:len nafaleyo: o:semo:fa:la:dowalikiyo; ofo: sololiaki,

eleyo: ho:bo: o:ngo: doma:ib.

²¹ Ho:len a:namio: kaluka:isale abeyo: Godeya:lo: asuwa:foma:kilo: tolo: dulugu sa:la:lab a: no;

iy: wa:lo: mo:diaki, ga:li mesea:ki ta:fa: no:.”

²² “Isolael kalu gio; ni towa: dabuma. Nasa:la:d kalu Ya:su, elo: molo ha:na: no: gilo: amio: dimido: a: no;

giliyo: ba:ba: ko:lo: E hendele Godeya: da:fea:sa:ga: ili-

ga:fo:lo:b a:la:asuluma:ki go:.” ²³ Godeya:yo: Ya:suwo:

gili dagiya: difa: ko:lo: giliyo: E mogago: kalu nolbo: i

malana aluma:kilo: ta:fo: a: no; gili sa:ndan o:ngo:

ko:lo: giliyo: a:la:dimidama:ib a:la:liki, Godeya:yo:

mo:lu da:fefa:.” ²⁴ Ko:sega Godeya:yo: Ya:suwo: so-

ma: no: nagalo:loba:da:yo: ga:li sili alitaki, Eyo:

mela: no:wo: a:dimiabiki, Ya:su e a:ma:la:yo: a:na dasi.

Mo:wo: sowana: halaido: a:ma:yo: Ya:suwo: mada

mo:ta:li. ²⁵ Taminde amio: Debidiya:yo: Ya:su amilo:

fa:la:doma:ibo: ko:lo: asulaki, towo: a:la:sio;

”Ho:lenu: tambowo: Alan E ne o:lia: elena ba:ba:.

E ni dagi ililiba iliki, ni asuwa:fa:ib ko:lo: ne mada

mo:tagima: no:.

²⁶ A:la:go:ko:lo: ne sagalo: siliki, niyo: towo: mada

sagalo:le sa:la:lo:l.

Ne sowalikiyo; Giyo: ne dane ane hen a:namio:

mo:ta:fa:ib.

A:la:ta:ga: gilo: da:feyo: kalu a: no: hesema:kiyo:

mo:ta:fa:ib.

A:la:fo:ko:lo: ne to a: no: fanda asulaki, mada mo:ke-

leasuluma: no:.” ²⁸ Giyo: ne mela: no:lo: dia: no: tog a: no:

wido: ko:lo:

ne Ge o:lia: silikiyo; mada sagalo:wo: alan do-

ma: no:.”

²⁹ “Ni nao i, to a: no: Debidi eyo: a:la:sio: ko:lo: niyo:

o:go: gimo:wo: fanda so:lo:l. Mo:luwo: nili ma:mu De-

bidi e sowabiki daido: ko:lo: elo: daido: hen a: no: nilo:

sab anib wena a:lab. ³⁰ E dinali sa:lan kalu ko:lo: De-

bidiya: e ma:mu amilo: kalu so:wa fa:la:dowab

a:ma:yo; tif amio: e misa: kalu dowaki, hen elo: a: no:

bo:fo:mela:ib a:la:liki, Godeya:lo: dinali sio: a: no; eyo:

asulo:.” ³¹ A:la:fo:ko:lo: Debidi eyo: Godeya:lo: dimi-

dama:ib a: no: e tamin amio: asulakiyo: a:la:sio; ‘E

sowalikiyo; dane ane hen a:namio: mo:ta:fa:ib

a:la:ta:ga: ene do:mo:wo: mo:hesema:ib.’ Debidi eyo:

to a: no: sa:lakiyo; Gode elo: da:feyo: kalu a:ma:la:do:

dasima:ib a: no: ko:lo: sio:.” ³² Gode Eyo: Ya:su E

mela: no:wo: a:ma:la: dimia:sa:ga:lo: dasi alifa: a: no;

nio: tambo ninin siya: ba:ba: ko:lo: so:lo:l. ³³ Godeya:yo:

Ya:suwo: wabudakiyo; ene wiyo: dulugu sa:laki, Ya:su

e Godeya: dagi ililiba mesea:ki ta:fo: Do Godeya:lo: di-

nali sio: aumbo: dimidakiyo; Ya:sumo:wo: Mamayo: di-

mi ko:lo: gilido: o:go:do: ba:dab o:lia: da:dab o:lia:

a: no; Eyo: ni amio: ko:go:lu alifelab. ³⁴ Debidi e

Hebeneyo: halona mo:ane ko:sega eyo: a:la:sio;

”Godeya:yo: ni Alanbo:wo: a:la:sio;

Niyo: gis kalu gilo:wo: gi ha:g amio: semo:

dia:talikiyo; ge ni dagi ililiba siliki, ne o:lia: bo:fo:lubi.’ †

³⁶ “A:la:fo:ko:lo: Isolael kaluka:isale gio: tambo dinafa

asuluma. Gilido: Ya:su ko:lo: i malana amilo: sana

so: no: a: no; Yesuwo: Godeya: Enedo: Da:feyo: Kalu do-

ma:ki ta:fo: A:la:ta:ga: Kalu Alan doma:ki da:feyo:wo:

e” Bida eyo: towo: a:la:wido:.

³⁷ Kaluka:isaleyo: to Bida elo: widab a: no: da:dakiyo;

iy: to a:ma:yo: himuwa olabiki, iliyo: Bidayo:

a:la:ta:ga: Iliga:felo: kalu nol o:lia:mo:wo: a:la:dabu-

ba:ba; “Ni nao i, niliyo: waga dimidama: no:wele?”

³⁸ A:la:dabuba:dabiki, Bida eyo: a:la:sio; “Man mogago:

gilido: ena:li ena:li a:la:do: dimida:lenu: ta:taki, asugo:

nodola:sa:ga:yo; Ya:su Kelisowa: wiya ho:na to:loma.

A:la:dimidakiyo: Godeya:yo: gilo: mogago: dimi-

da:lenu: hala:sa:ga; Eyo: Ene Mamayo: boba dimia:ib.

³⁹ Godeya:lo: tamin dinali sio: a: no: gimo:wo:lo; gi

so:wa i o:mo:wo:lo; kaluka:isale ko:na:lo: a:lab

o:mo:wo:lo: a:la:ta:ga: kaluka:isale abeyo: Gode Alan

Elo: amilo: mena:kilo: ho: idab o:mo: tambo sio:.” Bida

eyo: a:la:sio:.

⁴⁰ Bida eyo: imo:wo: towo: ko:li ko:lilo: wida:sa:ga;

hagugo: towo:lo: imo:wo: a:la:sio; “Kaluka:isale o:gdo:

mogago:lo: dimida:likilo: sab we wa:dema:ib ko:lo:

gio:lo: Godeya:yo: wa:deabena:ki, dinafa dowa:bi”

a:la:sio:.” ⁴¹ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale Bidaya: to sa:lab-

do: tilidabu a: no; iy: ho:na to:lofelo: ko:lo: ho:len

a:namilo: ho:gi tilidabu kaluka:isale agelo:wo;

dausa: no: otalen ko:lo: fa:la:dowo: (3,000)

Ho:gi tilidabu kaluka:isale ili mano: we.

⁴² Ho:gi tilidabu kaluka:isale iliyo: Iliga:felo:

kaluwa:lo: widab a: no: tilida:dakiyo; egele dowa:sen.

A:la:ta:ga: ma: no:wo: ua sagana:likiyo; Yesuwa: asulo:

ma: no:wo:lo: ua nakiyo; Godemo: dulugu sa:la:sen.

Iyo: a: no: ko:lo: dimidakiyo; halaido: dimida:lenu: ⁴³ Ili-

ga:felo: kaluwa:yo: molo ha:na: no:wo: dimidabiki, kalu-

ka:isaleyo: tambo a: no: ba:dakiyo: molo tandeakiyo;

Gode wiyo: ko:lo: wabudo:.” ⁴⁴ Tilidabu kaluka:isale iy:

asulo: imilise dowaki, kelego: da:lab ilido: a: no: tambo

† 2.34-35 *Gisalo: 110.1*

ua dia:mela:no: a:la:liki ta:fo:. ⁴⁵ A:la:go:ko:lo: kalu nolba:yo: ene hen o:lia: kelego: o:lia:yo: nowo:mbo: kililia:sa:ga:, mole diab a:no: kalu hebe da:lab o:mo: sa:ga:liki ane. ⁴⁶ Ho:lenu: tambowo: iyo: asulo:wo: imilig dia:taki, Godeya: malilo: aya kegea:sen. Iyo: Yesu asulo: ma:no: naki o:lia: ma:no:le nakiyo:lo:, noma: aya kegea:liki a:lakiyo:, iyo: mo:kanulu naki, ma:no:wo: tambowo: sagala:liki na:sen. ⁴⁷ Iliyo: Godeyo: wabuda:len a:la:ta:ga: kaluka:isale tambowa:yo: iyo: nafa dowab a:la:asulo:. Ho:lenu: tambowo: Godeya:yo: tilidabu kalu ho:gi nolo: i a:na gasalita:sen.

Giligo: sen kaluwo: falelo:

3 Ho:len no amio:, dulugu sa:la:seno: ofa:siyo: asola dowabiki, Bida o:lia: Yon o:lia:yo: Godeya: malilo: aya ha:na:ni ane. ² Godeya: malilo: a amilo: tog nowo: "Gesego:" a:la:sa:la:sen ko:lo: a:la:yo: tog a:na ha:nakiyo:, giligo: sen kalu nowo: tog aniba sena ba:ba:. Kalu a:no: anowa: e sa:la:liakiyo:, e giligo: o:ngo: sa:la:li ko:lo:, kaluka:isaleyo: aya ha:na:lab o:mo:wo: moleyo: ha:iya:melea:ki, ho:lenu: tambo kalu nolba:yo: e ga:lilia:ga:, Tog Gesego: a:na tagai ta:lila:sen. ³ Giliga:sen kalu a:no: Bida o:lia: Yon o:lia:yo: fa:la:dowabiki ba:da:sa:ga:yo:, a:la:mo:wo: moleyo: ha:iyo:. ⁴ A:la:ma:yo: e ko:lo: sikudu ba:daki, Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, "Na:no: bo:ba!" ⁵ Eyo: mole dia:no: a:la:asulaki, a:la:yo: a:na sikudu ba:ba:. ⁶ Ko:sega Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, "Ne mole imilig nowo: mada aundo:ma ko:sega, nilo: da:labo: we gemo: dimia:nigo:l. Nasa:la:d kalu, Ya:su Kelisowa: wi halaido: a:ma:yo:, ge dasilia:ga: hamana!" ⁷ Bida eyo: a:la:sa:la:sa:ga:, e dasilima:ki, dagi ililiba: gasiliabiki, wigibo a:naka kalu a:ma: gib o:lia: gibo: kagoman o:lia: halaido: dowabiki, ho:lu ya:ba:sa:ga:, e a:na ane. A:la:ta:ga: egele Godeya: malilo: a usa tiha:nakiyo:, e sagala:liki, ho:lu yabala:liki a:la:i siaki, Godeyo: ko:lo: wabulu sa:la:li ane. ⁹ Kaluka:isale tambowa:yo: e ha:na:ga: ha:nakiyo:, Godeya: wiyo: wabuda:i ha:nabiki ba:ba: ko:lo:, iliyo: e giliga:sen kalu Tog Gesego:wa silikilo: molelo: ha:iya:sen o:mo:lo:b a:la:asulaki, iliyo: e falele alifa:lo:b a:la:asula:sa:ga:, iyo: iligakiyo: molo asulo:. ¹¹ Iyo: Godeya: Malilo: aya, "Solomona: Isagen" a:la:do: sa:la:sen a:na siliki, kalu a:no: Bida o:lia: Yon o:lia:ya ta:li dofo:labiki, kaluka:isaleyo: molo tанда:sa:ga:, ilo:wa nai da:laido:.

Bida eyo: mano: Godeya: malilo: a usa wido:

¹² Bida e kaluka:isale kegeab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, "Isolael kalu gio:, dimidab we ba:dakiyo:, waga molo tandeyaya? Nanin halaido:wa:yo: kalu we mo:falelo: a:la:ta:ga: na:no: Godeya: siwa:l amio:lo: digalo: kalu ko:lo: we a:na dimido:lba. A:la:fo:ko:lo: giliyo: na:n ba:da:sa:ga:yo: moda:so:bo. ¹³ Nili ma:mu A:bla:hamo:, Aisego:, Yekobo: i a:ma: Godeya:yo: wi alano: Ene Nanogdo: dian kalu,

Ya:sumo: dimi. Ko:sega kalu a:no: giliyo: gamani kalu:mo: sanama:ki dimia:sa:ga:, Bailata eyo: e ga:li hamana:ki ta:fa:no: asulab, ko:sega gio: Bailatdo:wa silikiyo:, e gola ba:ba:. ¹⁴ Ya:su e mada malilo: digalo: kalu ko:sega giliyo: e gola ba:da:sa:ga:, kalu noldo: yasala:sen a:no: Bailatbo:wo: ga:li fagegefoma a:la:sa:laki, giliyo: kaluka:isalemo:lo: mela:no:lo: dimia:sen kalu a:no: sana sowo:. Ko:sega Godeya:yo: e a:ma:la: dasi alitabiki, nio: tambo ba:ba:. ¹⁶ A:la:fo:ko:lo: kalu gilo: ba:da:sen we, e Ya:suwa: wiya tilida:dakiyo:, ene tilidabu a:ma:yo: e falele alifa:. Ya:suwa: wi o:lia: tilidabu eya a:la:ta:ga: mio: o:lia:ma:yo: e falele alifa: ko:lo: o:go: e ga:li sabiki, gio: tambo ba:dab.

¹⁷ "Nao i, gi o:lia: gili misa: kalu o:lia:ma:lo: Ya:sumo:lo: dimido: a:no: gio: babale dofo:liki dimido:, niyo: a:la:asulo:. ¹⁸ Mo:luwo: Godeya:yo: enedo: dinali sa:lan kaluwa: sama:ki, towo: imo:wo: tambo dimiakiyo:, Enedo: da:feyo: kalu a:no: odo: sia:la:ga: soma:ib a:la:saefa: ko:lo:, o:go: Godeya:yo: a:la:ka dimidama:ki ta:fo:. ¹⁹ A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: gili mogago: dimida:sen a:no: hala:ma:ki, gio: mogago:wo: ta:ta:sa:ga:, Godelo:loba:da: nodoma. Godeya:yo: Enedo: da:feyo: kalu, Ya:su E a:ma:la: iliga:talikiyo:, Alan a:no: gi o:lia: siliki, ha:salo: mesa:no: ho:len nafale gimowo: dimina:ki, gio: asugo: nodoma. ²¹ O:go: Ya:su E Hebeneya ilikiyo:, Godeya:lo: kelego:wo: tambo ho:gi fa:la:doma:nigab ho:len a:no: ko:lo: yasisab. Ho:len a:no: tamin amio: Godeya:yo: Enedo: dinali sa:lan kaluwa: sama:ki, towo: imo: salifa:. ²² Tamin amio: Moses eyo: a:la:sio:, 'Gode Alana:yo: ne ko:lo: gimo:lo: iliga:fo: aumbo:, dinali sa:lan kalu noma:yo: gimo:wo: sama:kiyo:, Isolael kalu go:no:na a:la:ta:ga: iliga:fa:ib ko:lo:, giliyo: to elo: sa:labo: tilida:da:bi. ²³ Kalu abeyo: dinali sa:lan kaluwa: to sa:lab a:no: mo:tilida:dalikiyo:, Godeya:yo: aloba:da:sa:ga: yasala:ma:ib.' Moses eyo: a:la:saefa:.

²⁴ "Tamina Godeya: dinali sa:lan kalu, Samuel eya mo:mo:data:ga:lo: mio:wo:, o:go:do: fa:la:dowab we iliyo: a:no: ko:lo: tambo sio:. ²⁵ Gi ma:mu imo:lo: dinali sa:lan kalu tamin amilo: sio: a:no:, giliyo:lo: a:no:ko: dia:ib. A:la:ta:ga: Godeya:yo: A:bla:ham o:lia: e ma:mui o:lia:mo:wo: towo: saitakiyo:, 'Gilo: so:wa sa:la:la:i ha:nab i a:na a:la:ta:ga:yo:, henfelo: amilo: so:lo: mesa:ib a:no: tambo halaido: mesea:ki ta:fa:no:.' To saefa: a:no: gimo:wo:lo: sio:. ²⁶ A:la:fo:ko:lo: gio: man mogago: dimida:seno: ta:ta:sa:ga:, halaido:wo: dimina:ki, Godeya: Ene nanogdo: dian kaluwo: da:fea:sa:ga:, gilo:wa tamina iliga:fo:."

Bida o:lia: Yon o:lia:yo: dibolo aya disa:

4 Bida o:lia: Yon o:lia:yo: kaluka:isalemo:wo: o:wida:lana, Godeya: Malilo: alo: bo:fo:lowan misa: kalu o:lia: Godemo:lo: boba so:mia:sen kalu i o:lia:, Sadusi kaluwo: iyo: tambo ya:ga: a:la:lo:wa fa:la:dowo:.

² A:la:ma:yo: kaluka:isalemo:wo: Ya:su E dasi ko:lo: kaluka:isale nolo: o:li dasima:ib a:la:likilo: wida:lab a:no: kalu i a:no: da:da:sa:ga: mada mo:beo:
³ A:la:fo:ko:lo: iliyo: kalu a:la: a:no: mo:walilima:ni tali ko:sega, ofo: tinabiki, iliyo: ali mo:walilima:no: a:la:ta:ga: a:la:yo: dibolo a usa disalifa:.
⁴ Ko:sega a:la:ma:lo: to wida:lab a:namio:, kaluka:isale modo:wo: da:da:sa:ga: tilidabu ko:lo: kalu agelo:wo: dausa:no: bila:fo: (5,000.)

⁵ Kea:fo Yu kogodo: kalu o:lia: elelo: asulo: kalu o:lia: Yu misa: kalu iyo: tambo Ya:lusalem a:na kegea:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu, Anas o:lia: ene eso:lo: nolo:lo: a:la:ta:ga: Kaiafaso:lo:, Yono:lo:, Alegsandayo:lo:, i a:no: tambo Ya:lusalem a:na kegeo:.
⁷ Iliyo: a:la:yo: tililia:ga: ilo: a:lab us a:na ta:taki, a:la:mo:wo: a:la:dabuba:ba:, "Gaindo: dimido: a:no:, halaido:wo: o:ba dia:sa:ga: dimido:wo:? Abe wi a:la:ta:ga: dimido:wo:?"

⁸ A:la:dabuba:dabiki, Bida e, Godeya: Mamayo: wali:fo: ko:lo: eyo: towo: imo:wo: a:la:sio:, "Yu misa: kalu o:lia: kogodo: kalu gjo: dabuma.
⁹ Naindo: giligo: sen kalu ko:lo: asuwa:takilo:, falele alifa: a:no: da:da:sa:ga:, giliyo: o:go: na:no: a:na mo:walilab ko:lo: giyo:lo: Iso:lael kaluwo:lo: tambo asuluma:ki, niyo: walama:no: Kalu giligo: sen ko:lo: falela:sa:ga:lo: kagayab we, Nasa:la:d kalu, Ya:su Kelisowa: wi halaido: a:ma:yo: mada falele alifa:.
 Giliyo: Ya:su E, i malana sana sowo: ko:lo: Godeya:yo: E a:ma:la: a:dasi alifa:.
¹¹ Godeya: bugo:wa sa:lakiyo:, 'U ko:lo: alo: diana:lo: sandifo: a:no: o:go: u a:no: alo: halaido:lo: ta:li mesa:no: dowab' ko:lo: u a:no: Ya:su E.
¹² Kaluka:isale gasilima:kilo:, Godeya:lo: henfelo: wenamilo: iliga:fo: kalu nowo: mada aundo:ma. Ya:su imilise Eyo:sa kaluka:isaleyo: asuwa:taki, a:ma:la: gasilia:ib" Bida eyo: imo:wo: a:la:sio:.

¹³ Iliyo: a:la:yo: mo:sugululo: a:la:asulo: ko:sega towo: halaido: sa:lab a:no: da:dakiyo:, molo asulo: ko:lo: iliyo: kalu a:la: we tamin amio: Ya:su o:lia:lo: sia:lenu: o:mo:lo:b a:la:bo: a:na asulo:.
¹⁴ Ko:sega giligo: kalu ko:lo: falelo: a:no: a:la: o:lia:lo: kagayab a:no: iliyo: ba:ba: ko:lo:, iliyo: to halaido:wo: a:la:mo:wo: mo:sio:.

¹⁵ A:la:fo:ko:lo: iliyo: a:la:yo: ha:la:ya o:hamana a:la:ta:ga:, egelebo: towo: a:la:nenelo:, "Niliyo: kalu a:la: o:mo:wo: waga dimidama:no:wele? A:la:ma:lo: molo ha:na:no: dimido: a:no: Ya:lusalem kaluka:isaleyo: tambo o:ma asululi ko:lo: niliyo: 'we hendelema' a:la:bo: mo:sa:ma:no:.
¹⁷ Ko:sega a:la:ma:lo: dimido: a:no: kaluka:isale nolo: da:daba:na:ki, a:la:mo:wo: towo: halaido: a:la:sa:ma:no:, 'Ga:go: Ya:suwa: wi amilo: wa:kabiyo: wida:so:bo!' a:la:ka sa:ma:nigo:l."

¹⁸ Iliyo: a:la:nenela:sa:ga: dotakiyo:, a:la:yo: a:ma:la: mena:ki ho:lelia:ga:, a:la:mo:wo: a:la:sio:, "Gaino: Ya:suwa: wi sa:lakiyo: wa:kabiyo: mada wida:so:bo," a:la:liki iliyo: halaido: sio:.
¹⁹ Ko:sega Bida o:lia: Yon dia:ma:yo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, "Na:no: gili towo: ko:lo: kudu ha:na:no: kibo:bowo:, Godeya: towo:

mo:kuduha:na:no: domabe ko:lo: ginino: dinafa alobana ba:da:bi.
²⁰ Mo:wo: naindo: ba:ba:yo: a:la:ta:ga: dabu a:no: mada tambo wida:mela:no: ko:lo: mo:ka:ma:no:."
²¹ A:la:ma:yo: a:la:sa:labiki, iliyo: a:la:mo:wo: towo: wa:ka halaido: sa:la:sa:ga:, a:la:yo: ga:li iliga:fo:.
 Mo:wo: Ya:lusalem kaluka:isale ililo: ba:ba: a:no: Godeyo: wabudabiki, Yu misa: kaluwa:yo: a:la: falasila:ma:no:wo: mo:dowo:.
²² Mo:wo: giligo: sen kalu e, donayo: do:la:fo: fa:la:da:in dota:sa:ga:, a:na falelo:.

Tilidabu kaluka:isaleyo: Godemo: dulugu sio:.

²³ A:la:yo: ga:li iliga:tab amio:, tilidabu kaluka:isalelo: saba ha:na:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu o:lia: Yu ko:go:do: kalu o:lia:ma:lo: sio: a:no: a:la:ma:yo: imo:wo: tambo malolo: me.
²⁴ Iliyo: a:no: da:da:sa:ga:yo:, tambo kegea:sa:ga: Godemo:wo: a:la:dulugu sio:, "Wiso: Alan, Ge akino:lo:, henfelo:wo:lo:, ho:no:lo: a:la:ta:ga: kelego: tambo usamilo: a:lab a:no:, tambo Gi dimido:.
²⁵ Nili ma:mu Debidi e Gi nanogdo: dian kalu ko:lo: Godeya: Mamaya: ene halaido: emo: dimiabiki, Gi to we a:na sa:sa:lo:, "Henfelo: kaluka:isaleyo: waga mada kulufa:yabele? Iliyo: Gode o:lia: madalilo: babuma:no: saitab we, waga nenelabele?"

²⁶ Henfelo: amilo: misa: kaluwo: kegea:sa:ga:, Gode o:lia: Enedo: Da:feyo: Kalu o:lia:yo: babuma:ni dimidaliab.'

²⁷ Go:no:n towo: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: ko:lo: o:g a:namio: Helot o:lia: Bontius Bailat o:lia: Yuma kalu o:lia: Isolael kalu o:lia:yo: Ya:lusalem wena kegea:sa:ga:, Ya:su, Gili nanogdo: digalelo: dian kalu e sana soma:no:wo: togo: kedo:.
 Ya:su E Go:no:n Da:feyo: Kalu ko:lo: ililo: kegeasa:ga:lo: dimido: a:no: tambo, mo:luwo: Go:no:n asulo: o:lia: Go:no:n halaido: o:lia:ma: saefa: ko:lo: fa:la:dowo:.
²⁹ A:la:fo:ko:lo: Alan Ge, Yu misa: kalu ililo: nimo:lo: to halaido: sio: a:no: asulaki, go:no:n nanog dian kalu nio: Gi towo: halaido: walama:ki, asuwa:ta:biyo:.
³⁰ Gode go:no:n halaido:wa: widakiyo:, gi nanog dian kalu, Ya:suwa: wiya ilikiyo:, kaluka:isaleyo: falele alifelaki, molo ha:na:no: nolo: dimida:lubi."

³¹ Iliyo: dulugu sa:la:sa:ga: dotabiki, a ilo: sen a:no: ida:la:sa:ga:, Mamayo: i amio: wa:lita:bi, iyo: mo:tagilaki, Godeya: towo: halaido: mo:mo:da wido:.

Tilidabu kaluka:isaleyo: egelebo: asuwa:ta:sen.

³² Tilidabu kaluka:isaleyo: asulo: imilise dota:ga:, iyo: "kelego: we na:no:" a:la:bo: mo:asulaki, tambowo: ua a:no: dowo:.
³³ Iliga:felo: kalu iliyo: a:la:widaki, "Alan Ya:su E hendele a:ma:la: dasilia:ga:, mela:no: a:labka:!" a:la:likilo: towo: halaido: wida:len ko:lo: Godeya:yo: Ene kelego: nafaleyo: iya kogolu alifa:.
³⁴ I usamio: kalu imilig nowo: ma:no:wo:, kelego:wo: aundo:malo: mo:dowo:.
 Mo:wo: kalu imilig nowo: kelego:lo:ma

dowalikiyo, kalu noma:yo: ba:da:ga:, ene hen o:lia: a o:lia: kililia:sa:ga:, mole a:no: Iliga:felo: kalu o:mo: dimi ko:lo: iliyo: aloba:da:sa:ga:, kelego:wo: hebe da:lab kalu i o:mo: dimia:i ane.

³⁶ A:la:gabiki kalu imilig nowo: ene wiyo: Yosa:b eyo: a:la:dimido:. Ene mo:mio:wo: Libai ko:lo: hen elo:wo: Saibulus. Iliga:felo: kalu i a:ma:yo: ene wi ho:gi nowo:, Banabas wikilo:. Ene wi a:ma: ha:go: we, nowo: sagala:ma:kilo: asuwa:ta:sen kalu. ³⁷ Banabas eyo: hen heb enedo:wo: kililia:sa:ga:, moleyo: dia:ya:sa:ga:, Iliga:felo: kalu i o:mo: dimi.

Ananaias o:lia: Safaila o:lia:ma:yo: Godeya: Mamayo: dikido:

5 Ko:sega, kalu a:namilo: seno: nowo: ene wiyo: Ananaias, a:la:ta:ga: ene inga, Safaila ko:lo: sen. A:la:ma:yo:lo: hen heb inido:wo: kililia:sa:ga:yo:, Ananaias eyo: mole hebo: ene kanulu difa: A:la:do: gab a:no: ingaya:yo:lo: o:li gabolo:b a:la:asulo:. Ananaias eyo: mole heb nolo: Iliga:felo: kalulo:wa dia:ha:na:ga: dimi. ³ Emo: dimiabiki, Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, "Ananaias, asulo: gilo:wo: Setene bo:fo:melea:ki, fogo: dimi ko:lo:, giyo: Godeya: Mamayo: a:na dikili sa:lakiyo:, moleyo: hebo: go:no:ndo: kanulu difa: a:no:, waga asulaki dimido:wo:? ⁴ Giyo: heno: semo:kilili amio:, hen a:no: hendele ga:no: ko:lo: kililia:sa:ga: mole di a:no: ga:lo: asulab aumbo: o:li dimidama:no: dowo:. A:la:fo:ko:lo:, giyo: dikilima:no: a:la:likiyo: waga asulaki sa:laya? Madalilo: sa:lako:, giyo: kaluwo: ko:lo: dikidaba. Godeyo: ko:lo: dikili sa:lab."

⁵ Ananaias e to a:no: da:da:sa:ga:, elo: elen a:naka, sulufu: tina:sa:ga: sowo: ko:lo:, kalu nolo: to a:no: da:da:sa:ga:yo:, tagio: alan dowo:. ⁶ Ananaias e sowabiki, kalu so:wa nolo: ya:ga:, so:ga: mela:sa:ga:, dia:ha:na:ga: a:na daido:.

⁷ A:la:ta:ga: ofa:si otalen ta:ta:sa:ga:yo:, ingayo: Ananaias sowo:wo: mo:da:daki, elo: Bidalo:wa mio:. ⁸ A:na fa:la:dowabiki, Bidaya: emo:wo: a:la:dabuba:ba:, "Mole gaindo di a:no:, tambo yomo:?" A:la:sa:labiki, Safaila eyo: a:la:sio:, "A:, moleyo: tambo dia:mio: yom."

⁹ A:la:fo:ko:lo: Bida eyo: emo: a:la:sio:, "Ga:go: towo: imilise saeta:ga:yo:, Godeya: Mamayo: da:fe ba:ba:nikiyo:, Emo:wo: waga dikili sa:laya? Ge kalulo: daida:len kalu i a:no: tog amilo: o:yayom ko:lo: gelo: a:na dia:ha:na:sa:ga: dalima:nigab." ¹⁰ Safaila e to a:no:ko: da:dabiki, e sulufu: tina:sa:ga: sowo: ko:lo: kalu so:wa i a:no: ya:ga:yo:, e sowo:lo:bi ba:da:ga:, iliyo: e dia:ha:na:ga: indo daido: anib a:na dalialifa:.

¹¹ Tilidabu kaluka:isale tambo olia: kalu nol a:namio: sen a:no:lia:yo:, malolo: a:no: da:da:sa:ga:, iyo: tambo tagi alan dowo:.

Iliga:felo: kalu iliyo: kaluka:isaleyo: modo: falelo:

¹² Iliga:felo: kalu iliyo: molo ha:na:no: ko:li ko:lilo:wo: amisa:n us a:na dimida:len. Tilidabu kaluka:isale iyo: ua, Solomona: Isagen a:na kegea:sen. ¹³ Ha:la: kaluka:isale nol a:ma:yo: iyo: mada nafale a:la:asulo: ko:sega ha:la: kaluka:isale i a:no: tagilaki, i o:lia: mo: gasa kegea:sen. ¹⁴ Ko:sega ho:lenu: tambowo:, kaluka:isale modo: nolo: Alano: tilida:da:sa:ga:, tamin tilidabu kaluka:isale i o:lia:yo: ua gasaya:len. ¹⁵ Amisa:n kaluka:isaleyo: Iliga:felo: kalu ililo: molo ha:na:no: dimida:lab a:no: ba:ba: ko:lo: ili asulakiyo: Bidayo: ha:nab amio: mama elo:ma:yo: walaf kalu ka:isale iyo: galalalikiyo: falelema:ib a:la:asula:sa:ga:, iliyo: i a:no: ga:lilia: ya:ga:, nolo: wo:ba, nolo: geondo: wa:la alima:ki, tog anib a:na ta:felo:. ¹⁶ A:la:ta:ga: kaluka:isale modo:, Ya:lusalem anib amilo: kandayo: i a:no: kegeo:. A:la:ta:ga: iyo: walafdo: kaluka:isale o:lia: kalu mama mogago:lo: dosdo: o:lia:yo: tililia:ga:, Iliga:felo: kalu lowa yabiki, i a:no: tambo falele alifelo:.

Iliga:felo: kaluwo: dibolo aya tololo:

¹⁷ Bobalo: so:mia:sen misa: kalu o:lia: ene mili, Sadusi kalu o:lia:ma:yo: iliga:felo: kalu ilo:lo: dimidab a:no: ba:da:sa:ga:, iliyo: iliga:felo: kalumo:wo: mo:beaki eteyo:wo: alan fa:la:dowo: ko:lo: iliyo: iliga:felo: kalu i a:no: ta:lia:sa:ga:, mogago: kalu o:lia: dibolo a usa disa:. ¹⁹ Ko:sega o:g nulu a:namio:, Godeya: ma:mul kaluwa:yo: dibolo a a:no:, togo: koda:sa:ga:, iyo: ha:la:ya tilili ya:ga: handalowakiyo: a:la:sio:, "Gio: ha:na:sa:ga: Godeya: malilo: a usa kagafo:liki, gililo: mela:no: ho:gi di a:no: kaluka:isalemo:wo: tambo wida:lubi" eyo: a:la:sio:. ²¹ Elo: sio: o:leaum iliyo: a:la:dimidaki, kea:fo nulu ofo: yabikiyo:, iyo: Godeya: malilo: aya tina:sa:ga:, a:na mo:mo:da wido:.

O:g kea:fo nulu a:nami, bobalo: so:mia:sen misa: kalu o:lia: e o:lia:lo: elen kalu o:lia:ma:yo:, Yu amilo: Kanisolo dosdo:wo: a:na kegeo:. Isolael misa: kalu tambo a:na kegea:sa:ga:, iliyo: iliga:felo: kaluwo: tililia: mena:ki dibololo: sab a:na to saga:fo:. ²² Ko:sega dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwo: aya ha:na:sa:ga: ba:ba: amio:, Iliga:felo: kalu i a:no: a:namilo: mo:sena ba:ba: ko:lo: iyo: a:ma:la: ha:na:sa:ga: misa: kalumo:wo: a:la:sio:, "Nio: dibolo aya fa:la:dowaki ba:ba: amio:, togo: tambo uludo: ko:lo:, dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwo: toga:me amio: o:li yasila:len ko:sega, nio: dibolo a usamio:, kalu i a:no: mada aundo:ma elena ba:ba:."

²⁴ Bobalo: so:mia:sen misa: kalu i o:lia: Godeya: malilo: alo: bo:fo:lowan misa: kalu o:lia:ma:yo: to a:no: da:da:sa:ga:, iyo: molo asulakiyo:, o:b ko:lo: fa:la:doma:nigabele a:la:liki modo:. ²⁵ Iyo: a:la:asula:li elen ami, kalu imilise nowo: ya:ga:, imo:wo: a:la:sio:, "Dabuma. Kalu gililo: dibolo ayamilo: disa: a:no:, Godeya: malilo: aya kagafo:liki, kaluka:isalemo:wo: towo: a:na wida:lab" a:la:sio:. ²⁶ A:la:sa:labiki, Godeya: malilo: alo:

bo:fo:lowan misa: kalu o:lia: dibolo alo: bo:fo:lowan i o:lia:yo: ha:na:sa:ga, Iliga:felo: kalu i a:no: a:ma:la: tililia: mio: . Kaluka:isale i a:namilo: sab a:ma:yo: bo:fo:lowan kalu iyo: uwa:yo: agodoma:ib a:la:asula:sa:ga, iyo: tagilaki, iliga:felo: kalu a:no: mo:yami tandeaki, ha:sa tilia:mio: .

²⁷ Dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: Iliga:felo: kalu iyo: tilili ya:sa:ga, Yuwa: kanisolo kalulo:wa ta:fo:liki, bobalo: so:mia:sen misa: kalu eyo: imo:wo: a:la:sio:, "Niliyo: tamin amio: gimo:wo: 'kalu wa:ma: wi amio: kaluka:isalemo:wo: wida:so:boka:' a:la:bo: towo: halaido: saefa: ko:sega giliyo: Ya:lusalem kaluka:isalemo:wo: tambo towo: wida:li ha:nab ko:lo: giliyo: kaluka:isalemo:wo: 'kalu we nili sanasowo:ka' a:la:li diga:li sa:la:lab" a:la:sio: . ²⁹ To a:no: da:da:sa:ga, Bida o:lia: Iliga:felo: kalu i nol a:ma:yo: towo: a:la:sio:, "Niliyo: kaluwa: towo: mo:kudu ha:na:no: ko:sega, Godeya: Ene toleyo: ko:lo: mada kudu ha:na:no: . ³⁰ Giliyo: Ya:suwo: i malana alula:sa:ga: sana sowo: ko:sega, nili ma:muwa: Godeya:yo: E a:ma:la: dasi alifa: ko:lo:lab.

³¹ Isolael kaluka:isaleya:yo: asugo: nodola:sa:ga, ililo: mogago: dimida:seno: hama:ki, Godeya:yo: Ya:suwo: iwalu dia:takiyo:, ene dagi ililiba ta:fo: ko:lo: Ya:su E misa: kalu dowaki, Eyo: kaluka:isaleyo: a:ma:la: gasilia: no: dowo: . ³² A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: kaluka:isaleyo: E tolo: kuduha:na:sen imo:wo: Ene Mamayo: dimi ko:lo:, Godeya:lo: dimido: a:no: tambo ni o:lia: Godeya: Mama o:lia:ma:yo: ba:ba: ko:lo: a:no: wido:!"

Gamaliel eyo: i asuwa:takiyo: to nolo: sio: .

³³ Iliyo: Bida elo: to sa:lab a:no: da:dakiyo:, kulu-fa:yo:wo: alan dowa:sa:ga, iyo: yasalema:no: asulo: . ³⁴ Ko:sega Fa:lisi kalu nowo:, ene wiyo: Gamaliel, e elo: asulo: kalu ko:lo: Yu kaluka:isale iyo: man elo:wo: nafale ba:da:sen. O:g a:namio: Gamaliel e, misa: kalu o:lia: sen ko:lo:, e dasila:sa:ga, kalu nolbo:wo: "Iliga:felo: kaluwo: ha:la:ya o:tililia: hamana" a:la:sa:la:sa:ga, Yu misa: kalu imo:wo: a:la:sio:, "Isolael kalu giliyo:, kelego: nowo: kalu i wemo:wo: dimidama:no:lalega, giliyo: dinafa asula:bi. ³⁶ Mo:wo: o:semo:amalela: amio:, kalu nowo: Teudas e babuma:niki, kalu alan o:ngo: dasilabiyo:, kalu do:la:lowo:wo: do:la:fo: fa:la:da:in e kudu ane. Ko:sega e sana sowabikiyo:, kalu elo: kudu ane a:no: tambo dalale ane ko:lo: elo: dimidama:no: asulo: a:no: madali wala: . ³⁷ A:ma: fa:s amio:, wilo: sa:sa:lan ho:lono: dowabikiyo:, Yuda:s, Ga:lili kalu eyo:lo: dasila:sa:ga, eyo: kalu nolo: hala tilia:gane ko:sega e sana sowabiki, kalu elo: kudu ane a:no: tambo dalale ane. ³⁸ A:la:fo:ko:lo: o:gdo: fa:la:dowab we gio: asula:bi. Ililo: dimidab we, inin asulo:wa fa:la:dowa:sa:ga: dimidabo:lalega, ililo: dimidama:no: asulab a:no: madali walema:ib. Ko:sega nanog a:no: Godelo:wa a:la:ta:ga: mio:lalega, giliyo: ililo: nanog diab a:no: mada mo:ka:ma:ib. Giliyo: ko:lo: ka:ma:no: susialega, gio: Gode o:lia: bubaki auma:ib.

A:la:fo:ko:lo: giliyo: mogago: imili nowo: i o:lia:yo: mo:dimidaki, iyo: ga:li melea:ki ta:ta:bi." ⁴⁰ Gamaliel eyo: a:la:sa:labiki, Yu misa: kalu iliyo: elo: to sa:lab a:no: ko:lo: kudu ane. Iliyo: Iliga:felo: kaluwo: a:ma:la: tilia:sa:ga: dotabiki, dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: iyo: sanama:ki a:na sio: ko:lo:, sa:nda:sa:ga:yo: Iliga:felo: kalu imo:wo: a:la:sio:, "Giliyo: Ya:suwa: wi sa:lakiyo:, wa:kabiyo: mada wida:so:bo." Imo:wo: towo: a:la: halale sa:la:sa:ga, iliga:fo: . ⁴¹ A:la:fo:ko:lo: iyo: Yu misa: kalu kegeo: a:no: ta:ta:sa:ga: ha:nakiyo:, Godeya:yo: iyo: Ya:suwa: wiya a:la:ta:ga:lo: sendelowo:wo: o:li diab a:la:do: asulab a:no:, iyo: sagala:liki ane. ⁴² A:la:ta:ga: Godeya: malilo: ayamio:lo:, kaluka:isaleya: ayamio:lo: Godeya: Ene to nafa widakiyo:, Ya:su E, Godeya: Enedo: Da:feyo: kaluwo: E a:la:liki iliyo: ho:lono: tambo wida:li sia:liki mo:edo: .

Iliga:felo: kalu asuwa:foma:ki, kalu doma:la:fo:wo: da:feyo: .

6 Ho:len a:namio: Gode amilo: tilidabu kaluwo: modo: fa:la:dosdo: ko:lo: i us a:namio: Gilik tolo: sa:lan kaluwa:yo:, Alam tolo: sa:lan kalumo:wo: a:la:sio:, "Giliyo: ma:no: sagakiyo:, ka:isale sa:ba:lo: nilido: a:lab a:no: mo:mia:sen" a:la:sa:laki, iyo: towa:yo: kego: . ² A:la:fo:ko:lo: Iliga:felo: kalu kugula:fo: a:ma:yo:, tilidabu kaluwo: tambo ho:le kegea:sa:ga, imo:wo: a:la:sio:, "Nio: nanog diakiyo:, Godeya: to walama:no:wo: kadetaki, ma:no: sagama:no: dowalega mogago: doma:ib. ³ A:la:fo:ko:lo: giliyo: kalu dom a:la:fo:wo: da:fea:sa:ga, niliyo: nanog we imo: dima:ki dimia:no: . Kalu gililo: da:feab a:no:, iyo: asulo:wo: alan, Godeya: Mamalo: wa:lifo: a:lab a:no: ko:lo: da:fea:bi. ⁴ Giliyo: ko:lo: a:la:dimidalikiyo:, ho:lono: tambowo: niliyo: Godemo: dulugu sa:la:liki, Ene towo: ko:lo: walasa:la:li mesa:no:." ⁵ Iliyo: a:la:sa:labiki, tilidabu kaluka:isale iliyo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga: tambo sagalaki, iliyo: kalu nolo: da:feyo: . Da:feyo: kaluwo: nowo: Sitifen. E tilidabu alan a:la:ta:ga: Godeya: Mamayo: e amio: wa:lifo: . Da:feyo: kalu nowo: we, Filib, Bolokolus, Nikanol, Timon, Balmenas, a:la:ta:ga: nowo: Nikolas, e Antio:g amisa:n kalu ko:lo: e tamin amio: Yu kaluwa:lo: tilidabu a:no: elo: kudu ane. ⁶ Tilidabu kalu iyo: doma:la:fo: a:no: da:fea:sa:ga, Iliga:felo: kalulo:wa tililia:ga:, Iliga:felo: kaluwa:yo: iyo: Godemo: dulugu sa:la:sa:ga:, dagiyo: ili misa: wa:la difa: . ⁷ A:la:fo:ko:lo: Godeya: towo: da:da:i ha:nakiyo:, Ya:lusalem amisa:n amio:, tilidabu kaluka:isaleyo: modo: ko:lo: fa:la:dowo: . A:la:ta:ga: Godemo:lo: bobalo: so:mia:sen kalu nolo:lo: modo: tilidabu.

Sitifeno: ta:lia:sa:ga: mo:waililo: .

⁸ Godeya:yo: Sitifen e asuwa:taki, halaido: emo:wo: dimi ko:lo: Sitifen eyo: kaluka:isale siwa:l amio: molo ha:na:no:wo: ko:li ko:lilo: dimido: . ⁹ Ko:sega Yu kalu

nolba:yo: e o:lia:yo: towa:yo: kego:. Kalu i a:ma: tolo: wida:sen a wiyo: we "Kalu ga:li ha:na:sen A" a:la:sa:la:sen. Kalu i a:no: nolo: Sailini amisa:n o:lia: Alegsandia amisa:na a:la:ta:ga: mio: A:la:ta:ga: nolo:, Silisia hen o:lia: Esia hen a:la:ta:ga: mio: ko:lo: iyo: Sitifen o:lia:yo: towa:yo: kego:. ¹⁰ Ko:sega Godeya: Ma-maya:yo: Sitifen emo:wo: asulo: nafa dimia:len ko:lo: kalu i e o:lia:lo: towa:lo: kegab a:no: mo:tiniaki, iyo: wana dowo:. ¹¹ A:la:gabiki, iliyo: towo: wo:no:le sa:la:li siya:likiyo:, "Sitifen eyo: Gode o:lia: Moses o:lia:mo:wo: dio:ge sa:lab a:la:bo: niliyo: dabulo:bo:ka:" a:la:bo: kalu nolbo:wo: towo: sama:ki, salifa:la:li ane. ¹² Iliyo: kalu-ka:isale o:lia: ko:go:do: kaluwo: o:lia: elelo: asulo: kalu o:lia:ma: asulo:wo: digidalifa:la:liki ane ko:lo: iliyo: Sitifen e ta:lia:sa:ga: mo:walilima:ni, Yu amilo: Kanisolo kalulo:wa tililigane. ¹³ A:la:fo:ko:lo: e mo:walilakiyo:, Sitifen elo: mo:dimido:lo: sa:ma:no: kaluwo: tililia:ga: ta:taki, iliyo: madali towo: a:na sa:laki, "Sitifen eyo: Moses ele saefa:yo: a:la:ta:ga: gulugulula:sen a malilo:wo: dio:ge sa:la:lab. ¹⁴ Kalu wema:yo: 'Ya:su, Nasa:la:d kalu a:ma:yo: Godeya: Malilo: a we bidilaki, Mosesa: ele man ko:lo: nimo:lo: dimi a:no: togonolema:ib' a:la:wida:labiki dabu" a:la:sio:.

¹⁵ Kalu elo: mo:walila:likilo: sen i tambo a:ma:yo:, Sitifena: wo:lokan sikudu ba:ba: amio:, wo:lokan elo: a:no: ma:mul kaluwa:lo:wo: o:ngo:lo:biki ba:ba:.

Sitifen eyo: towo: wido:.

7 Sitifen e mo:walila:la:ga: dotabikiyo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu a:ma:yo: emo:wo: a:la:dabu-ba:ba:, "To gemo:lo: mo:walilakilo: sa:lab we hendeleyo:?" ² To elo: dabu ba:dab a:na, a:ma:la: sa:lakiyo: a:la:sio:, "Nao i, do i, gio: dabuma! Nili ma:mu A:bla:ham eyo: Halan amisa:n semo: ane amio:, Mesobotemia hena sen amio:, halaido: Gode a:no: elo:wa fa:la:dowakiyo:, emo:wo: a:la:sio:, 'Ge go:no:n mo:mio: o:lia:, go:no:n hen o:lia: ta:taki, hen ko:li nilo: gemo:lo: walama:no: a:no:, ge a:na mesa:no: hamana.' ⁴ A:la:sa:labikiyo:, A:bla:ham e Kaldean † hen a:no: ka-ta:ta:sa:ga:, Halan amisa:n a:na ha:na:sa:ga: sen. A:na sen ami, iyayo: sowabikiyo:, Godeya:yo: e a:na a:la:ta:ga: tililia:ga:, o:go:do: gilo: sab hen wena tililia:mio:. ⁵ Ho:len a:namio:, emo:wo: ene hendeyo: mo:dimiaki, ha:lugo:wo:lo: emo:wo: bo:fo:melea:kiyo: mo:dimi. Ko:sega Godeya: emo: dinali sa:laki a:la:sio:, 'Niyo: hen we tambo ge o:lia: gilo: so:wa sa:la:la:i ha:nab o:lia:mo:wo: dimia:no:.' A:bla:ham e so:walo:ma dowo: ko:sega Godeya:yo: emo:wo: a:la:dinali salifa:. ⁶ Godeya: emo: a:la:sio:, 'Gi so:wa sa:la:la:i ha:nab a:no: ini heno: ta:ta:sa:ga:, Isib hena mageso: sia:lalikiyo:, da:ibo: so:wa dowaki dikidima:ib ko:lo: iyo: hen a:namio: donayo: 400 a:la:fo: ko:lo: mesa:ib. ⁷ Ko:sega Niyo: ilo: da:ibo: so:wa mesea:kilo: ta:fo: kalu a:no: Isib

† Kaldean hen a:la:do: sa:lab a:no:, wiyo: nowo: Mesobotemia a:la:sa:lan. Heno: we tamin amilo: A:bla:hamdo: seno: o:m.

ego: ko:lo: iyo: falasila:ma:no: a:la:ta:ga: tif amio: Niyo: gi so:wa sa:la:la:i ha:nab i a:no: a:ma:la: tililia:ga:, hen wena siliki, Nemo:wo: gulugulula:ma:ib.' Godeya:yo: a:la:sio: ⁸ A:la: dinali sio: ko:lo: dinali sio: a:no: hendele widakiyo:, e do:go:fo: hege gedema:ib a:la:sio: ko:lo: A:bla:ham eyo: Aisego: sa:la:liakiyo:, ho:len ola:fo:wo: ta:ta:ga:yo:, do:go:fo: hege gede alifa: A:la:go:ko:lo: tif amio: Aisego: Yekobo: sa:la:li a:la:ta:ga: Yekobo: so:wa kugula:fo: sa:la:li ko:lo: so:wa a:ma:yo: Isolael kalu-ka:isale so:lo:wo: kugula:fo: fa:la:do alifa:.

⁹ "Nili ma:mu, Yekoba: insisa:i nolba:yo: Yosa:bo:wo: keleasula:sa:ga:, e Isib kaluwa: da:ibo: kalu doma:ki, moleya: kilili. Ko:sega Godeya:yo: Yosa:b e hida:yo: ba:dab a:namio:, e o:lia: dofo:liki asufa: ko:loemo:wo: asulo: alan dimiabiki, Isib misa: kalu, Felo:wa: siwa:l amio: Yosa:b ene mano: nafa ba:da:sa:ga:, Felo: e sagalaki, Isib hen o:lia: ene a o:lia:yo: Yosa:b emo: bo:fo:melea:ki ta:fo:.

¹¹ "A:la:ta:ga: Isib hen o:lia: Kenan hen a:namio:, maiyo:wo: alan fa:la:dowaki, hida:yo: alan dowo: ko:lo:, ni ma:muwa:yo: ma:no: ma:no:wo: aundo:ma dowo:.

¹² A:la:fo:ko:lo: Yekob eyo: Isib hen amio: ma:no:wo: da:laka: a:la:sa:labi da:da:sa:ga:, eyo: nili ma:mu iyo: tamin ami a:na iliga:fo:. ¹³ Iyo: andeb ane amio:, Yosa:b e ao imo:wo: eneno: a:na wida:sa:ga: dowabiki, Felo e Yosa:ba: so:lo:wo: welo:b a:la:bo: a:na asulo:. ¹⁴ A:ma: fa:s amio:, Yosa:b eyo: ene iya Yekob o:lia: so:lo: o:lia:yo: elo:wa tambo mena:ki saga:fo:. To saga:fo: a:no: da:da:sa:ga:, Yekobo: Isib ane ko:lo: Yekoba: so:lo: Isib a:lab a:no:lia: agelo:wo: do:la:fo: dom a:la:ta:ga: bila:fo: ko:lo: fa:la:dowo:. Yekob o:lia: ene sowayo:lo: a:naka sowo:. ¹⁶ Tif amio: ini ki a:no: a:ma:la: dia:ya:sa:ga:, Sekem hen a:namio:, Hamol insisa:ma: heno: A:bla:hama: tamina moleya: kilili ko:lo: ini kiyo: a:na daido:.

¹⁷ "Godeya:yo: A:bla:hambo:lo: dinali sio: ho:lenu: ko:na:ma fa:la:dowabiki, Isib a:namio: Isolael kaluwo: mada modo: ko:lo: fa:la:dowo:. ¹⁸ A:la:ta:ga: Isib amio: misa: kalu ho:gi fa:la:dowakiyo:, eyo: Yosa:bo: mo:fan-da asulo: ko:lo: eyo: ni ma:mu imo:wo: dikida:sa:ga: hi-da:yo:wo: alan dimi. A:la:gabiki, eyo: inin so:wa ho:gi sa:la:la:iyo: ka soma:ki, ha:la:ya sandifelema:no: a:la:saefa:.

²⁰ "Ho:len a:namio:, Moseso: a:na sa:la:li. E mada gesego: ko:lo: ele otalen dowabiki, iyaya: aya siliki bo:fo:len. ²¹ A:la:ta:ga: e ha:la:ya ta:fo:lenu, Isib misa: kaluwa: ida:ya: ta:ulia:ga:, ene so:wayo: aumta:ga: fo:fo:. ²² A:la:fo:ko:lo: Isib kalu ili mano: Moses emo:wo: tambo walali ko:lo: Moses e to sa:lan o:lia: man dimi-dan o:lia:yo: halaido: di kalu ko:lo: kagayo:.

²³ "Moses e donayo: do:la:fo: fa:la:da:in ta:ga:ga: dowabiki, Isolael kaluka:isale, ene ao i a:no: ba:ba: ha:na:no: asulo:. ²⁴ E a:na elen amio:, Isib kaluwa:yo: Isolael kaluwo: mogagi dikidi sa:ndabiki ba:ba: ko:lo: eyo: asuwa:takiyo:, Isib kalu a:no: wediakiyo:, e sanaifa:. ²⁵ Moses eyo: wediabikiyo:, ene ao i a:ma:

asulakiyo: e Godelo: asuwa:foma:ki iliga:fo:lo: kalu a:la:bo: asuluma:ki dimido: ko:sega iliyo: a:la:gabolo:b a:la:do: mo:asulo. ²⁶ Ho:len no amio:, Moses e Isolael kalu a:la: nowo: buba:lana ba:ba: E ba:da:ga:, a:la:yo: ha:fo: disa:ma:ki sagale alitakiyo:, towo: a:la:sio:, 'Gao gaino:, waga bubadi?' ²⁷ Ko:sega kalu nolo: sa:nda:likilo: ha:nab a:ma:yo:, Moses e kanilaki, Mosesbo:wo: a:la:sio:, 'Nio gi bo:fo:liki mo:walila:lubika: a:la:bo:, abe saefa:yo?' ²⁸ Alilo: Isib kalu nowo: gilo: so:no: aumbo:, o:go:lo: nelo: gi sanaifa:nigaya?' ²⁹ To sa:lab a:no: da:da:sa:ga:, Moses e nai ha:na:ga:, Isib heno: ta:ta:ga:, Midian hen a:na ha:na:sa:ga:yo:, e mio: kalu silikiyo:, so:wayo: a:la: sa:la:li.

³⁰ "Moses e donayo: do:la:fo: fa:la:da:ino: gulula:sa:ga: ilikiyo:, e kalalili hen, Sainai misio: anib do:ba:da: sia:lana, i abol ko:lo: nudula: a:nami, delo: wa:sowala:lab us a:na ma:mul kaluwo: a:na elena, Moses e ba:ba: ³¹ Moses eyo: ba:da:ga:yo:, e moda:sa:ga:, e ma:uwa:ya ba:ba:ni ha:nabiki, Gode Alan e towo: a:na dabu. ³² Godeya:yo: Moses emo:wo: a:la:sio:, 'Ne gi ma:mu A:bla:hamo:, Aisego:, Yekobo: i a:ma: Godeyo: Ne.' A:la:sa:labiki, Moses e tagilaki bibi sado:geta:ga:, e mo:sikudu ba:ba:.

³³ "A:la:ta:ga: Godeya:yo: emo:wo: a:la:sio:, 'Hen gelo: kagafo:lab we mada malilo: hen ko:lo: gi gido:fo: amilo: budi sa:ga:lo:ko:, dugulema! ³⁴ Kaluka:isale nilo: ko:lo: Isib hen ami silikilo: hida:yo: ililo: diab a:no: Ne ba:ba: Ne ililo: ya:la:lab a:no: da:da:sa:ga:, Ne iyo: ko:lo: sili alifa:ni mio: A:la:fo:ko:lo: ge mena. Niyo: ge a:ma:la: Isib iliga:fa:nigo:l.' Godeya: a:la:sio:."

³⁵ A:la:fo:ko:lo: Sitifen eyo: to nolo: a:kudu sio:, "Moses ko:lo: o:gdo: Godelo: Isibdo: iliga:fa:nigab a:no:, tamin amilo: Isolael kaluka:isaleya:lo: e gola ba:dakiyo:, emo:wo: a:la:sio:, 'Nio: gi bo:fo:liki mo:walila:bika: a:la:bo:, abe saefa:yo:' a:la:do: sa:labikilo: aneyo: o:m. A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: ma:mul kalu ilo:wa a:la:ta:ga: Mosesdo: amilo: fa:la:dowo: a:ma:liki, Moses eyo: Isolael kaluka:isaleyo: sili dofo:liki bo:fo:melea:ki, iliga:fo: ³⁶ A:la:fo:ko:lo: Moses eyo: Isibdo: seno: e sililia:ga: handalo:ma:nikiyo:, eyo: molo ha:na:no:wo: modo: dimido: Isib hen amio: a:la:ta:ga: ho:n genelo: amio:lo:, a:la:ta:ga: Isolael kaluka:isaleyo: dona do:la:fo: fa:la:da:in kalalili hen usa sia:likiyo:lo:, e tililia: ha:naliki, molo ha:na:no:wo: dimido:.

³⁷ "Moses a:ma:yo: Isolael kaluka:isalemo:wo: a:la:sio:, 'Godeya:yo: ne ko:lo: gimo:lo: iliga:fo: aumbo:, dinali sa:lan kalu nowo:, gi us a:na a:la:ta:ga: iliga:fa:ib.' ³⁸ Isolael kaluka:isaleyo: kalalili hena siliki kegea:len amio: Moseso: i o:lia: elen. A:la:ta:ga: ni ma:mui Isolael i o:lia: elen amio:, e misio: Sainai fa:la:dowamio:, ma:mul kalu e o:lia: tola: A:la:fo:ko:lo: eyo: to mela:no:lo: a:lab a:no: da:da:sa:ga:, nimo: malolo: mena:ki di.

³⁹ "Ko:sega nili ma:mu iya:yo: Mosesa: towo: mo:kuduhanaki, iliyo: Moses e gola ba:da:sa:ga:, asulo:

inido:wo: a:ma:la: Isib ane. ⁴⁰ A:la:fo:ko:lo: iliyo: A:lonbo:wo: a:la:sio:, 'Moses nililo: Isib a:la:ta:ga: tililia:mio: we, e amio: o:b fa:la:dowabele babalab ko:lo: giyo: gode nolo: nilo: tililia:ga:lo: taminfo: ha:na:no:wo: dimida:bi' a:la:sio: ⁴¹ Ho:len a:namio: iliyo: madali godeyo:, kao inso: o:ngo: a:na dimida:sa:ga: ta:fo:liki, iliyo: o:mo: boba somiaki gulugulula:len. Iliyo: ini dagiya:lo: dimido: gode a:no: wabudakiyo:, ma:no:wo: naki saga:lo: alan dowo: ⁴² Iliyo: a:la:dimidabikiyo:, Godeya:yo: iyo: gola ba:da:sa:ga:, iyo: ofo:, tamino: eleyo: a:no: ko:lo: wabuluma:ki ta:fo:. Dinali sa:lan kaluwa: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:,

"Isolael kaluka:isale gio:, kalalili hen amio: dona do:la:fo: fa:la:da:in a:namio: no:wo: sa:nda:sa:ga:lo: so:kugulu mian a:no: dimi.

Ko:sega giliyo: ne wabudakiyo:, hendelelo: mo:dimi.

⁴³ Gio: gulugululan helebeso:g a dia:likilo: sia:len a:no: madali gode Molog eno:

a:la:ta:ga: madali gode tamin ko:lo: wabudab a:no: Lafan eno:

Gini dagiya: madali gode a:no: dimida:sa:, o:mo:wo: wabulu sio:.

A:la:fo:ko:lo: Niyo: gini hende amio: a:ma:la:yo: mo:mena:ki, Babalon heno: tiginita:ga: ko:na: ta:fo:ma:ki ta:fa:no:.' Dinali sa:lan kaluwa:yo: a:la:sa:sa:lo:.

⁴⁴ "Nili ma:muwa:yo: helebeso:g a a:no: Godeyo: a:labka: a:la:widakiyo:, kalalili hen a:namio: dia:liki sia:len. Helebeso:g a a:no: dia:no:wo:, Godeya:yo: Mosesbo: wido: ko:lo: iyo: a:la:dimido: ⁴⁵ Tif amio: ni ma:mu i a:ma: ene so:wayo: helebeso:g a a:no: dimi ko:lo: iyo: dia:li ha:na:sa:ga:yo:, Yosua e tililia: ha:nakiyo:, iyo: Godeya: halaido: o:lia:ma:yo:, ha:la: kalu hen a:namilo: sano: o:luga:felesa:ga:yo:, helebeso:g a a:no: a:na dialifa: A:la:ta:ga: a a:no: hen a:na a:la:ta:ga:lo: dowamio:wo:, Isolael misa: Debidi ho:len a:na edo: ⁴⁶ Godeya:yo: Debidi e sagale alifa: ko:lo: Debidi eyo: a ho:gi nowo: Yekoba: Gode mesea:ki dia:niki, Godemo:wo: dabu ba:ba: ⁴⁷ Ko:sega Godeya: a a:no: inso: Solomona: di.

⁴⁸ "Ko:sega Gode Iwalulo: A:labo: E henfelo: kaluwa:lo: a dimido: usamio: mo:san. Dinali sa:lan kaluwa:yo:, Godeya: towo: sa:lakiyo: a:la:sio:,

⁴⁹ "Hebenelo: halo nelo: mesa:no: i fofodo:wo: o:m, a:la:ta:ga: henfelo: we Ni gido:fo:lo: wa:lo:fo:mela:no:wo: o:m.

A:la:fo:ko:lo: a Nilo: mesa:no: o:li o:ngo:wo: gio: waga dia:no:wo:?

Nelo: mesa:no:wo: ayo: mada mo:dialifa:ib.

⁵⁰ Mo:wo: kelego: we No:no:n tambo dimido:.' Godeya: a:la:sio:."

⁵¹ Sitifen eyo: to kudu sa:la:kiyo: a:la:sio:, "Asulo: gililo:wo: halaido: dowo:sa:ga:, ka:la:no: kali ko:lo: gio: ha:la: kaluwo: o:ngo: dowo: Godeya: Mamaya:lo: gimo:lo: sa:lab a:no:, giliyo: gola ba:da:sen. Giliyo: ge ma:mu ima:lo: man dimida:sen aumb dimida:lab. ⁵² Gi ma:mu iyo: Godeya:lo: dinali sa:lan kaluwo: tambo

mo:beaki, imo:wo: hida:yo:wo: dimia:sen. A:la:ta:ga: tamin amio: dinali sa:lan kalu nolba:yo: widakiyo;, Godeya: Ene Digalo: Kaluwo: mia:ib a:la:do: sio: i a:no:lo:, iliyo: sana sowa:sen. A:la:go:ko:lo: o:go: kalu a:no: mio: ko:lo: giliyo: E tele dowa:sa:ga:, sana sowo:.
⁵³ Godeya: ma:mula: kaluwa:yo: Ene eleyo: gininbo:wo: dimi ko:sega giliyo: mo:kudu ane." Sitifen eyo: towo: a:la:wido:.

Sitifen e uwa: sana sowo:.

⁵⁴ A:la:fo:ko:lo: Yu misa: kaluwa:yo: Sitifena: to a:no: da:da:ga:yo:, mada beso: galita:ga:, emo:wo: kulu-fa:yo:wo: alan dowo:.
⁵⁵ Ko:sega Sitifen e Godeya: Mamayo: e amio: wa:lifo: ko:lo:, eyo: Hebene alolo ba:ba: amio:, Godeya: Ene halaido: malilo:wo: ba:da:ga:yo:, Ya:suwo: Godeya: ene dagi ililiba kagayabi ba:ba:.
⁵⁶ A:la:ta:ga: eyo: a:la:sio:, "Gio: bo:ba! Ne Hebeneyo: kolaitabiki ba:ba: amio:, Kalule Dowo: E Godeya: ene dagi ililiba kagayabiki bo:do:l." ⁵⁷ Iyo: to: a:no: da:dakiyo:, ka:la:no: ka:la:sa:ga:, e halalelaki, iyo: tambo elo:wa nai ha:na:ga:, e ta:lia:sa:ga:, amisa:n ha:laya susululia:ga:, uwa: agodo:. Iliyo: a:la:dimidabikiyo:, Sitifen elo: mo:dimido:lo: dikili sio: kalu a:ma:yo: helebeso:go: wa:l amilo: ko:lo:wo: ho:go:fela:sa:ga:, kalu so:wa So:l a:ma: gido:fo: aniba difa:.
⁵⁹ Iliyo: uwa: agodabikiyo:, Sitifen eyo: Godemo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sio:, "Ya:su Alan, Giyo: ni mama mela:no:wo: dima."
⁶⁰ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, e tululalilaki, gulalu siliki, towo: halaido: sa:laki, "Alan Giyo:, mogago: ililo: dimidab we, ga:lilaki wedia:so:bo." Sitifen e to a:no: sa:la:sa:ga:yo:, e ha:fo:wo: siliga:ta:ga: sowo:.

8 Ililo: Sitifen sana sowab a:no:, So:l eyo: o:li dimidab a:la:asulo:.

O:g ho:len a:namio: gisa:yo: Ya:lusalem Keliso kaluka:isalemo:wo: hida:yo: nolo: modo: mo:mo:dabiki, tilidabu kaluka:isale iyo: dalalelia:ga:, Yudia hen o:lia: Samalia hen o:lia: a:na ane. Ko:sega iliga:felo: kalu iyo: mo:dalaidaki, Ya:lusalem a:naka sen. ² A:la:ta:ga: Godeya: towo: kuduha:na:sen kalu nolba:yo: Sitifena: ene do:mo:wo: dia:sa:ga:, dali alita:sa:ga:yo:, iyo: ya:fo:da:li ha:na:sio:.
³ Ko:sega So:l eyo: Ya:su kuduha:nab a:no: kata:foma:ki dikidiakiyo:, eyo: tilidabu kaluwa: aka ha:na:ga:, iyo: tililia:ga:, dibolo aya to:lolo:.

Filibo: Samalia siliki wido:.

⁴ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale ilo: dalalilia:ga:lo: ha:nab a:namio:, Godeya: mano: wida:i ane. ⁵ Filibo: Samalia amisa:n a:na tina:sa:ga:, Godeya:lo: Da:feyo: Kalu Ya:suwo: weka: a:la:liki fanda wido:.
⁶ Kaluka:isale kegeo: a:namilo: sen a:ma:yo: Filiba: to widakilo: molo ha:na:no: dimidab a:no: ba:dakiyo:, iliyo: elo: to sa:lab a:no: dinafa dabu. ⁷ Filib eyo: kaluka:isale amio: mama mogago: dosdo: a:no: e o:luga:felabi ha:na:siakiyo:, iyo: ganafoda:liki ane. A:la:ta:ga: giliga:sen kaluka:isale o:lia: kogoneli kalukeisale o:lia: yo: modo: ko:lo: falele

alifelo:.
⁸ A:la:fo:ko:lo: Samalia amisa:n kaluka:isaleyo: sagalo:wo: mada alan fa:la:dowo:.

⁹ Amisa:n a:namio: kalu imilise nowo: ene wiyo: Saimon ko:lo: a:na sen. Eyo: fofa ko:li ko:lilo: dimida:labiki, amisa:n kaluka:isaleyo: molo asula:len. E ene wiyo: duluda:liki, misa: kaluwo:lo:, wa:feyo: kaluwo:lo: tambo elo: to sa:lab a:no: tilida:dakiyo:, "Halaido: Alano: Godeya:lo:wa a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: e amio: a:lab" a:la:sio:.
¹¹ Saimon eyo: fofa man a:no: imo:wo: ko:li ko:lilo: wida:li ha:na:labiki, iyo: molo asulaki elo: to sa:lab a:no: iligi dabu. ¹² Ko:sega Filib eyo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man nafa o:lia:, Ya:su Kelisowa: wi a:no:lia:yo: wido: amio:, kaluka:isaleyo: tilida:dabiki, iyo: ho:na to:lolo:.
¹³ A:la:ta:ga: Saimon elo: tilida:da:sa:ga: dowabi, ho:na to:lolo: ko:lo: e Filib o:lia: kudu sia:la:ga:, Filib elo: molo ha:na:no: dimidab a:no: ba:da:ga:yo:, e molo asulo:.

¹⁴ Iliga:felo: kalu Ya:lusalemdo: sen a:ma:yo:, Samalia kaluka:isaleyo: Godeya: mano: tilidabu a:la: dabu ko:lo:, iliyo: Bida o:lia: Yon dia:yo: ilo: a:na iliga:fo:.
¹⁵ A:la:yo: fa:la:dowa:sa:ga:yo:, i a:no: Godeya: Mamayo: dima:ki, Godemo:wo: dulugu sio:.
¹⁶ Mo:wo: iyo: Ya:suwa: wi amio: ho:na to:lolo: ko:sega, Godeya: Mamayo: i amio: semo: mio:.
¹⁷ A:la:go:ko:lo: Bida o:lia: Yon dia:ma:yo: dagiyo: kaluka:isale amio: golabiki, iyo: Godeya: Mamayo: a:na di. ¹⁸ Iliga:felo: kaluwa:lo: dagiya: golab amio: Mama ko:lo: diab a:no: ba:da:ga:yo:, Saimon eyo: a:la: a:no: moleya: kililia:no: asulaki, a:la:mo:wo: dabu ba:ba:, "Gaindo: man dimidab ko: aumbo, niyo:lo: dagiya:yo: kalu nolo: gola:likiyo: Mamayo:lo: dima:ki, halaido: gaindo: ko: nelo: dia:niki kililia:nigo:l." ²⁰ Ko:sega Bida eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Godeya: boba kelego: we gi moleya: kililia:no: a:la:liki asulab ko:lo: go:no:n o:lia: mole gilo: a:no:lia:yo: de hena soma:ni ha:na:bi. ²¹ Gi asulo:wo: Godeya: siwa:l amio: digalo:leyo: mo:a:lab ko:lo: nanog naindo: dio:l we, ge o:lia: mada mo:lido:.
²² Mogago: gilo: dimido: a:no: ta:ta:sa:ga:, Godemo: foga:le sama. Giyo: a:la:dimidalikiyo:, asulo: gilo: amio: kele asulo: a:no: ga:lila:ma:ibele a:la:asulo:l. ²³ Mo:wo: ge mese:lo:wo: alan dowaki, man mogago: ko:lilo: a:ma:yo: ge meleya:fo:lab." ²⁴ A:la:sa:labiki, Saimon eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Kelego: gaindo: sa:lab a:no: ne amio: fa:la:dowaba:na:kiyo:, ne mada gaino: Godemo: dulugu sama."

²⁵ A:la:ma:yo: Alana: to o:lia: a:la:mo:lo: dimido:wo: o:lia:yo: malolo: mia:sa:ga:yo:, a:ma:la: Ya:lusalem ha:nakiyo:, Samalia amisa:n nol amio:lo: to nafale a:no: ko:lo: wida:li ane.

Filib eyo: Itiobia kalumo:wo: wido:.

²⁶ A:la:fo:ko:lo: Godeya: ma:mul kaluwa:yo: Filibo:wo: a:la:sio:, "Ge dimidalia:ga:, kalalili hen a:namio:, tog nowo: Ya:lusalem a:la:ta:ga: Gasa amisa:n a:na ha:na:sen a:lab ko:lo: ge a:na tiha:na:bi." ²⁷ A:la:sa:labi-

ki, Filib e tog a:na ha:na:lana, Itiobia kalu nowo: a:na yabiki ba:ba. Kalu a:ma: ito:wo: dugula. Kalu a:no: Itiobiaya: misa: ka:isale, Kandasiya: ene nanogdo: dian kalu alan nowo: e. E Kandasiya: moleyo: a:la:ta:ga: kelego: nafalelo: tambo bo:fo:lowano: e. E Godeyo: wabuluma:niki, Ya:lusalem ane ko:lo: a:ma:la: ya:lana ba:ba. ²⁸ E hos amilo: i fofodo: wa:la siliki, dinali sa:lan kalu, Aisaya bugo: a:no: halale agela:liki mio: ko:lo:, Godeya: Mamaya:yo: Filibo:wo: a:la:sio:, "Ge elo: yab anidoba:da:, e o:lia: ha:na:ga: ha:nani hamana." ³⁰ A:la:sa:labiki, Filib e nai ha:na:sa:ga:, i fofodo: ha:nab anib a:na fa:la:dowakiyo:, kalu a:ma:lo: dinali sa:lan Aisaya bugo: agela:i ha:nab a:no:, e dabu. A:la:fo:ko:lo: Filib eyo: kalu o:mo:wo: a:la:dabuba:ba:, "To gilo: age-lo: a:no:, ge ha:go: fanda asulaya?" ³¹ A:la:dabuba:dabiki, kalu a:ma:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Kalu noma:yo: nemo:wo: mo:fanda sa:lalega, ne mada mo:fanda asuluma:ib." A:la:sata:ga:, Filibo: elo: sab i fofodo: anib wa:l a:na mesa: mena a:la:sio:. ³² Godeya: to elo: age-lo:wo: we, "Sibi sa:ma:nikilo: tililia:gane o:ngo: E tililia:mio: Sibi inso: a:no: fo:no: gedeab amilo: mo:ganag-iliyo:wo: o:ngo: dowo: ko:lo: e mego:fo: mo:tagali. ³³ E sendelowalitaki, mo:digale mo:walilo: E ma:mu iyo: weka: a:la:bo: mo:malolo:mia:ib, Mo:wo: e henfelo: wenamio: mela:no:wo: nolba:yo: sanale." ³⁴ Itiobia kaluwa:yo: a:na agela:sa:ga:yo:, Filibo:wo: a:la:dabuba:ba:, "Dinali sa:lan a:la:do: sa:lab we, o:b ko:lo: sa:laigabele? Eno: ko:lo: sa:labele? O: kalu nowo: ko:lo: sa:labele?" ³⁵ A:la:dabuba:dabiki, Filib eyo: Godeya: to a:no: mo:mo:da widakiyo:, Ya:suwa: to nafa a:no: ko:lo: wido:. ³⁶ A:la:yo: toga ha:na:la:ga:, hon-do:wa fa:la:dowaki, Itiobia kaluwa:yo: a:la:sio:, "Bo:ba! Ho:no: we ko:lo:, gio: ne ho:na to:loma:no:wo: o:liyo:?" ³⁷ Filib eyo: a:la:sio:, "Ge asulo:wo: amio: hendele tili-da:dalega, ge ho:n amio: o:li to:loma:nigo:l." A:la:sa:labiki, Itiobia kalu eyo: a:la:sio:, "Ya:su E Godeya: Inso: a:la:bo: ne tili asulo:l." ³⁸ A:la:sa:la:sa:ga: e i fofodo: a:no: kagafoma:ki sio: ko:lo: † kagayabikiyo:, a:la:yo: ho:na tina:sa:ga:, Filib eyo: kalu a:no: ho:na to:lolo:. ³⁹ A:la:yo: ho:na a:la:ta:ga: ha:laya fa:la:dowabikiyo:, Godeya: Mamaya:yo: Filibo: wigibole a:naka dia:gane ko:lo: Itiobia kalu eyo: wa:kabiyo: ma-da mo:ba:dabiki, e sagala:liki ane. ⁴⁰ Ko:sega Filib e wigibo Asdot amisa:n a:naka handalowo: ko:lo:, e Ya:suwa: to nafayo: wida:liki, amisa:n nolo: ililita:ga: aneyo:, Sesalia amisa:n a:na fa:la:dowo:.

So:l e asulo: nodolo:

9 O:g ho:len a:namio: So:l eyo: Alan amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: yasalema:no: a:la:li towo: sa:la:li

† "Kagam" a:la:do: sio: a:no:, ho:sdo: tililia: ha:na:len kalu o:mo: sio:.

sia:len. E mo:fo:so: dia:no: a:la:liki, bobalo: so:mia:sen misa: kalu elo:wa dabu ba:ba:ni ane. ² So:l e Damaskas amisa:na ha:na:no: asulabiki, e a:na ha:na:ga:yo:, Alana: Mando: kuduha:nab kaluka:isale a:no: ba:dale-ga, iyo: ta:lia:sa:ga:, a:ma:la: tililia:ga:, Ya:lusalem dibolo aya toloma:no: a:la:asulo: A:la:fo:ko:lo: So:l eyo: bobalo: so:mia:sen kalu eyo: o:lika: a:la:liki mo:fo:s nowo: sa:sa:la:sa:ga:, emo: dimiab amio:, eyo: dia:ha:na:sa:ga: Damaskasdo: tolo: wida:n misa: kalu dosdomo: walama:no: a:la:liki, dabu ba:ba:ni ane. ³ Mo:fo:s a:no: dia:sa:ga:, Damaskas amisa:no: ko:na:ma fa:la:doma:no: dowab amio:, wigibole a:naka ho: nowo: wabeleg o:ngo: ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: so:so:lilia:ga: tindaki, So:l e a:ma: hegelia:ga: difa:. ⁴ A:la:gabiki So:l e a:na hena sulufo: tina:sa:ga:, to nowo: emo: sa:labiki dabu. "So:l, So:l, Giyo: Ne waga mogagila:ya?"

⁵ A:la:sa:labiki, So:l eyo:, "Alan, Ge o:ba?" a:la:sio:.

"Ne Ya:su ko:lo: gilo: mogagila:yo: Ne. ⁶ Ge dasilia:ga:, amisa:n usa tihamana. A:namio:, kalu imilig no-ma:yo: gilo: dimidama:no:wo: walasa:ma:ib" a:la:sio:.

⁷ Kalu So:l o:lia:lo: ane a:no:, to sa:lab a:no: dabu ko:sega, kalu misio: mo:ba:dabiki, iyo: modaki, towo: mo:sa:laki kagafo:len. ⁸ A:la:ta:ga: So:l e dasila:sa:ga:, siya:yo: sigido: ko:sega kelego:wo: mada mo:ba:ba:no: dowabiki, iliyo: e dagiya gasilia:ga:, Damaskas amisa:n a:na tililia:gane. ⁹ E ho:len otaleno: siyo: mo:ba:ba:no: dowabiki, e ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: mo:mo:no:.

¹⁰ Damaskas amisa:n a:namio:, tilidabu kalu nowo:, Ananaias e a:na sen. E ho:le ba:dakiyo:, Alana:yo: "Ananaias!" a:la:hoidabiki dabu.

Eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Alan, ne weko:."

¹¹ Alana:yo: emo:wo: a:la:sio:, "Ge Tog Digalo: a:na ha:na:ga:, Yuda:sa: aya fa:la:dowakiyo:, Tasus amisa:n kalu nowo:, ene wiyo: So:l ko:lo:, e ba:ba:nikiyo:, emo:wo: dabu ba:da:ni hamana. Mo:wo: E a:na du-lugu sa:la:liki sab ko:lo: eyo:lo: ofolakiyo:, kalu imilig nowo:, ene wiyo: Ananaias, e elo:wa ya:ga:, e dagiyo: wa:la go:lalikiyo:, ene siyo: o:li o:bo:ba:ki a:la:likiyo: ofowo: ba:ba: ko:lo:lab ko:lo:, ge elo:wa hamana."

¹³ Ananaias eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Alan, ne kalu koma:lo: gi tilidabu kaluka:isale Ya:lusalem:do: sab o:mo:lo: mogago: dimida:seno: modo: ko:lo: dabu.

¹⁴ A:la:ta:ga: e bobalo: so:mia:sen misa: kaluwa: to ha-laido: dia:sa:ga:, o:go: amisa:n wena ya:ga:, tilidabu kaluka:isale a:no: ta:lia:sa:ga:, dibolo aya to:loma:ni mio:."

¹⁵ Ko:sega Alana:yo: emo:wo: a:la:sio:, "Ha:la: kaluwo: a:la:ta:ga: ene misa: kaluwo:, a:la:ta:ga: Isolael kalu o:lia:yo: tambo No:no:n wiyo: walama:ki, kalu we No:no:n da:fe alifa: ko:lo: ge elo:wa hamana. ¹⁶ E Ni wiyo: wida:likilo:, hida:yo: ko:li ko:lilo:wo: ba:da:i ha:na:no:wo:, No:no:no: walama:no:" a:la:sio:.

¹⁷ A:la:fo:ko:lo: Ananaias e aya ha:na:sa:ga: tina:ga:yo:, e dagiyo: Solo: go:lakiyo: a:la:sio:, "Nao So:l, Ne Alana: gelo:wa iliga:tabi mio:. Ge toga ya:len

amilo; Ya:su gelo: amilo: handalowo: a:ma: iliga:tabi mio: Ge wa:ka o:li ba:da:sa:ga; Godeya: Mamayo: ge amio: wa:lifoma:ki, ne gelo:wa iliga:fo:.”¹⁸ A:la:sa:labiki, wigibo a:naka si amilo: kelego: noma: ko:lo: o:ngo: a:no: sululabiki, e o:li a:ba:ba: A:la:fo:ko:lo: e dasilia:ga: ho:na to:lolo:.”¹⁹ E ma:no: na:sa:ga:yo; halaido:wo: o:li a:dowo:.

So:l e Godeya: mano: wido:.

Ho:len nolo: So:l e tilidabu kalu nol o:lia: Damaskas amisa:n a:na sen.²⁰ E Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya bo:bo:ge walama:ni ha:na:sa:ga:yo; “Ya:su E Godeya: Inso:le” a:la:liki wido:.”²¹ Kaluka:isale iyo: to man elo: widab a:no: da:da:sa:ga:yo; iligaki a:la:sio; “Ya:lusalem usamilo: kaluka:isale Ya:su amilo: tilidabu ilo: mogagila:lenu: kalu weyele? A:la:ta:ga: e amisa:n wenamilo: mio: we, iyo: ta:lia:sa:ga; bobalo: so:mia:sen kalulo:wa tiliya:ha:na:ni a:gabele?” a:la:sio:.”²² Ko:sega So:l elo: to widab a:no: mada halaido: fa:la:dowaki, Ya:su E Godeya:lo: Da:feyo: Kaluwo: Eka: a:la:liki hendele fanda sa:labiki, Yu kalu Damaskasdo: sen a:ma:yo; a:ma:la:do: a:la:sa:ma:no:wo: aundo:ma dowo:.

²³ A:ma: fa:s amio; ho:len modo:wo: ta:ta:sa:ga:yo; Yu kaluwo: kegea:sa:ga; So:l e sana soma:no: nenela:sa:ga: saefa:.”²⁴ Ko:sega So:l eyo: ililo: saefa: a:no: dabu. Ho:len o:lia: nulu o:lia: amio; iliyo: amisa:n amilo: tog ha:na:sen a:namio: e ta:lia:sa:ga: sana soma:no: a:la:liki yasila:len.”²⁵ Ko:sega nulu no amio; So:la: ene kudu sian kalu iliyo: e asuwa:taki, asa disa:la:sa:ga; amisa:na:lo: ilif tolo: amilo: ho: gulu nowa meya: sunda:sa:ga; ha:sa to:lolo:.

²⁶ E amisa:n a:namilo: seno: sili alita:sa:ga; Ya:lusalem a:na fa:la:dowa:sa:ga:yo; tilidabu kalu a:namilo: sen a:no:lia: gasama:no: asulo: ko:sega, e Ya:su amio: hendele tilidabu a:la:bo; iyo: mo:fanda asulo: ko:lo; iliyo: e tagilaki mo:gasili.”²⁷ Ko:sega Banabas eyo: So:l e asuwa:takiyo; e iliga:felo: kalulo:wa tilia:gane. Banabas eyo: imo: dinafa fanda sa:lakiyo; So:l e Damaskas tog a:na ha:na:lenu, elo: Alan ba:ba: a:no:lia; Alana:lo: emo:lo: towo: sio: a:no:lia: So:l e amisa:na ha:na:sa:ga; Ya:suwa: wi sa:ma:no:wo: e mo:tagilaki, amisa:na wida:len a:la:liki, Banabas eyo: imo:wo: fanda wido:.”²⁸ A:la:kudu miabiki, So:l e i o:lia: gasaliaki, Ya:lusalem us a:namio: nanogo: egele dimidaki, So:l e Ya:suwa: wiyo: halaido: wido:.”²⁹ So:l e Yu kalu, Gilig tolo: sa:lan i o:lia:yo: towa:yo: kego: ko:lo: iliyo: e sana soma:no: dowo:.”³⁰ Ao i, tilidabu nolba:yo: a:no: da:da:ga; iliyo: e Sa:sa:lia amisa:na tililia: ha:na:ga; Tasus amisa:n a:na hamana:ki ho:n ko:suwa iliga:fo:.

³¹ A:la:go:ko:lo: ho:len a:namio: tilidabu kaluka:isale, Yudia hen o:lia: Galili heno:lo; Samalia: heno:lo: us a:namio: ha:fo: dowaki sagalo: sen. Iliyo: Godeya: mano: dinafa kuduha:nabikiyo; Godeya: Mamaya:yo:

ili asulo:wo: halale alitaki, kalu modo:wo: wa:ka a:kudu mio:.

Bida eyo: Ainiaso: falele alifa:.

³² Bida eyo: amisa:n ko:li ko:lilo: sia:la:ga; tilidabu kaluka:isale, Laida amisa:n amilo: seno: e ba:ba:ni ane.”³³ E a:na fa:la:dowo: amio; kalu nowo: Ainias a:na galili. Ainias e giligi siliki, e donayo: ola:fo: a:no: wo:ba sen.”³⁴ Bida e fa:la:dowakiyo; Ainias emo:wo: a:la:sio; “Ainias, Ya:su Kelisowa:yo: ge falele alitab ko:lo: ge dasila:sa:ga; geondo: kamboloma.” A:la:sa:labiki, wigibo a:naka Ainias e dasi.”³⁵ Laida amisa:n a:la:ta:ga: Salon fua:lo: hen a:namilo: sen kaluka:isale iyo; Ainias e ko:lo: falele alitab a:no: ba:da:ga; iyo: asulo: nodola:sa:ga; Alano: kudu ane.

Bida eyo: Tabita e sowo: ko:lo: dasi alifa:.

³⁶ Yoba amisa:n amio; tilidabu ga nowo: siliki, ene wiyo: Tabita, ko:sega Gilik towa: sa:lakiyo; Dokas a:la:sa:lan. E man nafa dimida:liki, wa:feyo: kaluka:isale kelego:lo:ma a:no: ko:lo: asuwa:ta:sen.”³⁷ Ho:len a:namio; e walaf ba:la:sa:ga: sowo: ko:lo: ene do:mo:wo: ho:no: mulu alita:sa:ga; galale wa:l amilo:wa dia:fo:len.”³⁸ Lidia amisa:n o:lia: Yoba amisa:n o:lia: ko:na:ma ko:lo; tilidabu kaluka:isale iliyo: Bida e Lidia a:na sab a:la:da:da:ga; iliyo: kalu a:la:yo: elo:wa iliga:ta:ga; emo:wo: ha:nolo sa:laki a:la:sio; “Ge o:go: mada nilo:wa mena!”³⁹ A:la:sa:labiki, Bida e a:la: o:lia: ha:na:ga: fa:la:dowabikiyo; iliyo: e tililia:ga; galale wa:l amio: tiane. Ga sa:ba:lo: nolo: elo:wa hege kagafo:liki, ya:foda:likiyo; Tabita e o:silikilo: helebeso:g sa:ga:la:sen elo: dimido: a:no: Bida emo: wido:.”⁴⁰ Bida eyo: kaluka:isaleyo: tambo ha:la:ya iliga:ta:sa:ga; e gulalu siliki Godemo: dulugu sio: E ga sowo:lo: doba:da: nodolakiyo: a:la:sio; “Tabita, ge dasimal!” A:la:sa:labiki, ga a:no: siyo: fasila:sa:ga; Bida e sikudu ba:da:sa:ga:yo; e dasi asi.”⁴¹ Bida eyo: ga a:no: dagiya gasilia:ga; dasi alifa: A:la:dimida:sa:ga; eyo: tilidabu kaluka:isale o:lia: ga sa:ba:lo: o:lia:yo: hoida:sa:ga; ga sowo: a:no: a:ma:la: dasi sab a:la:liki imo:wo: wido:.”⁴² Elo: dimido: a:no; Yoba amisa:n amio: sa:la:i ha:nabikiyo; tambo dabu ko:lo: iyo: Alan amio: modo: tilidabu.”⁴³ Bida e ho:len nolo: Yoba amisa:n a:namio; no: do:go:fdo: dinafaya:sen kalu, Saimon e aya sen.

Ma:mula: kaluwo: Konilius elo:wa mio:.

10 Sesalia amisa:n a:namio; kalu nowo: ene wiyo: Konilius a:na sen. Eyo: Loma: ami kalu “Itali” a:la:sa:lan us a:namio: nanogo: dimidaki, e da:la:di fudo: otalen bo:fo:lowan kalu nowo: e.”² Konilius o:lia: ene eso:lo: o:lia:ma:yo: Godeya: mando: kudu ha:na:likiyo; iyo: ho:lenu: tambo Godemo: dulugu sa:la:lan a:la:ta:ga: Yu kalu molelo:ma wa:feyo: o:mo:wo: dimia:len.”³ Ho:len no amio; ofa:si ga:lo aso:la dowabiki, e ho:le ba:dakiyo; Godeya: ma:mula: kalu-

wo: elo:wa ya:sa:ga: a:la:sio:; "Konilius!"⁴ A:la:sa:labiki, Konilius e ba:da:kiyo:; tagilaki a:la:sio:; "Kalu alan, o:ba?" A:la:dabuba:dabiki, ma:mula: kaluwa:yo: emo:wo: a:la:sio:; "Gilo: dulugu sa:la:seno: a:la:ta:ga: boba kelego: ko:lo: wa:feyo: kalumo:lo: dimia:sen a:no:lo:; o:go: Godemo:lo: boba dimi o:ngo: fa:la:dowo: ko:lo: Godeya:yo: a:no: ba:da:ga: sagalab.

⁵ A:la:fo:ko:lo: Saimon Bida e mena:ki, o:go: ge kalu no:lo: Yoba amisa:na iliga:foma. Bida e no: do:go:fdo di-nafaya:sen kalu, Saimon o:lia: so:lu ho:n aniba sab ko:lo:; e gelo:wa mena:ki, kalu nolo: iliga:foma."

⁷ Ma:mula: kaluwa:yo: a:la:sa:la:sa:ga: ha:na:ga: dotabiki, Konilius eyo: ene nanogdo: dian kalu a:la: a:la:ta:ga: ene da:la:di nowo: elo:wa mena:ki ho:ido:.

⁸ Konilius elo: dabu a:no: imo:wo: tambo malolo: mia:sa:ga:; i a:no: Yoba amisa:na iliga:fo:.

Bida eyo: Koniliuso: wido:.

⁹ Ho:len no amio: iyo: ha:na:la:ga:yo:; amisa:no: ko:na:ma fa:la:doma:niki disi dowabikiyo:; Bida e Godemo: sa:ma:ni, a fa:sa wa:la fa:la: ane. ¹⁰ E a:na sili-ki, maiyo: alan dowabiki, ma:no:wo: sofa:ki sa:la:sa:ga:; iyo: ma:no: soda:lab amio:; e ho:le ba:ba:.¹¹ Eyo: ho:le ba:dakiyo:; Hebeneyo: kolaita:sa:ga:; kelego: nowo: helebeso:g alan o:ngo: ko:lo: migif fa:la:da:in amio: ta:lidota:ga:; ololo to:lo:lo: ko:lo: tindabi ba:ba:.

¹² Helebeso:g us amio: no: ko:li ko:lilo: a:la:ta:ga: sowa: a:la:ta:ga: o:ba: ko:li ko:lilo:; Godeya:lo: na:so:boka: a:la:likilo: saefa: † a:no:lo: a:na delena ba:ba:.¹³ A:no: ba:da:sa:ga:yo:; to nowo: a:la:sio:; "Bida, ge dasima! No: we yasala:sa:ga: maiya!"¹⁴ A:la:sa:labiki, Bida eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:; "Alan, ne a:la:bo: mada mo:dimi-dama:no:! Yu kaluwa: ele difa: usamilo: 'Na:so:bo' a:la:do: saefo: a:no: ne mada mo:nan."

¹⁵ A:la:sa:labikiyo:; towo: emo:wo: wa:ka a:sio:; "Godeya:lo: 'gemo:lo: we nafa ko:lo: o:li na:bika:' a:la:do: sio: a:no:; giyo: ma:no: a:no: Godeya: siwa:l amio: mogago: a:la:likiyo: sa:la:so:bo" a:la:sio:.

¹⁶ A:la:dimida:lowo:wo: otalen fa:la:dota:ga:; wigibo a:na:ka kelego: a:no: a:ma:la: Hebene dia:gane. ¹⁷ Bida eyo: ho:le ba:ba: a:ma: ha:go: kedelena, Koniliusa:lo: iliga:fo: kalu i a:no: amisa:na fa:la:dowa:ta:ga:; Saimona: ayo: keda:i ya:ga:; a elo: a:na fa:la:dowo:.¹⁸ Iyo: a:na fa:la:dowakiyo:; "Saimon Bidayo: wiyo: saba?" a:la: ho:le dabu. ¹⁹ Bida eyo: ho:le ba:ba: a:ma: ha:go: o:kedelen amio:; Godeya: Mamaya:yo: emo:wo: a:la:sio:; "Saimon, kalu otalena:yo: ge kedab ko:lo: ge dasila:sa:ga:; ha:g holona timana. I a:no: No:no:n gelo:wa iliga:fo: ko:lo: ge i o:lia: ha:nakiyo: kele asulakiyo: ha:na:so:bo."²¹ A:la:sa:labiki da:da:sa:ga:yo:; Bida e ha:ga tina:sa:ga:; imo:wo: a:la:sio:; "Gililo: keda:i mio:wo: ne ko:lo: giyo: nelo: amilo: mio:we mo:wo: o:ba?"²² A:la:dabu ba:dabiki, iliyo: a:la:sio:; "Loma: da:la:di bo:fo:lowan kalu Konilius, nio: e iliga:tabiki, ge-

lo:wa mio: Konilius, e man digalo: kuduha:nakiyo:; Godeya: mando: kudu ha:na:sen ko:lo: Yu kaluka:isale tambo e ko:lo: wabuda:sen. A:la:ta:ga: Godeya: ma:mula: kaluwo: elo:wa ya:sa:ga: sa:lakiyo:; 'Bida elo: to sa:lab a:no: gelo: da:ba:niki, e mena:ki ho:lema' a:la:sio: ko:lo: mio:."²³ A:la:sa:labiki, Bida eyo: iyo: a:na alima:ki, a usa tilia:gane. Iyo: alita:ga:yo:; kea:fo amio: Bida o:lia: Yoba tilidabu ao i nol o:lia: Koniliusa:lo: iliga:fo: kalu a:no:lia: iyo: a:ma:la: ha:na:ni ane. ²⁴ Ho:len imiligo: alita:ga:yo:; Sesalia amisa:na fa:la:dowo: Konilius eyo: i a:no: mia:ib a:la:bo: asula:sa:ga:; eyo: ene so:lo: o:lia: ene milileyo: elo:wa kegenefo:liki yasilo:.

²⁵ A:la:fo:ko:lo: Bida e a usa tinabikiyo:; Konilius eyo: Bidayo: ebea:sa:ga:yo:; e wabudaki gulalu asi. ²⁶ Ko:sega Bida eyo: e gasiliakiyo: a:la:sio:; "Dasima, nelo: kalu ge o:ngo:" a:la:sio:.²⁷ Bida eyo: e o:lia: nenela:liki, a usa tina:ga:; kaluka:isale kegeo:wo: modo: ko:lo: sena ba:ba:.²⁸ Bida eyo: kalu kegeo: o:mo:wo: a:la:sio:; "Yuwa: ele amio:; Yu kaluwa:yo: ha:la: kalu o:lia:yo: ua:lo: gasaya:so:bo a:la:saefa: Ele a:no: gio: asulo: ko:sega niyo: kalu nowo: 'Godeya: siwa:l amio: e mogago:' a:la:bo: mo:sama:ki asulakiyo:; Godeya:yo: nemo: wido:."²⁹ A:la:fo:ko:lo: giyo: ne mena:ki ho:lidabikiyo:; ne mo:mo:beaki mio: ko:lo: gilo: kalu nelo: amio: iliga:fo: a:no: o:bo: sa:ma:nigo:wo:?"³⁰ A:la:sa:labiki, Konilius eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:; "A:ma: inali amio: ††, ne ofa:siyo: ga:lo asola dowabikiyo:; ne aya siliki, Gode-mo: dulugu sa:la:li sen amio:; wigibole a:naka kalu nowo:; helebeso:g ho:lo:; siyo: funa: a:la:ma:no: ko:lo: a:no: nelo:wa fa:la:dowakiyo:; nemo:wo: a:la:sio:; 'Konilius, gilo: Godemo:lo: dulugu sio: a:no: Godeyo: dabu. A:la:ta:ga: gilo: wa:feyo: kalumo:lo: boba dimisen a:no: E asulaki go:."³² A:la:fo:ko:lo: ge kalu no:lo: Yoba amisa:na iliga:ta:ga:; Saimon Bidayo: nelowa mena:ki, sa:ma: hamana. Bida e kalu noma: aya sab. Kalu a:ma: wi a:no:lo: Saimon ko:lo: e so:lu ho:n aniba siliki, no: do:go:fdo dinafaya:liki ta:sen' a:la:sio:.³³ A:la:fo:ko:lo: ge nelo: wena mena:ki, niyo: kalu we gelo: amio: bo:i iliga:fo: ko:lo: ge mada o:li mio: A:la:go:ko:lo: nio: o:ma Godeya: siwa:l amio: tambo kegenelia:ga:lo: sen we, Godeya:lo: gemo:lo: sama:ki-lo: sio: a:no:; nilo: da:ba:niki so:l."

³⁴ A:la:sa:labiki, Bida eyo: a:la:sio:; "Niyo: o:go: fanda asulakiyo:; Godeya:yo: henfelo: kaluka:isale ko:li ko:lilo: sab o:mo:wo:; mano: imilig dimida:sen. ³⁵ Kalu-ka:isale abeyo:; man digalo:le dimidaki, E ha:ga dowalega, Godeya:yo: i o:mo:wo: sagale alita:sen. Kaluka:isale henfelo: amilo: ko:li ko:lilo:wa a:la:ta:ga:lo: mio: a:no:; Godeya: tambo i o:mo:wo: a:la: dimida:sen. ³⁶ Godeya: sagalo: to ko:lo: Isolael kaluka:isalemo: saga:fo: a:no:; Ya:su Alan, tambolo: bo:fo:lowan, man a:no: e dia:mio: ko:lo: kaluka:isaleyo: to a:no: da:dakiyo:; Gode o:lia: o:li sagalaki, ege doma:ib. ³⁷ Yon eyo: ho:na to:lo:lan wida:sa:ga:yo:; Ga:lili hen us

† Ele 11

†† Kelego: fa:la:dowo:lo: ba:ba: a:na a:la:ta:ga:lo: malolo: sio: we, ho:lenu: fa:la:da:in ta:ta:ga: sio:.

a:namio: mo:mo:daki, Yesuwa:lo: Yudia hen amilo: dimido: a:no: gio: asulo: ³⁸ Niyo: a:no: ko:lo: sio: Ya:su, Nasa:la:d kalu e, Godeya:yo: da:fea:sa:ga; halaido: o:lia: Ene Mama o:lia:yo: dimi ko:lo: Ya:su e, Gode o:lia: ilikiyo; man nafa dimida:liki sia:len. A:la:ta:ga: eyo: kaluka:isaleyo: Seteneya: bo:fo:likilo: dikidia:sen a:no: sili alifelo. ³⁹ Elo: Isolael hen o:lia: Ya:lusalem amisa:n amilo: dimido: a:no: nio: ba:ba: ko:lo: asulo: A:la:ta:ga: tif amio: iliyo: e i malana alula:sa:ga: sana sowo: ko:sega, ho:len otalen ta:ta:sa:ga; Godeya:yo: e a:ma:la: a:dasi alita:ga; kalu nolbo:wo: bo:ba:ki ta:fo: ⁴¹ Ya:su e ko:lo: dasili a:no; kalu tambowa:yo: mo:ba:ba; ko:sega Godeya:lo: tamin amilo: da:feyo: kalu nolba: ba:ba. Kalu a:no; ni ko:lo: Ya:suwo: dasi: la:sa:ga:yo; negele silikiyo: ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: na:len. ⁴² A:la:fo:ko:lo: nio: kaluka:isalemo:wo: Godeya: to nafa a:no: walama:kiyo; Eyo: nimo:wo: sio: A:la:ta:ga: E kaluka:isalelo: mela:no:lo: o:lab o:lia: dane ane o:lia:lo: alobanama:no:wo; Godeya:yo: E ko:lo: da:feyo: a:la:likiyo; nimo:wo: wida:melea:ki walalifa: ⁴³ Tamin amio: dinali sa:lan kalu tambowa:yo: Ya:su ko:lo: sa:la:kiyo: a:la:sio; 'Kaluka:isale abeyo: eya tili: da:dalega, Ya:su Keliso a:ma: wiyalikiyo; Godeya:yo: mogago: ililo:wo: ga:lila:ma:ib.'" ⁴⁴ Bida e to a:no:ko: o:sa:la:lana, Godeya: Mamayo: kaluka:isale tolo: da:da:lab ilo:wa tinda:ga: dowo: ⁴⁵ Godeya: Mamayo: Yu kaluma i amio:lo: dowa:sa:ga; iyo: to ko:li ko:lilo: sa:laki, Godeya: wiyo: duludabiki, Yoba a:la:ta:ga:lo; Yu tilidabu kalu, Bida o:lia:lo: mio: a:no; iliyo: da:da:ga: iligo: ⁴⁷ A:la:gabiki, Bidaya:yo: a:la:sio; "Kaluka:isale i we Godeya: Mamayo: nililo: di o:ngo: di ko:lo; kalu nolba:yo: i we ho:na to:lo: ma:no:wo: mo:ka:ma:ib.'" ⁴⁸ A:la:go:ko:lo: Bida eyo: iyo: Ya:su Keliso wiya iliki ho:na to:loma a:la:sa:labiki, ho:na to:lolo: ko:lo: iliyo: Bida e ho:len nolo: i o:lia: o:doma:ki dabuba:ba:

Bida elo: dimido:wo: Ya:lusalem kalumo:wo: malo:lo:me.

11 Iliga:felo: kalu o:lia: tilidabu kalu Yudia henami: lo: sen nol o:lia:yo; Yu kaluma nolo: Godeya: to tilidabuka: a:la:sa:labi dabu. ² A:la:fo:ko:lo: Bida e Ya:lusalem ha:na:ga: fa:la:dowabikiyo; tilidabu kalu do:go:fo: hege gedeco: kalu iliyo: Bidamo:wo: gadi sa:laki a:la:sio; "Ge do:go:fo: mo:gedeco: kaluwa: aya siliki, ma:no: gegele na:len." ⁴ A:la:sa:labiki, Bida eyo: dimido: fa:la:dowo: o:leaumbo: kalu imo:wo: tambo fanda sa:laki a:la:sio; "Ne Yoba amisa:na siliki, dulugu sa:la:len amio; ne ho:le ba:dakiyo; Hebene kolai: ta:sa:ga; kelego: nowo: helebeso:g alano: o:ngo: ko:lo: migif fa:la:da:in ami ta:lidota:ga; ololo to:lola:i tindabi ba:ba. ⁶ Helebeso:g us amio: no: ko:li ko:lilo: a:la:ta:ga: sowa:yo: a:la:ta:ga: o:ba: ko:li ko:lilo; Godeya:lo: na:so:boka: a:la:likilo: saefa: a:no:lo: a:na delena ba:ba. ⁷ A:no: ba:da:sa:ga:yo; to nowo: a:la:sio; 'Bida,

ge dasima! No: we yasala:sa:ga: maiya!' ⁸ A:la:sa:labiki, niyo: a:ma:la:bo: a:la:sio; 'Alan, ne a:la:bo: mada mo:dimidama:no:! Yu kaluwa: ele difa: usamilo: "Na:so:boka:" a:la:do: saefo: a:no: ne mada mo:nan.' ⁹ A:la:sa:labikiyo; towo: nemo:wo: wa:ka a:sio; 'Godeya:lo: gemo:lo; "we nafa ko:lo: o:li na:bika:" a:la:do: sio: a:no; giyo: ma:no: a:no: Gode siwa:l amio: mogago: a:la:likiyo: sa:la:so:bo' a:la:sio. ¹⁰ A:la:dimi: da:lenu: otalen fa:la:dota:ga: wigibo a:naka kelego: a:no: a:ma:la: Hebene ane. ¹¹ Wigibo a:naka, kalu otal: en, Konilius elo: Sesalia a:la:ta:ga:lo: iliga:fo: a:no: a ni: lo: sen a:na fa:la:dowo. ¹² A:la:ta:ga: Godeya: Ma: maya:yo: nemo: a:la:sio; 'Ge i o:lia: ha:nakiyo; kele asula:likiyo: ha:na:so:bo' a:la:sio. A:la:ta:ga: kalu do:go:fela:fo: we ne o:lia: ha:na:sa:ga; Koniliusa: a usa ane. ¹³ Konilius elo: amilo: fa:la:dowo: a:no: nemo: mal: olo: me. Ma:mula: kaluwa: Koniliusa: aya fa:la:dota:ga: ilikiyo; emo:wo: a:la:sio; 'Saimon Bida a:no: wena mena:ki, o:go: ge kalu nolo: Yoba amisa:na iliga:foma. ¹⁴ Eyo: to nafayo: gimo:wo: sa:ma: mia:b ko:lo: gi o:lia: gi ayamilo: so:lo: sab a:no:lo: a:ma:la: gasiliakilo: mesa:no: a:no: walama:ib.' ¹⁵ Ma:mula: kaluwa:yo: to a:no: sio: ko:lo: ne a:na ha:na:sa:ga:yo; niyo: towo: ha: laido: mo:mo:da wida:sen amio; Godeya: Mamayo: tamina nilo: amilo: mio: aumbo; ilo: amio:lo: a:la: mio: ¹⁶ A:la:gabikiyo; niyo: Ya:suwa:lo: nimo:lo: tamina sio: a:no: a:asulakiyo; eyo: a:na sa:lakiyo: a:la:sio; 'Yona:yo: ho:n deya to:lola:len ko:sega o:go: giliyo: Godeya: Ene Mamaleya: to:loma:ib.' ¹⁷ Tamin amio: nio: Ya:su Kelisowa tilidadabikilo: Godeya:lo: boba nimo:lo: dimi a:no: o:go: imo:wo:lo: dimi ko:lo: Godeya:lo: dimi: dab a:no: niyo: waga ka:ma:no:wo:?" Bida a:la:sio. ¹⁸ Yu amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: to a:no: da:dakiyo; iyo: wa:kabiyo: mo:kele asulaka, Godeya: wiyo: ko:lo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sio; "O:go: Yu kaluka:isalema i a:no:lo: asugo: nodola:sa:ga; mela:no:wo: dima:ki, Godeya:yo: fogo: hendele dimelo:b" a:la:sio.

Antio:g kaluka:isaleyo: Keliso dowo:

¹⁹ Sitifendo: sa:ndab ho:len a:namio; hida:yo: alan fa:la:dowo: a:ma: ilikiyo; tilidabu kaluka:isaleyo: dalalelia:ga; nolo: Fonisia hen a:na, nolo: Saibulus hen a:na, a:la:ta:ga: nolo: Antio:g amisa:n a:na ane. Iyo: ha:na:siakiyo; Godeya: to nafayo: Yu kaluka:isalemo: ka wida:i ane. ²⁰ Ko:sega Saibulus o:lia: Salini amilo: tilidabu kalu nolo: Antio:g amisa:na ha:na:siakiyo; Ya:su Alana: to nafa a:no; Yu kaluka:isalema imo:wo:lo: wido: ²¹ A:la:fo:ko:lo: Alana: halaido:wo: i amio: asulo:wa dofo:liki wido: ko:lo: kaluka:isaleyo: modo: ko:lo: tilida:da:sa:ga; Ya:su Alan e kudu ane.

²² Amisa:n a:namilo: fa:la:dowo: a:no: Ya:lusalem tilid: abu kaluka:isaleyo: dabu ko:lo: iliyo: Banabaso: Antio:g a:na iliga:fo: ²³ E a:na fa:la:dowaki ba:ba:yo; Godeya:yo: kaluka:isaleyo: asufa:lo:biki ba:da:ga; e

sagalakiyo:, iyo: Alan o:lia: tambo ege dowaki, asugo: himuwa oga:dita:ga: doma:ki, e halale alifa:

²⁴ Banabas e kalu nafa, a:la:ta:ga: tilidabu elo:wo: halaido: a:la:ta:ga: Godeya: Mamayo: eyamio: wa:lifo:liki wido: ko:lo: kaluka:isale modo:wo: asugo: nodola:sa:ga:, Ya:su Alan e ko:lo: kudu ane.

²⁵ A:la:ta:ga: Banabas e So:l kelema:ni ane. E Tasus amisa:n a:na ha:na:sa:ga:, Solo: galili ko:lo: Antio:g amisa:na a:ma:la: tililia: mio: A:la:yo: dona imiligo: tilidabu kaluka:isale o:lia: siliki, kaluka:isale modo:mo: wida:len. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale a:namilo: sen a:ma:yo: Ya:sulo: kudu ha:nab kaluka:isale a:no: "Keliso kaluka:isaleka:" a:la:liki Antio:g a:na mo:mo:da wikilo:.

²⁷ Ho:len a:ma: imilib amio:, Godeya: dinali sa:lan kalu nolo: Ya:lusalem a:na a:la:ta:ga: Antio:g a:na ane.

²⁸ Kalu i a:no:, nowo: wiyo: Agabus ko:lo: e Godeya: Mamaya: halaido:wo: eya iliki, ho:le ba:dabikiyo:, e kalu kegeo: siwa:la kagayaki a:la:sio:, "Henfelo: we-namio: maiyo:wo: alan fa:la:doma:ib" a:la:sio: (Kolodius e Lom hen bo:fo:lab ho:len a:namio:, dinali sio: a:no: hendele fa:la:dowakiyo:, maiyo:wo: alan dowo:.) ²⁹ A:la:fo:ko:lo: tilidabu kaluka:isale iliyo: towo: saitakiyo:, moleyo: enedo: asulab aumb kegea:sa:ga:yo:, Yudia hen amilo: ao i sab nolo: asuwa:fa:niki kegeo:. ³⁰ Kegea:la:ga:, Banabas dia: So:l dia:mo: dimia:sa:ga:, Ya:lusalem misa: kalulo:wa dia:hamana:ki, iliga:fo:

Helo:d e Yemeso: sa:nda:sa:ga:, Bidayo: dibolo aya to:lolo:.

12 O:g ho:len a:namio:, Misa: kalu Helo:d eyo: tilidabu kaluka:isale nolo: mogagima:no: a:la:likiyo:, to sa:ifa: ko:lo: iyo: ta:lia:sa:ga: dibolo aya disa:

² A:la:dimida:likiyo:, eyo: Yona: ao, Yemeso: a:na helebesiya: sana sowo:. ³ Ma:n moso dowo:fa:lo: na:sen ho:len a:no: fa:la:dowabikiyo:, Helo:d elo: dimido: a:no: Yu kalu iyo: da:da:ki sagaolo: ko:lo:, Helo:d sagalab a:no: eyo: ba:da:sa:ga:yo:, Bida elo: a:na ta:li.

⁴ Bida e ta:lia:sa:ga:, dibolo aya to:lo alita:ga:yo:, e bo:fo:melea:ki, da:la:di kalu do:la:ta:ga: do:go:fela:fo: da:fea:sa:ga:, kalu fa:la:da:in fa:la:da:in yasilima: ya:melea:ki, aloba:da:sa:ga: ta:fo:. Tinio: Asulo: Ma:no:lo: ma:no: ho:len a:no: edabikiyo:, Helo:da:yo: Bida e a:na sili alitaki, kaluka:isale siwa:la mo:walilima:no: asulo:. ⁵ A:la:go:ko:lo: Bida e dibolo aya ta:li sabiki, tilidabu kaluka:isale iyo: aya silikiyo:, Bidayo: mada asuwa:foma:ki, Godemo: halaido: dulugu sa:la:li sen.

Godeya: ma:mul kaluwa:yo: Bidayo: sili alifa:.

⁶ Bidayo: mo:walilima:no: ho:lenu: o:fa:la:doma:nigabikiyo:, nulu a:namio: e dibolo aya ali. E sa:ni a:la:ya: galolo: ko:lo: da:la:di kalu a:la:ma: alaba delen a:la:ta:ga: nolo: toga yasisen. ⁷ Wigibole a:naka, Alana: ene ma:mul kaluwo: Bidalo:wa handalowo: ko:lo:, di-

bolo a us a:no: ho:lenu: ho:lelia: difa: Ma:mul kaluwa:yo: Bidaya: o:fo:fa besega:takiyo: a:la:sio:, "Ge bo:bo:ge dasima." A:la:sa:labikiyo:, sa:ni ko:lo: Bidaya: dagi amilo: galolo: a:no: ene asulo:ka a:duali.

⁸ A:la:ta:ga: ma:mula: kaluwa:yo: emo:wo: a:la:sio:, "Ge go:no:n yafuwo: ba:la:sa:ga:, butiyo: sa:ga:lema."

A:la:sa:labiki Bidayo: a:la:dimida:sa:ga:, ma:mula: kaluwa:yo: wa:ka a:la:sio:, "Hido: so:go: sa:ga:la:sa:ga:, ne kudu mena" a:la:sio:. ⁹ Bida e ma:mula: kalu ha:nab aumb kudu ha:naki, dibolo ayo: ta:ta:ga: handalowo: Ko:sega eyo: ma:mula: kaluwa:lo: dimido: a:no: hendele gab a:la:bo:, e mo:dinafa asulakiyo:, ofogabele a:la:asulo:. ¹⁰ A:la:yo: ha:nakiyo:, da:la:diya:lo: bo:fo:len agelo: tinio:, a:la:ta:ga: andebo:lo: tininita:ga:, tog go:fo: kiya:lo: amisa:n amilo: ha:na:sen ko:lo: ifa: a:na fa:la:dowabikiyo:, tog a:no: ene asulo: kolaitabiki, a:la:yo: tog a:naka handalota:ga:, ida:ni ka ha:na:ga:, to so:go:fa fa:la:dowakiyo:, ma:mul kaluwo: a:na kelege dowo:.

¹¹ Ma:mul kalu e kelege dowabikiyo:, Bida eyamilo: dimido: a:no: asulakiyo: a:la:sio:, "Dimido: we mada hendelo:b a:la: asulo:l. Helo:da: ene halaido: Yu kaluwa:yo:lo: nemo:lo: dimidama:no: a:no:lo: kata:fo:ma:ki, Alana: ene ma:mula: kaluwo: nelo:wa iliga:fo: ko:lo: eyo: ne sili alifa:." ¹² Bidayo: a:no: asula:sa:ga:, kaluka:isalelo: kegean a:na ane. Iyo: Yon Maga: ene ano Maliaya: aya kegenefo:liki, Godemo: dulugu sa:la:lab ko:lo: Bida e a:na ane. ¹³ Bidayo: ha:na:ga:, ha:la: amilo: tog ifa: a:no: godogodolabiki, nanog dian ga, Loda, e da:da:ga:, tog a:no: e kolama:ni ane. ¹⁴ Loda eyo: Bidaya: daganko: da:da:sa:ga:yo:, e sagalo:wo: alan dowaki, tog kolama:no:wo: babalela:sa:ga:, e a:ma:la: aya ha:na:sa:ga: a:la:sio:, "Bida e ha:la:ka o:lab." ¹⁵ A:la:sa:labikiyo:, iliyo: emo:wo: a:la:sio:, "Ge no:nolai sa:lab!" Ko:sega eyo: to a:no: hendele wa:ka halale a:sa:labikiyo:, iliyo: a:la:sio:, "Ko, Bidaya: ene ma:mula: kalu ko:lo: mio:wele?" a:la:sio:. ¹⁶ Iyo: a:la: nenelelabikiyo:, Bida eyo: tog ifa: a:no: godogodo a:la:fo:ko:labiki, iliyo: togo: a:na koda:sa:ga:, Bida e ko:lo: ba:dakiyo: iligi sagalo:. ¹⁷ Bida eyo: iyo: ha:sa mesea:ki, dagiya: da:fea:sa:ga: hela:tabiki, Alana:lo: e ko:lo: dibolo aya a:la:ta:ga:lo: sili alifa: a:no: imo:wo: malolo: me. A:la:ta:ga:yo: imo:wo: a:la:sio:, "To we Yemes o:lia: tilidabu kalu nol o:lia:mo:wo: malolo: mia:bi." A:la:sa:la:sa:ga:, e hen nowa ane. ¹⁸ A:la:dimido: ko:lo:, kea:fowo: da:la:di kalu iliyo: Bida e waga kelege dowo:wele a:la:liki, iyo: kele asulaki, mada babale dowo:. ¹⁹ Helo:da: ene nanog dian kaluwo: Bidayo: kelema:ni hamana:ki sio: ko:sega, iliyo: mo:galili ko:lo:, Helo:d eyo: da:la:di kalu Bidalo: bo:fo:len o:mo:wo: wa:ka dabu ba:da:sa:ga:, iyo: yasala:ma:no: saefa: A:la:ta:ga: Helo:d e Yudia hena ta:ta:sa:ga:, Sesalia amisa:na mesa:ni ane.

Helo:d e sowo:

²⁰ Helo:d eyo: Taya kaluka:isale o:lia: Saido:n kalu-ka:isale o:lia:mo:wo: gadio: alan dowa:sen. Ko:sega ili ma:no:wo: Helo:da: hena a:la:ta:ga: dia:sen ko:lo: Helo:d o:lia: giso: mo:dia:li mesa:no: a:la:asulaki, iyo: kegea:sa:ga: Helo:d o:lia: nenelema:no: a:la:liki togo: kedo:. A:la:go:ko:lo: Balastus e Helo:da: ene nanog di-an kalu digalo:le nowo: e ko:lo: e i o:lia: ko:le nenela:la:ga:, e o:lia:yo: asugo: imilise dowabiki, iyo: asuwa:fa:no: a:la:li saefa:. ²¹ Tolo: nenelema:no:lo: saefa: ho:len a:namio:, Helo:d e misa: kaluwa: so:go: ka:la:sa:ga:, i fofodo: nafa a:na asifo:liki, kalu kegeo: o:mo:wo: towo: halaido: sio:. ²² To sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, e sagalema:kiyo:, iliyo: halale sa:la:likiyo: a:la:sio:, "To elo: sa:lab ko:, kaluwa: mego:fa: sa:labaka:yo:, to elo: a:ma:yo: godeya:lo: sa:lan aumgab." ²³ A:la:sa:labiki, Helo:d e Godeya: wiyoy: mo:dulugu sa:labiki, wigibole a:naka Godeya: ma:mula: kaluwa:yo: e walaf mogago: dima:ki golo: ko:lo: e fesa: na:i ha:na:la:ga: sowo:.

²⁴ Ko:sega ho:len a:namio: Godeya: towo: halaido: fa:la:dowaki, kaluka:isaleyo: asulo:wo: modo: nodola:ane.

²⁵ Banabas o:lia: So:l o:lia:yo: Ya:lusalemdo: nanog dia:lenu: ililita:ga:yo:, Antio:go: a:ma:la: ha:nakiyo:, Yon Mag o:lia: tililia:gane.

Banabas o:lia: So:l o:lia:yo: da:fea:sa:ga: iliga:fo:.

13 Antio:g sa:s a:namio:, dinali sa:lan kalu nol o:lia: a:la:ta:ga: widan kalu nol o:lia:yo: a:na elen. Kalu i a:no: nowo: wiyoy: Banabas, nowo: Simeon ene wiyoy: nowo: Nigel, † nowo: Lusius e Salini kalu, nowo: So:l, nowo: Manain e so:wa silikiyo:, gamani misa: Helo:d o:lia: anayo:. ² Iyo: ma:no:lo: mo:nakiyo:, Godemo: dulugu sa:la:lan amio:, Godeya: Mamaya:yo: imo:wo: a:la:sio:, "Banabas dia: So:l dia: we, ni nanog dima:ki da:feyo: ko:lo: giliyo:lo: a:la:yo: tililia:ga: da:fema."

³ Mamaya: a:la:saefa: ko:lo: iliyo: ma:no:wo: mo:naki, Godemo: dulugu sa:la:sa:ga:yo:, ili dagiyo: a:la:ma: wa:la dia:ta:sa:ga:, a:la:yo: a:na iliga:fo:.

Saibulus amio: Banabas dia: So:l dia: mano: wido:.

⁴ A:la:fo:ko:lo: Banabas dia: So:l dia: a:no:, Godeya: Mamaya: iliga:tabiki, a:la:yo: Selusia amisa:n a:la:ta:ga:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Saibulus ho:na:lo: hegefa: hen a:na ane. ⁵ Yon Mago: a:la:yo: asuwa:foma:ki, egele ha:na:sa:ga:, Salamis amisa:na fa:la:dowakiyo:, Godeya: mano: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen a a:na wida:li sia:len. ⁶ Iyo: hen ho:na:lo: hegefa: us a:na sia:la:ga:, Bafos amisa:n a:na fa:la:dowo: amio:, Yu amilo: madalilo: dinali sa:lan kalu nowo: Ba-Ya:su e a:na galili. E madalilo: fo:falo: dimida:seno: e ko:lo: Gilig to amio:, kalu a:no: Elimas a:la:wikilo:,

mo:wo: Gilig to amilo: Elimas a:la:do: sa:lab a:ma: ha:go:, fo:falo: dimidan kalu. Hen a:namilo: gamani misa: kalu, Segius Bauluso:, e asulo: di kalu ko:lo: e Godeya: towo: da:ba:no: asulabiki, Banabas o:lia: So:l o:lia:yo: elo:wa walama: mena:ki saga:fo:. Ko:sega fo:falo: dimida:sen kalu a:ma:yo:, e mili ko:lo:, Banabas dia: So:l dia:mo:wo: gis dowaki, misa: kaluwo: asugo: mo:nodoma:ki, man walama:no:wo:, e ko:lo:.

⁹ A:la:go:ko:lo: So:l, e wiyoy: nowo: Fol, Godeya: Mamayo: e amio: wa:lifo:liki, Elimas eko: sikudu bo:fo:liki towo: a:la:sio:, ¹⁰ "Ge mada Seteneya: inso: ko:lo: man digalo: o:lia:lo: gisdo: dowa:seno: ge. Ge madalilo: dik-ili sa:lan man ko:li ko:lilo: a:no: asulo:wa wa:lifo:liki, Godeya: to nafa digalo: sa:lab a:no: ge da:la:li sa:la:sen. ¹¹ A:la:fo:ko:lo: Gode halaido:wa:yo: ge sa:da:liki, gi siyo: kon dowaki, ofo: gelo: mo:ba:ba: ka a:la:ga:, ho:len nolo: o:doma:ib" a:la:sio:. Wigibole a:naka, Elimasa: siyo: funa:laki sololiabiki, eyo: kalu nolo: e gasilia: hamana:ki, keda:i ane. ¹² A:la:gabiki, misa: kalu a:ma:yo: dimido: fa:la:dowab a:no: ba:da:ga:, e Godeyo: tilidabu. Mo:wo: Alana: to man ko:lo: widab a:namio: e mada alan iligo:.

A:la:yo: Bisidia hen amio:, Antio:g amisa:na mano: wido:.

¹³ Fol o:lia: kalu a:la: e o:lia:lo: mio: a:no:, Bafos amisa:no: ta:ta:ga:, ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Bafilia hena ha:na:sa:ga:, Bega amisa:na fa:la:dowo:. Amisa:n a:na dota:ga:yo:, Yon Mago: a:la:yo: ta:ta:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem ane. ¹⁴ Kalu a:la:yo: Bega ta:ta:ga: aneyoy:, Bisidia hen amio: Antio:g amisa:n a:na fa:la:dowa:sa:ga:, Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: dowabiki, Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya tina:ga: sen. ¹⁵ Kalu noma:yo: Mosesa: ele sa:sa:lo: o:lia: dinali sa:lan: to sa:sa:lo: a:no:lia:yo: agela: mea:la:ga:yo:, alo: bo:fo:lowan kalu i a:ma:yo: a:la:mo:wo: to sagetaki, "Nai, gego: to mano: kaluka:isaleya: asulo: halale alitakilo: sa:ma:no:wo: da:labolalega, gego: sa:ma:ni mena" a:la:liki saga:fo:.

¹⁶ Fol e dasilia:sa:ga: kagayakiyo:, iyo: ha:sa mesea:ki, dagiya: da:fea:sa:ga: hela:tabikiyo:, imo:wo: a:la:sio:, "Isolael kalu o:lia: Yu kaluma Godelo: wabuda:len a:no:lia:yo: gio: to we dabuma! ¹⁷ Isolaela: Godeya:yo: nili ma:mu iyo: da:feyo: ko:lo: iyo: Isib a:na sen amio: modo: fa:la:doma:kiyo: dinafa bo:fo:la:ga:yo:, ene halaido:wa: Isibdo: seno: kata:ta:ga: tililia:mio:.

¹⁸ A:la:ta:ga: donayo: do:la:fo: fa:la:da:in us a:namio:, iyo: kalalili hen a:na sia:len amio:, man mogago: ililo:wo: Godeya: dia:likiyo: ka bo:fo:len. ¹⁹ A:la:ta:ga: Kenan hen a:na ha:na:ga: fa:la:dowakiyo:, Godeya:yo: hendo: biso: so:lo: doma:la:fo: sen a:no: yasa danela:sa:ga:, hen a:no: kaluka:isale enedo:le o:mo: dima:ki dimi. ²⁰ A:la:do: dimida:lenu:, donayo: 450 a:la:fo: a:no: gulula:.

† Nigel wi a:ma: ha:go: 'Heyo:.'

"A:ma: fa:s amio:, Godeya:yo: dinafa bo:fo:mela:no: kalu nolo: imo: dimia:li a:la:likilo: mio:wo:, dinali sa:lan kalu Samua:l elo: fa:la:dowo:wa edo:. ²¹ Ho:len a:namio:, iliyo: misa: kalu ilo: bo:fo:mela:no:wo: nowo: doma:ki asulaki, Godemo: ha:iyabiki, Godeya:yo: Ben-samina: e ma:mui us a:namio: nowo: Kisa: inso:wo: So:lo: a:na da:feyo: ko:lo: elo: bo:fo:lono: donayo: do:la:fo: fa:la:da:in dowo:. ²² Godeya:yo: So:l e dugu-la:sa:ga:, Debidi e Isolael misa: kalu ta:fo:. Godeya:yo: Debidi dia:no: sa:lakiyo: a:la:sio:, 'Ya:siya: so:wa Debidi we, ne ba:da:sa:ga: da:feyo:. No:no: ha:fo:lo: disa:yo: e dowab ko:lo:, nilo: emo:lo: dimidama:kilo: asulab a:no: e tambowo: dimidama:ib' a:la:sio:.

²³ "A:la:ta:ga: kalu wema: e ma:mu iya a:la:ta:ga:yo: Isolaeldo: a:ma:la: gasilia:no:wo:, Godeya:lo: dinali sio: aumbo:, Ya:suwo: a:na fa:la:dowo:. ²⁴ Ya:suwo: o:se-mo:fa:la:dowo: amio:, Yon eyo: Isolael kaluka:isaleyo: asugo: nodola:sa:ga:, ho:na to:loma:nikiyo:, iyo: tam-bomo:wo: man a:na wida:len. ²⁵ Yona:lo: nanog dia:lono: elema:nikiyo:, eyo: a:la:sio:, 'Giliyo: ne o:b a:la:asulaya? Ne gililo: yasila:len o:ma. E ni fa:sa mia:ib. Niyo: e budi sa:ga:lo: amilo: me ko:lo: mealelifa: a:no: ne fagela:ma:no:wo: mo:lido:' a:la:sio:.

²⁶ "Nao i, A:bla:hama: ema:mu i o:lia: Yu kaluma Godelo: wabuda:len o:lia:yo:, gio: tambo dabuma. Nilo: a:ma:la:lo: gasili to nafa a:no: Godeya:yo: nimo:wo: sama:ki, nilo:wa iliga:fo:. ²⁷ Ya:lusalam kaluka:isale o:lia: ene misa: kalu o:lia:yo: Ya:su e a:ma:la:do: gasil-ia:no: kalulo:b a:la:bo: mo:fanda asulo:. A:la:ta:ga: iliyo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len tambo a:namio:, dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lo: a:no: agela:likiyo:, to a:ma: ha:go:lo: mo:dinafa asulo:. Ko:sega Yu iliyo: Ya:su e sana sowo: a:namio:, dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lo: a:no: a:na ilili alifa:. ²⁸ Iliyo: Ya:suwa:lo: moga-go: dimido: kudu sa:lakilo: sa:ma:no:wo: nowo: mo:ba:ba: ko:lo: iliyo: Bailat eyo: e sana soma:ki, susio:. ²⁹ Iliyo: Godeya: to sa:sa:lo: aumbo: dimida sa:ndala:sa:ga:, iliyo: i malana amilo: dehedo: a:no: tagalia:sa:ga:, u no:no:lo:wa dia:gane. ³⁰ E sowo: ko:sega, Godeya:yo: e a:ma:la: dasi alifa:. ³¹ A:la:dimi-dabikiyo:, kaluka:isale e o:lia:lo: tamin amilo: Ga:lili a:la:ta:ga:lo: Ya:lusalem amilo: sia:lowan a:ma:yo:, Ya:suwo: ho:len nolo: galilia:sa:ga:yo: ba:da:len. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale i a:ma:yo: inin siya: ba:ba: ko:lo: o:go: iliyo: Isolael kaluka:isalemo:wo: wida:lab.

³² "Godeya:yo: nili ma:mu imo:lo: tamin amilo: dinali sio: a:no:, o:go: inin ma:mu i nimo:wo: ililialitakiyo:, Ya:suwo: dasi alifa: ko:lo: na:no: man nafa we gi-mo:wo: wido:l. Gisalo: bugo:, heb andeb a:namio: a:la:sa:sa:lo:,

"Ge na: so:wa ko:lo:,

ni o:go: gi go:l dowab' a:la:sa:sa:lo:.

³⁴ Ya:suwo: sowa:sa:ga: a:labiki, Godeya:yo: e a:ma:la: dasi alifa: ko:lo: tif amio: e do:mo:wo: mada mo:hese-ma:ib. A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: a:la:sio:,

'Niyo: Debidimo:lo: dinali sio: a:no: gimo: dimiakiyo:, gio: nafa halaido: mesea:ki sa:ma:nigo:l.'

³⁵ A:la:ta:ga: Gisalo: sa:sa:lo: no amio: a:la:sio:,

'Giyo: go:no:n da:feyo: kalu a:no: o:ido: amio: mo:hese-ma:ki ta:fa:no:' a:la:sio:.

³⁶ "Debidi e Godeya:lo: to saefa: a:no: kudu ha:na:la:ga: sowabiki, e ma:mu ilo: dane anelo: o:ido: aniba o:ido: ko:lo: elo: a:na hese ane. ³⁷ Ko:sega sowo: kalu ko:lo: Godeya:lo: o:ido: amilo: dasi alifa: a:no: ene do:mo:wo: mo:hese ane.

³⁸ "A:la:fo:ko:lo: ni nao i, na:no: to we gimo:wo: a:la: wido:l. Ya:su we nili mogago: dila:ma:niki mio: a:la: asuluma. ³⁹ Ya:su wema:yo: kaluka:isale abeyo: eya tili-da:dab a:no:, ili mogago:wo: dila:sa:ga:, digalo: kalu-ka:isale wikilaki ga:li ta:fa:ib. Mosesa: ele saefa: a:ma:yo: a:la:bo: mada mo:dimidan ko:sega kalu we-ma:yo: dimido:.

⁴⁰ Gio: dinali sa:lan kaluwa:lo: bugo: amilo: tamina hagugo: sa:sa:lo: we, gi amio: fa:la:dowabena:ki, dinafa dowa:bi. ⁴¹ Dinali sa:lan kaluwa:yo: Godeya: towo: dia:sa:ga:yo: a:la:sa:sa:lo:,

"Dabuma! Gio: Ni man sa:labo: mogagi dio:ge sa:lab-do: a:no: gio: molo asula:sa:ga:yo: soma:ib. Mo:wo: o:g ho:len gilo: sab wenamio:,

niyo: nanog ko:li dimida:ma:no: ko:lo: kalu nolba:yo: gemo:wo: malolo: mealega, giyo: to a:no: mo: tilida:babe."

Fol eyo: a:la:sio:.

⁴² Fol dia: Banabas dia:yo: towo: sa:la:sa:ga: ha:na:ni-gab amio:, kalu kegeo: a:ma:yo:, a:la:yo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len no amio: tamin amilo: man wido: a:no: wa:ka walama:ki, dabu ba:ba:. ⁴³ Fol dia: Banabas dia:yo: tolo: wida:sen aya ta:ta:ga: ha:nakiyo:, Yu kalu-ka:isale o:lia: Yu kaluma Godelo: wabuda:len a:no:lia: egele tola:i ha:nakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, "Godeya:yo: asuwa:fa:ib ko:lo: gio: E ko:lo: dinafa kudu ha:na:bi" a:la:sio:.

⁴⁴ Ha:fo:lo: Dowan ho:len nowo: fa:la:dowabikiyo:, amisa:n kaluka:isale nolo: tambo Alana: to man a:no: da:ba:no: a:la:ta:ga: kegeo: ⁴⁵ A:la:gabikiyo:, Yu kaluwa:yo: kegeo: a:no: ba:da:ga:, a:la:mo:wo: kulu-fa:yaki, Fol elo: to widab a:no: madali dikili sa:lab a:la:likiyo:, a:la:mo:wo: dio:ge sio:. ⁴⁶ Ko:sega Fol dia: Banabas dia:yo: a:ma:la:bo: halale a:la:sio:, "Na:no: Yu kalu gimo:wo: Godeya: to mano: gi ko:le wido: a:la:bo: Godeya: sio:, ko:sega gio: to a:no: gola ba:dakiyo:, mela:no: mela:no: a:no: giliyo: dio:l a:la:bo: mo:egab a:la:sulo: ko:lo: na:no: o:go: Yu kaluka:isalema o:lo:wa ha:na:sa:ga: walama:no:. ⁴⁷ Mo:wo: we, Alana:yo: nen-bo:wo: saitakiyo: a:la:sio:, 'Niyo: gego: Yu kaluka:isale-ma usa ilikiyo:, ho:len o:ngo: ko:lo: dimio:l. Niyo: hen-felo: kaluka:isaleyo: tambo a:ma:la: gasilima:kiyo:, gi henfelo: amio: towo: dia:ha:na:ga: sa:la:mela:ib.'" ⁴⁸ Yu kaluka:isalema iliyo: to a:no: da:da:la:ga: sagalakiyo:, a:la:sio:, "Godeya: to we mada nafale" a:la:sa:la:liki, kaluka:isale tambo mela:no:lo: dima:kilo: da:feyo: a:ma:yo:, Alano: tilida:du. ⁴⁹ A:la:fo:ko:lo: Alana: to man

wido: a:no: amisa:na a:namilo: kandayo: a:no: tambo da:da:i ha:na:la:ga: ililila:

⁵⁰ Ko:sega Yu kalu iliyo: misa: ka:isale Yuwa: mando: kudu ha:na:sen i o:lia: amisa:n ko:go:do: kalu o:lia:yo: a:la:mo:wo: gadima:ki, digene me. A:la:ta:ga: a:la:mo:wo: hida:yo: alan dima:ki, dikida:litabikiyo:, a:la:yo: hen a:namilo: eleno: o:luso:no:

⁵¹ A:la:dimidabiki, Fol dia: Banabas dia:ma:yo: a:la:ma: gido:fo: amilo: hena:mu a:no: fifi alita:sa:ga:yo: †, a:la:yo: Aikonium amisa:na ane.

⁵² A:la:ta:ga: Antio:gdo: tilidabu kaluka:isale a:no: Godeya: Mamayo: i amio: wa:lita:ga:, iyo: ha:fo: disa:la:ki sagalo:

Aikonium amio:, Fol dia: Banabas dia:ma:yo: wido:

14 Fol dia: Banabas dia:yo: Aikonium amisa:n a:namio: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya tina:sa:ga:, Godeya: to man nafayo:, a:la:ma:lo: Antio:gdo: wida:len o:leaum, halale widabiki, Yu kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema o:lia:yo: asugo: modo: ko:lo: nodolo:. ² Ko:sega Yu kalu mo:tilidabu nol sen a:ma:yo: Yu kaluka:isalema iyo: tilidabu kaluka:isalemo:wo: gadima:ki towo: dimi. ³ A:la:fo:ko:lo: Fol dia: Banabas dia:yo: amisa:n a:namio: ho:lono: modo: siliki, Alana: wiya iliki, to mano: halale wida:len. A:la:ma:lo: Godeya:lo: kanulu alifa: tolo: widab a:no: nolba:yo: hendelelo:b a:la:bo:ba:kiyo:, Alana:yo: a:la:mo:wo: halaido:wo: dimiabiki, a:la:ma:yo: molo ha:na:no:wo: ko:li ko:lilo: dimido:. ⁴ Amisa:n kaluka:isale a:namilo: seno: usa aloba:da:sa:ga:, nolo: Yu kalu o:lia: dowaki, nolo: iliga:felan kalu a:la: a:no:lia: dowo:. ⁵ A:la:ta:ga: Yu kalu nol o:lia: Yu kaluma nol o:lia: a:la:ta:ga: ini misa: kalu o:lia:yo: kegenefo:liki nenelo: ko:lo:, iliyo: Fol dia: Banabas dia:yo: hida:yo: ko:li ko:lilo: dimia:no: a:laki, uwa: agoda:sa:ga: sana soma:no: saefa:

⁶ Ko:sega ililo: dimidama:nigab a:no: a:la:ma:yo: da:da:ga:, a:la:yo: Likonia hen a:na nai ane. A:na sia:likiyo:, a:la:yo: to nafayo: Lista amisa:n o:lia: Debe amisa:n a:na wida:li ha:nakiyo:, amisa:n anibamilo: kandayo: a:no:lo: wida:li sia:len.

Fol dia: Banabas dia:yo: a:la:yo: "Godeka:" a:la:liki a:la:sio:

⁸ Lista amisa:n a:namio:, kalu imilig nowo:, anowa: e sa:la:liakiyo: gib a:la:yo: mogago: o:ngo: ka sa:la:li ko:lo: kalu a:no: eneno: mada mo:sia:lowan. ⁹ Kalu a:no: Fol elo: Godeya: to man widab a:no: dinafa da:dabiki, Fol eyo: e sikudu ba:da:ga:, kalu e amio: tilidabuwo: alabo:lo:b a:la:asula:sa:ga:, kalu o:mo:wo: ogolo ho:le sa:laki, "Ge dasi kagama!" A:la:sa:labiki kalu giliga:sen a:no: tiyabala:sa:ga:, sia:len. ¹¹ Kalu kegeo: a:ma:yo: Fol elo: dimidab a:no: ba:da:sa:ga:, Likonia to egele nenelaki sagalaki ho:le sio:, "Gode

a:la: nowo:, kalu do:mo:le fa:la:dota:ga:, nilo: us wena mio: ko:lo:lab!" a:la:sio:. ¹² A:la:fo:ko:lo: iliyo: Banabaso: "Sus" wikilo: a:la:ta:ga: Fol e towo: wala sa:lab ko:lo: e "Ha:mis" wikilo:. ^{††13} Sus gulugulula:sen a a:no:, amisa:n a:no: ilif tolo: ha:la:ya elen ko:lo: Sus gode-mo:lo: bobalo: so:mia:sen kalu a:ma:yo:, kao de o:lia: mamo o:lia:yo: dia:ya:ga:, amisa:n toga difa:. Mo:wo: iliyo: Fol dia: Banabas dia:ma: wi wabudaki, somia:no: asulaki go:. ¹⁴ Ko:sega Fol dia: Banabas dia:yo: ililo: dimidama:nigab a:no: da:da:sa:ga:, iliyo: ka ta:fo:ma:kiyo:, a:la:ma:yo: so:g ko:lo: a:no: bidila:sa:ga:, kalu kegeo:lab us a:na nai ha:na:ga:, a:na halale sio:, ¹⁵ "Kaluka:isale gililo: dimidab we, waga asulabiki dimidaya? Na:no:lo: henfelo: kalule, ge o:ngo: mio: ko:lo: gililo: madali godemo:lo: duluda:lab a:no: ka:ta:ta:sa:ga:, Gode mela:no:lo: a:lab a:no:, Hebeneyo:lo:, henfelo:wo:lo:, so:lu ho:no: o:lia: kelego: a:namio:lo: da:labdo: dimido: a:no: ko:lo: duluguma:ki, walama:ni mio:. ¹⁶ Taminde amio:, Godeya:yo: kaluka:isaleyo: ini man mogago: dimida:melea:ki ta:fo:. ¹⁷ Ko:sega kaluka:isaleyo: e hendele alabo:lo:b a:la:bo: asuluma:kiyo:, eyo: man nafale dimida:len. Eyo: ho:no: timina:ki dimia:sen a:la:ta:ga: egelo: amio: fowo: ho:len enedo:leya helema:ki dimia:sen. A:la:ta:ga: giliyo: dia:sa:ga: nab amio:, gio: sagalo:wo: alan do:ma:ki ta:fo:len." Fol eyo: a:la:sio:. ¹⁸ To a:no: imo:wo: sio: ko:sega kaluka:isale iliyo: boba somia:no: a:no: mo:ta:fa:no:, dimidama:no:le asulabiki, imo:wo: mo:dimidama:ki, a:la:ma:yo: towo: halaido: sa:la:i ha:nabi, iliyo: mo:dimido:

¹⁹ Tif amio:, Yu kalu Aikoniumdo: seno: a:la:ta:ga: Antio:gdo: seno: ya:sia:sa:ga:, Lista a:na fa:la:dota:ga:yo:, kaluka:isale kegeo: a:no: digene alitabiki, iyo: Fol emo:wo: gadia:sa:ga:, uwa: agodo: ko:lo: e sowab a:la:asulaki, do:mo:wo: susululia:ga:, amisa:n ha:la:ya sandifo:. ²⁰ Ko:sega tilidabu kaluka:isale iyo: ya:sa:ga:, e banagalilia:tabiki, Fol e a:ma:la: dasilia:ga:, amisa:n usa a:ma:la: ane. A:la:ta:ga: o:g a:no: a:naka alita:ga:, a:la:yo: amisa:n a:no: ta:ta:sa:ga:, Debe amisa:na ha:na:ni ane.

A:la:yo: Silia hen, Antio:g a:ma:la: wida:li ane.

²¹ A:la:yo: ha:na:sa:ga:, Godeya: to mano: Debe a:na wido: amio:, kaluka:isaleyo: asugo: modo: nodolo:. A:la:ta:ga: a:la:yo: a:ma:la: Lista ane. A:la:ta:ga: Aikonium ane. A:la:ta:ga:yo: Bisidia hena ha:na:likiyo:, Antio:g a:na fa:la:dowo:. ²² A:la:yo: a:na ha:na:sa:ga:yo:, tilidabu kaluka:isale a:no: man hendele usa ti-ha:na:sa:ga:, tilidabu halaido:wo: dima:ki, widaki a:la:sio:, "Nio: hida:yo: ko:li ko:lilo: ko:le ba:da:i ha:na:la:ga:, Godeya: enedo: bo:fo:likilo: ha:g amilo: doma:no:wo: niliyo: a:na dia:no:" a:la:wida:i ane. ²³ Amisa:n a:la:lo: ane a:namio:, Fol dia: Banabas

† Godeya:yo: kaluka:isale a:no: gola ba:da:sa:ga: falasila:ma:ib ko:lo: a:la:ma:yo: a:no: ko:lo: widaki, hena:muwo: a:na fifo:

†† Kaluka:isale i we, gode ko:li ko:lilo: tiliasulakiyo:, gode alandeyo: "Sus" a:la:sa:lan a:la:ta:ga: gode nol a:ma: to sa:labdo: dia:ya:ga:lo: wala sa:lab kalu a:no: "Ha:mis" a:la:sa:lan.

dia:yo: tilidabu kaluka:isalelo: bo:fo:mela:no:wo: misa: kalu a:na da:fe alifa: ko:lo: Alana:do: tilidabu kalu-ka:isale a:no: Alana:yo: bo:fo:melea:ki, ma:no: mo:naki, Godemo: dulugu salifa. ²⁴ A:la:yo: Bisidia hen a:namio: sia:la:ga:yo:, Bafilia hena fa:la:dota:ga: ha:nakiyo:, Be-ga amisa:n a:na to mano: wido:. A:la:ta:ga: a:la:yo: hen a:na ta:ta:ga:yo:, Atalia amisa:na ha:na:ga: fa:la:dowo:. ²⁶ Atalia a:na a:la:ta:ga:yo:, a:la:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Antio:g amisa:na ane. Amisa:n a:no: tamin amilo: tilidabu kaluwa:lo: a:la:yo: mano: widaliki-lo: Godeya: asuwa:foma:ki dulugu sio: ko:lo: o:go: nanogo: a:no: edaki, hen a:na fa:la:dowo:. ²⁷ A:la:yo: a:na fa:la:dowakiyo:, tilidabu kaluka:isaleyo: tambo kegea:sa:ga:, a:la:ma: dagiya:lo: Godeya: nanog dimido: a:no: imo:wo: malolo: me. A:la:ta:ga: Godeya:yo: Yu kaluka:isalemalo: asugo: nodola:sa:ga: tilidabuma:ki, togo: waga kodo:wo: a:la:liki imo:wo: malolo: me. ²⁸ A:la:fo:ko:lo: a:la:yo: tilidabu kaluka:isale nol i a:no:lia: ho:lenu: modo: ka o:len.

Misa: kaluwo: Ya:lusalem kegeo:

15 Fol dia: Banabas dia:yo: Antio:g a:na sen amio:, Yudia kalu nolo: ya:sa:ga:, tilidabu kaluka:isale o:mo:wo: a:la:waliasio:, "Mosesa: ele saefa: a:no: mo:kuduha:naki, do:go:fo: mo:hege gedealega, Godeya:yo: giyo: a:ma:la:bo: mo:gasilia:ib," a:la:liki wido:. ² Fol dia: Banabas dia:yo: to a:no: dabu amio:, mo:sagalabiki, egelebo: towa:yo: kega:la:ga:, halaido: nenelo: A:la:fo:ko:lo: sa:s amilo: tilidabu kaluka:isale iyo: Fol dia: Banabas dia:yo: a:la:ta:ga: tilidabu kalu no:lo:lo: Ya:lusalem ha:na:ga:, iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu nol o:lia:yo:, hida:yo: a:no: dinafama: hamana:ki, a:na da:feyo:. ³ Tilidabu kaluka:isale a:ma:yo: iyo: Ya:lusalem a:na iliga:tabiki ha:nakiyo:, iyo: Fonisia hen o:lia: Samalia hen o:lia: a:na tinia:li ha:naki, iliyo: tilidabu kaluka:isale nol o:mo:wo: Yu kaluka:isalema iyo: asugo: ho:gi nodola:sa:ga:, Ya:su amilo: tilidabu a:no: imo:wo: wida:li ane ko:lo: to a:no: da:da:sa:ga: sagalo: alan dowo:. ⁴ Iyo: ha:na:sa:ga:, Ya:lusalem fa:la:dowabikiyo:, iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu o:lia: sa:s amilo: tilidabu kalu-ka:isale o:lia:ma:yo: imo:wo: sagaliliabiki, Godeya:lo: a:la: amilo: a:la:ta:ga:lo: dimido: a:no: tambo Ya:lusalem do: senbo:wo: malolo: me. ⁵ To a:no: da:da:sa:ga:, Fa:lisi amilo: Ya:su tilidabu kalu nolo: dasila:sa:ga: a:la:sio:, "Yu kaluka:isalema tilida:dab a:ma:yo: Mosesa: ele saefa: a:no: kudu ha:na:sa:ga:, iyo: do:go:fo: hege gedeabi." ⁶ A:la:sa:labiki, iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu o:lia:yo: kegea:sa:ga:, dabu ba:ba: a:no: nenela:li sen. ⁷ Iyo: nenela:len amio:, Bida e us a:na dasilia:ga:yo: towo: a:la:sio:, "Ni nao i, tamin amio: Yu kaluka:isalema a:no: Godeya: to man nafa ko:lo: nilo: widab a:no: da:da:sa:ga: tilidabuma:kiyo:, Godeya:yo: ni us we-namio: keda:sa:ga: ne a:na da:fe alifa:, a:la:bo: gio:

asulo:. ⁸ Godeya:yo: nili kufa: uso: tambo tigrini ba:ba: ko:lo:, Yu kaluka:isalema iyo:lo: o:li tilida:dab a:la:bo: nimo:wo: widakiyo:, Mama Malilo: nimo:lo: dimi o:leaumbo:, imo:wo:lo: dimi. ⁹ Godeya:yo: ni o:lia: i o:lia:yo: imilo: ba:dabiki, iyo: Ya:suwa tilida:dab amio:, ililo: mogago:wo: hala:sa:ga:, malilo: ta:fo:. ¹⁰ Tamin amio: hida:yo: ni o:lia: nini ma:mu i o:lia:ma:yo: dia:ga:lo: ha:na:no: mo:lilo: dowo: a:no:, o:go: giliyo: Yu kaluka:isalema ho:gi tilidabu a:ma:yo: dia: hamana:ki, kelena wa:lamilo: dia:fa:nigab a:no:, mo:wo: ha:? [†] Godeya:lo: wedima:ib a:no: ge alobana ba:dakigaya? ¹¹ Giliyo: a:la:bo: ga:so:bo! Nio: Ya:su Alana tili-da:dabikiyo:, Eyo: nio: kanulaki, a:ma:la: gasili aumbo:, Yu kaluka:isalema iyo:lo: a:ma:la: gasilia:ga: ta:fo:." Bida eyo: a:la:sio:

¹² Kaluka:isale kegeo: a:no: tambo hela:ta:ga:, da:da:li sabikiyo:, Fol dia: Banabas dia:yo:, Yu kalu-ka:isalema usamio: Godeya:lo: molo ha:na:no: a:la:mo:lo: dimidama:kilo: dimi a:no: a:la:ma:yo: dimido: ko:lo: imo: malolo: me. ¹³ A:la:ma:yo: malola:la:ga: eletabikiyo:, Yemes eyo: a:ma:la: a:la:sio:, "Nao i, to nilo: sa:ma:nigo:l we, gio: dabuma. ¹⁴ Godeya:lo: tamin amilo: Yu kaluka:isalema imo:wo: kanulakiyo:, nolo: ene so:lo:le doma:ki da:feyo: a:no:, Saimon Bidaya:yo: towo: tamin amilo: widabo: o:m. ¹⁵ Bidaya: to sio: a:no:lia:, Godeya:lo: dinali sa:lan kaluwa:lo: tamin amilo: sa:sa:lo: to a:no:lia: imilo: dowab ko:lo: Godeya: to amio: a:la:sa:sa:lo: da:lab, ¹⁶ "no: dinafayaki, a ho:gi nafaleyo: wa:ka a:dialifa:no:." ^{††}

Alan Niyo: tamin amilo: dinali sio: aumbo:, o:go: dimido:l."

¹⁹ A:la:fo:ko:lo: Yemes eyo: wa:kabiyo: a:la:sio:, "Ni asulo: amio:, Yu kaluka:isalemalo: Godemo:lo: nodolo: i o:mo:wo:, niliyo: hida:yo:wo: mo:dia:fa:niki. ²⁰ A:la:do: mo:dimidakiyo:, niliyo: imo:wo: to sa:sa:lakiyo:, ma:no: ko:lo: madali godemo:lo: bobalo: dimi a:no: na:so:bo. A:la:ta:ga: wo:wo: dia:so:bo. A:la:ta:ga: no: ho:bo: a:no:lia:, no:wo: dagasa silisa:nda:sa:ga:, ho:bo:wo: mo:ane a:no:lia:yo:, na:so:bo. A:la:likiyo: imo:wo: asuluma:kiyo:, mo:fo:s amio: sa:sa:liga:fa:niki. ²¹ Mo:wo: Mosesa: ele saefa: a:no:, ma:muima: ma:lu a:la:ta:ga: da:da:i mio:wo:, amisa:no: tambo wida:la:ga: ililitakiyo:, Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen a:namio:lo:, Ha:fo: Dowan ho:lenu: tambo wida:i mio:." Yemesa: a:la:sio:.

[†] Hida:yo: a:la:do: sa:lab we, ele difa: modo: ko:lo: kaluka:isale kuduma:ki difa: a:no: sa:lakigo:l. Tamin amio: Moses eyo: eleyo: difa: ko:sega tif amio: Yu kaluwa:yo: ele inido:wo: modo: modo: ko:lo: bo:lo:. Hida:yo: we ko:lo: bale sio:. ^{††} Debidiya: Debidiya: a bidila: a:la:do: sa:lab a:no: bale sa:lakiyo:, eso:lo:wo: Isolael misa: kalu dota:ga:lo: bo:fo:la:ga:lo: edo:, a:no: ko:lo: sio:. Ko:sega e ma:mui i amio: nowo: fa:la:dowa:sa:ga:lo: Isolaelo: bo:fo:mela:ib.

Kalu kegeo: a:ma:yo: mo:fo:so: Yu kaluma o:mo:wo: sa:sa:lo:.

²² To a:no: nenela:sa:ga: saitakiyo:, iliga:felo: kalu:wo:lo:, sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwo:lo:, sa:s kaluka:isale tambo kegeo: iliyo:, Fol dia: Banabas dia:lo: Antio:gdo: ha:na:no:wo:, kalu nolo: da:feyo:. Kalu nowo: Yuda:s Basabas, nowo: Sailas ko:lo: kalu a:la: we, tilidabu kalu:ka:isalelo: bo:fo:lowan ko:lo: elen. ²³ Antio:g ha:nakiyo:, ililo: mo:fo:s sa:sa:lo: dia:ganeyo: we.

Ni iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu o:lia: gi gao niliyo: mada o:m a:lo: to sa:laki, Yu kalu:ka:isalema ko:lo: tilidabu, Antio:g amisa:ndo: sabo:, Silia hen amilo: sabo:, a:la:ta:ga: Silisia hen amilo: sab gimo:wo: sagalaki, mo:fo:so: a:na iliga:to:l.

²⁴ Kalu nolo: nilo: wena a:la:ta:ga: gilo:wa ya:ga: wi:do: ko:lo:, to wido: a:ma:yo: gio: kele asulo:wo: di:ma:kiyo:, no:nolo: alifa:ka:, niyo: a:la:dabu. Kalu a:no: nili da:fea:sa:ga: iliga:foma. ²⁵ A:la:fo:ko:lo: nio: kegea:sa:ga:, towo: imilig dia:ta:ga:, ni o:lia:lo: ha:fo:lo: disa: kaluwo: Fol dia: Banabas dia:yo: da:feyo:. A:la:ta:ga: kalu nolo: a:la: gasa mena:ki da:fea:sa:ga:, gilo:wa iliga:to:l. ²⁶ A:la:ma: ene mela:no: walema:no:wo: mo:keleasulaki, Ya:su Keliso Alana: nanog dimida:len ko:lo: gilo:wa iliga:to:l.

²⁷ A:la:ta:ga: niliyo: kalu a:la: nowo:, Yuda:s dia: Sailas dia:yo:, to nililo: sa:sa:lo:l a:no:ko: a:la:ma:yo:lo: sama:ki iliga:to:l. ²⁸ A:la:fo:ko:lo: Godeya: Mamayo: ni o:lia: iliki, to we a:na saefa: ko:lo: hida:yo: nolo: gimo: dima:kiyo: mo:sa:ma:no:, ko:sega ele imilig gimo:wo: sa:ma:nigo:lo: we.

²⁹ Ma:no: ko:lo: madali godemo:lo: dimiab a:no: na:so:bo. A:la:ta:ga: no: ho:bo: a:no:lia:, no:wo: da:gasa silisa:nda:sa:ga:, ho:bo:wo: mo:ane a:no:lia:yo:, na:so:bo. A:la:ta:ga: wo:wo: dia:so:bo. Man a:no: kuduha:nalega, gio: kobale mesa:ib. To nililo: gi:mo:lo: so:lo:lo: o:m.

³⁰ Mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: dia:sa:ga:, kalu iyo: Ya:lusalem a:no: ta:ta:sa:ga:, Antio:g a:na ha:na:ga: fa:la:dowakiyo:, sa:s kaluka:isaleyo: kegea:sa:ga:, mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: agelema:ki, dimi. ³¹ Mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: ko:lo: agelaki, da:bu amio:, tilidabu ililo: halale alitakilo: to sio: a:no: da:dakiyo:, sagalo:wo: alan dowo:. ³² A:la:ta:ga: Yuda:s dia: Sailas dia:yo:, Godeya: ene dinali sa:lan kalu dowo: ko:lo: a:la:ma:yo: tilidabu ililo:wo: halale dowo:i hamana:ki, tilidabu kaluka:isalemo:wo: wala sa:la:len. ³³ A:la:yo: ho:len nolo: to mano: wida:liki, Antio:g a:naka o:sa:ga:yo:, a:la:lo: iliga:fo: kalulo:wa a:ma:la: hamana:kiyo:, iliyo: a:la:mo:wo: sagale alita:sa:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem iliga:fo:.

³⁵ Ko:sega Fol dia: Banabas dia:yo: a:naka o:siliki, a:la: o:lia: kalu nol o:lia:ma:yo: Alana: to mano: wida:len.

Fol dia: Banabas dia:lo: alobo:no:.

³⁶ Ho:len nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, Fol eyo: Banabas-bo:wo: a:la:sio:, "Na:no: a:ma:la: amisa:n ko:li ko:lilo: Alana: to mando: wida:i anelo: a:namio: ha:na:ga:, iyo: waga dimida:li sabele a:la:liki ba:da:i ha:na:nigo:l" a:la:sio:. ³⁷ A:la:sa:labiki, Banabas eyo: Yon Mago: tilil:ia:ga: ha:na:no: asulo: ko:sega, Fol eyo: Mag e tilil:ia:ha:na:no: a:la:bo: mo:asulo:, mo:wo: tamin amio: ililo: wida:i ane amio:, Mag e Bafilia hen a:namio: a:la:yo: ta:ta:ga:, nanogo: elo: dia:i ha:na:len a:no: kata:fo:.

³⁹ To a:namio: a:la:yo: alan kega:sa:ga:, alobo:no: ko:lo: Banabas eyo: Yon Mago: e tililia:ga:, ho:n ko:su disa:la:sa:ga:, Saibulus a:na ane. ⁴⁰ Ko:sega Fol eyo: Sailaso: tililia:ga:, ha:nabikiyo:, tilidabu kaluka:isaleya:yo: a:la:mo:wo: Godeya:yo: asuwa:foma:kiyo: du:lugu sa:la:sa:ga:, a:la:yo: ane. ⁴¹ A:la:yo: Silia hen a:na a:la:ta:ga: Silisia hena ha:nakiyo:, sa:s kaluka:isaleya: tilidabuwo: halaido: doma:ki, wida:li ane.

Timotiyo: Fol dia: Sailas dia:yo: gasalia:sa:ga: ane.

16 A:la:yo: ha:na:sa:ga:, Debe fa:la:dota:ga:, Lista fa:la:dowakiyo:, tilidabu so:wa nowo: a:na galili. Ene wiyo: Timoti a:la:ta:ga: ene anowo: Yu ka:isale Ya:su amilo: tilidabuwo: e, ko:sega ene iyayo: Gilig kalu. ² Keliso kaluka:isale, Lista a:la:ta:ga: Aikonium amisa:n amilo: sen a:ma:yo: man elo:wo: nafa ba:ba: ko:lo: e digalo: so:wa a:la:sa:la:sen. ³ Fol eyo: Timotiyo: e tililia: sia:mela:no: asulo: ko:lo: ene do:go:fo: hege gede alifa:. Mo:wo: Yu kaluka:isale amisa:n a:namilo: sen a:ma:yo: Timotiya: iyayo: Gilig kalu a:la:asulo:. ⁴ Iyo: amisa:n ko:li ko:lilo:wa wida:li siakiyo:, iliga:felo: kalu ililo: Ya:lusalem a:na nenela:la:ga:lo: saefa: a:no: tilidabu kaluka:isaleya:yo: kudu hamana:ki, wida:li ane. ⁵ A:la:fo:ko:lo: sa:s a:namio:, kaluka:isaleya: tilidabuwo: halaido: fa:la:dowo: a:la:ta:ga:, kaluka:isale nolo:lo: asugo: nodolaki, modo: fa:la:dowo:.

Fol eyo: Masedonia kalu ofolaki ba:ba:.

⁶ Godeya: Mamaya:yo: Fol o:lia: e o:lia:lo: sia:sen kalu iyo: Esia hen amio: mano: walama:no:wo: ka:laki go:. A:la:fo:ko:lo: iyo: ha:na:siakiyo:, Filigia hen o:lia: Gale: sia hen us a:namio: tiginine ane. ⁷ Iyo: Misia hen eleya fa:la:dowakiyo:, Bitinia hen amio: ha:na:no: asulo: ko:sega Ya:suwa: Mamaya:yo: a:namilo: ha:na:no:wo: ko:lo:. ⁸ A:la:fo:ko:lo: iyo: Misia hen a:no: da:la:li ha:na:sa:ga:, Toloas amisa:na tiane. ⁹ A:na silikiyo:, nu:lu amio: Fol eyo: ho:le ba:dakiyo:, Masedonia kalu nowo: ene hena kagafo:liki, Fol e mena:ki a:la:sio:, "Ge Masedonia ya:sa:ga:, nio: asuwa:fa:ni mena" a:la:liki susiabiki ba:ba:. ¹⁰ Fol elo: ho:le ba:dab a:no: nimo:wo:

† To ha:go: we, Timotiya: iyayo: Gilig kalu ko:lo: Timotiyo: sa:la:liakiyo:, do:go:fo: mo:hege gedeo:. A:la:go:ko:lo: elo: to man walama:no: a:no:, Yu kaluka:isaleya:yo: mo:tilida:ba:ib. A:la:fo:ko:lo: Fol eyo: Timotiya: do:go:fo: a:na hege gede alifa:.

sa:labikiyo: †, Godeya: mano: nio: a:na walama:ki sa:lab a:la: asulakiyo:, nio: Masedonia ha:na:niki, wigibo a:na-ka dimadali.

Lidia e Alana tilidabu.

¹¹ Nio: dimidalia:sa:ga:, ho:n ko:suwo: Toloas a:na disa:la:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen Samotilas a:na fo-fa:sa: dia:sa:ga: onolo ha:nakiyo:, ho:len imilig nowo: ta:ta:ga:, Neabolis a:na fa:la:dowo:. ¹² Nio: a:na fa:la:dota:ga:, hena ha:na:la:ga:, Filibai a:na fa:la:dowo:. Filibai a:no: Masedonia hen amilo: amisa:n alano: e. Tamin amio: Lom kaluwa: amisa:n a:no: bo:fo:len. Nio: ho:len nowo: a:na sen. ¹³ Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: fa:la:dowabiki, nio: Yu kaluwa:lo: dulugu sa:la:sen hen a:no: keda:i ha:nakiyo:, amisa:no: ta:ta:ga:, ho:na: aniba ka:isale nolo: a:namilo: kegenefo:len a:no:lia: siliki, towo: imo:wo: wido:. ¹⁴ To nililo: widabdo: da:da:len ka:isale nowo: wiyo: Lidia. Ka:isale we Taiataila amisa:n ga ko:lo: helebeso:g ho:mo:solo: nafalelo: kililia:seno: o:m ko:lo: e Godeya: wilo: wabulu sa:la:seno: e. Alana:yo: ga a:ma: asugo: kolaitabikiyo:, Fol elo: to widab a:no: tilidabu. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: ga a:no: a:la:ta:ga: kaluka:isale ene a a:namilo: sen a:no:lia:yo:, tambo ho:na to:lolo: ko:lo: Lidia eyo: nio: e aya mena:ki susiakiyo:, "Gio: ne hendele Alan amio: tilida:dab a:la:asulalega, ni aya mesa: mena," a:la:sa:labikiyo:, nio: e o:lia: ane.

Fol o:lia: Sailas o:lia:yo: dibolo aya to:lolo:.

¹⁶ Ho:len no amio:, nio: tolo: dulugu sa:la:sen hena ha:na:no: ha:na:len amio:, madalilo: nanog dian ga nowo: toga gido:. Ga e amio: mama mogago:wo: dofo:liki, tif amilo: dimidama:nigabo: e ho:le ba:da:sa:ga:, dinali sa:la:sen. A:la:fo:ko:lo:, ga o:lo: biso:wa:yo: moleyo: modo: ko:lo: dia:sen. ¹⁷ Ga we Foldo: ni kudu ya:ga: yakiyo:, towo: halale sa:laki, "Kalu i we, Gode Iwalulo: a:laba: Ene nanog dian kalu wema:yo:, gilo: a:ma:la:do: gasilia:b man a:no: ko:lo: wida:i yab" a:la:sio:. ¹⁸ Ga a:ma:yo: ho:len modo: amio: a:la:sa:la:li ya:len ko:lo:, Fol e mo:bea:sa:ga:, nodolakiyo: mama mogago:mo:wo: towo: a:la:sio:, "Niyo: Ya:su Kelisowa: wi halaido: a:na ilikiyo:, ge ga we ta:fo: hamana!" A:la:sa:labikiyo:, wigibo a:naka mama mogago: e amilo: elen a:no: ta:fo:gane.

¹⁹ Madali nanogdo: dian ga o:lo: biso: a:ma:yo: wa:kabiyo: iliyo: moleyo: mo:dia:nigo:bo:lo:b a:la:asulaki, iliyo: Fol dia: Sailas dia:yo: ta:lia:sa:ga:, amisa:n kalulo: kegea:sen a:na susululia:ga:, Loma: mo:walilabdo: da:dan kalulo:wa ta:takiyo: a:la:sio:, "Kalu a:la: we Yu kalu ko:lo: nili amisa:n wenamio: mogago: dimida:lab. ²¹ Lom kaluka:isale nililo: man mo:dimidama:no: a:la:likilo: saefa: a:no:, kalu a:la: wema:yo: man a:no: kudu hamana:ki wida:lab." ²² A:la:sa:labiki,

kaluka:isale kegeo: i a:ma:yo: elo: sa:lab a:no: hendele a:la:asulakiyo:, iyo: a:no:lo: egele dowaki, a:la:mo:wo: gadio: dowo:. Loma: mo:walilabdo: da:dan kaluwa:yo: a:la:ma: so:go: kalu nolba: bidila:sa:ga:, bi buluwa: sanama a:la:sio:. ²³ Iliyo: a:la:yo: moma:ni sa:nda:sa:ga:, dibolo aya to:lolo: ko:lo:, dibolo alo: bo:fo:lowan kalumo:wo: a:la:yo: dinafa bo:fo:melea:ki salifa:. ²⁴ Bo:fo:lowan kaluwa:yo: to a:no: da:da:sa:ga:, a:la:yo: dibolo a usamilo: halaido: galaleya to:lo alita:ga:, a:la:ma: gibo: i ko:no: a:la:ya: diga:da:sa:ga: uludu alifa:. ²⁵ Nulu us amio:, Fol dia: Sailas dia:yo: Godemo: dulugu sa:la:liki, gisalo:wo: mola:labiki, dibolo kalu nolo: da:da:li sen. ²⁶ Wigibo a:naka hiniyo: alan silaki, dibolo ayo: ida:lakiyo:, togo: tambo kolai a:taki, dibolo kalu seniya:lo: dila: a:no: ene asulo: a:dufufudo:. ²⁷ Bo:fo:lowan kaluwo: si kagayaki ba:ba: amio:, dibolo ayo: togo: kolalifelo:wa ba:da:ga:, eyo: dibolo kalu tambo dalaido:wele a:la:asulakiyo: e helebesiyo: dia:sa:ga:, enena:ma:la: sana soma:nigabiki, Fol eyo: towo: halale sa:lakiyo:, "Nio: tambo o:so:lo ko:lo:, ge go:no:n a:ma:la:yo: mogagila:so:bo!" ²⁹ Dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: deyo: dolia: mena:ki ho:ida:sa:ga:yo:, e bo:i ha:na:sa:ga: Fol dia: Sailas dia:lo:wa bibisoda:liki tulu ali. ³⁰ Eyo: a:la:yo: ha:la:ya tilili handalowakiyo:, a:la:mo:wo: a:la: dabuba:ba:, "Godeya:yo: ne gasilima:kiyo:, waga dimidama:no:wele?" ³¹ A:la:ma: a:la:sio:, "Ge o:lia: gi ayamilo: sa:sen a:no:lia:yo: Ya:su Alana tilida:dalikiyo:, Godeya:yo: gio: a:ma:la: gasilima:ib" a:la:sio:.

³² A:la:fo:ko:lo: Fol dia: Sailas dia:ma:yo: Ya:su Alana: mano: e o:lia:, e ayamilo: sa:sen tambo o:lia:mo:wo: wido:. ³³ Nulu us a:naka, bo:fo:lowan kalu eyo: a:la:yo: tililia:sa:ga:, a:la:ma: do:mo: amilo: gegede alifelo: a:no: ho:na: to:go:de alifelabiki, o:g a:naka e o:lia: e ayamilo: sa:sen o:lia:yo: ho:na to:lofelolo:.

³⁴ A:la:ta:ga:yo: dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: a:la:yo: e aya tililia: ha:na:sa:ga:, ma:no:wo: maya:ki so:da:sa:ga: dime. E o:lia: e ayamilo: sa:sen tambo o:lia:yo: Godeyo: tilidabu ko:lo: iyo: sagalo:wo: mada alan dowo:.

³⁵ Kea:fo ho:le bidabiki, Loma: mo:walilabdo: da:dan kalu iliyo: dibololo: bo:fo:len o:mo:wo: to saga:takiyo:, "Kalu a:la:ko: sili alifoma" a:la:liki, da:la:di kalumo: saga:fo:. ³⁶ A:la:fo:ko:lo: dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: Fo:lbo:wo: towo: saga:takiyo: a:la:sio:, "Ga:go: sili alita:bika: a:la:li saga:fo: ko:lo: ga:go: sagala:liki hamana." ³⁷ Ko:sega Fola:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Na:no: Lom kalu ko:sega iliyo: mo:mo:walilaki, na:no: kaluka:isale siwa:la yame tanda:ya:sa:ga:, dibolowa to:lolo: ko:lo: o:go: na:no: iliyo: wo:no:le sili alifa:no: asulab ko:sega na:no: a:la:bo: mo:dimidama:no: Inino: ya:sa:ga:, na:no: ha:sa tililia:ga: ha:la: ta:talega, na:no: a:na ha:na:no:."

³⁸ Da:la:di kaluwa:yo: ha:na:sa:ga:, Fol elo: to sa:lab a:no: Loma: mo:walilabdo: da:dan kalu imo:wo: sa:labikiyo:, a:la:yo: Lom kaluka: a:la:do: sio: a:no: iyo:

† Bugo: we Lug e sa:sa:lo: ko:lo: e 'nimo:wo:' a:la:sa:sa:lakiyo:, elo: us a:na tiane.

da:da:sa:ga; tagi dowo:.³⁹ Iyo: dibolo aya ha:na:sa:ga; hala dimido: a:no: foga:le sa:la:sa:ga; a:la:yo: ha:la:ya tililia: ha:na:ga; ili amisa:no: ta:ta:ga: hamana:ki; towo: halaido: sio:.⁴⁰ A:la:go:ko:lo; a:la:yo: ha:na:nikiyo; Lidia ene aya ha:na:sa:ga:yo; Keliso kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga:yo; ili asulo:wo: halale alitakiyo; towo: salita:ga; a:la:yo: a:na ane.

Fol eyo: Tesalonaika amisa:na towo: wido:

17 Fol dia: Sailas dia:yo: ha:nakiyo; Amfibolis amisa:n o:lia: Abolonia amisa:n a:no:lo: tinia:li ha:na:ga; Tesalonaika amisa:n a:na fa:la:dowo: Amisa:n a:namio; Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen ayo: elen ko:lo; Fol elo: dimidan o:leaumbo; e a:na ha:na:sa:ga; Godeya: towo: wida:len. So:go: agelo: otalen a:namilo; Ha:fo:lo: Dowo:sen ho:len a:no: tambo eyo: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen ayamio: ha:na:sa:ga; Godeya: to tamin amilo: sa:sa:lo: a:no: e a:fanda wido:.³ Tamin amilo: dinali sa:lan ililo: sa:sa:lo: a:namio: Godeya:lo: Da:feyo: Kalu e mada nagalo: dia:la:ga: soma:ib ko:sega e a:ma:la: dasima:ib a:la:sa:sa:lo: ko:lo: wido: A:la:fo:ko:lo: kalu nilo: mando: wido:l Ya:su we, Godeya:lo: Da:feyo: Kaluwo: e. Fol eyo: a:la:wido:.⁴ Fol elo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga; Yu kalu nolo: a:la:ta:ga: Gilig kalu Godemo:lo: wabuda:sen modo:le; a:la:ta:ga: amisa:n misa: ka:isale modo: ko:lo: iyo: asulo: nodola:sa:ga; a:la: o:lia: a:dowo:.⁵ Ko:sega Yu misa: kalu iliyo: Fol dia: Sailas dia:mo:wo: alan mobeaki gadia:sa:ga; iyo: amisa:ndo: kegea:sen henamilo: kalu bo:bo:gedo gadia:sen a:no: kegea:sa:ga: gadima:kiyo; towo: digini sio:. Iliyo: to a:no: iligi dabu ko:lo; Fol dia: Sailas dia:yo: ta:lia:niki; Yesan aya ane.⁶ Ko:sega kalu a:la: a:no: mo:ba:dabikiyo; iliyo: Yesan o:lia: tilidabu kalu nol a:namilo: elen a:no: susulu sa:la:la:sa:ga; gumiti kalu imo: mo:walilima:ki tililia: yakiyo; a:la:sio:; "Fol dia: Sailas dia:yo: amisa:n tambo amio: mogago:wo: dimida:li sia:len ko:lo; o:go: a:la:yo: amisa:n wena fa:la:dowabi, Yesan e aya tililia:gane ko:lo: sab. I a:no: tambo Ya:su e misa: kalu a:la:liki sa:lakiyo; Loma: misa: alan Sisaya: ene ele difa:yo: iyo: tambo o:go:so:."⁸ Amisa:n kaluka:isale o:lia: gumiti kalu i o:lia:ma:yo: to a:no: iligi da:da:ga; iyo: tambo kulufa:yo:wo: alan dowaki, towo: halale tandeo:.⁹ A:la:fo:ko:lo: gumiti kalu iliyo; Yesan o:lia: tilidabu kalu nol o:lia:mo:wo: iyo: sili alifoma:ki moleyo: silima a:la:sa:labiki, iliyo: moleyo: dia:sa:ga:yo: sili alifa:

Fol eyo: Belia amisa:na towo: wido:

¹⁰ O:g nulu a:namio; tilidabu kalu iyo: Fol dia: Sailas dia:yo: Belia a:na iliga:tabiki, a:la:yo: ha:na:sa:ga: Belia amisa:na fa:la:dowa:ta:ga:yo; Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen a a:na ane.¹¹ Belia kaluka:isale iyo; Tesalonaika kaluka:isale i o:le o:ngo:ma ko:lo: Belia kaluka:isaleya: kufa: uso: kolaifa: ko:lo: iyo: Fola: to sa:lab a:no: saga:

lo: da:dabiki, iliyo: Fol e towo: hendele sa:labele a:la:li, Godeya: towo: ho:lono: tambo agelaliki, dinafa alobana asulo:.¹² A:la:go:ko:lo: Yu kaluka:isale asugo: modo: nodolo: a:la:ta:ga: Gilig kalu o:lia: Gilig ka:isale amilo: amisa:n misa: dowo: a:no:lo: modo: ko:lo: tilidabu.¹³ Ko:sega Yu kalu Tesalonaikalo: sen a:ma:yo; Fol eyo: Godeya: towo: Belia a:na widab a:la: asulaki, iyo: a:na ya:sa:ga; amisa:n kaluka:isaleyo: Fol dia:mo:wo: kulufema:ki towo: ko:li ko:lilo: digini me.¹⁴ Wigibo a:namio; tilidabu kaluka:isale iliyo: Folo: so:lu ho:n aniba iliga:fo; ko:sega Sailas dia: Timoti dia:yo: mo:hana:ki, ka sen.¹⁵ Kalu nol Fol elo: tililia:ga:lo: Atens a:namilo: ane a:no; a:ma:la: yabi, eyo: Sailas dia: Timoti dia:yo: elo: amio: mada bo:bo:ge mena:ki saga:fo:

Fol eyo: Atens amisa:na towo: wido:

¹⁶ Fol e a:la:yo: yasila:liki, Atens a:na silikiyo; e amisa:n usamilo: madali gode dimido: a:no: modo: ba:da:sa:ga; kele asulakiyo: hida:yo: alan dowo:.¹⁷ A:la:fo:ko:lo: e Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga; Yu kalu o:lia: Gilig kalu, Godemo: gulugululansen o:lia:mo:wo: dinafa wido: A:la:ta:ga: ho:lono: tambo e kelego:lo: kililia:sen hen a:namio:lo: ha:na:sa:ga; kaluka:isale kegea:lab o:mo:wo:lo: dinafa wida:len.¹⁸ Fol eyo: Ya:su ko:lo: sowa:sa:ga:lo: a:ma:lo: dasi a:no: ko:lo: wida:len amio; widan kalu nolo: Ebikuli man a:no: kuduha:na:sen a:la:ta:ga: nolo: Sitoig man o:lo: kuduha:na:sen † ko:lo: kalu iyo: ya:sa:ga; Fol o:lia:yo: towo: kego: A:la:ta:ga: nolba:yo: a:la:dabu:ba:ba; "Kalu we o:ngo:malo: o:ngo: to sa:lab ko:lo; to o:bo:ngo: ko:lo: sa:laba?" A:la:ta:ga: kalu nolba:yo; "E ho:gi godeya: mano: nowo: a:dia:yaki widab" a:la:sio:.¹⁹ Iliyo: Fol e tililia: ha:na:sa:ga; Aleobagus hen a:namio; kaunsil kalulo: kegeab us a:na tililia: tina:ga; emo:wo: a:la:dabu ba:ba; "Gilo: man ho:gi wido: a:no: nimo:wo: walama:nigaya?"²⁰ Giyo: mano: ko:li wido: amio; nio: ho:gi dabu ko:lo: a:ma: ha:go: giyo: fanda sama" a:la:sio:.²¹ Atens kaluka:isale o:lia: mageso: mio: kalu a:namilo: sen o:lia:yo: madali siliki, to ho:gi dia:mio: sa:lab a:no: da:da:liki nenela:len.²² A:la:fo:ko:lo: Fol e kaunsil ili tolo: nenela:lab usa dasilia:ga: kagayaki a:la:sio; "Atens kalu giyo; ni ba:ba: amio; gulugululan gililo:wo: ko:li ko:lilo: ko:lo:lab.²³ Ne amisa:n us wena sia:likiyo; gili madali gode ko:li ko:lilo: gililo: gulugululan a:no: dinafa ba:ba: A:la:ta:ga: u imilig dibido: wa:l amilo: wi sa:sa:lo:wo: we 'Gode Wilo: Babalab a:ma:no:' a:la: sa:sa:lo: ko:lo: ba:ba: A:la:fo:ko:lo: giyo: Gode mo:asulo:fo:likilo; gulugulula:sen a:no: o:go: gimo:wo: fanda sa:ma:nigo:l.²⁴ "Gode wema:yo: henfelo:wo: dimida:sa:ga; mela:no:lo: a:labo: tambowo: E dimida:sa:ga: ta:fo: Gode we henfelo:wo:lo; akino:lo; eneno: biso: a:la:liki

† *Tamin amio: Ebikuli o:lia: Sitoig o:lia: a:no: asulo:wo: di kalu elen ko:lo: a:la:ma: mano: wida:len. A:ma: fa:s amio; kalu nolo: Ebikuli mano: kudu ha:na:sen a:la:ta:ga: kalu nolo: Sitoig man a:no: kudu ha:na:sen.*

bo:fo:lab ko:lo: e gulugululan a, kaluwa: dagiya: dimido: a:namio: mo:ta:sen. ²⁵ Godeya:yo: mela:no: meho:wo: o:lia: kelego: henfelo: amilo: a:lab we tambo kaluka:isalemo: dimi ko:lo: Gode e halaido:wo: o:li ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleya: Gode e a:asuwa:fa:no:wo: mo:lido:. Tamin amio: Godeya: kalu imilig nowo: dimido: ko:lo: o:go: henfelo: amilo: kaluka:isale ko:li ko:lilo: sab we a:na fa:la:dowo:. Kaluka:isale a:no: semo:fa:la:dowo: amio:, Godeya:yo: hen ililo:wo: ele alifela:sa:ga:, ho:len a:na doma:ib a:la:bo: dinali da:fe salifelo: ko:lo:lab. ²⁷ Henfelo: kaluka:sale tambowa:yo: Gode e kelelia:ga:yo:, fa:la:doma:ki, kaluwo: a:na dimido:. A:la:fo: ko:sega, Gode e ni o:lia:yo: ko:na:lo: mo:a:lab. ²⁸ Godeya:yo: nimo:wo: halaido:wo: dimia:labiki, nio: a:na iliki, nanogo: a:na dimida:lo:l. Giasu kalu nolba:yo: a:la:sa:sa:lo:, 'Nio: Ene so:wa ko:lo:lab.'

²⁹ "A:la:fo:ko:lo: nio: Godeya: ene so:wa ko:lo: God e u madali gode, dagiya:lo: dimido: o:mele a:la:bo: asula:so:bo. E kaluwa: asulo:wa:lo: dimido: golo: o: silbayo: o:ngo:ma. ³⁰ Tamin amio: kaluka:isaleyo: babalo: dofo:liki dimidabiki, Godeya:yo: ka ta:fo:len ko:sega, o:go: kaluka:isale henfelo: we tambolo: a:lab a:no: asulo:wo: nodoma:ki, towo: halaido: sio:. ³¹ Mo:wo: Godeya:yo: henfelo: kaluka:isalelo: mo:walilima:no:wo: ho:len imilig nowo: da:fe alifa: ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: kalu elo: da:feyo: a:ma:yo: mo:walilakiyo:, digalo: man a:na iliki mo:walilima:ib."

³² Iyo: kalu sowo: a:ma:la: dasi a:la:do: sa:lab a:no: da:dakiyo:, nolba:yo: Folo: dio:ge sio: ko:sega nolba:yo: "To a:no: nio: a:da:ba:no: ko:lo: wa:ka sama" a:la:sio:.

³³ A:la: dimida:sa:ga:, Fol e Aleobagus kanisolo: kegea:sen hen a:no: a:na ta:fo:gane. ³⁴ Fol elo: to wido: a:no: kalu nolo: tilidabu ko:lo: Ya:su kudu ane. Tilidabu kalu nowo: Dionisius, Aleobagus kaunsil kalu nowo: e. A:la:ta:ga: nowo: ga Damalis, a:la:ta:ga: kaluka:isale nolo:lo: tilidabu.

Fol eyo: Kolin amisa:na towo: wido:.

18 Tif amio:, Fol e Atens amisa:no: ta:ta:ga:, Kolin amisa:na ane. ² A:namio: kalu imilig nowo: a:na galili, ene wiyo: Akwila. Ene hen elo: sa:la:liyo:, Pontus, ko:sega e o:lia: ene inga Bisila o:lia:yo: o:go: Itali hen a:na ta:fo: mio: mo:wo:, Lom misa: kalu, Kalodius e sa:lakiyo:, "Yu kalu mio:, gio: hen Lom we ta:ta:sa:ga: hamana" a:la:sio: ko:lo: a:la:yo: a:na ya:sa:ga: sen.

³ A:la:yo: helebeso:g alo: diano: a:la:ma: dubia:sen a:la:ta:ga: Fol elo: nanogo: o:leo:ngo: dian kalu ko:lo: e a:la: o:lia: siliki, nanog a:no: ko:lo: dia:len. ⁴ Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: tambo amio:, Fol eyo: Yu kaluwa:lo: to:lo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:, Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia:yo: asugo: nodoma:kiyo:, towo: wido:.

⁵ Sailas dia: Timoti dia:yo: Masedonia hena a:la:ta:ga: Fol elo:wa fa:la:dowabikiyo:, e nanog nowo: mo:diaki, ho:lenu: tambo Yu kaluka:isalemo:wo: man wi-

da:likiyo:, Godeya:lo: Da:feyo: kaluwo:, Ya:su Keliso eka: a:la:liki wida:len. ⁶ Ko:sega Yu kalu iyo: to elo: wido: a:no: gola ba:daki, e dio:ge sa:labikiyo:, Fol eyo: so:g sa:ga:lo: enedo: a:no: duda:sa:ga: hena:mu ko:lo: babedo: a:no: fifilaki a:la:sio:, "Gio: falasilalega, ginido: hala dimido: a:na auma:ib. Ne amio: halayo: aundo:ma ko:lo: ne ga:li doma:no: O:g wena a:la:ta:ga:yo:, ne Yu kaluka:isalema imo:wo: towo: walama: ha:na:nigo:l."

⁷ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, Fol e tolo: wida:sen ayo: ta:ta:sa:ga:, a anib amilo: Titius Yastus ene aya ti ane. Kalu a:no: Godeya: wiyo: dulugu sa:la:sen ko:lo: Folo: e o:lia: sen. ⁸ Tolo: wida:sen a o:lo: biso: kalu, Kilisbus, e o:lia: ene so:lo: o:lia:yo: Alano: tilidabu ko:lo: Kolin kaluka:isale modo: to elo:wo: da:da:sa:ga:yo:, iyo:lo: Alano: tilidadabiki, iyo: ho:no: to:lolo:.

⁹ Nulu no amio:, Fol e ho:le badakiyo:, Alana:yo: emo:wo: a:la:sio:, "Ge mano: walama:no:wo:, tagilakiyo: eda:so:bo. Walafo: ko: dofo:lubi. ¹⁰ Mo:wo: ne ho:lenu: tambo ge o:lia: dofo:mela:no:. Amisa:n kaluka:isale modo: sab we nino: ko:lo: gisa:yo: ge mo:mo:gagima:ib" Alana:yo: a:la:sio: ¹¹ A:la:fo:ko:lo: Fol e donayo: imilig a:la:ta:ga: ele do:go:fela:fo:wo: Kolin amisa:n a:naka siliki, Godeya: mano: imo:wo: a:na wida:len.

¹² Galio e Akaya hen a:namio: gamani kalu dowakiyo:, Yu kalu nolo: kegeakiyo:, Fol e ta:lia:sa:ga:, mo:walilima:ni ane. ¹³ Iliyo: mo:walilakiyo: a:la:sio:, "Kalu wema:yo: kaluka:isalemo: widakiyo:, Godeya:lo: ele saefa:yo: mo:kuduha:naki, nio: hala guluguluma:kiyo: e wido: ko:lo:, gemo: mo:walilima:ki tililia: mio:." ¹⁴ Fol eyo: towo: a:ma:la:bo: sa:ma:nigabikiyo:, Galio: eyo: Yu kalu imo:wo: a:la:sio:, "Yu kalu giliyo:, kalu wema:yo: gamani ele difa: amio: hala nowo: o:go:so: ko:lo: mo:walilima:ni mio: kibo:bowo:, niyo: o:li do:bo:lo. ¹⁵ Ko:sega hida:yo: we, gini towo: a:la:ta:ga: wiyo: ko:li ko:lilo: a:la:ta:ga: gini ele saefa: a:no:lo: gio: a:na towa: kego: ko:lo:, to we gegele ka digalila:bi. Niyo: hida:yo: we mo:mo:walilima:no:." ¹⁶ To a:no: sa:la:sa:ga:, Galio eyo: iyo: hamana:ki, o:luga:felo: ¹⁷ Iliyo: ha:la:ya ha:nakiyo:, kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: wida:sen alo: bo:fo:lowan kalu, Sostenes emo:wo: gadiaki, e ta:lia:sa:ga:, mo:walilia:sen hena so:no:. Ko:sega Galio eyo: ililo: dimidab a:no: mo:kele asulo:.

Fol e Antio:g amisa:na a:ma:la: ane.

¹⁸ Kolin amisa:n amio:, Fol e ho:lenu: nolo: tilidabu kaluka:isale o:lia: a:na sa:ga:, Keliso kaluka:isale a:namilo: senbo:wo: ta:biyo: a:la:sa:la:ga:, Fol eyo:, Bisilia o:lia: Akwila o:lia:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Silia: hen a:namida: ane. E semo: ane, Senkilia amisa:n a:naka silikiyo:, Fol eyo: Godemo: dinali saefo: ko:lo: Yu man kudu ha:naki, e misa: fo:no: gedeo:. ¹⁹ Iyo: ha:na:sa:ga: Efesa:s amisa:n a:na fa:la:dowakiyo:, Fol e Bisilia o:lia: Akwila o:lia:yo: a:na:ka ta:ta:ga:, e Yu

kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga; Yu kalu o:lia: towo: nenelo:.²⁰ Iliyo: Fol e ho:len modo: nolo: i o:lia:yo: o:doma a:la:dabu ba:dabikiyo; Fol eyo: ne wilo: mo:doma:no: a:la:sio:.²¹ Ko:sega e ha:na:nikiyo; eyo: a:la: dinali saitakiyo: a:la:sio; "Godeya:yo: ne a:ma:la: mena:ki da:fealega, ne a:mia:no:." A:la:sa:la:sa:ga:yo; e ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga; Efe:sa:so: a:na ta:ta:ga; ane.

²² Fol e ho:n ko:suwa ha:na:ga; Sesalia fa:la:dowakiyo; e Ya:lusalem fa:la:na:sa:ga; tilidabu kaluka:isalemo:wo: sagalo: towo: sa:la:sa:ga:yo; e Antio:g amisa:n amio: a:ma:la: ane.²³ Ho:len nolo: Antio:g a:na sa:ga:yo; e Galesia o:lia: Filigia hen a:namio; amisa:n nowa, amisa:n nowa a:la:sia:likiyo; tilidabu kaluka:isaleya: asulo:wo: halalema:ki, wida:li sia:len.

Abolos eyo: Efesa:s amisa:na towo: wido:

²⁴ Fol e sia:labikiyo; Yu kalu nowo; Abolos e Alegsan:dia kalu ko:lo: e Efesa:s amisa:na mesa:ni mio: E Godeya: to sa:sa:lo:wo: fanda asululiaki, to digalo:lelo: sa:la:seno: e.²⁵ A:la:ta:ga: Alana: Man a:no: e asulo: ko:lo: eyo: iligi mada wida:sen. E man nolo: semo:asulaki, Yona:lo: ho:na to:lolan man a:nako: asulo: ko:sega elo: Ya:suwa:lo: dimido: man ko:lo: wido: a:no: digalo: wido:.²⁶ Abolos eyo: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga; Godeya: mano: mo:tagigi sio: ko:lo: Bisilia o:lia: Akwila o:lia:ma:yo: to widab a:no: da:da:sa:ga:yo; a:la:ma:yo: Aboloso: aya tililia: ha:na:sa:ga; Godeya: man nolo: emo:wo: dinafa a:fanda wido:.

²⁷ A:la:ta:ga: Abolos e Akaya hen a:na ha:na:na: no: dowabikiyo; Efesa:s tilidabu kaluka:isale iyo: e hamana:kiyo: asulo: imilise dowaki, Akayalo: tilidabu kaluka:isale a:ma:yo: e dinafa tililima:kiyo; iliyo: mo:fo:s nowo: sa:sa:liga:fo: Abolos eyo: Akaya fa:la:dowa:sa:ga:yo; Godeya:lo: kanulalitabikilo: tilidabu kaluka:isale a:no; Abolos eyo: mada asufa:.²⁸ Mo:wo: e amisa:na: siwa:l amio; Yu kalu o:lia: towa:yo: kego: Eyo: Godeya: to sa:sa:lo: a:no: widakiyo; Ya:su e, Godeya:lo: Da:feyo: Kaluwo: e a:la:liki dinafa fanda wido:.

Fol e a:ma:la: Efesa:s ane.

19 Abolos e Kolin a:na elen amio; Fol e wa:l toga ya:la:ga: †, Efesa:s a:na fa:la:dowakiyo; tilidabu kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga; imo: dabu ba:ba; "Gio: ho:gi tilidabu amio; Godeya: Mamayo: a:namio: diyo?" To a:no: da:da:sa:ga; iliyo: a:ma:la:bo: a:la:sio; "A, Godeya: Mamayo: a:lab a:la:bo; nio: mo:dabu."

³ A:la:sa:labikiyo; Fol eyo: a:la:dabuba:ba; "Gio: ho:n amio: wangabi to:lolo:wo:?"

Iliyo: a:ma:la:bo: a:la:sio; "Nio: Yona:lo: to:lolan man a:no: ko:lo: di."⁴ A:la:sa:labi, Fol eyo: imo:wo: a:la:sio; "Yona:lo: to:lolo: a:no: kaluka:isaleyo: asugo: nodola:sa:ga; Godeyo: ko:lo: kudu hamana:ki, a:na to-

lo:lo: A:la:ta:ga: Yon eyo: kalu ni fa:s amilo: mia:nigab a:no: ko:lo: tilida:da:bi a:la:liki wido: ko:lo: kalu elo: sio: a:no; Ya:su o:m."⁵ To a:no: da:da:ga: dowabiki, iyo: Ya:su Kelisowa: wiya iliki, ho:na to:lolo:.⁶ Fol e dagiyo: ili wa:la dia:tabiki, Mama Nafayo: i amio: a:na dowakiyo; iyo: towo: ko:li ko:lilo: tolaki, Godeya: mano: a:na wido:.⁷ Kalu a:namio; kugula:fo: ko:lo: sen.

⁸ Fol e Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:yo; Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:na widaki, kaluka:isaleyo: to elo: a:no: tilidabuma:kiyo; e ele otalen a:namio: halale wida:len.⁹ Ko:sega kalu nolo: asulo: ililo:wo: halaidaki golad-owakiyo; iliyo: Alana: man a:namio: mogago: towo: kalaba sio: A:la:gabiki, Fol eyo: i a:na ta:ta:ga:yo; tilidabu kaluka:isale o:lia:yo: egele ha:na:sa:ga; ho:lono: tambo amio: Tilanus sugul aya siliki, nenela:len.

¹⁰ Donayo: a:la: us a:namio; to a:no:ko: nenela:li sen ko:lo; Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia:yo: Asia hen a:namio: sen a:no: Alana: to a:no: tambo dabu.

¹¹ A:la:ta:ga: Godeya:yo: Fol eya a:la:ta:ga:yo: molo ha:na:na: ko:li ko:lilo: dimido:.¹² A:la:go:ko:lo; ha:fa:fdo: halan helebeso:g o:lia: nanog diakilo: ka:lan helebeso:g a:no:lia: Fol amilo: golab a:no; dia:ha:na:sa:ga; walaf kaluka:isalemo:wo: dimiab amio; iyo: falele alifelo: a:la:ta:ga: nolo: mama mogago: dowo: a:no: sili alifo:gane.

¹³ Yu kalu nolo: mama mogago:wo: o:lu ga:fela:li sia:sen ko:lo: o:g a:namio: iyo: Ya:su Kelisowa: wiya da:fe ba:dakiyo; mama mogago: nolo: o:luga:felaki a:la:sio; "Fol elo: Ya:su wi ko:lo: wido: a:na ilikiyo; mama mogago: ge hamana" a:la:sio:.

¹⁴ Bobalo: so:mia:sen kalu nowo: wiyo: Sikeba, ene so:wa doma:la:fo: a:ma:yo: a:la:dimidabikiyo; mama mogago: nolba:yo: imo:wo: a:la:sio; "Ne Ya:su asulo: A:la:ta:ga: Fol elo: dimido:wo: dabu. Ko:sega kalu ge o:ba?"¹⁶ A:la:sa:labiki, kalu mama mogago:lo: dowo: a:ma:yo: i o:lia: alan bubaki, kalu doma:la:fo: i a:no: yame tanda:sa:ga; helebeso:g tambo bidila: ko:lo; iyo: ho:bo:lo: a:la:ta:ga: dalaido:.¹⁷ Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia: Efesa:sdo: sen a:no: tambo, dimido: a:no: da:da:sa:ga:yo; iyo: tagilakiyo; Ya:su Alan a:ma: wiyo: wabudaki, dulugu sio:.¹⁸ A:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale modo: a:no: kalaba ya:sa:ga; mogago: dimida:len ilido:wo: tambo foga:le sio:.¹⁹ Kalu nolo: fofalo: dimida:sen i a:ma:yo: ene fofalo: dimida:sen mo:fo:s ko:lo: kambolola: a:no: dia:sa:ga; tambo siwa:la gido: Mo:fo:s de amilo: gido: a:no: di mole agelo:wo: 50,000 silba o:ngo: ko:lo: gido:.²⁰ A:la:do: dimido: a:namio; Alana: to we kalab amio: halaido: fa:la:dowakiyo; kaluka:isaleyo: tambo da:da:li ha:na:ga: ilido:.

²¹ A:ma: fa:s amio; Fol e Masedonia a:la:ta:ga: Akaya hen a:no: tinia:liki, Ya:lusalem ha:na:na: asulo: "Ne a:na ha:na:ga:yo; Lom a:namio:lo: ha:na:na: asulo:l" a:la:sio:.²² A:la:fo:ko:lo: Fol elo: asuwa:ta:sen kalu a:la;

† Hen we Iliga:fo: 18.23 a:na sa:sa:lo: da:lab.

Timoti o:lia: Elastus a:no: Masedonia iliga:takiyo:, e Asia hen a:naka o:elen.

Efesa:s kaluka:isale iyo: Folbo:wo: gadio:.

²³ Ho:len a:namio: Alana: man o:lo: kudu ha:na:lab a:no:lia:yo: kego:wo: mada alan fa:la:dowo:. ²⁴ Kalu nowo: ene wiyo: Demitias, eyo: silbayo: dia:sa:ga:, madali gode, Artemis a:no: misido: momada:sa:ga:, amisa:n kalumo: kililia:sen. Kalu egeledo: nanogdo: dimidab i a:no:lo: mole alan dia:sen. ²⁵ Demitias eyo: nanogdo: dia:sen kalu a:no: tambo kegea:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, "Nanog nilido: dimida:sen wema:yo:, moleyo: nafa dia:sen a:no: gio: asulab. ²⁶ Ko:sega kalu we, Fol e nili amisa:n o:lia: Esia heno:lo: wida:li sia:likiyo: ililima:nigab ko:lo:, nili dagiya:lo: dimido: gode a:no:, gode hendelema a:la:wido: ko:lo:, kaluka:isaleya: asulo:wo: e no:nolo: alita ta:fo:. A:la:do: go: a:no: gio: tamina ba:ba: a:la:ta:ga: dabu. ²⁷ A:la:fo:ko:lo: o:go: nili mole anama:kilo: nanogdo: dia:sen wema:, wi nafayo: mogagila:ma:ib. Imili weno: ko:mba. Ko:sega nili gode Artemis, Asia heno: tambo o:lia: henfelo: tambo amio: wabuda:sen a:no:, ene wi alan a:no: wilo:ma doma:ib. A:la:ta:ga: ene gulugululan a a:no: o:ngo:mal a:la:asuluma:ib" Demetius eyo: a:la:sio:. ²⁸ Kaluka:isaleyo: to a:no: da:da:sa:ga:, kulufa:yakiyo:, towo: halaido: sa:lakiyo:, "Efesa:s kaluka:isaleya: gode alandeyo: Artemis eka:" ²⁹ A:la: ho:le sa:la:liki ha:nakiyo:, amisa:n kaluka:isaleyo: tambo kulufa:yo: kegeakiyo:, kalu a:la: Gaius dia: Alistakus dia: a:no:, Fol o:lia: Masedonia a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: ta:lia:sa:ga:, kegea:sen a us a:na anilia:ga: tiane. ³⁰ Fol e kaluka:isalelo: kegeab a:namio: towo: sa:ma: ha:na:no: asulo: ko:sega, tilidabu kalu iliyo: e mo:hamana:ki ta:li. ³¹ A:la:ta:ga: Esia hen amilo: gamani misa: kalu nolba:yo:, Fol e mili ko:lo:, iyo: e mo:hamana:kiyo:, towo: hagugu saga:fo:. ³² Kaluka:isale kegeo: a:ma:yo:, noma:yo: to ko:li halale sa:la:b amio:, noma:yo:lo: to ko:li ka sa:la:li a:lakiyo:, tambo no:nolo: dowo:. A:la:fo:ko:lo: iyo: mo:wo: wena iliki kegeo: a:la:bo:, kalu modo:wo: mo:asulo:. ³³ A:la:gabikiyo:, Yu kaluwa:yo: Alisanda, e susululia:ga: tamina ta:takiyo:, to elo: sa:ma:no:wo: emo:wo: a:na wala sio:. Alisanda eyo: towo: dinafa fanda sa:ma:no: a:la:liki, kaluka:isale towo: hela:fo:ma:kiyo:, dagiyo: da:feyo:. ³⁴ Ko:sega kalu kegeo: i a:ma:yo:, e Yu kalulo:b a:la:bo: ele ba:da:sa:ga:yo:, ofa:si a:la: a:namio:, towo: halale sa:la:likiyo:, "Efesa:s kaluka:isaleya: gode alandeyo: Artemis eka:" a:la:sa:la:liki, mo:bulufo:. ³⁵ A:la:ga:i ha:na:la:ga:yo:, kiaba: ene nanogdo: diakilo: mo:fo:sdo: sa:sa:lan kalu a:ma:yo:, kalu kegeo: tolo: sa:la:len a:no: hela:foma a:la:ta:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, "Efesa:s kalu gio: dabuma. Nili gode alan Atemisa: misido: u momado: a:no:, akina a:la:ta:ga:lo: sulufu: tia: a:no:lia:, ene gulugululan a a:no:lia:yo: Efe-

sa:s nili bo:fo:lo:l ko:lo: henfelo: kaluka:isaleyo: tambowa:yo: nili bo:fo:lab a:la: asulufo:lab. ³⁶ To so:lo:l we hendele a:lab ko:lo:, kalu imilig noma:yo: o:ngo:ma a:la:bo: mo:sa:ma:ib. A:la:fo:ko:lo: giliyo: ha:sa dowaki, hala nowo: dimida:so:bo. ³⁷ Kalu a:la: wema:yo: gulugululan ayamilo: kelego: nowo: mo:afale di a:la:ta:ga:, nili gode mo:dio:ge sio:. Ko:sega giliyo: a:la: we madali tililia: mio:. ³⁸ Kalu noma:yo: Demitius e o:lia:lo: nanogdo: dian o:lia:mo:wo: hala nowo: dimido:lalega, mo:walilima:no:wo: digalo: da:lab a:la:ta:ga: gamani misa: kalu iyo: sab ko:lo:, a:na tililia:ga:, ililo: hala dimido: a:no: fanda sa:ma:ni ha:na:bi. ³⁹ Giliyo: hala dimido: sa:ma:no: nolo: dowalega, nili ele difa: a:no: kuduha:nakiyo:, kegea:sa:ga: ua digalema:niki. ⁴⁰ Nilido: o:gdo: dimido: wema:yo: mo:lo:ma ka dimido: ko:lo:, nio: o:li ka mo:walilimabe ko:lo: ne tagilab. Gamani kaluwa:yo: dabu ba:dalega, nio: tolo: mo:sa:ma:no: doma:ib." ⁴¹ A:la: sa:la:sa:ga:yo:, kaluka:isaleyo: hamana:ki, towo: sio:.

Fol eyo: Masedonia o:lia: Gilig hena ane.

20 Kaluka:isaleya:lo: gadiakilo: halaido: to sa:la:lino: edabikiyo:, Fol eyo: tilidabu kaluwo: ho:le kegea:sa:ga:yo:, iyo: halale mesea:ki towo: sa:la:sa:ga:yo:, "gio: ta:biyo:" a:la:sa:la:sa:ga:, e Masedonia hena ha:na:ni ane. ² A:na fa:la:dowa:sa:ga:yo:, amisa:n ko:lilo: a:na tinia:li ha:nakiyo:, kaluka:isaleyo: halale alitaki, mano: wida:li ha:na:la:ga:, Gilig hena fa:la:dowo:. ³ E ele otaleno: a:naka o:sa:ga:, ho:n ko:suwa a:la:ta:ga: Silia hen ha:na:no: asulabiki, Yu kaluwa:yo: e a:namilo: sa:mba:no: saitab a:no: eneno: da:da:ga:, e a:ma:la: Masedonia hen doba:da: ha:na:ni ane. ⁴ Kalu e o:lia: aneyo: nowo: Sobada, e Belia amisa:n kalu Bilusa: inso:, nowo: a:la: Alistakus o:lia: Sekudus a:no: Tesalonaika kalu. Nowo: Gaius, Debe kalu, a:la:ta:ga: nowo: Timoti, nowo: a:la: Tikikus o:lia: Tolofimus a:no: Asia kalu. ⁵ Toloas amisa:n a:namio:, kalu i a:no: tamina ha:na:sa:ga:, nio: a:na galima:ni yasilab. ⁶ Sagala:sa:ga:lo: Ma:n Mosolo: na:sen a:no: ho:lino: ilita:ga:, nio: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, ho:lino: bila:fo:wo: alita:ga:yo:, iyo: Toloas a:na galilia:ga:, ho:len dom a:la:fo:wo: a:na sen.

Yutikus e sowo: ko:lo: a:ma:la: dasi alifa:.

⁷ Doma:yo: nio: Yesu Asulo: Ma:no: naki kegeo: ko:lo:, Fol e o:agela:yo: ha:na:no: ko:lo:, towo: wida:li ha:na:la:ga:, nulu uso: a:namio: o:wida:len. ⁸ Nio: a iwalulo: a:na kegeakiyo:, nafayo: modo: ko:lo: da:ifoliki, a:na wida:la:len. ⁹ Fol e nuluwo: mano: wida:li ha:na:labiki, kalu so:wa nowo:, ene wiyo: Yutikus, e a asol fofodo: a:namio: ho: ko:lo: gulu a:ma: wa:l ami sili:ki da:da:len ko:lo:, e mida:iya:la:ga:, ofowo: ha:nakiyo:, sulufu: tinda:ga:, hena beseyo:. Iliyo: e gasilia:ni tiane ko:sega e o:ma sowo:lo:bi ba:ba:. ¹⁰ A:la:fo:ko:lo: Fol e tina:ga:, so:wa a:no: a:ma: wa:la fafola:foliki, imo:wo:

a:la:sio: "Gio: tagilaki iliga:so:bo! So:wa we o:sab."

¹¹ A:la:bo: sa:la:sa:ga:yo:, Fol e a:ma:la: fa:la:na:sa:ga:, ma:n dowa:fa:yo: go:go:bea:sa:ga: ua mo:no. Ma:no: na:sa:ga:yo:, Fol eyo: to man ko: wida:liki aneyo:, ho:le bidabikiyo:, e ta:fo:gane. ¹² Iyo: a:ma:la: aya ha:nakiyo:, so:wa a:no: mo:sowo: ko:lo: sagala:li tililia:gane.

Fol eyo: Efesa:s sa:sdo: bo:fo:lowan kalumo:wo: mano: wido:

¹³ Fol e hena ha:na:no: asulo: ko:lo: eyo: nio: ho:n ko:suwa hamana:ki dimidali ko:lo: nio: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, e Asos amisa:na galima:ni, nio: tamina ane. ¹⁴ Asos a:namio:, Fol e galilia:sa:ga:yo:, nio: tambo ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Mitilene a:na ane. ¹⁵ Ho:len no amio:, Kios hen aniba ha:na:la:ga: alita:ga:yo:, Samos hen a:na fa:la:dowo:. Ho:len a:ma: fa:s amio:, nio: ha:na:la:ga:, Miletus a:na fa:la:dowo:. ¹⁶ Fol eyo: Bentekos ho:len a:namio: Ya:lusalemo: e doma:no: a:lakiyo:, e bo:bo:ge ha:naki, Efesa:s amisa:n Esia hen a:namio:, ho:lenu: modo:wo: mo:doma:no: asulaki, e tugini ane. ¹⁷ Miletus a:na silikiyo:, Fol eyo: Efesa:s sa:sdo: bo:fo:lowan kalu a:no: e a:na galima: mena:ki, towo: saga:fo:. ¹⁸ Iyo: ya:sa:ga: elo:wa fa:la:dowabiyo:, eyo: imo:wo: a:la:sio:, "Ne tamina Esia hen wena ya:sa:ga:, ho:lenu: tambo gi o:lia: silikilo: dimida:len a:no: gio: asulufo:lab. ¹⁹ Yu kalu iliyo: ne mogagi: la:ma:no: saefa: ko:lo: ne hida:yo: ko:li ko:lilo: di. Ne Godeya: ene nanog dia:li ha:na:len amio:, no:no:n a:ma:la: ha:ga dota:ga:, ne si ho:no: gula:liki, Alana: ene nanog dia:lenu:, gio: asulab. ²⁰ Niyo: Godeya: mano: kalu kegeo: siwa:l amio: kalaba wida:sen, a:la:ta:ga: gili ayamio:lo: walama:ni ya:sen. Gilo: asuwa:fa:no: man a:no: niyo: mo:go:lu alitakiyo:, gi: mo:wo: tambo fanda wida:sen, a:no: gio: asulab. ²¹ Niyo: Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia:mo:wo: hagugu alitakiyo:, 'gio: asugo: Godemo: nodola:sa:ga:, nili Alan Ya:suwa tilidabuma' a:la:likiyo: wido:.

²² "O:go: ne Godeya: Mamaya:lo: sa:lab aumb kuduha:naki, Ya:lusalem ha:na:nigo:l ko:lo:, a:namio: nelo: amio: o:bo:ngo: fa:la:doma:nigabele babalab.

²³ Ko:sega imilig nowo: ne asulufo:lo:l. Amisa:n tambo nelo: sia:len amio:, Godeya: Mamaya:yo: nemo:wo: sa:la:li ha:nakiyo:, ne hida:yo: halaido:wo: diaki, dibolowa to:loma:ib a:la:liki sa:la:lab. ²⁴ A:la:fo: ko:sega, Godeya: kanulo: man to nafa a:no: Ya:su Alana:yo: nemo: walama:ki dimi, ko:lo: niyo: nanog we dimida:i ha:na:la:ga: ililila kibo:bowo:, ni mela:no: we, o:li wale: ma:no: ko:lo:lab.

²⁵ "Ne gi usa sia:likilo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:no: widabilo: da:da:len kalu gio:, ni mi: sio: wa:kabiyo: mada mo:ba:ba:ib, a:la: asulo:l.

²⁶ Kelego: tambo Godeya:lo: gimo:lo: asulab a:no:, ne mo:gigili kagayaki, tambo wida:len. A:la:fo:ko:lo: gio: soma:no:lo: doba:da: dowalega, halayo: nemaka:, a:la:liki fanda so:lo:l. ²⁸ Ginina:ma:la:yo: dinafa

bo:fo:likiyo:, sa:s kaluka:isaleyo: Godeya: ene inso: Ya:suwa: ho:bo:wa:lo: kilili a:no:lo:, dinafa bo:fo:lubi. Kaluka:isale a:no:, Godeya: sibi o:ngo: ko:lo:, Godeya: Mamaya:yo: gimo: bo:fo:melea:ki, gio: a:na da:feyo:. ²⁹ Ne ha:na:ga: dotalikiyo:, kalu nolo: ni fa:sa ya:siakiyo:, saila gasa o:ngo: ko:lo: ya:ga:, sibiyo: o:lu sa:ndaki, yasala:ma:ib, niyo: a:la:asulab. ³⁰ A:la:ta:ga: gini sa:s usamilo: elen nol a:ma:yo:, tilidabu kaluka:isaleyo: e kudu mena:ki, susulu sa:la:lakiyo:, mano: dikili walama:ib. ³¹ A:la:dimidama:ib ko:lo: gio: dinafa bo:fo:lubi. Dona otalen us a:namio:, niyo: gimo:wo: hagugu sa:la:likiyo:, ho:lenowo:lo: nuluwo:lo: giyo: no: folakiyo:, wida:len a:no: ko:lo: asulufo:lubi.

³² "A:la:fo:ko:lo: o:go: niyo: gio: Godeya: dagiya difa: ko:lo: Godeya:lo: kanulo: to man a:ma:yo: giliyo: asulu: fo:ko: a:lalikiyo:, to man a:ma:yo: gio: halale alitakiyo:, Godeya:lo: malilo: ta:felo: kalu nolbo:lo: boba kelego: dimi o:li aumbo: gimo:wo:lo: o:li o:ngo: ka dimia:ib.

³³ Ne kalu noma:lo: momado: so:g o:lia: mole da:lab a:no: ba:da:ga:yo: mo:mesela:sen. ³⁴ Niyo: no:no:n asuwa:takiyo:, na: dagi wema: nanogo: dimida:sa:ga:, ne o:lia:lo: dowab a:no:lo: a:ma: asuwa:ta:sen, a:no: gio: asulo:. ³⁵ Giliyo: wa:feyo: kalu asuwa:foma:kiyo:, nanog halaido: nilo: dimida:sen a:no: gio: ko:lo: widakigo:l. Ya:su Alana:yo: towo: a:la:sio:, 'Dimiabdo: ge mada sagalo:wo: alan doma:ib ko:sega diabdo: ge sagalo:wo: ha:lu doma:ib.' To we giliyo: asulufo:lubi."

³⁶ Fol eyo: to a:no: sa:la:sa:ga: edakiyo:, iyo: tambo gulalu siliki, Fol e Godemo: dulugu sio:. ³⁷ Iyo: tambo ya:foda:liki, fafulakiyo: Folo: mimilo:. ³⁸ Fol eyo: iyo: wa:kabiyo: mo:ba:ba:ib a:la:do: sio: a:no: iyo: asu: lakiyo:, nofolo: alan dowo:. A:la:fo:ko:lo: iliyo: e ho:n ko:suwa disa:ma:ki, tililia:gane.

Fol e Ya:lusalem ane.

21 Nio: Efesa:s sa:sdo: bo:fo:lowan kalumo:wo: ta:biyo: a:la:bo: sa:la:sa:ga:, ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen, Ko:s a:na tugini ane. Ho:len a:ma: fas amio: nio: ha:na:sa:ga: Lodes a:na fa:la:dowo:. A:la:ta:ga: ho:len a:ma: fa:s amio: nio: Batala a:na fa:la:dowa:ta:ga:yo:, ho:n ko:su nowo:, Fon: isia hena ha:nabiki, nio:lo: a:na disa:la:sa:ga: ane. ³ Nio: ha:nakiyo:, ho:na:lo: hegefa: hen Saibus a:no: dagi fo:fo:ndolo ba:da: ta:ta:i aneyo:, Silia hen a:na ha:naki, Taya amisa:na fa:la:dowakiyo:, kelego:wo: a:na segeselabiki, nio:lo: a:na sili alifa:. ⁴ Taya amisa:n a:namio: tilidabu kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga:, ho:len dom a:la:fo:wo: i o:lia: silikiyo:, Godeya: Ma: maya:yo: tilidabu kaluka:isale o:mo:wo: asulo:wo: dimiabiki, iliyo: Fol e Ya:lusalem ha:nabena:ki, hagugu sio:. ⁵ Nio: ho:len a:namilo: mesa:no:wo: aumbo: edakiyo:, amisa:n a:no: ta:ta:ga: kaluka:isaleyo: so:wa: galin o:lia: negele tambo ho:n seya tia: ko:lo: a:na gu: lalufo:liki, Godemo: dulugu sio:. ⁶ Dulugu sa:la:sa:ga:yo: imo:wo: ta:biyo: a:la:bo: sa:la:sa:ga:, iyo:

amisa:na a:ma:la: ha:nabiki, nio: ho:n ko:suwa disa:
⁷ Nio: Taya a:na ta:ta:ga: ha:nakiyo;, Tolemes amisa:na
 fa:la:dowa:ta:ga:yo;, tilidabu kaluka:isale nolo: a:na
 galilia:sa:ga:, ho:len imilig nowo: a:na ali. ⁸ Kea:fowo:
 nio: Tolemes a:no: ta:ta:ga: ha:nakiyo;, Sesalia a:na
 fa:la:dowa:sa:ga:, amisa:n kalu nowo: Filib ene aya ali.
 Filib e to nafalo: walama:no: kalu nowo: e. A:la:ta:ga:
 iliga:felo: kalu iyo: asuwa:foma:ki, tamin amilo: kalu
 doma:la:fo: da:feyo:wo: nowo: e. ¹⁹ Filiba: ida:la:la: bo-
 la:so: fa:la:da:in a:ma:yo: Godeya: towo: widaki, dinali
 sa:la:sen. ¹⁰ Nio: ho:len nolo: i o:lia: a:na o:dowo: ko:lo:
 dinali sa:lan kalu nowo:, Agabus e Yudia hen a:la:ta:ga:
 a:na tia. ¹¹ E nilo:wa fa:la:dowakiyo;, Fola: yafuwo:
 dia:sa:ga:, Agabus ene gido:fo: o:lia: dagi o:lia:yo: ya-
 fuwa: mela:sa:ga:yo: a:la:sio:, "Nilo: dimido:l we aum-
 bo:, Ya:lusalem amilo: yafulo: biso: Yu kalu sab
 a:ma:yo: mela:sa:ga:, Yu kaluma imo:wo: dimia:ib
 a:la:bo: Mamaya:yo: dinali sio: ko:lo: gimo: wido:l."
¹² To a:no: da:da:sa:ga:, ni o:lia: amisa:n kalu a:na sen
 o:lia:ma:yo;, Fol e Ya:lusalem halonamio:
 mo:hamana:kiyo;, towa:yo: ha:nolo sio:. ¹³ Ko:sega Fol
 eyo: a:ma:la: sa:la:kiyo;, "Gi ko:lo: ya:fodait koma:yo:;
 ne nofolo:wo: alan dowaki, halaido:lo: mo:doma:kilo:
 dimidait ko: mo:wo: ha:? Ya:lusalemo: ne dibolo amio:
 mela:sa:ga: tololalega o:li ko:m. A:la:ta:ga: ne Ya:su
 Alana: wi wabulu sa:la:nen a:na iliyo: ne sana sowalega,
 ne o:li soma:no:" Fol eyo: a:la:sio:. ¹⁴ Niliyo: asulo: elo:
 we mo: ka:ma:no:lo:biki, wa:kabiyo: mo:ha:nolo
 sa:ma:no: a:la:likiyo;, niliyo: a:la:sio:, "Alana:lo: dimi-
 dama:no: a:no: ka fa:la:doma:ki, ta:fa:no:."
¹⁵ A:la:fo:ko:lo: ho:len no amio: nio: dimidalia:sa:ga:,
 Ya:lusalem halona ha:na:no: ane. ¹⁶ Sesalialo: tilidabu
 kalu nolo: negele ha:na:sio:. Nio: Nasona: aya
 mesea:ki, iliyo: a:na tililia:gane. Nason e Saibulus kalu
 ko:lo: tamin amilo: tilidabu kalu dowo:wo: e.

**Fol e Ya:lusalem fa:la:dowaki, Yemes o:lia: towo: nene-
 lo:.**

¹⁷ Nio: Ya:lusalem a:na fa:la:dowabiki, tilidabu kalu-
 ka:isaleyo: ni ba:da:ga:yo: mada sagalo:wo: alan
 dowo:. ¹⁸ Ho:len a:ma: fa:s amio;, nio: Yemeso:
 ba:ba:niki, Foldo: nio: tambo a:na ane amio;, sa:sdo:
 bo:fo:lowan kaluwo: tambo a:na sena ba:ba:.
¹⁹ A:la:fo:ko:lo: Fol eyo: mada o:m a:la:bo:
 sa:la:sa:ga:yo: Yu kaluka:isalemalo:wa ha:na:ga:lo:,
 Godeya: nanog dimido: a:no:, imo:wo: malolo: me.
²⁰ Fol elo: malolab a:no: da:da:sa:ga:yo:, iliyo: Godeya:
 wiyo: a:na dulugu sio: ko:lo:, iliyo: Folbo:wo: a:la:sio:;
 "Nao, o:go: Yu kaluka:isale tauseno: modo:wo: tilidabu
 ko:lo: iyo: Mosesa: ele saefa: a:no: ko:lo: halale kudu
 ha:na:lab a:no: ge o:go: asula:bi. ²¹ Giyo: Yu kaluka:isa-
 leyo: ha:la: o:lia:lo: sab o:mo: wida:li siakiyo;, Mosesa:
 ele saefa: a:no: Yu kaluwa:yo: dila:ma:ki, a:la: wid-
 abikiyo;, tilidabu kalu wilo: sen a:ma: dabu. Gi

† 21.8 Iliga:felo: 6.1-6

sa:lakiyo;, inin so:wagalino: do:go:fo: hege
 gedea:so:bo: a:la:ta:ga: Yuwa: mano:lo: kudu
 ha:na:so:boka: a:la:do: gilo: wido: a:no: iyo: asulu-
 fo:lab. ²² A:la:go:ko:lo: niliyo: waga dimidama:no:wele?
 Ge wena ya:ga: sab a:la:bo: iliyo: da:ba:ib ko:lo:, nililo:
 gemo:lo: sa:ma:nigo:l a:no: kudu ha:na:bi. Kalu
 fa:la:da:in nolo: Godemo:lo: dinali saefa: a:no: ne o:lia:
 so:l. ²⁴ O:go: kalu i we, Godeya: siwa:l amio: malilo: do-
 ma:no: man kudu ha:na:ni ha:nab ko:lo: gelo: i we
 o:lia: ha:na:ga: ilido: dimidab o:leaum, giyo:lo:
 a:la:dimidama:ni hamana. A:la:ta:ga: man ililo: dimi-
 dan ho:len a:namilo: boba dimian a:no: gi kililia:bi.
 A:la:dimidalikiyo;, iyo: misa: fo:no: o:li hanula:ma:ib.
 Giyo: a:la:dimidalikiyo;, Yu kaluka:isaleyo: dimido: a:no:
 ba:da:sa:ga:yo:, gi Mosesa: ele saefa: a:no: hendele
 kudu ha:nabo:lo:b a:la:asuluma:ib ko:lo: kaluka:isalelo:
 to da:da:sa:ga:lo: sio: a:no: madali sio:lo:b a:la:asu-
 luma:ki, ge i o:lia: hamana.

²⁵ "A:la:fo: ko:sega, Yu kaluka:isalema ko:lo: tilidabu
 o:mo:wo: niliyo: mo:fo:so: tamina sa:sa:ligetakiyo:;
 imo:wo: a:la:sio:, 'Gio: madali godemo:lo: fofa tolo:
 dimido: ma:no: a:no: mogago: dowo: ko:lo: na:so:bo.
 A:la:ta:ga: no: ho:bo: a:no:lia:, no:wo: dagasa sili
 sa:nda:sa:ga:, ho:bo:wo: mo:ane a:no:lia:yo:, na:so:bo.
 A:la:ta:ga: wo:wo: dia:ta:so:bo.' Nio: a:la:sa:sa:lo: ko:lo:;
 iyo: man a:na kudu hamana:kiyo:, mo:fo:so: tamina
 sa:sa:liga:fo:."

²⁶ Iyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, kea:fo amio: Fol eyo: kalu
 fa:la:da:in i a:no: tililia:sa:ga:, iyo: tambo Godeya: siwa:l
 amio: malilo: doma:no: man a:no: kudu
 ha:na:sa:ga:yo:, Fol eyo: Godeya: malilo: aya
 ha:na:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen kalumo:wo: a:la:sio:;
 "Soagelo: imilig nowo: tandaleta:ga:yo:, kalu fa:la:da:in
 we malilo: doma:no:wo: elema:ib ko:lo: iyo: kelego:wo:
 boba somena:ki, a:ma:la: wena ma:ib" a:la:sio:.

Fol e Yu kaluwa: ta:li.

²⁷ Soagelo: a:no: ko:na:ma kedefa:no: dowabikiyo;, Yu
 kalu Esia hena a:la:ta:ga:lo: mio: a:ma:yo:, Fol e
 Godeya: malilo: aya sena ba:da:ga:yo:, iyo: kaluka:isa-
 leyo: kegea:sa:ga:, ili asulo:wo: da:gali felo: ko:lo:, kalu
 kegeo: a:ma:yo: Fol e ta:li. ²⁸ Iyo: halale sa:la:likiyo:
 a:la:sio:, "Isolael kalu gio: nio: asuwa:foma. Kalu we,
 heno: tambo wida:li sia:likiyo:, kaluka:isalemo:wo:
 Mosesa: ele difa: a:no: mo:kuduhama:naki sio:. Eyo:
 Godeya: Malilo: a we dio:ge sa:la:nen. A:la:ta:ga: o:go:
 eyo: Yu kaluma nolo: Godeya: Malilo: hen we Godeya:
 siwa:l amio: mogagakiyo:, tililia:mio: ko:lo: a:lab"
 a:la:sio:. ²⁹ (Ililo: sio: a:no: mo:wo: we. Tamin amio:, iyo:
 Tolofimus, Efesa:s kalu e, Fol o:lia: Ya:lusalem amio:
 sia:labiki ba:ba: ko:lo: iliyo: Fol e kalu a:no: Malilo: a
 usa tililia:mio: a:la:asulakiyo:, towo: halaido: a:na sio:.)
³⁰ Amisa:n kaluka:isaleyo: to a:no: da:da:ga:yo:, iyo:
 tambo iligakiyo:, ko:li ko:lile dalalelia:ga: kegeakiyo:;
 Fol e a:na ta:lia:sa:ga:, ha:la:ya susulia:ga: ta:taki,

Malilo: a a:ma: togo: uludo:.³¹ Iyo: Folo: samba:no: sa:ndabikiyo:, Lom da:la:diya: misa: kalu e, ililo: gadi-akiyo: yame tandea b a:no: da:da:ga:, eyo: da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu i o:lia: da:la:dileyo:lo: tililia:ga:, nai ya:la:ga:, kalu kegeo:lo: halale tandea:lab a:na fa:la:dowo:. Kaluka:isale iliyo: da:la:di misa: kalu o:lia: ene da:la:dile kalu i a:no: fa:la:dowabiki ba:da:ga:yo:, Fol sa:nda:lenu: a:na ta:fo:.³³ Da:la:diya: misa: kaluwo: a:na fa:la:dowakiyo:, Fol e ta:lia:sa:ga:, sa:ni a:la:ya: mealelifoma:ki sa:la:sa:ga:yo:, Fol we o:b kaluwele, eyo: o:b dimido:wo: a:la:liki dabu ba:ba:.³⁴ Ko:sega kaluka:isale kegeo: nolba:yo: to imiliko: mo:sa:laki, nolba:yo: to ko:li ko:lilo: sio: ko:lo: misa: kalu e, to hendeleyo: mo:dinafa da:ba:no: dowabikiyo:, eyo: Folo: da:la:di kalulo: sa:sen aya tililia: hamana:ki sio:.³⁵ Iyo: Folo: aya tililia:ga:, wo:ldo: kodo:wa fa:la:dowabikiyo:, kaluka:isale kegeo: i a:no: gadio:wo: mada alan dowo: ko:lo: da:la:di kaluwa:yo: Folo: fo:fo:lelia:ga: a usa tiane.³⁶ Kalu kudu mio: a:ma:yo: ho:le sa:lakiyo:, "Folko: sanalema!" a:la:sio:.

Fol eyo: elo: tilidabu mo:wo: fanda sio:

³⁷ Iliyo: Folo: a usamio: o:tina:niki, isagena kagayabiki, Fol eyo: misa: kalumo:wo: a:la:dabuba:ba:, "Niyo: gemo:wo: to nowo: sa:ma:no:wo: o:liyo:?" Fol eyo: Gilig to a:la:liki dabu ba:dabiki, misa: kalu eyo: a:ma:la: sa:laki, "Ge Gilig towo: asulo:lo:ka:?"³⁸ Ge Isib kalu ko:lo: kalulo: yasala:sen kalu 4,000 a:la:fo:wo: gilo: kalalili hena a:la:ta:ga: kegeakilo: gamani kalu o:lia: gisdo: dia:lenu:, hendele geyele?"³⁹ A:la:dabu ba:dabiki, Fol eyo: a:ma:la: a:la:sio:, "A, ne Yu kalu, Silisia hen amio: Tasus amisa:n alan a:no: kaluwo: ne ko:lo: giyo: ne kaluka:isale kegeo: wemo:wo: towo: sama:kiyo:, fogo: dimia:no:wo: o:liyo:?"⁴⁰ Emo:wo: fogo: dimiabikiyo:, Fol e wo:la: mia kagafo:liki, kaluka:isale kegeo: a:no: hela:foma:ki, dagiya: da:feyo:. Kaluka:isale iyo: hela:tabiki, Fol eyo: kaluka:isalemo:wo: inin Alam to sa:la:likiyo: a:la:sio:.

22 "Ko:go:do: kalu o:lia: nao i, gio: dabuma. Niyo: halalo: mo:dimido: a:la:liki, gimo: fanda sa:ma:nigo:l." ² Iyo: Fol elo: ini Alam tolo: sa:lab a:no: da:dakiyo:, iyo: mada hela:ta:ga: dabu. ³ Da:dabiki, Fol eyo: a:la:sio:, "Ne Yu kalu, Silisia hen amio: Tasus amisa:n a:na sa:la:li ko:sega, ne amisa:n wena siliki anayo:. Ne Gamaliel e ha:ga: ilikiyo:, nili ma:muwa: mano: nemo: kefele wido: ko:lo:, o:gdo: gili Gode-mo:lo: kudu ha:nab o:leaumbo:, niyo:lo: Godeya: man o:leo:ngo: dinafa kudu ha:na:sen. ⁴ Niyo: Alana: Mando: kuduha:nab a:no: ka ta:foma:ki, niyo: mogagakiyo:, tilidabu kalu o:lia: ka:isale o:lia:yo: ta:lia:sa:ga:, dibolo aya to:lo alifela:sa:ga:, nolo: sana sowa:sen. ⁵ Niyo: a:la:dimida:senka: a:la:likiyo:, Bobalo: so:mia:sen misa: kaluwo: a:la:ta:ga: kaunsil kalu o:lia:ma:yo: hendeleka: a:la:likiyo: gimo:wo: o:li malolo:ma:ib. Iliyo: mo:fo:so: sa:sa:la:sa:ga:, Yu kalu Damaskasdo: sab i o:mo: dimi-

na:ki, nemo: dimiab amio:, niyo: tilidabu kaluka:isale a:namilo: sab a:no: Ya:lusalem a:ma:la: tililia:sa:ga:, mo:walilima:ki, a:na ane. ⁶ Ofo: disi dowabikiyo:, ne Damaskas ko:na:ma fa:la:doma:no: dota:sen amio:, wigibole a:naka ho: nowo: wabeleg o:ngo: ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: so:so:lilia:ga: tindakiyo:, ne ho: a:ma: hegelia:ga: difa:.⁷ A:la:gabiki ne hena sulufo: tina:sa:ga:, to nowo: nemo: sa:labiki dabu. 'So:l, So:l, giyo: Ne waga mogagelaya?'⁸ A:la:sa:labiki, niyo:, 'Alan, ge o:ba?' a:la:sio:.

'Ne Ya:su, Nasa:la:d kalu. Gilo: mogagila:leyo: Ne' a:la:sio:.⁹ Kalu negeledo: ane a:ma:yo: ho:len tia: a:no: ba:ba: ko:sega kalu to nemo:lo: sa:lab a:no: iyo: mo:fanda dabu. ¹⁰ A:la:ta:ga: niyo: emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, 'Giyo: ne o:b dimidama:ki asulaya?'

Niyo: a:la:dabubo:do:liki, Alana:yo: a:la:sio:, 'Ge dasilia:ga:, Damaskas amisa:n usa ti hamana. A:namio:, nanog ko:lo: gilo: dimidama:no:wo: noma:yo: dinafa wala sa:ma:ib' a:la:sio:.¹¹ Ne ho: a:no: ba:ba: amio: siyo: bumale bido: ko:lo:, mo:ba:da:li ha:na:no: dowabiki, kalu negeledo: ane a:ma:yo: nemo: gasilia:sa:ga:, Damaskas ane. ¹² Ne a:na sen amio:, Damaskas kalu nowo: Ananias eyo: ne ba:ba:ni mio: Kalu we Mosesa: ele saefa: a:no: kudu ha:na:len ko:lo: Yu kaluka:isale amisa:ndo: sab a:ma:yo: e wabulu sa:la:sen. ¹³ Kalu e nelo:wa ya:ga: kagayakiyo: a:la:sio:, 'Nao So:l, ge siyo: a:dinafa bo:ba:ki so:lo:l' Wigibole a:naka, ni siyo: falele alitabiyo:, niyo: e ba:ba:.

¹⁴ A:la:ta:ga: Ananias eyo: nemo:wo: wa:ka a:la:sio:, 'Nili ma:muwa: Gode eyo:, ge da:feakiyo:, elo: dimidama:no: asulo: aumbo: asuluma:ki go: a:la:ta:ga: Godeya: ene Digalo: Kalu bo:ba:ki, a:la:ta:ga: ene to sa:labo: dabuma:ki, ge a:na da:feyo:.¹⁵ Ene towo: widakiyo:, gilo: ba:ba: o:lia: dabu o:lia:yo: kaluka:isale tambomo:wo: gi fanda walama:ib. ¹⁶ A:la:fo:ko:lo: ge wenamio: o:b yasila:leya? Ge dasilia:ga:, ho:no: to:lo: la:sa:ga:yo:, Alan emo: dulugu sa:lalikiyo:, mogago: gilo:wo: hama:ib.' Ananias eyo: a:la:sio:.¹⁷ A:la:go:ko:lo: ne Ya:lusalem a:ma:la: ya:sa:ga:, Godeya: Malilo: ayamio: dulugu sa:la:lenu, ne ho:le ba:dakiyo:, Alana:yo: towo: nemo: sa:la:lenu ba:ba:.' 'Ge dasima! Giyo: to nilo:wo: Ya:lusalem wenamio: wida:lalega, amisa:n kaluka:isale iyo: mada mo:tigi da:ba:ib ko:lo: ge bo:bo:ge ta:fo: hamana.'¹⁹ Niyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, 'Kalu Alan, ne Yu tolo: wida:sen a nola tena:likiyo:, ge amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: yasala:sa:ga: dibolo aya to:lola:sen a:no: kaluwo: tambowo: asulufo:lab. ²⁰ A:la:ta:ga: Alan, ge wilo: wida:sen Sitifen, elo: sana sowo: a:namio:, niyo:lo: e o:li sa:ndab a:la: asulakiyo:, Sitifendo: sa:ndab kalu a:ma: so:g ho:go:fela:yo:, ni ta:lisen.'²¹ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, Alana:yo: nemo:wo: a:la:sio:, 'Ge ka hamana. Niyo: ge Yu kalumalo: amio: ko:na: iliga:fa:no: ko:lo: ge Ya:lusalemo: ta:fo: hamana.' Alana:yo: nemo:wo: a:la:sio:."

²² Fol eyo: malolabikiyo; kalu kegeo: o:li da:da:len, ko:sega Fol eyo: to a:no: † sa:labikiyo; iyo: gadia:sa:ga; a:ma:la:yo: towo: halale sa:lakiyo: a:la:sio; "Kalu we henfelo: wilo: mesa:no: mo:ego: ko:lo; e sanalema."

²³ Iliyo: halale tandeakiyo; so:g wa:l amilo: ko:lo:wo: hagolia: sandifelaki, sa:yo: sagulia:ga: sandifelo: †† A:no: ba:da:sa:ga:yo: ililo: dimidab a:no: Fol eyo: mo:wo: fanda sama:ki, da:la:diya: misa: kaluwa:yo: ene da:la:dile kalumo: sa:lakiyo; Folo: ilo: sa:sen a usa tililia: tina:ga; yame tande:sa:ga; dabu ba:da:bi a:la:sio.

²⁵ Iliyo: Folo: meya: sa:mba:no: a:la:ta:ga: melabikiyo; eyo: da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu anib a:namilo: kagafo:len o:mo:wo: a:la:dabuba:ba; "Gio: Lom kalule † a:no: mo: mo:walilo:ka, madali sa:mba:no: a:la:likiyo; gili ele difa: a:ma:yo: waga saefa: da:laba?" ²⁶ Da:la:di bo:fo:lowan kaluwo: to a:no: da:da:sa:ga:yo; da:la:diya: misa: kalulo:wa ha:na:sa:ga; Fol elo: to sio: a:no: emo:wo: sa:laki a:la:sio; "Kalu we Lom kalule dowo: ko:lo: nio: waga dimidama:no:wele?"

²⁷ A:la:sa:labikiyo; misa: kalu a:no: ha:na:sa:ga; Folbo:wo: a:la:dabu ba:dakiyo: a:la:sio; "Ge hendele Lom kalule dowo:lalega, nemo: sama."

"A; ne Lom kalule ko:lo:lo:l" a:la:sio. ²⁸ A:la:ta:ga: da:la:di misa: kaluwa:yo: a:la:sio; "Ne Lom kalule doma:nikiyo; moleyo: mada modo:wa: kilili."

A:la:sa:labikiyo; Fol eyo: a:la:sio; "Ko:sega ne Lom kaluleya: sa:la:li ko:lo: ne Lom kalule ko:lo:lab."

²⁹ To a:no: da:da:sa:ga:yo; da:la:di kalu iyo: emo:lo: dabu ba:ba:no: a:la:likilo: elen a:no: tagilaki, a:ma:la: gigili kagayo: A:la:ta:ga: da:la:di misa: kaluwa:yo; Fol e Lom kalule ko:lo: sa:niya:lo: elo: melo: a:no: asulakiyo; e tagi dowo:

Fol eyo: Yuwa: kanisol misa: kalumo: to sio:

³⁰ Da:la:di misa: kalu e, Yu kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: Folbo:lo: towo: diga:li sio: a:no: mo:wo: o:ba a:la:liki ke-do: A:la:fo:ko:lo: ho:len no amio: eyo: Fol e fage alita:sa:ga; bobalo: so:mia:sen misa: kalu iyo:lo; Yuwa: kanisol kaluwo:lo: tambo kegenema:ki saga:felo: ko:lo: iyo: kegeakiyo; Folo: tililia:ga; usa ta:fo:

23 Fol eyo: Kanisol kalu a:no:ko: si kudu ba:da:ga:yo; a:la:sio; "Ni nao, ne Godeya: nanog dimida:ilo: mio: a:namio: mela:no: nilo: we, Godeya: siwa:l amio: no:no: digalo:le dimida:i mio: a:la:asulo:l." ² A:la:sa:labiki, Bobalo: so:mia:sen misa: kalu, Ananias eyo: Fol e anib amilo: kagafo:lab o:mo:wo: Fola: mego:fa bolema a:la:liki sio: A:la:sa:labiki Fol eyo: a:la:sio; "Ge a o:fo:f amilo: ho:lo: nafa mulu o:leo:ngo: dowo: †† ko:lo: Godeya:yo: gelo:

† Fol eyo: Alana:yo: e Yu kaluka:isalema ilo:wa iliga:fo: a:la:li sa:labikiyo; Yu kaluwo: gadia:sa:ga: ka:laki, halale tandeo: †† Yu kaluwa:lo: a:la:do: dimidab a:no; iyo: mada alan gadio: a:la:liki widakigo:l. † Kalu abeyo: Lom kalule dowo:lalega, Loma: ele saefa: a:no: e asuwa:ta:mela:ib. Kalu a:no: madaliyo: mo:yami tande:ma:ib. A:no: ko:lo: sio: †† Fol eyo: to sio: a:no; e ko:lo: dio:ge sio: To a:ma: ha:go: nio: mo:dinafa asulo; ko:sega nolba:yo: to a:ma:

bolema:ib. Gio: Mosesa: ele difa: a:na ilikiyo: ne mo:walilima:niki sab ko:sega, giyo: ne bolema a:la:do: sa:lab a:ma:yo: ele saefa: a:no: o:go:sab." ⁴ Fol eyo: a:la:sa:labiki, e anib amio:lo: kalu kagafo:len a:ma:yo: a:la:sio; "Ge Godeya: Bobalo: so:mia:sen misa: kalu ko:mo:wo: giyo: mogagi mada sa:laka:l!" ⁵ A:la:sa:labiki, Fol eyo: a:ma:la: a:la:sio; "Nao i ha:iyo: E Bobalo: so:mia:sen misa: kalulo:b a:la:bo: ne mo:fanda asulo: ko:lo: ne a:la:bo: asulo: kibo:bowo; niyo: to a:no: mo:so:mo:lo: Mo:wo: Godeya: to sa:sa:lo: amio: a:la:sio; 'Gili misa: kalu bo:fo:lab mo:wo: mogago: towo: sa:la:so:bo.'" ⁶ Fol e kanisol kalu kegeo: amio; kalu nolo: Fa:lisi a:la:ta:ga: kalu nolo: Sadusi kalu ko:lo: elena ba:da:ga:yo; eyo: imo:wo: towo: halale a:la:sio; "Ni nao i, ne Fa:lisi kalu a:la:ta:ga: dowo:lo: Fa:lisi kalu. Niyo: Godeya:lo: sowo: kalu ko:lo: a:ma:la:do: a:dasi alifa:ib a:no: hendele dimidama:ib a:la:liki tilidabu ko:lo: ne o:go: a:na mo:walilab." ⁷ Fol eyo: to a:no: sa:labikiyo; Fa:lisi kalu o:lia: Sadusi kalu o:lia: towo: egele kegakiyo; kanisol iyo: asulo: a:la: dowo:

⁸ Mo:wo: Sadusi iliyo: sowo:wo: a:ma:la:yo: mo:dasi:ma:ib a:la:tiliasulaki, ma:mula: kalu o:lia: mama o:lia:yo: aundo:mo: a:lab a:la: tiliasulo: Ko:sega Fa:lisi kalu iliyo: a:no: ko:lo: tambo tili asulab. ⁹ A:no: ko:lo: tiliasulakiyo; towo: halaido: halale tande:sa:ga:yo; elelo: asulo: kalu nolo; Fa:lisi ko:lo: iyo: dasila:sa:ga: towo: halaido: kegaki a:la:sio; "Kalu wenamio: hala dimido: nowo: aundo:ma ba:ba: A:la:ta:ga: mamaye, ma:mula: kaluwele, emo:wo: sio:wele nio: mo:dinafa asulo: ko:lo: niliyo: e mo:walila:so:bo" a:la:sio. ¹⁰ To kegakiyo: bubo: a:no: mada alan fa:la:dowabikiyo; da:la:di misa: kalu e iyo: Folo: ta:li siliki susulutan-dakiyo: gedema:ib a:la:asulaki, ene da:la:di kaluwo: ho:ida:sa:ga; Folo: gasilia:ga; ilo: sa:sen aya tililia: hamana:ki sio:

¹¹ O:g nulu a:namio; Alan e ya:sa:ga; Fola: aniba kagayaki, emo: a:la:sio; "Gilo: asulo:wo: halaido: dowo:bi. Giyo: Ya:lusalem kaluka:isalemo:wo: ne wi ko:lo: wido: o:li aumbo; Lom a:namio:lo: a:la:ka wida:bi" a:la:sio:

Yu kaluwa: Folo: sanala:ma:no: a:la:li saefa:

¹² Kea:fowo; Yu kalu iyo: nenela:sa:ga:yo; Folo: sana soma:no: a:la:saefa: ko:lo: Folo: semo:sana sowo: amio; iliyo: ma:no: o:lia: ho:n o:lia:yo: mada semo:naki elefo: difa: ko:lo; Folo: sana sowa:sa:ga: ami ma:no:wo: a:na ma:no: a:la: tili saefa. ¹³ Tolo: saefa: kalu agelo:wo: do:la:fo: fa:la:da:in a:no: tinio: a:ma: saefa. ¹⁴ Iyo: ha:na:sa:ga; bobalo: so:mia:sen kalu i o:lia: Yu ko:go:do: kalu o:lia:mo:wo: a:la:sio; "Nio: Folo: semo:sanaifa: amio; ho:n o:lia: ma:n o:lia:yo: elefo: dia:to:l ko:lo: semo:ma:no: a:la:liki tili salia: difa. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: gi o:lia: kanisol kalu gio: ha:na:sa:ga; da:la:di misa: kalumo:wo: dikili sa:lakiyo; Folbo:lo:

ha:go: a:la:asulab. Kaluwa: do:mo: ba:ba: a:no: nafa ko:sega asulo: usamilo: da:labo: mogago: delen. A:no: ko:lo: sa:lab.

mo:walilo: a:no: wa:ka a:fanda da:ba:no: ko:lo: tililia: mena:ki, gio: sa:ma:ni hamana. Da:la:di iliyo: Fol e tililia: yalikiyo:, gilo: amio: o:fa:la:doma:ni yaliki, niliyo: e usa sa:mba:no:. Nio: a:la:dimidama:no: ko:lo: gio: to a:no: sa:ma:ni hamana.”

¹⁶ To nenelakiyo: saitab a:no:, Fola: e babo a:ma: da:da:la:ga:yo:, e da:la:dilo: sa:sen aya ha:na:ga:, Folbo:wo: to a:no: malolo: me. ¹⁷ Fol e to a:no: da:da:ga:yo:, da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu nowo: ho:lelia:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:, “So:wa wema:yo: da:la:diya: misa: kalumo:wo: to nowo: sama: mio: ko:lo: e a:na tililia: hamana” a:la:sio:. ¹⁸ A:la:fo:ko:lo: da:la:di bo:fo:lowan kaluwa:yo: so:wa a:no: tililia:ga:, ene misa: kalumo: a:la:sio:, “So:wa wema:yo: to nolo: gemo: sa:ma:ni mio: ko:lo: dibolo kalu Fol eyo: gelo:wa tililia: hamana a:la:liki, nemo: dabu ba:dabiki, a:na tililia: mio:.” ¹⁹ Da:la:diya: misa: a:ma:yo: so:wa a:no: dagiya gasiliya:ga:, o:fo:f doba:ba: ta:ta:ga: ha:nakiyo:, “Ge nemo:wo: o:b sa:ma:ni mio:wo:?” a:la:dabu ba:ba: ²⁰ So:wa a:ma:yo: a:la:sio:, “Yu kalu iliyo: nenela:sa:ga: towo: saefa: ko:lo: aliyo: kanisolo: amio: Folo: ge tililia: ya:bi a:la:bo: Yu kaluwa:yo: gemo:wo: dabu ba:ba:ib. Iyo: Folbo:lo: mo:walilo: a:no: wa:ka a:fanda da:ba:no: a:la:likiyo: ge dikili sa:ma:ib. ²¹ Ko:sega ililo: dabu ba:dab aumbo: dimida:so:bo. Mo:wo: kaluwo: do:la:fo: fa:la:da:in a:la:ta:ga: tininila: a:no: usa yasila:ga:, Folo: a:na banaifo:la:ga: sa:mba:ib. Iliyo: Folo: mo:sanaitakiyo:, ho:n o:lia: ma:n o:lia:yo: elefo: difa: ko:lo: semo:ma:ib a:la:liki tili saefa: ko:lo:lab. Iyo: dimidalia:sa:ga:, gilo: a:ma:la: to sa:labo: ko:lo: yasilab.” ²² To a:no: da:da:sa:ga:yo:, da:la:diya: misa: kaluwa:yo: so:wa o:mo:wo: hagugu sa:lakiyo:, “Giyo: to we nemo:wo: sio:ka: a:la:likiyo:, kalu nolbo:wo: sa:la:so:bo” A:la:sa:la:sa:ga:yo: so:wa a:no: a:ma:la: iliga:fo:.

Folo: Sesalia a:na mo:walilima:ki iliga:fo:

²³ Da:la:diya: misa: kalu eyo:, da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu a:la: nowo: ho:ida:sa:ga:, a:la:mo:wo: a:la:sio:, “Ga:go: da:la:di kalu 200 a:la:fo:, a:la:ta:ga: hos wa:la silikilo: da:la:di kaluwo: 70 a:la:fo: a:la:ta:ga: da: inso:lo: sandima:no:wo: 200 a:la:fo: a:no: tambo dimidalia:sa:ga:, nulu ofa:siyo: agato:wa dowalikiyo:, Sesalia amisa:na ha:na:bi. ²⁴ A:la:ta:ga: Fol e dinafa hamana:kiyo:, hos nolo: emo: dimia:sa:ga:, a:na asita:ga:, gamani misa: kalu, Fela:ksdo: amio: fa:la:doma: ha:na:bi.” ²⁵ To a:no: sa:la:sa:ga:yo:, eyo: mo:fo:so: iliga:takiyo: a:la:sa:sa:lo:.

²⁶ Ne Kolodius Lisias, niyo: mo:fo:so: we gamani misa: alan kalu Fela:ks gemo: sa:sa:liga:to:l. Niyo: sagalo: towo: gemo:wo: so:lo:l.

²⁷ Yu kalu iliyo: kalu we ta:lia:sa:ga: sana soma:ni gabikiyo:, niyo: e Lom kalulo:b asula:sa:ga:, niyo: o:lia: ni da:la:di o:lia:ma: ha:na:sa:ga:, e asuwa:taki gasili. ²⁸ Niyo: Yu kalu ililo: diga:li sio: a:no: mo:wo:

fanda ba:ba:no: a:la:liki, e Yuwa: kanisolo ilo: amio: tililia:gane. ²⁹ E mo:walili ba:ba: amio:, iliyo: Yuwa: ini ele a:no: ko:lo: alobana kedo: ko:sega, kalu we ni ba:ba: amio:, e dibolo a to:loma:no: hala dimido: a:no: mo:ba:ba:. A:la:ta:ga: e sana soma:no: hala dimido:wo: mo:ba:ba:. ³⁰ Yu kalu ililo: kalu we ko:lo: sana soma:no: a:la:ta:ga:lo: dimidaitab a:no: ne da:da:sa:ga:, niyo: Fol e gelo:wa bo:bo:ge iliga:to:l. A:la:ta:ga: e o:lia:lo: kego: kalu iyo:lo: gelo:wa ya:sa:ga:, gi siwa:la mo:walilaki sama:kiyo:, gelo:wa hamana a:la:sio:.

Eyo: mo:fo:so: a:na sa:sa:lo:.

³¹ Da:la:di kalu iyo:, ini misa: kaluwa:lo: sio: aumb kudu ha:naki, nuluwo: Folo: tililia: ha:na:sa:ga: Antibatilis amisa:n a:na fa:la:dowo:. ³² Kea:fowo: hos wa:la silikilo: da:la:di kalu iyo: Folo: a:ma:ka tililia:ga: ha:nabikiyo:, da:la:di kalu nolo: a:ma:la: ilo: sa:sen aya ane. ³³ Da:la:di kalu Foldo: tililia:gane a:no: Sesalia fa:la:dowakiyo:, iliyo: gamani misa: kalumo:wo: mo:fo:so: dimiakiyo:, Fol elo: tililia:ga: elo:wa ta:fo:. ³⁴ Gamani misa: kaluwa:yo: mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: agela:sa:ga:, Fol emo:wo:, “Gi heno: o:ba?” a:la:dabu ba:ba: ko:lo: misa: kaluwa:yo: Folo: Silisia kalulo:b a:la:asulakiyo:, emo:wo: a:la:sio:, “Gemo:lo: diga:li sio: kalu a:no: wena fa:la:dowalikiyo:, ge nio: a:na mo:walili da:ba:no:.” A:la:sa:la:sa:ga:yo:, Fol e Helo:da: a alan a:namilo: dibolo a a:na disalifoliki, bo:fo:melea:ki ta:fo:.

Fela:ks eyo: Folo: mo:walili dabu.

24 Ho:len bila:fo:wo: ta:ta:ga:yo:, Bobalo: so:mia:sen misa: kalu, Ananaiaso: a:la:ta:ga: Yu ko:go:do: kalu nolo: a:la:ta:ga: mo:walilabdo: asuwa:ta:sen kalu † Tetuluso:, iyo: Sesalia ha:na:sa:ga:, gamani misa: kalu si wa:l amio: Fol elo: hala dimido: diga:li sio: a:no: fanda sio:. ² Folo: a usa mena:ki ho:lelia:sa:ga:yo:, Tetulus eyo: Folbo:lo: diga:li sio: a:na falasilema:kiyo:, Fela:ksbo:wo: malolo: miakiyo: a:la:sio:.

“Fela:ks kalu alan, hen nililo: we gilo: bo:fo:len amio:, nio: sagala:liki ha:sa sa:i mio: a:la:ta:ga: gilo: asulo: alan nafa koma:yo: nio: asuwa:ta:sen. ³ Gilo: tambo dimido: a:no: asulakiyo:, amisa:no: tambowa:yo: mada sagalaki, nio: mada o:m a:la:sa:la:sen. ⁴ Gio: mo:beabena:ki, sambowo: mo:sa:ma:no: ko:sega giyo: nimo:wo: nofolakiyo:, nilo: to ha:lu sa:ma:nigo:l a:no: ge mada dabuma:ki, sa:ma:nigo:l.

⁵ Kalu we kulufa:yakilo: hideya:lo: mo:mo:da:seno: e a:la:ta:ga: Yu kaluka:isaleyo: heno: tambo sen amio: e gadima:kiyo: eyo: digene mia:sen. A:la:ta:ga: eyo: gamani gilo: we mogagima:ki, e misa: do:ma:no: a:laki, iliyo: Nasalet gamani a:la:wikilo:. Eyo:

† Lom kalu iliyo: mowalilima:no:lo: kagayab amio:, kalu asuwa:tasen nolba:yo: to nafayo: dimidalia:sa:ga:, mowalilabdo: da:dan kalumo:wo: dimia:sen.

a:la:dimidabiyo:, nio: ba:ba:.⁶ A:la:ta:ga: eyo: Malilo: Ayo: mogagima:nigabiki, nio: e a:na ta:li. Fela:ks, Kalu alan giyo: enebo:wo: mo:walilaka dabu ba:dakiyo:, nililo: so:lo:l we, gio: hendelelo:b a:la:asuluma:ib.” Tetulus eyo: a:la:sio:.

⁹ Yu kalu kegeo: sen a:ma:yo: Tetulus elo: hendele sa:lab a:la:liki, iliyo:lo: sio:.

¹⁰ A:la:fo:ko:lo: gamani misa: kalu Fela:ks eyo: Fol e towo: sama:kiyo: fogo: dimiabiki, Fol eyo: a:la:sio:,

“Ge donayo: modo:wo: wena silikiyo:, Yu kalu-ka:isale nio:, giyo: bo:fo:likiyo: mo:walila:sen ko:lo:, niyo: halalo: mo:dimido: a:la:likiyo:, o:go: ne towo: saga:la:li fanda sa:ma:nigo:l. ¹¹ Ho:len kugula:fo: us a:namio:, ne Ya:lusalem ha:na:sa:ga:, Godemo: wab-ulu sa:ma:ni ane ko:lo: giyo: nilo: sa:labo: hendelelo:b a:la:likilo:, kalu nolbo:lo: dabu kelema:no:wo: halaido:ma. ¹² Ne Godeya: Malilo: A amio: kalu nol o:lia:yo: towa:lo: kego:wo:, Yu kalu wema:yo: mada mo:ba:ba: A:la:ta:ga: ne Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen ayamio:lo:, amisa:na sia:likiyo:lo:, kaluka:isaleyo: ni digene alitabikiyo:, iyo: mada mo:ba:ba:.

¹³ A:la:fo:ko:lo: ililo: nemo:lo: diga:lilakilo: mo:walilab we, nilo: dimido:wo: we hendele a:la:bo:, iliyo: mo:fanda walama:ib. ¹⁴ Ko:sega nelo: golo:wo: imilig nowo: gemo:wo: fanda sa:ma:nigo:l. Kalu i we-ma:yo: Alana: Mando: kudu ha:nab a:no: hala kudu ha:nab a:la:sio:. A:la:fo: ko:sega, niyo: nili ma:muwa: Gode a:no: ko:lo: wabudakiyo:, Alana: man a:no: kuduha:na:sen. Mosesa: ele sa:sa:lo: o:lia: dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lifa: a:no: tambo ne tilid-abu. Yuwa: man a:no: ko:lo: kudu ane. ¹⁵ A:la:ta:ga: digalo: kalu sowo:wo:lo:, mogago:lo: dimidan kalu sowo:wo:lo: Godeya:lo: a:ma:la: a:dasi alifa:ib a:no: ne hendele tilida:daki, yasilo:l. Tilida:da:sa:ga:lo: nilo: yasilo:l aumb, kalu i wema:lo: yasilab.

¹⁶ A:la:fo:ko:lo: niyo: mo:keleasuluma:kiyo:, Gode o:lia: kaluka:isale o:lia:ma: siwa:l amio:, ho:lenu: tambo niyo: digalo: man dimida:sen.

¹⁷ Dona nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, ne a:ma:la: Ya:lusalem ya:ga:, niasi kaluka:isale usamilo: wa:feyo: kalu o:mo:wo: moleyo: boba dimiaki, Gode-mo:wo: boba so:mia:ni mio:. ¹⁸ Niyo: Godeya: siwa:la malilo: dowan man a:no: kudu ane ko:lo:, Godeya: Malilo: a us a:na ne ti ane amio:, kalu i wema:yo: ne a:na ba:ba: Ko:sega kaluka:isaleyo: nelo:amio: mo:kegeo: a:la:ta:ga: kaluka:isale egelebo: gadi-ma:kilo: digini mian man a:no: aundo:ma elen.

¹⁹ Ho:len a:namio:, Yu kalu nolo: Asia hen a:la:ta:ga: mio: a:no: a:na sen ko:lo: i a:ma:yo: nemo:wo: diga:li sa:lakilo: mo:walilima:no:wo: dowo:lalega, kalu i a:no: gi siwa:la kagafo:liki ne a:na mo:walilima:no: o:li. ²⁰ Kalu i a:no: wilo:malale-ga, kalu o:go:do: sab wema:yo:, kanisol inido:wo: Ya:lusalem kegeakilo: ne mo:walilo: a:namio:, nilo: hala dimido: ba:ba: a:no: gemo:wo: sama:ki, giyo: imo:wo: dabu bo:ba. ²¹ Ililo: to ne o:lia:lo: golo

sa:ma:ibo: imilig we. Iliyo: nelo: mo:walilo: amio:, ne halale sa:laki, ‘Godeya:lo: sowo: kalu ko:lo: a:ma:la:do: a:dasi alifa:ib a:no: hendele dimidama:ib a:la:liki niyo: tilidabu ko:lo: ne o:go: a:na mo:walilab.” Fol eyo: to a:na edo:.

²² Fela:ks eyo: Alana: Man kudu ha:nan a:no: e asulo: ko:lo: mo:walilima:no: a:na ele alita:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Da:la:diya: misa: kalu, Lisias, e yalikiyo:, gililo: mo:walilab we, niyo: a:na alobana sa:ma:no:.”

²³ A:la:ta:ga: Fela:ks eyo: da:la:di bo:fo:lowanbo:wo: a:la:sio:, “Giyo: Fol e dibolo aya disa:la:bi. Ko:sega, ene mili kaluwa:yo: eka asuwa:foma:ki, togo: ka:la:so:bo” a:la:sio:.

Dona a:la:yo: Folo: dibolo aya sen.

²⁴ Ho:len nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, Fela:ksa: inga Dulusia, e Yu ka:isale ko:lo: a:la:yo: Folo: disalifo:labdo: a:na ha:na:ga:yo:, Folo: ho:lelia:sa:ga:, Fol elo: Ya:su Keliso tilidabu a:no: malolabiki, a:la:yo: da:da:len. ²⁵ Fol eyo: digalo: doma:no: man o:lia: kalu enen a:ma:la:lo: asu-lo: tilidoma:no: man o:lia: Godeya: tif amilo: nio: mo:walilima:no: man a:no: widabikiyo:, Fela:ks e tagi-la:sa:ga:, a:la:sio:, “A:naka elema! Ne tif amio: ho:lenu: dowalega, ge ho:ida:sa:ga:, a:na toma:no: ko:lo: ge hamana.” ²⁶ A:la:ta:ga: Fela:ks eyo: Fola:yo: emo:wo: moleyo: dimina:ki a:la:asulo: ko:lo: ho:len nol amio: e Folo: ho:ida:sa:ga:, towo: nenela:sen. ²⁷ Dona a:la:yo: ta:ta:ga:yo:, Bosias Festus e gamani misa: kalu ho:gi dowabikiyo:, Fela:ks eyo: Yu kaluka:isale sagale-ma:kiyo:, Folo: dibolo aya ka o:mesea:ki ta:taki, Fela:ks e misa: kalu eleno: a:na ta:fo:.

Fol eyo: Festus siwa:la kagayo:.

25 Festus e gamani misa: ho:giyo: dowakiyo:, ho:len otaleno: Sesalia sa:ga:yo:, e Ya:lusalem halonamio: a:na ane. ² Festus e a:na fa:la:dowabikiyo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu i o:lia: Yu ko:go:do: kalu i o:lia:yo: elo:wa fa:la:dowakiyo:, Fol elo: hala dimido: a:no: emo:wo: malolo: me. ³ Festus eyo: iyo: asuwa:fo-ma:ki, iliyo: emo:wo: dabu ba:dakiyo:, Fol e a:ma:la: Ya:lusalem iliga:foma:ki, ha:na:lo sio:. Mo:wo: Fol e Ya:lusalemo: yalikiyo:, iliyo: e toga banaifo:la:ga: a:na sana soma:no: dimidaifo:liki, dabu ba:ba:. ⁴ Iliyo: a:la:dabu ba:dabiki, Festus eyo: a:ma:la: a:la:sio:, “Fol e Sesalia dibolo aya sab a:la:ta:ga: ne a:namio: ko:na:ma ha:na:no:.” ⁵ A:la:fo:ko:lo: Fol e hendele halabo: dimi-do:lalega, misa: kalu gililo:wo: nolo: ne o:lia: ha:na:sa:ga:, a:na mo:walilima:no:” a:la:sio:.

⁶ Festus e ho:len ola:fo: o: do:la:fo: i o:lia: o:la:ga:yo:, e Sesalia a:na ti ane ko:lo:, ho:len a:ma: fa:s amio:, e mo:walilima:no: aya ha:na:ga: silikiyo:, Fol e mena:ki, ho:ido:. ⁷ Fol e a:na tindabikiyo:, Yu kalu Ya:lusalem a:la:ta:ga:lo: mio: i a:ma:yo:, Fol e banagalia:foliki, elo: mogago: dimido: a:no: Festus e dabuma:ki sa:la:len ko:sega, hendele sa:lab a:la:bo: mo:fanda asulo:.

⁸ Iliyo: emo:wo: diga:li sa:la:sa:ga:yo:, Fol eyo: ene-na:ma:la: asuwa:takiyo: a:la:sio:, "Niyo: Yuwa: mano: mada mo:o:go:so: a:la:ta:ga:, Godeya: Malilo: a a:no: mo:mogagila: a:la:ta:ga: gamani misa: kalu Sisamo:wo: mogago:lo: mo:dimido:." ⁹ Fol eyo: a:la:sa:la:sa:ga:, Festus eyo: Yu kaluwo: sagale alitakiyo:, Folbo:wo: a:la:dabu ba:ba:, "Ge Ya:lusalem ha:na:sa:ga:, ililo: gemo:lo: diga:lilab we, ni siwa:la mo:walilima:no:wo: o:liyele?"

¹⁰ A:la:dabu ba:dabiki, Fol eyo: a:la:sio:, "A, ne Sisa elo: mo:walilan a wena mo:walilab ko:lo: ne wenaka mo:walilima:no:. Niyo: Yu kaluka:isalemo:wo: halabo: mada mo:dimido: a:la:bo: giyo: asulo:." ¹¹ Niyo: hala nowo: dimido: ami sana soma:no: kibo:bowo:, ne mo:nai ho:no:bo:lo. Ko:sega ililo: nemo:lo: su age-labko: hendelema ko:lo: giyo: ili dagi amio: dia:tab a:no: digalo:ma. Ne mada Sisa ene mo:walilima:ki asu-lab."

¹² Festus eyo: to a:no: ene kanisol o:lia: nenela:sa:ga:, eyo: a:la:sio:, "Ge Sisamo:wo: mo:walilima:ki dabu-ba:daleba: ko:lo: ge Sisalo:wa ha:na:ib."

Festus eyo: misa: kalu Agiliba o:lia: nenelo:

¹³ Ho:len nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, misa: kalu Agiliba o:lia: ado Benaisi o:lia:yo: Festuso: ba:ba:ni ya:sa:ga:, Sesalia a:na fa:la:dowo:. ¹⁴ A:la:yo: ho:len modo:wo: a:na silikiyo:, Festus eyo: Fol elo: mo:walilo: a:no: misa: kalu o:lia: nenelaki a:la:sio:, "Fela:ks elo: dibolo kalu nowo: wenaka to:lo alita:ga: ta:fo:gane ko:lo:lab." ¹⁵ Ne Ya:lusalemdo: ane amio:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu i o:lia: Yu ko:go:do: kalu o:lia: i a:ma: nemo: alo-ba:da:sa:ga: wa:dema:ki, salifa:. ¹⁶ Ko:sega niyo: imo:wo: a:la:sio:, 'Lom nili man amio:, kalu noma:yo: kalu nolbo:wo: towo: diga:li sa:la:sa:ga:, mo: mo:walilo: amio:, "e dimido:" a:la:bo: mo:sa:la:sen. Tamin amio: emo:lo: diga:li sa:lab kalu o:lia: kagafo:likiyo:, eyo: towo: dinafa fanda sa:lab ami, niliyo: mo:walilia:sa:ga:, a:na fanda ga:fa:ib.' ¹⁷ Niyo: imo:wo: to a:no: wido: ko:lo: ne a:ma:la: yakiyo:, i o:lia: mio: ko:lo: ho:len a:ma: fa:s amio: niyo: iyo: mo:ka:laki, ne mo:walila:sen aya ha:na:ga: silikiyo:, kalu a:no: mena:ki ho:ido:. ¹⁸ Yu kaluwa:yo: dasila:sa:ga: Fol elo: hala dimido: sa:lab amio:, nilo: asulo: a:no: iliyo: a:la:bo: mo:sio:. ¹⁹ Iliyo: ini gulugululan man a:no:lia: sowo: kalu nowo: ene wiyo: Ya:su a:no:lia: sa:laki kego:. Kalu a:no: dasila:sa:ga:, mela:no: a:lab a:la:liki Fol e sio: ko:lo: egelebo: towa:yo: kego:. ²⁰ To ililo: sa:lab a:no: ko:lo: nilo: alobana walama:no: babale dowabiki, niyo: kalu e Ya:lusalem ha:na:sa:ga: a:na mo:walilima: hamana:ki, dabu ba:ba:. ²¹ Ko:sega e a:la:bo: mo:dimidama:no: a:laki, e Sisa ene mo:walilima:ki, dibolo aka yasi mesa:no: asulo: ko:lo: niyo: e Sisalo: amio: iliga:fa:no: togo: semo: ba:dabiki, e dibolo ka ta:fo:lo:l." ²² Festus eyo: a:la:sa:labiki, Agiliba eyo: a:la:sio:, "Kalu a:ma:

enedo: to sa:labo:, no:no:n mada da:ba:no: asulab." A:la:ta:ga: Festus a:la:sio:, "Ge ali da:ba:ib."

Fol eyo: Agiliba emo:wo: malolo: me.

²³ Ho:len a:ma: fas amio: Agiliba o:lia: Benaisi o:lia:yo: ya:ga: yakiyo:, kaluka:isaleyo: a:la:ma: wiyo: wabulu sio: ko:lo:, kegea:sen aya tinakiyo:, da:la:di misa: kalu i o:lia: ko:go:do: kalu o:lia:yo: egele ti ane. Festus eyo: Folo: tililia: mena:ki sio: ko:lo:, Folo: tililia: fa:la:dowabi-ki, ²⁴ Festus eyo: a:la:sio:, "Misa: kalu Agiliba, ge a:la:ta:ga: kaluka:isale wenamilo: kegeo: gio: kalu we bo:ba. Ne Ya:lusalemdo: ane amio:, Yu kaluka:isale ililo: gadio:wo: nemo: sa:ma: mio: a:la:ta:ga: Sesalia a:namio:lo: nelo:wa ya:sa:ga:, kalu we sanalema:no: a:la:likiyo: halale sio:. ²⁵ Niyo: mo:walilo: amio:, elo: sanalema:no: man hala dimido: nowo: mo:ba:ba: ko:sega, eneno: e Sisamo: mo:walilima:ki a:la:dabu ba:dabiki, niyo: e Lom a:na iliga:fa:no: saefa:. ²⁶ Niyo: e iligetakilo: hala elo: dimido: a:no: sa:sa:lelia:ga:, Lom alan misa: kalumo:lo: iliga:fa:no:wo: mo:bo:do:l ko:lo: o:gdo: kalu kegeo: gio: tambo a:la:ta:ga: misa: kalu Agiliba gilo: tambo dabuma:kiyo:, kalu we gilo:wa tililia:mio:. To elo: sa:lab a:no: nio: da:da:sa:ga: nenelakiyo:, mo:fo:s amilo: nilo: sa:sa:lima:no:wo: a:na doma:ib. ²⁷ Mo:wo: niyo: dibolo kalu nowo: elo: hala dimido:wo: mo:fo:s amio: mo:sa:sa:la:sa:ga: iligetale-ga, man a:no: hala dimidama:no:lo:b a:la:asulo:l." Festus eyo: imo:wo: a:la:sio:.

26 Agiliba eyo: Folbo:wo: towo: a:la:sio:, "Gilo: sa:ma:no: asulo: aumbo: sama." A:la:sa:labiyo:, Fol eyo: dagiyo: duluda:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:, "Misa: kalu Agiliba, niasi Yu kalu ililo: nemo:lo: diga:li sa:lab a:no: o:go: ne gi milifa kagafo:liki, fanda sama:kiyo: fo-go: dimiabko:, ne sagalo:. ³ Mo:wo: giyo: Yu nili mano: dinafa asulo: ko:lo: nili tilidabu ko:lilo: amilo: alo-ba:dakiyo: kego: a:no:lo: ge asulo: A:la:fo:ko:lo: nilo: gemo:lo: fanda sa:ma:nigo:l we, dinafa da:da:bi.

⁴ "Ne so:wa silikiyo:, niasi kalu o:lia: sa:ga: analiakiyo:, ne Ya:lusalem a:na sen ko:lo: nilo: man dimida:i mio: a:no: Yu kalu iyo: tambo fanda asulufo:lab. ⁵ Fa:lisi kaluwa: ele ko:li ko:lilo: difa: a:no: gulugululan nol-ba:lo: ele difa: a:no: tinio: ko:lo:lab. Fa:lisiya: ele difa: a:no: nelo: kudu ha:na:sen ko:lo: dona modo: us a:namio: iliyo: ne dinafa asulo:. Iliyo: ne dinafa fanda sa:ma:no: dowo: ko:sega a:la:do: mo:gab. A:la:ta:ga: Fa:lisi kalu nio:, Yu nililo: gulugululan man ko:li ko:lilo: widan us amio:, ele kudu ha:na:sen a:no:, nolo: nili tinio: ko:lo:lab. ⁶ Ko:sega Godeya:lo: nili ma:mu imo:wo: to dinali sio: a:no: hendele ilili alifa:ib a:la:likiyo:, ne hendele tilida:daki, yasila:len ko:lo:, o:go: ne a:na mo:walila:lab. ⁷ A:la:ta:ga: Yuwa: so:lo: kugula:fo: a:ma:yo: Godeya:lo: dinali sio: a:no: ko:lo: ilili alifoma:kiyo:, iliyo: ho:lenowo:lo:, nuluwo:lo: Godeyo: wabuda:liki yasila:sen. Misa: kalu Agiliba, ne-lo: dinali sio: imilig a:no:ko: tilida:dabiki, iliyo: a:na

mo:walilaki, diga:li sa:lab. ⁸ Godeya:yo: sowo: kaluwo: a:ma:la: a:dasi alita:sen a:la:do: Yu kalu gio: mo:tili-da:daidko: mo:wo: ha?:

⁹ "Tamin amio:, Ya:su Nasa:la:do: a:ma: wi ko:lo: wa:la: sa:nama:kiyo:, niyo: man ko:li ko:lilo:wo: halai-do: dimidama:no: a:la:tiliasulo:. ¹⁰ Bobalo: so:mia:sen misa: kalu iyo: asulo: imilise dowabiki, niyo: ini wiya ilikiyo:, ne Ya:lusalem mo:mo:dakiyo:, Ya:su amilo: tilid-abu kalu modo:wo: dibolo aya to:lolo:. A:la:ta:ga: kalu i a:no: sana soma:nikiyo:, niyo:lo: 'sanama' a:la:sa:la:sen. ¹¹ Niyo: Yu kaluwa: tolo: wida:sen a nowa nowa a:la: sia:likiyo:, Keliso kaluka:isaleyo: yame tandeaki, hida:yo: ko:li ko:lilo: imo: dimia:sen. A:la:ta:ga: ini tilid-abu a:no: ta:foma:kiyo:, dibo:do:. Ne imo:wo: mada alan gadiakiyo:, iyo: nagalo:wo: dima:ki, Yu kaluma amisa:n amio: hen ko:li ko:lilo: a:na keda:li sia:len.

¹² "Ho:len imilise no amio:, nanog a:no: ko:lo: dimidama:kiyo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu iliyo: halai-do: nemo: dimiabiki, Damaskas amisa:na ha:na:ni ane.

¹³ Misa: kalu, Agiliba ge da:da: melea. Ne tog a:na ha:na:len amio: disi dowabikiyo:, ho:wo: mada alan, ofa:siyo: o:ngo:ma ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: so:solelia:ga: tindakiyo:, ne o:lia:lo: ane kalu a:no:lo: tambo ho:lelia:ga: dia:tabiki ba:ba:. ¹⁴ Nio: hena sulufu: ti ha:na:sa:ga:, fufulufo:liki dabu amio:, nemo:wo: Alam to sa:lakiyo: a:la:sio:, 'So:l, So:l giyo: nemo:wo: nagalo: waga dimiaya? Gilo: dimidako:, mo:lo:ma ka dimidab ko:lo: i meyo:wa:lo: go:no:n a:ma:la:lo: olo:wo: a:ngab.' †

¹⁵ "A:la:sa:labiki, niyo: 'Alan, ge o:ba?' a:la:sio:.

"Ne Ya:su. Gilo: mogaga:leko: Ne. ¹⁶ Ge dasila:sa:ga: kagama. Niyo: ge no:no:n nanog dian kalu fa:la:do:ma:ki da:feyo:. Gilo: ba:da:sa:ga:lo: asululiab a:no:lia:, nilo: tifa gemo:lo: a:walama:no: a:no:lo:, kalu nolbo:lo: walama:no: a:no:, ge ko:lo: da:fema:no: a:la:liki, ne ge-lo:wa fa:la:doma: mio:. ¹⁷ Giasi kalu o:lia: Yu kaluma o:lia:ma:yo: ge mogagima:no: dowalikiyo:, niyo: ge gasilia:no:. Yu kaluka:isalema ili siyo: fagela:sa:ga:, iyo: sululeyo: ta:ta:ga:, ho:len doba:da: nodolaki, Seteneya: halaido: amilo: elen a:no: ta:ta:ga:, Godelo:wa hamana:kiyo:, Niyo: ge Yu kaluka:isalema ilo:wa ili-ga:fa:no:. Iyo: a:la:dimidalikiyo:, mogago: ililo:wo: ha-la:sa:ga: ga:lila:ma:no: a:la:ta:ga:, kaluka:isale ne tami-na tilida:da:sa:ga:lo:, wi ililo: dia:sa:ga:lo: sab o:leo:ngo: dimiaki, i o:lia: gasalifa:no: 'Alana:yo: nemo:wo: a:la:sio:.

¹⁹ "A:la:fo:ko:lo: misa: kalu Agiliba, na:lo: ho:le ba:ba: a:no: mada kudu ane. ²⁰ Ne kaluka:isalemo:wo: widakiyo: a:la:sio:, 'Gililo: mogago: dimida:seno: ta:ta:sa:ga:, Godelo: doba:da: nodola:bi. A:ma: fa:s amio:, asulo:wo: hendele nodolo: a:la:liki widakiyo:, man nafayo: dimida:lubi.' Tamin amio: niyo: Damaskas

† *Bale sio: a:no:, Kaluli towa:yo: sa:lano: we, "Giyo: da: inso:wo: silo: doba:da:yo: tila:so:bo." Bale sio: a:la: a:no: ha:go: we, giyo: nowo:mbo:wo: nagalo: dimia:ki go: ko:sega nagalo: a:no: go:no:n dia:ib.*

amisa:n kaluka:isalemo: wido:. A:la:ta:ga: Ya:lusalem o:lia: Yudia hen tambo: amio: ha:na:ga: ilikiyo: wi-da:len. A:la:ta:ga:yo:, ne Yu kaluka:isalema imo:wo:lo: wida:li ane. ²¹ Niyo: a:la:wido: ko:lo: ne Godeya: Malilo: aya silikiyo:, Yu kalu iyo: ne ta:lia:sa:ga:, sana soma:no: asulab. ²² Ko:sega ne ho:len a:na a:la:ta:ga: mio: amio:, Godeya:yo: ne asuwa:ta:i ya:ga:, o:go: ne wena ka-gafo:liki, wilo: kalu o:lia: wilo:ma kalu o:lia:mo:wo: to hendeleyo: malolo: mio:l. To nolo: mo:malolo: mi-akiyo:, Moses o:lia: dinali sa:lan kalu o:lia:ma:lo: kelego: fa:la:doma:ib a:la:do: sio: a:no:ko: wido:l. ²³ To a:no: we, Godeya:lo: Da:feyo: Kalu e nagalo: alan dia: ha:na:ga: sota:ga:yo:, sowo:lo: mo:dasilan a:no: tamin amio: e ko:lo: a:dasima:ib. A:la:dimida:sa:ga:, eyo: ene kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema o:lia:mo:wo: Godeya: ho:len a:no: ko:lo: walama:ib. Dinali sa:lan kaluwa:yo: a:la:bo: fa:la:doma:ib a:la:likilo: dinali saefa: a:no: niyo: wido:l."

²⁴ Fol eyo: to a:no: o:sa:la:lenka, Festus eyo: halalelaki a:la:sio:, "Ge no:nolowo: kalu. Ge asulo:wo: modo: di-abiki, asulo: gilo:ko: no:nolab." ²⁵ A:la:sa:labiki, Fol eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Misa: kalu Festus, ge wilo: ko:lo: ne mada no:nolo:ma. Nilo: to so:lo:l wenamio:, mo:wo: da:labiki hendele so:lo:l. ²⁶ To nilo: so:lo:l we, wo:no:lebo: mo:dimido: ko:lo: Misa: kalu Agiliba e dabu, ne a:la: asulo:l. E asulo: ko:lo:labiki, niyo: kalab amio: emo:wo: a:na malolo:. ²⁷ Misa: kalu Agiliba ge, dinali sa:lan kaluwa:lo: sio: a:no: ge tilida:daya? A:, niyo: ge hendele tilida:dab a:la:asulo:l." ²⁸ A:la:sa:labiki, Agiliba eyo: Folbo:wo: a:la:dabu ba:ba:, "Ho:len abol-da:su wenaka, ne asulo: nodola:sa:ga:, Kelisowa tilid-abuma:ki sa:layele?"

²⁹ A:la:sa:labiki, Fol eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Ho:len o:g wenakabiyo:lo: o: ho:len sambo dowa:i ha:na:ga:la-likiyolo:, gelo: a:la:ta:ga: kaluka:isale nilo: sa:labdo: da:da:likilo: sab we tambo, ne o:ngo: doma:ki, Gode-mo: dulugu so:lo:l. Ko:sega sa:ni wema:yo: giyo:lo: ga-lolo:ma:kiyo: mo:asulo:."

³⁰ Fol eyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, misa: kalu Agiliba o:lia: Festus o:lia: Beniasi o:lia:lo: sen kaluka:isaleyo: a:na dasilia:ga:, ha:nakiyo:, egelebo: nenelaki a:la:sio:, "Kalu we halalo: mo:dimido: ko:lo: e dibolo amio: to:lo-ma:no:wo: o: sanasoma:no:wo: mo:lo:malo:b."

³² A:la:go:ko:lo: Agiliba eyo: Festusbo:wo: a:la:sio:, "Kalu we eneno: e Sisamo: mo:walilima:ki a:la:bo: mo:sio: kibo:bowo:, e ga:li sili alifo:lo" a:la:sio:.

Fol e Lom ane

27 Iliyo: nio: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Itali hen a:na ha:na:no: a:la:saefa: ko:lo: Folo: a:la:ta:ga: dibolo kalu nolo: tililia:sa:ga:, da:la:di fudo: otalen bo:fo:lowan kalu nowo:, Yulius ko:lo: emo: tililia: hamana:ki ta:fo:. Yulius eyo: Loma: misa: kalu alan ene ami us a:na nanogo: dimida:sen. Ho:n ko:su nowo:, Adamitium a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: Esia hen a:namida:

amisa:n ko:li ko:lilo:wa fa:la:dowa:li a:la:liki ha:na:niga-biki, nio: a:na disa:la:sa:ga: ane. Masedonia hena, Tesalonika amisa:n kalu nowo:, Alistakus e ni o:lia: disa:la:sa:ga: ane. ³ A:ma: kea:fowo:, nio: Saido:n a:na fa:la:dowakiyo:, Yulius eyo: Folo: nofola:sa:ga: asuwa:takiyo:, Fol e ene mili kaluwa:yo: asuwa:foma:ki a:lakiyo:, Fol e ga:li sia:mela:ki ta:fo:. ⁴ Nio: a:ma:la: disa:la:sa:ga: ha:nakiyo:, fufayo: nilo: doba: yabiki, nio: Saibulu hen ho:na:lo: hegefa: anib fufalo: mo:ba:ma:no: a:namida: ane. ⁵ Saibulus hena ta:ta:ga:yo: nio: so:lu ho:n alan a:no: onolo ta:no-takiyo:, Silisia o:lia: Bamfilia hen a:no: tininita:ga: aneyo:, Lisia hen amio:, Maila amisa:na fa:la:dowo:. ⁶ A:na fa:la:dota:ga:yo:, Yulius eyo: ho:n ko:su nowo: Alegсандia a:la:ta:ga: ya:ga:, Italilo: ha:na:ibo: ba:da:sa:ga:, nio: ho:n ko:su no a:na disa:ma:no: sio: ko:lo:, nio: ua disa:la:sa:ga: ane. ⁷ Ho:len nolo: nio: ho:n ko:su a:no: ha:sa ha:na:ga: ha:nakiyo:, Nidus amisa:n anib a:na fa:la:dowo: ko:sega, fufayo: nilo: ha:na:no:lo: doba:da: yab ko:lo:, tigini ha:na:no:wo: mo:dowabi, nio: nodota:ga: Kilit hen a:namida: ha:na:no: ha:nakiyo:, hen ko:lo: bofiya:, Salmone a:na ta:ta:ga:yo: Kilit ho:na:lo: hegefa: anib fufalo: mo:ba:ma:no: doba:da: ane. ⁸ Nio: Kilit hen a:nib a:na halaido: ba:da:i ha:na:la:ga:, ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen nafa, Lasea amisa:n anib a:na fa:la:dowakiyo: kagayo:. ⁹ Nio: ho:len modo:wo: a:na wala:sa:ga:, Yu ilililo: ma:n o:lo: mo:ma:no: ho:len a:no: o:ma tinio: ko:lo: fufalo: yan ho:lenu: fa:la:dowo: ko:lo:, nio: ho:n ko:suwo: ha:na:no:wo: halaido: doma:nigab. Fol eyo: tagilaki, imo:wo: hagugu sio:, ¹⁰ "Kalu gio: dabuma. Nio: o:go: ho:n ko:su we ka ha:nalega, nio: mogagakiyo:, kelego: o:lia: ho:n ko:su o:lia:yo: walaki, nio: nolo: soma:no:." ¹¹ Fol elo: sio: a:no:, Yulius eyo: mo:tili da:daki, ho:n ko:sulo: biso: o:lia: o:lo: dia:ha:nan kalu o:lia:ma:lo: to sa:labdeyo: ko:lo: kudu ane. ¹² Fufa alano: yalikiyo:, nio: ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen a:namilo: mesa:no:wo: halaido: doma:ib ko:lo:, ho:n ko:su amilo: sen kalu modo:wa:yo: saitakiyo:, Kilit hen anib doba:da: ha:na:ga:, Fina:ks amisa:n a:na ha:na:ga: sena, fufa alano: ho:len a:na yalikiyo: nio: a:na mesa:no: a:la:liki saefa:. Mo:wo: Fina:ks a:namio:, ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen nafa ko:lo: nio: dona fufa yabo: a:na kagafo:liki, yasi mesa:no:wo: nafa ko:lo:lab †.

Fufayo: alan mio:.

¹³ Fa:fa:so: fo:fo:ndolo doba:da: yabiki ba:ba:sa:ga:, ililo: nenela:sa:ga:lo: saefa: a:no: dimidama:no: ho:lenu: fa:la:dowab a:la:asulakiyo:, iyo: ko:suwo: fasi-la:sa:ga:, Kilit hen aniba ha:na:ga: ane. ¹⁴ A:na ha:na:sen amio:, mo:amalela: a:naka fufa alano:, Kilit hendo: doba:da: a:la:ta:ga: yakiyo:, ho:n ko:su a:no:

† Baibel a:la:sa:laki, ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen a:namio:, fufayo: ofdo: tinan kinidoba:da:yo:lo: ofo: tinan ilibdo:ba:da:yo:lo: a:namida: mio:.

anilia:ga: ha:naki, fufalo: yab doba:da:lo: nodoma:no:wo: halaido: dowabiki, nio: ho:n ko:su a:no: fufaya: dia:hamana:ki ka ta:fo:. Fufa a:ma: wiyoy:, Yulakilo: †† a:la:sa:lan.

¹⁶ Nio: ha:na:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen ha:lu nowo:, Kauda a:na fa:la:dowakiyo:, fufaya:yo: mo:ba:ma:ki, anib a:na ha:na:ni ane. A:na ha:nakiyo:, ho:n ko:su ha:lu nolo: ko:lo: susululia: yab a:no: mo:basale hamana:ki, ho:n ko:su alan a:ma: wa:la dia:ta:ga: melakiyo:, halaido: dimido:. ¹⁷ Nio: halaido: ba:da:i ha:na:la:ga:, dia:takiyo:, ho:n ko:su alan a:no: halalema:kiyo:, kegel nolo: ho:n ko:su a:ma: ha:ga to:lo fele-sa:ga:, nodolo: o:lia: sili sunu alifa:. ¹⁸ Fufa alan yakiyo:, ho:no: ma:fio:wo: alan a:ma:yo: ho:n ko:suwa mada alan bese tandeo: ko:lo: a:ma: kea:fowo:, ho:n ko:su amilo: kelego: disa: a:no: ho:na mo:mo:da sandifelo:. ¹⁹ A:la:ga:i ha:na:la:ga:yo:, ho:len asola: fa:la:dowabikiyo:, iliyo: ho:n ko:sulo: hamana:kilo: nanogo: dian kelego: nol a:no: ene dagiya: dia:ga: ho:na sandifelo:. ²⁰ Ho:len modo: sen a:namio:, of o:lia: tamin o:lia: mo:ba:daki, fufayo: alan o:ya:lab a:ma:yo:, nili asulo:wo: kelegelaki, nio: soma:nigo:bo:lo:b a:la:asulo:. ²¹ Ho:lenu: modo: sen a:namio:, kalu i a:no: ma:no:lo: mo:mo:no: dowai mio: a:no: ba:da:sa:ga:, Fol eyo: dasilia:ga: a:la:sio:, "Kalu gio:, gio: Kilit hen a:na mo:ta:fo: mia:no: a:la:likiyo:, nilo: gimo:lo: hagugu to sio: a:no: kudu ane kibo:bowo:, hida:yo: we gio: mo:ba:daki, kelego:wo: mo:walemo:lo. ²² Ko:sega o:go: niyo: gimo:wo: a:la:so:lo:l. Gio: imilig nowo: ho:na:yo: mo:kanda soma:ib, ko:lo: gio: mo:tagilaki, halaido: doma. Ho:n ko:su wenako: mada mogagima:ib. ²³ Ne Gode eno: dowaki, emo: wabulu sa:la:sen ko:lo: ali nuluwo: ene ma:mul kalu nowo: nelo:wa ya:ga: kagayakiyo: a:la:sio:, ²⁴ Fol ge tagila:so:bo. Ge ha:na:ga: Sisaya: siwa:la kagafo:liki, mo:walilima:ib ko:lo: Godeya: ge ko:lo: kanulakiyo:, ho:n ko:su amilo: disa: kalu a:no:lo: Godeya:yo: tambo gasilialiki, mo:soma:ib' a:la:sio:. ²⁵ A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: nemo:lo: sio: o:leaum ka dimidama:nigab a:la:tiliasulo:l ko:lo: gio: halaido: dowaki, tagila:so:bo. ²⁶ A:la:bo: fa:la:doma:ib ko:sega tamin amio: fufaya:yo: ho:n ko:suwo: dia: ha:na:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen a:na basama:ki ha:na:no:." Fol eyo: imo:wo: a:la:sio:.

²⁷ Nio: Medita:linean so:lu ho:n us a:naka sia:lenu:, ho:len agelo:wo: do: a:la:ta:ga: fa:la:da:in dowabikiyo:, nulu usamio: ho:n ko:sulo: dia:sian kalu iliyo: ha:la:ya dowabolo:b a:la:asulo:. ²⁸ A:la:asulakiyo: iliyo: me amio: hida:yo: suda:sa:ga:, ho:n ki da:fe ba:ba: agelo:wo: 40 mita a:la:fo: fa:la:dowo:. A:la:ta:ga: o:fina:ga: a:da:fe ba:ba: amio:, 30 mita a:la:fo: fa:la:dowo:. ²⁹ Nio: ho:n ko:su we ulu: elena ha:na:ga: basama:nigabele a:la: kele asulakiyo:, iliyo: go:fo: ki hida:yo: fa:la:da:in, me amilo: sunualifelo: a:no: ho:n ko:suwo: halale ka-

†† Yulakilo: to a:no: Gilig to, ko:lo: ama: ha:go: we. Fufa ofdo: yan kinidoba:da: mio:.

gafomelea:ki, a:na fage to:lolo. A:la:ta:ga: ho:le bali-ma:li, inin godemo: dulugu sa:la:len.

³⁰ Ho:n ko:sulo: dia:sian kalu iyo: sili alifo: ha:na:no: asulakiyo:, iyo: go:fo: ki hida:yo: nolo: ko:lo: migifa fage to:lolabolo:b a:la:bo:ba:ki dikidakiyo:, iyo: ko:su ha:lu wa:lamilo: difa: a:no: fagela:sa:ga:, tolola:li tiane.

³¹ Ko:sega Fol eyo: Yulius o:lia: da:la:di kalu o:lia:mo:wo: a:la:sio:, "Ho:n ko:sulo: dia:sian kalu i we-ma:yo: ho:n ko:su we ta:ta:ga: nai ha:nalega, gilo: gasilia:no: togo: aundo:ma doma:ib."

³² A:la:sa:labikiyo:, da:la:di kalu i a:ma:yo: ho:n ko:su ha:lulo: fage to:lolab me a:no: gede alitabiki, ho:n ko:su a:no: sulufu: tina:ga:, ha:lelea:gane. ³³ Ho:id-abikiyo: Fol eyo: imo:wo: ma:no:wo: maya:kiyo: a:la:sio:, "Gio: ho:leno: do: a:la:ta:ga: fa:la:da:in amio:, kele asulo:wo: alan dowo: ko:lo: ma:no:wo: mo:dinafa mo:no:. ³⁴ A:la:fo:ko:lo: gio: ma:no:wo: maya. Mo:nalega, halaido: aundo:ma dowaki soma:ib. Ko:sega gio: ma:no: nalega, gio: imilig nowo: hida:yo: imilig mo:dia:ib"

³⁵ Fol eyo: to a:no: sa:la:sa:ga:yo:, eyo: ma:n so:fa: no:lo: dia:sa:ga:, ili milifa kagafo:liki, Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sa:ga:, a:na gululia:ga: mo:no:. ³⁶ A:la:ta:ga: iyo: tambo asulo:wo: halaido: a:dowakiyo:, ma:no:wo: a:na mo:no:. ³⁷ Iyo: ho:n ko:su usamilo: disa: agelo:wo: 276 a:la:fo: ko:lo: sen. ³⁸ Iyo: tambo ma:no:wo: na:sa:ga:yo:, ho:n ko:su hideyabena:ki, da:si wit wo:fa: a:no: so:lu ho:na sandifelo:.

Ho:n ko:su basali ane.

³⁹ Ho:le bidabikiyo:, iyo: hen nowo: ba:ba: ko:sega heno: we o:mo:lo:b a:la:bo: mo:fanda asulo:. Iyo: ho:n anib amilo: dugu ane a:na sa:felo:wo: ba:da:ga:, ho:n ko:su a:namio: o:li kagama:no:lo:b a:la:asulaki, iyo: a:namida: ha:na:ga:, sa: wa:la kagama:niki a:la:sio:.

⁴⁰ A:la:go:ko:lo: iliyo: go:fo: ki hida:yo: fa:la:da:indo: su-wo: me a:no: gegedela:sa:ga:, ho:n a:naka ta:felo:. A:la:ta:ga: ho:n ko:sulo: nodoma:no:lo: melo: me a:no:lo: fagela:. A:la:ta:ga: ko:su hamana:kilo: so:g de-heda:sen a:no: migiya amilo: a:na fage dehele ali-ta:sa:ga:, fufayo: a:na balia: ha:na:ga:, sa: wa:la kaga-ma:ni ane. ⁴¹ Ko:sega so:lu ho:n uska o:ha:nakiyo:, ho:n ko:su migi ha:g a:no: sa:ya halale gelabiki, mo:lilo: ko:lo:, tif doba:da:yo: ho:n ma:fiyo: alan gulu-lia: yaki, ho:n ko:su seba bolabikiyo: basale ane.

⁴² A:la:gabikiyo: dibolo kaluwo: ho:no: dasia:takiyo: dalale ha:nabena:kiyo:, da:la:di kaluwa:yo: iyo: yasale-ma:no: asulo:. ⁴³ Ko:sega Yulius eyo: Fol e mo:soma:ki asuwa:takiyo:, da:la:di kaluwa:lo: yasalema:no: asulo: a:no: ka:lakiyo:, kalu ho:ndo: dasa:sen a:no:, iyo: tam-bo ho:na ho:lufela:sa:ga:, dasa:i ha:na:la:ga:, sa:lo:wa fa:la:doma:ni hamana a:la:sio:. ⁴⁴ A:la:ta:ga: kalu ho:ndo: mo:dasa:sen a:no: tambo ho:n ko:su ko:lo: basali ha:na:siab heb a:no: ta:lidota:ga: ha:liliya: ha:na:la:ga:, sa:lowa hamana a:la:sio:. A:la:do: dimido:

a:na ilikiyo: iyo: tambo ha:la:ya fa:la:dosdo: ko:lo: imilig nowo: ho:na:yo: mo:kanda sowo:.

Fol e Malta hena fa:la:dowo:.

28 Nio: tambo gendo: mo:dowo: ko:lo: ha:la:ya o:li dasilia:ga:, ha:la:ya fa:la:dowa:sa:ga:yo:, ho:na:lo: hegefa: hen Malta a:na fa:la:dowo:bo:lo:b a:la:asulo:. ² O:g a:namio: ho:no: tindaki hido: ko:lo:, kalu a:namilo: sen a:ma:yo:, nimo: mano: mada nafale dimidakiyo:, iliyo: deyo: gili alitaki, nio: dinafa tili dowo:. ³ Fol eyo: de eleyo: kegenelia:ga:, deya dia:tab amio:, sowa: kisa:wa:lo: usa delen ko:lo:, ofabiki han-dalowakiyo:, Fola: dagiya ma:buluta:ga: sunu helefo:len. ⁴ Amisa:n kaluka:isale a:ma:yo: sowa:yo: Fola: dagiyo: sunu helefolabiki ba:da:ga:yo:, egelebo: a:la:sio:, "Kalu we hendele tamin amio: kalu nowo: e sana sowo:lo:b ko:lo: a:ma: wa:l diakiyo:, e so:lu ho:n amio: soma:no: ko:sega e ha:la:ya dasefa: ko:lo: mo:mesea:kiyo:, so:wa: wema:yo: soma:ki o:lab." ⁵ Iliyo: a:la:asulaki nenelo: ko:sega, Fol eyo: dagiyo: fu-gala:labiki, sowa: a:no: deya tagafo: tiya: a:la:ta:ga: e nagalo: mo:di. ⁶ Iliyo: Fol e dagiyo: da:ima:ibele, o: e wigibo a:naka soma:nigabele a:la:asula:liki yasila:li ane ko:sega, e amio: hida:yo: nowo: mo:fa:la:dowabikiyo:, iliyo: a:no: ba:da:sa:ga:, asulo:wo: a:nodolaki, kalu we godelo:b a:la:sio:.

⁷ Nilo: fa:la:dowo: hen a:no: Malta misa: kalu Bubilus ene hen ko:lo: eyo: nio: asuwa:takiyo:, ene aya tilil-ia:ga:, ho:len otaleno: eyo: nio: dinafa bo:fo:len. ⁸ Bu-bilusa: iyayo: ofo: walaf o:lia: kuf nagalaki, ila: ho:n o:lia:yo: dowo: ko:lo: uwob ka alifo:len. Fol e elo:wa ha:na:sa:ga:, dagiyo: eya golofu:liki, Godemo: dulugu sa:labikiyo:, e falelo:. ⁹ Elo: dimido: a:no: ba:da:sa:ga:yo:, ho:na:lo: hegefa: hen a:namilo: walaf kalu sen nol a:no:, Fol elo:wa mio: ko:lo:, iyo: falele al-ifelo:. ¹⁰ Iliyo: nio: sagale alitaki, man nafale ko:li ko:lilo: nimo: dimido: ko:lo:, nio: ho:n ko:suwa ha:na:niga-bikiyo:, kelego: nililo: mo:dowo: aumbo:, nimo:wo: tambo dimi.

Fol e Lom amisa:na fa:la:dowo:.

¹¹ Nio: ele otaleno: a:na sa:ga:yo:, ha:na:no: ko:lo:, ho:n ko:su nowo: Alegsandia a:la:ta:ga:lo: mio: a:no:, fufalo: mio: ho:len a:namio: Malta a:na kagafo:len. O:go: a:namio: fufayo: edo: ko:lo: ha:na:no: a:la:asulo:. Ho:n ko:su a:ma: migi amio:, madali gode ao a:la: a:no: misido: momada: alifa:. Madali gode a:no: so:wa a:la: alelo: imilig amilo: sa:la:li. Nio: ho:n ko:su a:na disa:la:sa:ga: ane. ¹² Nio: ha:na:sa:ga:yo:, Silakus amisa:n a:na fa:la:dota:ga:, ho:len otaleno: a:na sen. ¹³ Silakus a:no: ta:ta:ga: aneyo:, Legium amisa:na fa:la:dowo:. Ho:len a:ma: fa:s amio:, fa:fa:so: fa:s do-ba:da: yabikiyo: nio: ha:na:sa:ga:, ho:len a:ma: fa:s amio: Buteoli amisa:na fa:la:dowo:. ¹⁴ Amisa:n a:namio:, tilidabu kalu nolo: a:na galilia:ga:, iliyo:

soagelo: imilig nowo: i o:lia: a:naka mesea:ki sio: ko:lo: a:na sa:ga:, Lom a:na ane. ¹⁵ Nilo: fa:la:doma:i yab a:la:bo: Lom amilo: tilidabu kaluka:isale nolo: da:da:sa:ga:yo:, iyo: nilo: galima:ni mio: ko:lo:, Abius Maget amisa:n ta:ta:sa:ga: mio:wo:, mageso: a nowo: A Otalen a:la:wikilo:lo: a:na galili. Fol eyo: kalu a:no: ba:da:sa:ga:yo:, e Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sa:ga:, e halaido: di.

¹⁶ Nio: Lom fa:la:dowo:sa:ga:yo:, Lom gamani kalu iyo: Fol e dibolo a amio: mo:to:lolaki, e ena:li a nowa mesea:ki ta:takiyo:, da:la:di kalu nolo: a:na bo:fo:melea:ki ta:fo:.

Fol eyo: Lom amio: to wido:.

¹⁷ Ho:len otaleno: ta:ta:sa:ga:yo:, Fol eyo: Yu ko:go:do: kaluwo: ho:le kegea:sa:ga:, towo: imo:wo: a:la:sio:, "Ni nao i, niyo: kaluka:isale nililo:mo:wo: mogago:lo: mo:dimida:b a:la:ta:ga: nili ma:muwa: mano:lo: mo:mogagila: ko:sega, ne Ya:lusalem amio: mo:walilima:kiyo: ta:lia:sa:ga:, Lom kalumo:wo: a:na dimi. ¹⁸ Iyo: nemo:lo: diga:di sio: a:no: aloba:da:sa:ga:yo:, nelo: sana soma:no: mo:wo: mo:ba:ba: ko:lo: ne sili alifa:no: asulo:. ¹⁹ Ko:sega Yu misa: kalu iliyo: a:la:bo: mo:dimidama:ki asulabiki, ne Sisa emo: mo:walilima:ki a:la:liki dabu ba:ba: A:la:dimido: ko:sega, Yu kaluka:isale na:lo:mo:wo: niyo: gadiakilo: imo:wo: a:mo:walilima:no:wo: nowo: aundo:ma. ²⁰ A:la:dimida:i mio: ko:lo: o:go: niyo: gio: ba:da:sa:ga:yo: gimo:wo: malolo: mia:ni ho:ido: Isolael kalu niliyo: tili:da:sa:ga:lo: yasilo: a:na ilikiyo:, ne sa:ni a:na uludu alifa:."

²¹ Fol eyo: a:la:sa:labiki, Yu ko:go:do: kalu iyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "Ge a:la:go:ka: a:la:likiyo: mo:fo:so: nimo:wo: Yudia a:la:ta:ga:yo: mo:sa:sa:ligefo: A:la:ta:ga: nao i nolo: ko:na: a:la:ta:ga: mio: a:ma:yo:lo: gilo: mogago: dimido:wo: we a:la:bo: nimo:wo: mo:malolo: me. ²² Heno: tambo amio: kaluka:isaleyo: ho:gi gulugulan man fa:la:dowab a:no: mogago: dimida:lab a:la:sio: dabu ko:lo: asulo: gilo:wo: nilo:

da:ba:no: ko:lo: sa:la:bi." ²³ Iliyo: Fola:yo: towo: sama:kiyo: ho:len nowo: da:fe alifa: ko:lo: ho:len a:na fa:la:dowabikiyo:, kaluka:isale modo:wo: Fola: aya kegeo: Kea:folo: a:la:ta:ga: aneyo: gelo: a:namio:, Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:no: widakiyo:, iyo: Ya:suwo: tilidabuma:ki, Mosesa: ele sae:fa: o:lia: Dinali Sa:lan kaluwa:lo: sa:sa:lo: a:no: agela: miakiyo:, fanda wido:. ²⁴ Fola:lo: to sa:lab a:no: kalu nolo: tilidabu ko:sega nolo: mo:tilidabu. ²⁵ Iliyo: asulo: imilise mo:dowa:sa:ga:, nolo: ha:na:nigabiki, Fol eyo: elema:nikiyo:, towo: a:la:sio:, "Godeya: Mamaya:yo: ge ma:mu imo:wo: to hendeleyo: dinali sa:lan kalu Aisaya eya a:la:ta:ga: sa:lakiyo: a:la:sio:,

²⁶ "Kaluka:isale ilo:wa ha:na:sa:ga:, imo:wo: a:la:sa:la:bi.

Gio: ni towo: mada da:da:mela:ib ko:sega, hendeleyo: mada mo:fanda asuluma:ib.

Gio: nilo: dimidano: ba:da:mela:ib ko:sega ha:go: mada mo:dinafa asuluma:ib.

²⁷ Mo:wo: kaluka:isale i wema:

asulo:wo: halaido: dowaki,

ka:la:no: kagedeliaki, a:la:ta:ga:

siyo: suguli ko:lo: a:lab.

A:la:bo: mo:ngo: kibabeyo:,

ili siyo: kolaitaliki o:li ba:babe,

ka:la:no: togo: alitaliki da:babe, a:la:ta:ga:

asulo:wo: kolaitaliki asulumabe.

Iyo: nelo:doba:da: nodolalikiyo:,

Niyo: iyo: falele alifo: Aisayayo: a:la:sa:sa:lo:.

²⁸ "A:la:fo:ko:lo: gio: dinafa asula:bi. Godeya:lo: kalu gasilia:no: to man nafa a:no: Yu kaluka:isalema ilo:wa iliga:fo: ko:lo: iyo: hendele iligi da:ba:ib." Fol eyo: imo:wo: wido:.

³⁰ Dona a:la: a:namio: Fol e a elo: sab a:no: kililia:liki silikiyo:, kaluka:isaleyo: elo:wa yab a:no: e sagalo: ba:da:sen. ³¹ A:la:gabiki, kalu noma:yo: Folo: mo:ko:lo: ko:lo: eyo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man o:lia:, Ya:su Keliso Alan a:ma: mano: halaido: wido:.

1 Tesalonaika

To we tamina agelema

Fol eyo: mo:fo:s we tilidabu kaluka:isale Tesalonaika amisa:n a:namilo: sab o:mo: sa:sa:liga:fo:. Tesalonaika amisa:n a:no: Masedonia hen us a:na a:lab. Ho:len Fol eyo: Filibai amisa:n ta:ta:sa:ga:, Tesalonaika ha:na:ga:yo:, sa:so: a:na mo:mo:do:. (Iliga:felo: 17.1-9) Fol eyo: to nafa a:no: Tesalonaika kaluka:isalemo:wo: widabikiyo:, iliyo: Fol elo: sa:lab a:no: kudu ha:nabiki, Yu kaluwo: ba:da:sa:ga: gadiaki, Folo: Tesalonaika heno: ta:ta:ga: ane. Tif amio: Folo: Kolin amisa:n a:na ha:na:ga: sabikiyo:, egeledo: nanogdo: dian kalu Timoti a:no: Foldo:wa ha:na:ga: fa:la:dowaki, hida:yo: Tesalonaika sa:s a:namilo: fa:la:dowab a:no: ko:lo: sio:.

Fol eyo: Timoti elo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, Folo: Sailesio: Timotiyo: iliyo: tilidabu kaluka:isale Tesalonaika sa:s a:namilo: sab a:no: halale alitaki, mo:fo:s we a:na sa:sa:liga:fo: Tesalonaika tilidabu kaluka:isaleyo: man nafa kudu ha:nab a:no: da:da:sa:ga:, Fol e sagalo: alan dowasa:ga:, a:na sa:sa:liga:fo:.

To nowo: we. Tesalonaika tilidabu kaluka:isale a:no: Ya:su Keliso a:ma:la:lo: mia:nigab a:no: dinafa fanda asu-luma:ki, Fol eyo: mo:fo:s we imo:wo: sa:sa:liga:fo:.

A:la:ta:ga: Tesalonaika kaluka:isale ililo: dabu ba:ba:yo: we. Nowo: we, Ya:suwo: a:ma:la:yo: semo: yalikiyo:, tilidabu kalu sowo: a:no:, e dasilia:ga:, mela:no:wo: doma:ibele? Nowo: we, Ya:su Kelisowo: ho:lenu: iga:sa mia:iba? Iliyo: a:la:dabu ba:dabiki, Ya:su mia:no: yasi silikiyo: iyo: ha:sa siliki, ili tilidabuwo: halale dofo:melea:ki, ililo: dabu ba:ba: a:no: ko:lo: fanda sa:laki, mo:fo:s we a:na sa:sa:liga:fo:.

¹ Fol ne, Sailaso:, Timotiyo: niliyo: to we sa:sa:lakiyo:, Do Gode o:lia: Alan Ya:su Keliso o:lia:ma: kaluka:isale, Tesalonaika sa:s usamilo: sab o:mo: sa:sa:liga:to:l. Godeya: ene kanulo: o:lia: ha:sa mesa:no: man a:no:lia:yo: gi o:lia: dofo:melea:ki, Gode-mo: dulugu so:lo:l.

² Ho:lenu: tambo niliyo: gio: ko:lo: Godemo: dulugu sa:lakiyo:, mada o:m a:la:sa:la:sen. ³ Giliyo: tili da:da:ga: man nafale dimida:sen, a:la:ta:ga: nol o:lia:yo: ha:fo: disa:laki, iyo: asuwa:ta:sen, a:la:ta:ga: Ya:su Kelisowo: hendele a:ma:la: mia:nigab a:la:bo: giliyo: tilida:da:sa:ga:, yasila:lab ko:lo: halale ka-gaya:sen. Niliyo: gililo: dimido: a:no: asula:liki, Do Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sen.

⁴ Godeya: to nafa a:no: gilo:wa fa:la:dowabikiyo:, to mosole ko:lo: fa:la:dowo:ma. To a:no: niliyo: hendele tilida:da:sa:ga:, halale widakiyo:, Godeya: ene halaido: o:lia: Mama Malilo: enedo: o:lia:yo: mio:. A:la:ta:ga: niliyo: gi o:lia: silikiyo:, gio: asuwa:foma:kiyo:, nililo: man nafale dimido: a:no: giliyo: asulufo:lab. Alan Ya:su o:lia: nililo: man nafale dimido: aumbo: giliyo: kudu ane. Giliyo: hida:yo:wo: alan di ko:sega Mama Malilo: a:ma: sagalo:wa ilikiyo:, Ene to nafa a:no: sagala:liki dabu. A:la:fo:ko:lo: ni naoi, Godeya:lo: asula:lab kalu-ka:isale gi a:na enedo: da:fe alifelo:wo: o:m niliyo: a:la:asulo:. A:la:ta:ga: niliyo: Godemo:wo: mada o:m

a:la:sa:la:sen. ⁷ Giliyo: a:la:dimido: ko:lo:, o:go: tilidabu kaluka:isale Masedonia hen o:lia: Akaya hen a:namilo: sab tambo a:ma:yo: gililo: man nafale dimido: a:no: asula:liki, gio: kudu ha:nab. ⁸ A:la:dimida:i ha:nab ko:lo: Alana: towo: geya handalota:ga:, Masedonia hen o:lia: Akaya hen o:lia:ya ane komba. Ko:sega gililo: Gode amilo: tilidabu to a:no: heno: nololo: da:da:li ha:nab ko:lo: niliyo: gililo: tilidabu a:no: ko:lo: a:sa:ma:no:wo: mo:lido:. ⁹ Mo:wo: gililo: dimido: a:no: ko:lo: ililo: nemo:lo: malolo:meyo: we. Nio: gelo:wa fa:la:dowo: amio: tililiale. A:la:ta:ga: giliyo: madali godeyo: ta:ta:ga:, Gode mela:no:lolo: a:lab a:no: tilida:da:sa:ga:, Ene nanogo: dimidale. ¹⁰ A:la:ta:ga: Godeya: Inso: ko:lo: a:ma:la: mia:no: a:no: giliyo: yasila:labeka: a:la:bo:, iliyo: nemo:wo: malolo: me ko:lo: so:lo:l. Godeya: Inso: Ya:su e sowa:sa:ga: a:ma:la: a:dasilia:ga: Hebene sab. A:la:ta:ga: nio: Godeya:lo: gadia:sa:ga: wa:ldo: dimiab a:namio: diabena:ki, Ya:suwa:yo: nio: a:ma:la: gasila:sen.

Fol elo: Tesalonaikalo: dimido:wo: we

² Ni nao i, nio: gelo:wa ya:sa:ga: ilikilo: nanog dimi-do: a:no: mo:wala:. ² Nio: Filibai siliki, gilo:wa o:mia:no: amio:, kaluka:isaleya:lo: nimo:lo: dikidiakilo: dio:ge sio: a:no: gio: asulo:. Ko:sega nili Godeya:yo: nio: asufa: ko:lo: kalu nolba:yo: nimo:wo: gis alan

dowabikiyo:, nio: mo:tagilaki Godeya: to nafa a:no: gi-mo:wo: ka wido:l. ³ Niliyo: to widakiyo:, towo: halayo: mo:widaki, asulo:wo: nowa dia:fo:likiyo: mo:wido:l, a:la:ta:ga: dikidakiyo: mo:wido:l. ⁴ A:la:do: mo:go: ko:lo:, Godeya: to nafayo: sama:kiyo:, Eyo: nio: dibebea:sa:ga: da:feyo: ko:lo: nio: elo: asulo: o:leaum-bo: hendele wida:sen. A:la:fo:ko:lo: niliyo: kaluka:isaleyo: ko:lo: sagale alitaki wido:ma. Gode nili asulo:lo: dibibiakilo: bo:fo:lab a:no: ko:lo: sagale alita:sen. ⁵ Niliyo: kelego: gililo: da:lab a:no: mo:meselaka susululakiyo:, gimo:wo: mo:kai a:la: sa:la:sen. Man nililo: dimida:sen a:no: giliyo: asulab a:la:ta:ga:, Gode elo: mada asulufo:lab. ⁶ Giliyo:lo: a:la:ta:ga: kalu nol-ba:yo:lo: nio: wabulu sama:kiyo: mo:kedo:. Kelisowa:lo: iliga:felo: kaluwo: ni ko:lo:, giliyo: nio: tilido:ma:kiyo: o:li sa:ma:no: dowo: ko:sega, a:la:do: mo:gaki, gi o:lia: sen amio:, nio: ha:sa siliki, anowa:lo: so:wa galin ko:lo: bo:fo:lowan o:ngo: dowo:sen. ⁸ Nio: gimo:wo: mada ha:fo:wo: disa: ko:lo:, Godeya: to nafayo: gimo: sa:ma:no:wo: sagalo:. A:la:ta:ga: niliyo: gio: ko:lo: ma-da kanulakiyo:, nili mela:no:wo: o:li walema:no:. ⁹ Ni nao i, nililo: halaido: nanog dimido: a:no: gio: mada asulo: ko:lo:lab. Niliyo: Godeya: to nafa gimo:lo: wi-da:len amio:, ni tili doma:no:wo: gio: kele asula-bena:kiyo:, niliyo: ho:lenowo:lo:, nuluwo:lo: nanogo: dia:len.

¹⁰ Nio: tilidabu kaluka:isale gi o:lia: silikiyo:, nio: malilo: man o:lia: digalo: man o:lia: dimidaki, kalu nol-ba:yo: hala dimido: a:la:bo: mo:sama:ki dimida:sen. Gio:lo: Godeya:lo: man nilo: dimido: a:no: ba:da:sa:ga: asulo:. ¹¹ Iyaya:lo: ene so:wa asulakilo: tilidowan aum-bo:, niliyo: gena:li gena:li a:la: bo:fo:len, a:la:bo: gio: asulo:. ¹² A:la:do: dimida:len a:namio:, giliyo: Godeya:lo: asulab man aumb dimidama:kiyo:, niliyo: gio: halale alitaki, nofolo: towo: sa:la:liki, towo: halaido: wida:len. Mo:wo: Godeya: ene ho: alan usa mesea:ki a:la:ta:ga:, Elo: bo:fo:lowan kaluka:isale o:lia: usa do-ma:ki, Gode Eyo: gio: ho:ida:lab.

¹³ Niliyo: Godeya: to wida:len amio:, gio: kaluwa: tole sa:lab a:la:bo: mo:da:daki, Godeya: ene to hendele sa:labolo:b a:la: da:da:sa:ga: tilidabu ko:lo:, niliyo: Godemo:wo: mada o:m a:la:bo: wa:ka a:la: sa:la:len. A:la:fo:ko:lo: Godeya: to a:no:, tilidabu kaluka:isale gi usa do:waki, nanogo: dia:b. ¹⁴ Ni nao i, Keliso kalu-ka:isale, Yudia hen amilo: sa:sen o:mo:wo:lo: hida:yo: fa:la:dowo: aumbo:, gimo:wo:lo: o:leo:ngo: ka di. Yu kaluwa:lo: hida:yo: imo:lo: dimi o:leaumbo:, giasi kaluwa:yo: gimo:wo:lo: hida:yo:wo: a:la:dimi. ¹⁵ Ya:su Alan o:lia: Godeya: dinali sa:lan kalu nolo:lo: Yu kalu i a:ma:yo: sanale. A:la:ta:ga: i a:ma:yo: nio:lo: o:lu ga:fela:sen. Niliyo: Yu kaluka:isalemayo: wida:la:ga: dowab amio:, Godeya:yo: iyo: gasiliabena:kiyo:, Yu kalu i a:ma:yo: nililo: sa:ma:no:wo: ka:ma:no: a:la:li kedo:. Ililo: a:la:do: dimido: a:ma:yo: Godeyo: ko:lo: mo:be ali-fa:, a:la:ta:ga: kaluka:isale tambomo:wo: giso: alan dowo:sen. Inin mogago: dimida:len a:namio:, dibida:i

ya:la:ga: wa:litab ko:lo: Godeya:lo: gadio: wa:l a:no: ini-bo: o:go: dimiab ko:m.

Fol eyo: Tesalonaika kaluwo: wa:ka ba:ba:no: asulo:

¹⁷ Ni nao i, tamin amio: Yu kaluwa:lo: hida:yo: dimi a:namio:, na:no: do:mo:wa:yo: alobanaga:ta:ga: ane ko:sega, asulo:wo: imilise o:dofolikiyo:, gio: wa:ka gali-ma:no: a:la:liki, niliyo: togo: mada keda:len. ¹⁸ Nio: ge-lo:wa mia:no: asulo:. No:no:n ne gelo:wa mia:no: asu-laki, togo: keda:len ko:sega Setene eyo: nio: ka:la:lab.

¹⁹ Nili Alan Ya:su e yalikiyo:, nio: e wo:lokana ka-gayakiyo:, nilo: halale kagama:no:wo: a:la:ta:ga: nilo: sagale alifa:no:wo: a:la:ta:ga: nilo: nanogo: dimi-da:sa:ga: tinio: a:la:likilo: boba a:no: o:ba? Kaluka:isale gi o:m. ²⁰ Giliyo: ni ko:lo: wabuda sagale alitakiyo:, hen-deleyo: gi dowab.

Timoti e Tesalonaika iliga:fo:

3 Niliyo: gio: ba:ba:no: alan asula:li ha:na:la:ga:yo:, na:no: Atens amisa:n a:na siliki, Timotiyo: gilo:wa iliga:fa:no: a:la:liki nenela:sa:ga: saefa:. Nili nao Timoti, Gode o:lia: nanog diakilo:, Ya:su Kelisowa: to nafalo: wida:li sia:seno: e. A:la:fo:ko:lo: tilidabu gililo:wo: ha-lale alitakiyo:, gio: halaido: ha:na:melea:kiyo:, Timo-tiyo: gilo:wa iliga:fo:. ³ Hida:yo: gililo: diab koma:yo:, tilidabu gililo:wo: babalelabena:ki, Timotiyo: gelo:wa iliga:fo:. Hida:yo: wengo:wo: Gode eyo: nimo: dima:ki da:feyo:lo:b a:la:bo: gio: asulo:. ⁴ Hendele, nio: gi o:lia: sen amio:, hida:yo:wo: nilo: amio: fa:la:doma:ib a:la:bo: gimo:wo: sa:la:len ko:lo: ninindo: sa:la:len aumbo: fa:la:dowab a:no: gio: asulab. ⁵ A:no: ko:lo: asulakiyo:, niyo: mo:yasilima:no: dowo:lo:biki, Timotiyo: gi tilid-abuwo: fanda bo:ba:kiyo:, gelo:wa iliga:fo:ko. Ni asu-lakiyo:, Setene e gilo:wa fa:la:dowa:sa:ga:, tilidabu gililo:wo: da:feyo:lalega, nilido: nanog di a:no: o:ngo: malo:ngo: fa:la:doma:ibebe, a:la:asulaki tagilo:.

To nafayo: Timoti eyo: a:ma:la:bo: dia:mio:

⁶ A:la:fo:ko:lo: Timoti e gilo: amilo: seno: ta:ta:ga:, o:go: nilo: wena fa:la:dowakiyo:, gilo: tilidabu o:lia: ha:fo: disa:la:sen man a:no:lia:yo: nimo:wo: mada towo: nafa ko:lo: malolo: miab. Giliyo: nio: asula:likiyo:, sagalo:wo: alan dowo:sen ko:lo:, gio: misio: bo:bo:losa: a:la:do: nililo: asula:sen aumbo:, giliyo:lo: nio: bo:bo:losa: a:la:asula:senka: a:la:liki, Timoti eyo: ni-mo:wo: malolo: miabe.

⁷ Ni nao i, niliyo: to a:no: dabu ko:lo: nio: nagalo: o:lia: hida:yo: alan o:lia:lo: ba:dab us a:namio:, tilidabu gililo:wo: halaido: a:lab koma:yo: nio: ko:lo: halale ali-takigab. ⁸ Gio: Kalu Alan o:lia: oga:dita:ga: halaido: ka-gafo:lab ko:lo:, nio: o:go: mela:no:wo: nafale ko:lo: dio:l. ⁹ Giliyo: nio: mada alan sagale alifa: ko:lo:, niliyo: Godeya:lo: wabulusa:lakiyo: emo:wo: mada o:m a:la:sa:la:sen a:no: ko:mba. ¹⁰ Gio: wa:kabiyo: a:ba:ba:no: a:lakiyo:, gili tilidabuwo: a:halale alifo-

ma:kiyo:, nuluwo:lo: ho:lenowo:lo: niliyo: Godemo:wo: towo: sa:la:len.

¹¹ A:la:fo:ko:lo: o:go: gio: ba:ba: mia:no: a:la:likiyo:, Do Gode o:lia: nili Alan Ya:su o:lia:ma:yo: togo: dinafa walama:ki, niliyo: dulugu so:lo:l.

¹² Nililo: gimo:lo: ha:fo: disa:la:sen man a:no: ko:lo: anayab o:leaumbo:, gegelebo:lo: a:la:ta:ga: nol o:lia:lo: ha:fo: disa:lan man a:no:lo: wa:lita:ga: alalia:ga: hamana:ki, Godemo: dulugu so:lo:l.

¹³ A:la:fo:laliikiyo:, Godeya:yo: asulo: gililo:wo: halale alita:len ko:lo:, Ya:su Alan o:lia: ene malilo: kaluka:isale tambo o:lia:lo: yab amio:, gio: hala dimido:wo: aundo:ma dowaki, malilo: elena bo:ba:ki, dulugu so:lo:l.

Godeya:lo: asulab man a:no: kudu hamana.

4 Ni nao i, to nolo: a:sa:ma:nigo:l. Godelo: sagalema:no: man a:no: giliyo: kudu hamana:ki, niliyo: tamin amio: gimo:wo: wido: ko:lo:, gio: kudu ha:na:lab. Ko:sega o:go: gio: man a:no: wa:ka halale a:kudu ha:na: melea:ki, Ya:su Alana: wi amio: niliyo: to a:no: wa:ka halale so:lo:l. ² Nilo: Ya:su Alana: wi amilo: to ko:lo: fanda wido: a:no: giliyo: asulo:. ³ Godeya:lo: asulab aumbo: we. Gio: Godeya: eno:le dowaki, digalo: dowabi. Gio: uwo:wo: dia:so:bo. ⁴ Gio: malilo: man o:lia: digalo: man a:no:lia:yo: kudu ha:naki, ginin asulo: a:no: tilidowa:bi. ⁵ Ha:la: kaluka:isaleyo: Godeyo: mo:asulaki, inin uwo: dia:no: asulab aundo: kudu ha:na:sen a:la:bo: gio: dimida:so:bo. ⁶ A:la:gakiyo:, giliyo: Keliso gao nowo:mbo:wo: mogago:wo: mo:dimidaki, a:la:ta:ga: inin ingayo: afa dia:so:bo. Kalu abeyo: man mogago:lo: dimidab a:no: Godeya:yo: e falasi:la:ma:ib a:la:bo: niliyo: tamina hagugu sio:. ⁷ Mo:wo: Godeya:yo: nio: man mogago: dimidama:ki ho:ido:ma. Eyo: nio: man digalo: kudu ha:na:sa:ga:, malilo:le doma:ki ho:ido:. ⁸ A:la:fo:ko:lo: kalu abeyo: to nilo: wido:l welo: gola ba:dab a:no:, kaluwa: towo: ko:lo: gola ba:daba. Malilo: Mama gimo:lo: dimia:sen Gode E ko:lo: gola ba:dab.

⁹ Godeya:yo: gegeledo: ha:fo: disa:ma:no: man a:no: gininbo:wo: wido: ko:lo: nio: to a:no: wa:ka sa:sa:lema:no:wo: aundo:ma. ¹⁰ Hendele, gio: Masedonia hen amilo: nao o:lia: nado o:lia: ko:lo: Keliso sab a:no: tambomo:wo: ha:fo:wo: disa:la:sen. Ko:sega ni nao i, gio: man a:no: wa:ka halale a:kudu ha:na:melea:kiyo:, niliyo: gimo:wo: halale so:lo:l. ¹¹ Gio: ha:sa mesa:no: man a:no: ko:lo: kudu ha:na:bi. Gio: kelego: noma:lo: dimidabo: mo:sa:laki, kelego: go:no:ndo:wo: dinafa tilidowa:bi. Gio: bo:sulakima, go:no:n dagiya: nanogo: dimida:bi. Nililo: tamin amilo: gimo:lo: sio: o:leaumbo: wa:ka so:lo:l. ¹² Gio: a:la:dimidaliikiyo:, ha:la: kaluka:isaleya:yo: gili man dimido: a:no: ba:da:sa:ga:, ge hendele digalo: kalu a:la:asuluma:ib. A:la:ta:ga: gio: nowo:mbo: asuwa:foma:kiyo: mo:asuluma:ib.

Ya:su amilo: tilida:da:sa:ga:lo: sowo: kaluka:isale

¹³ Nao gio:, kaluka:isale sowab amio:, ha:la: kalu iliyo: misio: mo:ba:ba:no:lo:b a:lakiyo: nofolo:wo: alan dowas:sen ko:lo:, gio: a:la:bo: dimidabena:kiyo:, sowab kaluka:isale amilo: fa:la:doma:ibo:, gimo:wo: fanda sa:ma:nigo:l. ¹⁴ Nililo: tilidabuwo: we. Ya:suwo: sowa:sa:ga:yo:, a:dabilia:gane ko:lo:, kaluka:isale abeyo: Eya tilida:da:sa:ga:lo: sowa:lab a:no:, Godeya:yo: Ya:su o:lia: tililia: mia:ib. ¹⁵ Ya:su Alana:lo: to wido:wo: we, niliyo: gimo:wo: sa:ma:nigo:l. Alando: yab ho:len a:namio:, kaluka:isale ni mela:no:lo: o:sab we, sowo: kaluka:isale i a:no: tiginila:sa:ga:yo:, tamin amio: ni ko:lebo: mo:ha:na:ib.

¹⁶ Ya:su Alan e Hebene a:la:ta:ga: yakiyo:, to halale sa:lab o:lia:, ma:mula: misa: kaluwa:lo: to sa:lab o:lia:, Godeya:lo: belolo: foma:no: olo bulu a:no:lia:, e tima:ib. A:la:ta:ga: kaluka:isale eya tilida:da:sa:ga:lo: sowo: i a:no:, tamina dasima:ib. ¹⁷ A:la:ta:ga: Godeya:yo: kaluka:isale mela:no:lo: o:lab nio: o:lia:, sowo: dasilia:gane a:no:lia:yo: halona dia:ga:, kola: usa kegea:sa:ga:yo:, Alano: akin amio: ua galilia:ib. A:la:go:ko:lo: nio: Alan o:lia:yo: mela:no: mela:no: mela:ib. ¹⁸ A:la:dimidama:ib ko:lo:, to wema:yo: gegelebo: asulo:wo: halalema:kiyo:, sa:la:lubi.

Ya:su mia:nigab a:no: dimidalia:ga: yasilima:no:.

5 Nao i, gio: Ya:sulo: mia:no: ho:len o:lia: ofa:si o:lia:yo: a:na fa:la:doma:ibka: a:la:bo: gimo:wo: mo:sa:sa:lima:no:. ² Mo:wo:, Alan e yakiyo:, afalo: dian kalu ko:lo: nululo: yan aumb mia:ib a:la:bo:, gio: o:ma asulufo:lab. ³ Kaluka:isaleya: sa:lakiyo:, "Nio: hida:yo:wo: aundo:ma, ga:li so:l," a:la:sa:la:li sen amio:, ilo: mogagila:ma:no:wo: wigibole a:naka fa:la:dowaki iligila:ma:ib ko:lo:, ga alela:sen a:ma:lo: nagalo: fa:la:dowan aumbo: fa:la:doma:ib ko:lo: kaluka:isale a:no: mada mo:yamisuluma:ib.

⁴ Ko:sega nao i, gio: sololiya saba ko:lo:, ho:len a:no: fa:la:dowalikiyo:, gio: afalo: dian kalu yab amilo: iligan aumbo: mo:iligima:ib. ⁵ Gio: tambo ho:lana: so:wa ko:lo: ho:len usa a:lab. Nio: sololi o:lia: nulu dowab a:ma: so:wama. ⁶ A:la:fo:ko:lo: kalu nolo: ko:lo: alifo:lab o:leaumbo:, nio: mo:dimidama:niki. Ko:sega nio: sika:ga siliki, ninina:ma:la:yo: tilidoma:niki. ⁷ Mo:wo: alilan o:lia: aluna: ho:no: nakilo: no:no:lan man a:no:lia:yo:, nulu a:na dimidan. ⁸ Ko:sega nio: ho:lana: so:wa ko:lo: ninina:ma:la:yo: tilidoma:niki. Kaluwa:lo: bio: ta:lian aumbo:, niliyo: nol o:lia:yo: ha:fo: disa:laki, tilidabuwo: dinafa ta:lia:niki. A:la:ta:ga: Godeya:lo: nilo: gasilia:no: a:no: hendele fa:la:doma:ib a:la:bo: asula:liki yasilima:niki. ⁹ Godeya:yo: nio: Ene kulufa:yo:wa:lo: falasi:la:ma:no: a:no: dima:ki da:feyo:ma. Ko:sega Godeya:yo: nio: gasiliakiyo:, Alan Ya:su Kelisowa a:la:ta:ga: ene mela:no:wo: nimo: dima:ki da:fe alifa:

¹⁰ Nio: o:salikiyo:lo:, sowalikiyo:lo: Ya:su o:lia:

mesea:kiyo, Ya:su e ni asuwa:taki sowo.

¹¹ A:la:fo:ko:lo: gio: o:gdo: dimida:lab o:leumbo;, gegelebo: asuwa:takiyo;, asulo:wo: halale alita:lubi.

Asulumano: to wido:.

¹² Ni nao i, kaluka:isale gilo: halaido: asuwa:tab o:lia;, gili sa:s amilo: bo:fo:lowan o:lia;, gi ko:lo: hagugakilo: digalo: tolo: sa:la:lab i a:no;, giliyo: asulaki, a:ma: ha:ga dowa:bi. ¹³ Iliyo: nanog halaido: dimidabo:lo:b a:la:bo;, giliyo: dinafa asula:sa:ga;, imo:wo: ha:fo:wo: disa:lakiyo;, ili ha:ga mada dowa:bi. A:la:ta:ga: gio: gegelebo: ha:sa dowa:bi.

¹⁴ Ni nao i, gio: kaluka:isale bo:sulakilo: sab imo:wo: hagugubo: sa:la:bi. Kaluka:isale tagilakilo: sab i a:no: halale alitaki, towo: sa:la:lubi. Kaluka:isale halaido:lo: mo:sab a:no: asuwa:ta:bi. A:la:ta:ga: kaluka:isale tambomo:wo: ha:sa dowa:bi. ¹⁵ Kaluka:isale nolba:yo: man mogago:lo: dimidab o:mo:wo: wa:deabena:ki, gio: ka:la:lubi. Ho:lenu: tambo gegelebo:lo;, ha:la: kalu:mo:wo:lo;, tambo ha:fo:wo: disa:la:lubi.

¹⁶ Gio: ho:lenu: tambo sagala:lubi. Godemo:wo: dulugu sa:la:i ha:na: mela:no:wo: eda:so:bo. ¹⁸ Gilo: amio: kelego: ko:li ko:lilo:wo: fa:la:dowalikiyo;, Godemo:wo: mada o:m a:la:sa:la:lubi. Gio: Ya:su Kelisowa dowakiyo;, Godeya:yo: gio: man o:leo:ngo: ko:lo: dimidama:ki asulab.

¹⁹ Mamaya:lo: nanog dimidama:no: a:no: de o:ngo: ko:lo: dalila:so:bo. ²⁰ Kaluka:isale abeyo: Godeya: wiya a:la:ta:ga: dinali sa:lalikiyo;, gio: to a:no: da:ba:no:wo: mo:bea:so:bo. ²¹ To sa:lab a:no: tambowo: alo:ba:da:sa:ga;, nafa dowab a:no: kudu ha:naki, man mogago: a:no: tambo tinia:i ha:na:lubi.

²³ Ha:salo: dowan Gode eyo: gio: malilo:le tambo ta:fo: melea:ki, dulugu so:lo:l. A:la:ta:ga: Godeya:yo: gili mela:no: mama o:lia: asulo: o:lia;, do:mo: o:lia:ma:yo: man mogago: mo:dimidama:ki ta:fo: ha:na:la:ga;, Alan Ya:su Kelisolo: yab amio;, hala do:fo:lenu: mo:bo:ba:ki, dulugu so:lo:l. ²⁴ Gode gilo: da:fe alita:lab a:ma:yo;, Ene dinali sio: a:no: hendele dimidama:sen ko:lo: Eyo: mada dimidama:ib.

²⁵ Ni nao i, giliyo: nio: Godemo: dulugu sa:la:biyo:.

²⁶ Gao nol o:lia: sagale alitakiyo;, ebean aumbo: mimi:la:bi †.

²⁷ Alana: wiya iliki, niyo: to halaido: we gimo: so:lo:l ko:lo: giliyo: mo:fo:s sa:sa:lo: we, Keliso kaluka:isale tambomo:wo: agela: mia:bi.

²⁸ Nili Alan, Ya:su Kelisowa: ene kanulan man a:no: gi o:lia: dowa:biyo:.

---

† Ili man amio;, Keliso ao nowo: galilia sagalakiyo;, gidan o:li an-gakiyo;, imilise mimilo. A:la:ta:ga: adowo:lo: a:la:dimida:sen.

2 Tesalonaika

To we tamina agelema

Tesalonaika sa:s kaluka:isale a:no: Ya:su Keliso a:ma:la:lo: mia:nigab a:no: dinafa mo:fanda asulo:. Kalu nolba: sa:lakiyo:, Ya:suwa: ho:lenu: fa:la:dowo: ko:m a:la:sa:labiki, Folo: Sailas, Timoti iliyo: Tesalonaika kaluka:isale ililo: hala asulab a:no: ko:lo: digale fanda asuluma:ki sa:sa:lo:.

Fol e sa:lakiyo: Yesulo: mia:no: ho:lenu: semo:fa:la:dowo:ka: a:la:sio:. A:la:ta:ga: ho:len a:no: semo:fa:la:dowab amio:, elelo: gola ba:ba:no: kalu nowo: fa:la:dota:ga:, Ya:su Keliso o:lia: gis dimia:ib.

Fol eyo: kaluka:isalemo: sa:lakiyo:, tilidabuwo: halale kagayaki, hida:yo: yab a:no: dima:ki sio:. A:la:ta:ga: inin a:ma:la:yo: dinafa tilidoma:ki, a:la:ta:ga: nanog dia:no:wo: mo:bosuluma:ki, a:la:ta:ga: kalu nol asuwa:foma:ki, mo:fo:s we sa:sa:liga:fo:.

Hida:yo: fa:la:dowabikiyo:, tilidabuwo: ilido:wo: halai-do: dowo: ko:lo: mada o:m a:la:dulugu sio:.

1 Fol ne, Sailaso:, Timotiyo: niliyo: to we sa:sa:lakiyo:, Do Gode o:lia: Alan Ya:su Keliso o:lia:ma: kaluka:isale Tesalonaika sa:s usamilo: sab o:mo: sa:sa:liga:to:l. ² Godeya: ene kanulo: o:lia: ha:sa mesa:no: man a:no:lia:yo: gi o:lia: dofo:melea:ki, Gode-mo: dulugu so:lo:l.

³ Ni nao i, gili tilidabuwo: anayaki halaido: fa:la:ndab a:la:ta:ga: gegelebo: ha:fo: disa:lan man a:no:lo: gi us-amio: alan dowa:i ha:nab ko:lo: niliyo: ho:lenu: tambo Godemo: mada o:m a:la:sa:la: mela:niki. A:la:do: dimi-da: mela:no:wo: mada nafayo: o:m. ⁴ Hida:yo: o:lia: na-galo: o:lia:yo: gilo:wa fa:la:dowa:lab amio:, gio: halale kagayaki, tilidabuwo: o:ta:li sen ko:lo: nio: sa:s nola ha:nakiyo:, gio: a:la: dimida:lab a:la:liki, gili wiyo: wab-ulu sa:la:lab.

⁵ Giliyo: a:la:dimido: ko:lo: Gode eyo: kaluka:isale di-galo:le aloba:da:sen a:la:bo: fanda wida:lab. Gio: Godeya: enedo: bo:fo:lab usa silikiyo:, hida:yo: ko:li ko:lilo:wo: dia:lab ko:lo: gio: a:na mesa:no:wo: o:li ko:lo:lab a:la:liki wido:. ⁶ Gode eyo: digalo:le mo:walila:sen ko:lo:, kalu abeyo: gimo:lo: hideyo:lo: dimia:lab o:mo:wo: Gode eyo: kalu a:no: wa:diaki hi-da:yo: dimia:ib. ⁷ Hida:yo:lo: dia:lab gi a:no: a:la:ta:ga: nio:lo: Gode eyo: ha:salo: mesa:no:wo: ko:lo: dimia:ib. Ya:su Alan e Hebene a:la:ta:ga: handalowakiyo:, ene ma:mula: kalu halaido: o:lia: de wa:sowa o:lia:lo: yab a:namio: ha:salo: mesa:no:wo: a:na dima:ib. ⁸ Kalu-ka:isale abeyo: Godelo: mo:asula:sen a:no:lia: Ya:su Alana: to nafalo: mo:kudu ane a:no:lia:yo:, Eyo: a:na wa:deaki falasila:ma:ib. ⁹ Imo:lo: falasila:ma:no:wo: we. Iyo: Ya:su Alan o:lia: ene halaido: alan a:no:lia:ma: ani-

bamio: mo:mesea:ki, kona:le ta:fa:ib. A:la:ta:ga: Gode eyo: iyo: mogagilaki falasilakiyo: ha:na:mela:no: mela:ib. ¹⁰ Ya:su Alan elo: yab ho:len a:namio:, tilidabu kaluka:isale enedo: da:feyo: i a:ma:yo: Ya:su Alano: wabudakiyo:, molo asuluma:ib. Nililo: gimo:lo: wido: a:no: giliyo: tilidabu ko:lo: gio:lo: i o:lia: ua gasama:ib.

¹¹ Nili Gode o:lia: Ya:su Keliso Alan o:lia:ma:yo: nio: kanulo: alifa: ko:lo:, Ya:suwa:lo: mela:no: gilo: amilo: dimido: a:ma:yo: ene wiyo: ko:lo: wabudabikiyo:, Ya:su eyo: gili wiyo:lo: wabuluma:kiyo:, niliyo: ho:lenu: tam-bo gio: Godemo: dulugu sa:la:sen. Godeya:lo: gililo: man nafa dimidama:kilo: ho:ido: a:no: ililima:ki, du-lugu sa:la:sen. A:la:ta:ga: man nafa gililo: dimi-dama:no: asulan a:no:lia:, Godeya tilida:da:sa:ga: iliki-lo: nanog dimidama:no: a:no:lia:yo:, Godeya: ene halai-do:wa:yo: gio: asuwa:foma:ki, dulugu sa:la:sen.

Gode o:lia:lo: gisdo: dowa:seno: fa:la:doma:ib.

2 Ni nao i, Alan Ya:su Kelisowo: a:ma:la: mia:nigab amio:, nio: e o:lia:lo: gasayakilo: kegenema:no: a:no: ko:lo:, niyo: gimo:wo: sa:ma:nigo:l. ² Kalu Alana: ho:lenu: o:ma fa:la:dowo: ko:m a:la:likiyo:, kalu nol-ba:yo: wida:labele, mo dinali sa:la:labele, mo mo:fo:so: nili iliga:fo:ka: a:la: sa:la:likilo: agelab a:no:, gio: dabu-lalega, iligakiyo: kele asula:so:bo.

³ Kalu nolba:yo: a:la: dinali sa:lalikiyo:, gio: tili-da:da:so:bo. Mo:wo: Alana: ho:lenu: o:se-mo:fa:la:dowab amio: kaluka:isaleya:lo: Godemo:lo: a:la:iyakilo: gola ba:ba:no: ho:len a:no: fa:la:doma:ib. Ho:len a:namio: ele saefa:lo: gola ba:ba:no: kalu imilig a:no: kalaba fa:la:doma:ib. Kalu a:no: deya: mogagi-la:ma:ki da:fe alifo:lab. ⁴ Kalu a:no: fa:la:dowalikiyo:, eyo: Gode o:lia: madali gode kaluka:isaleya:lo: wabulu sa:la:lab o:lia:mo:wo: gis dimidaki, enena:ma:la:yo:

kailaki, nol a:no: wa:la: sa:ma:ib. A:la:ta:ga: eyo: Godeya: malilo: a usa ha:na:sa:ga: silikiyo:, "Godeleyo: neka:" a:la:sa:la:mela:ib.

⁵ Ne gi o:lia: silikiyo:, to a:no: wido: ko:lo: gio: ga:lila:yele? ⁶ Ele saefa:lo: gola ba:ba:no: kalu a:no: ho:lende imilaba fa:la:doma:kiyo:, o:go: e kafolab, a:la:bo: gio: asulab. ⁷ Henfelo: wenamio: a:la:iyan man a:no: nanogo: wo:no:lebo: dia:lab ko:sega, nolo: e ka:la:lab Tif amio: kafolab a:no: Godeya:yo: dila:ma:ib ko:lo: ele saefa:lo: gola ba:ba:no: kalu a:no: kalab amio: a:na fa:la:doma:ib. E fa:la:dota:ga: a:lalikiyo:, Alan Ya:suwo: a:ma:la: ya:ga:yo:, ene meho: o:lia: ene ho:len bumalab o:lia:ma:yo: kalu a:no: sanala:ma:ib.

⁹ Kalu a:no:, Seteneya: ene halaido: o:lia: fa:la:do:ma:ib ko:lo: halaido: a:no: widakiyo:, eyo: madali diki-daki, ele ba:ba:no: o:lia: molo ha:na:no:wo: o:lia: ko:li ko:lilo: dimidama:ib. ¹⁰ Kaluka:isale mogagila:ma:no: doba:da:lo: ha:na:lab a:no: ko:lo: dikidaki, kalu a:ma:yo: man mogago: ko:li ko:lilo: dimidama:ib. Kaluka:isale i a:no: to hendeleyo: asuluma:no:wo: gola ba:dabiki, Godeya:yo: iyo: mo:gasiliab ko:lo: iyo: mogagila:ma:no: doba:da:lo: ha:na:lab. ¹¹ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale i a:no: madali to sa:lab a:no: hendele a:nako: tilidabuma:kiyo:, Godeya:yo: iyo: a:naka ta:fa:ib. ¹² A:la:go:ko:lo: iyo: to hendele a:no: mo:tili-da:daki, man mogago:le a:no: sagala:li dimida:i ha:na:laliki, Godeya:yo: iyo: mo:walila:sa:ga:, falasi-la:ma:ib.

Godeya:yo: gio: mela:no: dima:ki da:feyo:.

¹³ Ko:sega nao i, Godeya:yo: gio: mada alan asulo: ko:lo: niliyo: gi a:no: asulakiyo:, Godemo:wo: mada o:m a:la:sa:la: mela:niki. Mo:wo: Gio: to hendele a:no: tilida:dabiki, Godeya: Mamaya:yo: gio: malilo: melea:ki ta:takiyo:, Godeya:yo: a:na a:ma:la: gasili ko:lo:, a:la:dimidama:no: a:laki, Godeya:lo: taminde amilo: gi ko:lo: da:feyo:. ¹⁴ A:no: ko:lo: fa:la:doma:kiyo:, nio: to nafayo: gimo: wida:sa:ga:, Godeya:yo: gio: a:na ho:ido: A:la:ta:ga: Gode eyo: Alan Ya:su Keliso E wabudab o:leaumbo:, gi wiyo:lo: wabulu sama:ki, Godeya:yo: gio: a:na ho:leli. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: ni nao i, nililo: towa:lo: wido: a:namio:lo:, mo:fo:s tamin amilo: sa:sa:liga:fo: a:no:lo:, giliyo: mada dinafa tilida:da:sa:ga:, halale ta:li dofo:lubi.

¹⁶ Nili Alan Ya:su Keliso o:lia: Do Gode o:lia:ma:yo: nio: alan asula:sa:ga:, Ene kanulo: a:ma:yo: nio: ha:sa dofo:melea:ki ta:takiyo:, tilidabu a:no: ko:lo: halale alitaki, sagale yasilima:ki ta:fo:. ¹⁷ Eyo: gili asulo:wo: halale alitakiyo:, to nafa gililo: sa:la:lab o:lia: man nafa dimida:lab a:no:lia:yo:, ego:le mada doma:ki, niyo: gio: emo:wo: dulugu so:lo:l.

Godeya:yo: asuwa:foma:ki, dulugu sa:la:bi.

3 To nowo: edaki sa:ma:nigo:l. Nao i giliyo: nio: asuwa:foma:ki, Godemo: dulugu sa:la:lubi. Alana:

to nafa a:no: hen we tambo amio: bo:bo:ge da:da:i ha:nakiyo:, gilo: sagala:likilo: dabu o:leaum dabuma:ki, Godemo:wo: dulugu sa:la:lubi. ² A:la:ta:ga: kalu nolo: Alan amio: mo:tilidabu ko:lo: mogago:lo: dimida:lab kaluwa: dagi amilo: a:lab a:no: nio: ga:li mesea:ki, giliyo: Godemo: dulugu sa:la:lubi.

³ Ko:sega Alan e gio: mada mo:ga:lila:sen ko:lo:, gimo:wo: halaido: dimiaki, man mogago:lo: dimida:lab a:ma:yo: mogagilabena:ki, dinafa tilidoma:ib.

⁴ A:la:fo:ko:lo: gio: Alana tilida:daki, nililo: gimo:lo: sio: a:no: giliyo: dimida:lab ko:lo: tifamio:lo: a:no:ko: dimida:li ha:na:mela:ib a:la:bo: nio: hendele tili asulo:. ⁵ Keliso elo: halale kagayab o:leaum giliyo:lo: hida:yo: diab amio: halale kagama:no: man o:lia: Godeya: ene ha:fo: disa:lan man a:no:lia:yo:, Alan eyo: gimo:wo: tili wala:ma:ki, nio: Godemo: dulugu so:lo:l.

Bo:sulakiyo: sa:so:bo.

⁶ Nao i, nili Alan Ya:su Kelisowa: wiya ilikiyo:, niliyo: halaido: we ko:lo: gimo: salito:l. Kalu abeyo: to nililo: widabikilo: gililo: dabu a:no: mo:kuduha:naki, ba madali bo:sulakilo: sab i o:lia:yo: uayo: dowa:so:bo.

⁷ To a:no: ko:lo: fanda sa:ma:nigo:l. Nio: gi o:lia: silikilo: man dimida:len a:no: gio: asulo: ko:lo: giliyo:lo: man o:leo:ngo: ka kudu ha:na:bi. Nio: gi o:lia: silikiyo: mo:bo:sulaki, ma:no:wo: mo:kililiakiyo:, ba madaliyo: mo:dia:sa:ga: na:sen. A:la:do: mo:dimidakiyo:, ni tili doma:no:wo: gio: kele asulabena:kiyo:, niliyo: ho:lenowo:lo: nuluwo:lo: nanogo: halaido: dimida:len. ⁹ Nio: gimo:wo: ma:no:wo: madali ka dimina a:la: sa:ma:no:wo: o:li ko:sega, a:la:bo: mo:dimidaki, man nafa tifamio: gililo: kudu ha:na:kilo: dimidama:no:, a:no: ko:lo: widakigo: ¹⁰ Hendele, nio: gi o:lia: silikiyo:, ele we gimo:wo: wido: "Kalu abeyo: nanogo: mo:diale-ga, e ma:no:wo: mo:ma:ib."

¹¹ A:la:wido: ko:sega, o:go: gi us amio: nolo: bo:sulaki ba madali sabka:, a:la:dabu. Iyo: inin nanogo: mo:diaki, kalu nolba:lo: dimidab a:no: ko:lo: ka:ma:no: a:laki nenela:sen. ¹² Nio: Alan Ya:su Kelisowa: wi amio:, to halaido:wo: kalu i o:ngo:mo:wo: sa:ma:nigo:l. Gio: ha:sa siliki, ma:no:wo: ma:nikiyo:, go:no:no: nanogo: dimida:lubi. ¹³ Ni nao i, gio: man digalo: dimidama:no:wo: mo:beakiyo: dowa:so:bo. ¹⁴ Kalu abeyo: to nililo: sa:sa:liga:fo: we mo:kuduha:nalega, gio: kalu a:no: sahele alitakiyo:, e sendoloma:ki, e o:lia: dowa:so:bo.

¹⁵ Ko:sega kalu a:no: gi o:lia:yo: gis dowab a:la:bo: asula:so:bo. Gili gaole o:ngo: dowab ko:lo: giliyo: asulo: nafale dimiaki, emo:wo: hagugo: towo: sa:la:lubi.

Fol eyo: sagalo: towo: saga:fo:

¹⁶ Alan e, ha:salo: dowan mo:wo: e ko:lo:, ene ha:salo: dowan man a:no: ho:lenu: tambo a:la:ta:ga: kelego: tambo fa:la:dowab a:namio:lo:, man a:no: gi o:lia: dofo: melea:ki, so:lo:l. Alan e gio: tambo amio: dofo:mela:ib.

¹⁷ Ne Fol ko:lo:, sagalo: to we no:no:n dagileya:
sa:sa:ido:. Mo:fo:s nilo: tambo sa:sa:lo: a:namio,
na:no:lo:b a:la: bo:ba:kiyo:, niyo: a:la:dimida:sen.

¹⁸ Nili Alan, Ya:su Kelisowa: ene kanulan man a:no: gi
o:lia: tambo dowa:biyo:.

1 Timoti

To we tamina agelema

Mo:fo:s we Fol eyo: Timoti emo:wo: sa:sa:liga:fo:. Timoti e Keliso kaluwo: ho:gi dowakiyo:, Fol o:lia: nanog dia:li sia:len. (Iliga:felo: Kalu 16.1-3) Timoti e Efesa:s sa:s a:na dowo: ko:lo: Fol eyo: sa:s a:no: dinafa bo:fo:melea:ki, to we a:na sa:sa:lo:.

Mo:fo:s us a:namio:, to otalen dalabiki sa:sa:lo:. Nowo:, ho:len a:namio: kalu nolba:yo: man ko:li ko:lilo: widakiyo: sa:s kaluka:isaleya: tilidabuwo: mogagilabiki, Timoti eyo: madalilo: man widab a:no: tiginima:ki sa:sa:lo:.

Nowo: sa:sdo: dinafa bo:fo:mela:no: man a:no: ko:lo: wido:. A:la:ta:ga: sa:s amilo: misa: kaluka:isale dibebesa:sa:ga: da:feakiyo:, man ililo: dimidama:no: a:no: ko:lo: wido:.

Nowo: Timoti e Ya:su Kelisowa: nanog dian kalu nafale doma:kiyo:, elo: ha:fo: disa:lakilo: man nafa sa:s kaluka:isale nol o:lia:lo: doma:no: man a:no: ko:lo: sa:sa:lo:.

1 Ne Fol, Ya:su Keliso elo: iliga:felo: kalu nowo: ne. Gode nilo: asuwa:takilo: gasili a:no:lia:, nililo: tili-da:da:sa:ga:lo: yasiso:l Ya:su Keliso, a:la:ma:yo: ne da:feyo:. ² Timoti, ge hendele tilidabu ko:lo: ni so:wale o:ngo: fa:la:dowo:. A:la:fo:ko:lo: niyo: mo:fo:s we gemo: sa:sa:liga:to:l. Do Gode o:lia: nili Misa: Ya:su Keliso o:lia:ma:yo: ini kanulo: o:lia: 21 nofolan o:lia: ha:sa:lo: mesa:no: man a:no:lia:yo: gi o:lia: dofo:melea:ki, to we a:na sa:sa:lo:l.

Halabo: walama:ib a:la:liki hagugu sio:

³ Ne Masedonia hen ha:nakiyo:, ge Efesa:s a:naka o:melea:ki, gemo:wo: towo: salifogane ko:lo: o:go: niyo: to a:no: wa:ka sa:ma:nigo:l. Ge Efesa:s a:na silikiyo:, kalu nolba:lo: Godeya: man kaluka:isalemo:lo: hala wida:lab a:no: ta:foma:ki, giyo: towo: halaido: sa:la:lubi. ⁴ Iliyo: kandayo: malola:sen o:lia: e ma:mu i mio: agela:sen a:no:lia:yo: nenela:sa:ga: widalikiyo:, ho:lono: waleso:boka: a:la:liki, imo:wo: halale sa:la:lubi. Mo:wo: i a:ma:yo: a:no: ko:lo: malola:lalikiyo:, gadiaki kega:mela:ib ko:lo:, Godeya: nanog diab a:no: mo:asuwa:fa:ib. Kaluwa:yo: tilida:daliki, Godeya: ene nanogo: a:na fa:la:doma:ib. ⁵ Nilo: gemo:lo: dimidama:kilo: to so:lo:lo: we. Kaluka:isaleyo: egelebo: ha:fo: disa:ma:no: man a:no: wida:bi. Man a:no: fa:la:doma:kiyo:, asugo: go:go:do: dowa:sa:ga:, hala dimido: mo:asulaki, a:la:ta:ga: tilidabu hendele dowa:likiyo:, ha:fo: disa:lan man a:no:, a:na a:la:ta:ga: fa:la:doma:ib. ⁶ Kalu nolo: man wida:lab a:no: ta:fo: ha:nakiyo:, madali to sa:la:lab. ⁷ Iyo: Mosesa: elelo: widan kalu doma:no: asulaki wida:lab ko:sega, to

inido: o:lia: to ililo: halale widab o:lia:yo: inino: mo:wo: mo:fanda asulo:

⁸ Ko:sega kaluka:isaleyo: Mosesa: ele difa: a:no: digalo:le widalega, nio: ele a:no: nafa dowab a:la:asulo:l.

⁹ A:la:ta:ga: ele a:no:, digalo: kalu a:lab a:no: bo:fo:melea:kiyo:, mo:saefa:. Ko:sega kalu ele difa:lo:

o:go:sa:lab a:no:lia:yo:, a:la:iyabo:, Godeyo: gola ba:dabo:, mogago:lo: dimida:seno:, Godeya:lo: asulab aumbo: mo:kuduha:na:sen a:no:, henfelo: mando: kuduha:na:labo:, iya anolo: sanasowabo:, kalu noldo: sanasowa:labo:, uwo:lo: dia:labo:, da:lo: dimia:labo:, kalu nolo: afale tilili ha:na:sa:ga:lo: madali nanog dian kalu ta:felabo:, dolole sa:lakilo: dikili sa:labo:, mo:walilab amio: towa:lo: a: a:la:sa:lano:, kaluka:isaleyo: man digalo:wo: mo:kuduha:na:lab a:no:, ele saefa: we i a:ma:no: ko:lo: da:lab. ¹¹ Man digalo: a:no:, Godeya: to nafale a:no:lia:yo: imilo: dowo: ko:lo:, Godeya: to nafa a:no: nemo: walama:ki wido:. To nafa a:no:, Gode Alan, kaluka:isaleya:lo: wabulu sa:la:lab a:na a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

Godeya:yo: Fol e nofolo: alifa: ko:lo: mada o:m a:la:sio:.

¹² Ya:su Keliso, nili Alana:yo:, nemo:wo: halaido:wo: dimia:sa:ga:, Eyo: ne dibebesa:sa:ga:, niyo: nanogo: o:li ditandalema:ib a:la:asulaki, ene nanog dima:ki dafe alifa: ko:lo:, niyo: emo:wo: mada o:m a:la:so:lo:l. ¹³ Tamin amio: ne Ya:suwa: wiyo: dio:ge sa:laki, e o:lia:yo: gis dowa:liki, e niyo: mogagela:len. Ko:sega ne e mo:fanda asulaki, semo: tilidabu iliki, a:na dimido: ko:lo: eyo: ne nofolo: alifa:. ¹⁴ Nili Alan, Ya:su Kelisowa:yo:, ene kanulan man a:no: ne amio: mada modo: ko:go:laki, ene tili dabu o:lia: ha:fo: disa:lan man a:no: nemo: dimi.

¹⁵ To we hendele sa:ma:nigo:l ko:lo: gio: tilida:da:bi. “Ya:su Kelisowo: mogago:lo: dimida:lab kaluka:isale a:no: ko:lo: gasilia:niki, henfelo: wena mio:” niyo: a:la:sa:sa:lo:l. A:la:ta:ga: ne mada mogago:lelo: dimida:len kaluwo: ne. ¹⁶ Ko:sega Godeya:yo: ne nofo:la:sa:ga:yo:, Ya:su Kelisowa:yo: ha:salo: doma:no: man a:no: nemo: ko:le wido: ko:lo:, kaluka:isaleyo: tambo a:no: asula:sa:ga:, iyo:lo: Ya:su Keliso amio: tilida:daki, ko:ngo: mela:no: dima:kiyo:, mogago:le kalu nemo: ko:le wido:. ¹⁷ Gode mada o:m, ko:ngo: mela:no: Misa:yo: E, mo:sowano: E, siya:lo: mo:ba:dano: E, Godeyo: imilise E ko:lo: a:lab. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleya:yo: E mada nafale a:la:liki, Ene wiyo: ho:lenu: tambo wabulu sa:la:i ha:na:mela:ib. Hendele.

¹⁸ Ni so:wa Timoti, tamin amilo: sa:s misa: kaluwa:lo: gemo:lo: dinali sio: a:no:, niyo:lo: o:go: to o:ngo: wala sa:ma:nigo:l. To a:no: ge asulufo:liki kudu ha:naki, ge halaledo: buban kaluwo: o:ngo: dota:ga:, nanogo: a:na halale dimida:bi. ¹⁹ Go:no:n tilidabuwo: halale ta:li siliki, man digalo: o:lia: man mogago: o:lia:yo: dinafa aloba:daki, nanogo: a:na dimida:bi. Mo:wo: kalu nolba:yo: a:la:bo: mo:dimido: ko:lo: inin tilidabuwo:, ho:n ko:su ko:lo: u nowa basayakilo: mogagab o:ngo: dowalab. ²⁰ Kalu a:la: nowo:, Himeneus o:lia: Alegsanda o:lia:yo: o:li o:ngo: ko:lo: a:la:ma:yo: Godeya: wiyo: mo:mogagi:ma:no: a:la:asulaki, niyo: a:la:yo: Seteneya: dagiya difa:.

Dulugu sa:ma:no: man wido:

2 Tamin amio:, gio: Godemo:wo: dulugu sa:la:lubi. Kaluka:isaleyo: tambo asuwa:takiyo:, halale alifoma:ki, Godemo: to sa:la:bi. A:la:ta:ga: Godeya:lo: asuwa:ta:lab a:no:, mada o:m a:la:sa:la:bi. ² Nio: sagala:li ha:sa silikiyo:, Godeyo: wabuda:liki, Elo: asulab aumb mesea:ki, gamani misa: kalu o:lia: gamani bo:fo:lowan kalu nolo:lo:, Godemo: dulugu sa:la:bi. ³ A:la:do: gab a:no: mada nafale ko:lo: Gode nilo: gasili o:mo:wo: sagale alifa:ib. ⁴ Mo:wo: Gode eyo: kaluka:isale tambo a:ma:la: gasilia:no: asulab. A:la:ta:ga: kaluka:isaleyo: tambo to hendeleyo: mada tili asuluma:ki asulab. ⁵ Mo:wo: Godeyo: imilig ko:lo:lab, a:la:ta:ga: Gode o:lia: kaluka:isale o:lia: us amilo: a:lab kaluleyo:, Ya:su Keliso imilig e ko:lo:lab. ⁶ Kaluka:isaleyo: tambo ga:li mesea:ki, su dimian aumbo: Ya:su eyo: eneno: boba dimi. Man a:no: ene ho:lendeya fa:la:dowaki, Godeya:yo: kaluka:isale tambo a:ma:la: gasilia:no: a:la:li wido:. ⁷ A:la:fo:ko:lo: Godeya: to wala:ma:kiyo:, ne Ya:suwa:lo: iliga:felo: kalu nowo: ne da:fea:sa:ga: ta:fo: ko:lo:, niyo: Yu kaluka:isalema sab o:mo:wo: tilidabu hendeleyo: walama:kilo: da:feyo: kaluwo: ne. Niyo: to we mo:dikidaki, hendele so:lo:l.

⁸ A:la:ta:ga: nilo: asulab o:m. Hen tambo amio: kaluwo: ene dagi dulugufo:liki, ene mela:no:wo: Godemo: dimia:sa:ga:, gadiano: aundo:ma a:la:ta:ga: to kegano: aundo:ma iliki, Godemo:wo: towo: a:na sa:la:bi.

⁹ A:la:ta:ga: ka:isale iyo: so:g sa:ga:lakiyo:, eneno: mo:fo:fo:doloma:no: momadaki, e amio: ego:leyo: ko:lo: kama:ki, niyo: a:la:asulab. Iyo: kalu sendeakiyo: misa: fo:no: mela:so:bo, a:la:ta:ga: do:mo: amio: so:g mole alana:lo: dian o:ngo:wo: o:lia: momadan ko:li ko:lilo: go:l amio: dimido: a:no: ka:la:so:bo. ¹⁰ Ko:sega ka:isale abeyo: ne Godeyo: ko:lo: wabuda:sen a:la:likiyo:, man nafale dimidab a:no:, momado: ililo:wo: o:m. ¹¹ Iyo: towo: mo:tolaki ha:ga iliki, Godeya: towo: a:na da:da:lubi. ¹² Ka:isale iliyo: kaluwo: mo:wa:la:sa:dakiyo:, Godeya: towo: imo:wo: mo:wala:ma:ki, niyo: a:la:asulab. Iyo: hela:ta:ga: mesea:ki asulab. ¹³ Mo:wo: Godeya:yo: Adam e tamindeya dimida:sa:ga:yo:, Ifo tifa dimido:. ¹⁴ A:la:ta:ga: Adam eyo: dikili sio:wo: mo:tilidabu. If eyo: dikili sa:lab a:no: tilida:da:sa:ga:, ele difa:yo: e mogaso:. ¹⁵ Ko:sega ka:isale iyo: so:wayo: o:li sa:la:lian ko:lo:, iyo: kelego:wo: tambo i amio: egaki, iyo: Ya:su amio: tilidabu iliki, kaluka:isale nolbo:wo: ha:fo: disa:laki, man digalo: kudu ha:na:lalega, Godeya:yo: iyo: a:ma:la: gasilia:ib.

Sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwa: mano: we

3 To we hendele sa:ma:nigo:l. Kalu abeyo: e sa:sdo: bo:fo:lowan kalu doma:no: asulalega, e nanog nafale a:no: ko:lo: dia:no: asulab. ² Sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwa:lo: man dimidano: we. Eyo: mano: digalo:le kudu ha:naki, kalu nolba:yo: e hala dimidab a:la:bo: mo:asula:sen. E gayo: imilig di. E ha:sa downan. A:la:ta:ga: enena:ma:la:yo: dinafa tilidowan. E mageso: kaluwo: dinafa tilidowan. A:la:ta:ga: eyo: Godeya: mano: nafale widan. ³ E aluna: ho:n nakiyo:, mo:no:nolan kaluwo: downan. A:la:ta:ga: nol o:lia:yo: mo:buban. E ha:sa dowaki, towa:yo: mo:kegan. A:la:ta:ga: e moleyo: mo:meselan. ⁴ Kalu a:no: ene so:lo:wo: dinafa tilidowaki, elo: sa:lab aumbo: ene so:wayo: tilida:da:sa:ga: kudu hamana:ki, bo:fo:lowan. ⁵ Kalu abeyo: ene ga o:lia: ene so:wa o:lia:yo: dinafayo: mo:tilidowalega, eyo: Godeya: ene kaluka:isaleyo: waga tilidoma:ibe?

⁶ Keliso ho:gi dowab a:ma:yo: sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwo: mo:dowan. Mo:wo: enena:ma:la:yo: e nafale a:la: asulalikiyo:, Godeya:yo: e mo:walilakiyo:, Setene ko:lo: mo:walilo:wo: auma:ib. ⁷ A:la:ta:ga: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu e Seteneya: dafa amio: walalaliki, e sendelowabena:kiyo:, ha:la: kaluka:isaleya: siwa:l amio: e digalo:le kalu a:la:do: sa:lab a:ma: downan.

Digona: mano: we

⁸ Nilo: tamin amilo: so:lo:l o:leaum, digon iyo:lo: man nafale dimidaki, wiyo: nafa dia:no: a:la:ta:ga: mela:no: ko:lo:lab. Iyo: towa:yo: mo:a:la:sa:lan. Iyo: aluna: ho:no: modo:wo: mo:na:sen a:la:ta:ga: iyo: moleyo: alan asulakiyo:, kalu nolo: dikidakiyo:, mo:afale dia:sen. ⁹ Asulo: ililo:wo: go:go:do: dowaki, tilidabu a:namio: to hendelelo:b a:la:do: asulab a:no: iliyo: tili

asula:sen. ¹⁰ Tamin amio: ili mano: alobana ba:ba: amio:, kalu nolba:yo: elo: hala dimido:wo: mo:sa:lalega, e digon nanogo: dimidama:ki, ta:ta:bi.

¹¹ A:la:ta:ga: ga ililo:wo:lo:, mano: imilig o:leo:ngo:ka dowaki, iyo: man nafale dimidaki, wiyo: nafa dia:no: a:la:ta:ga: mela:no: ko:lo:lab. Iyo: nolo: mo:sada:dan. Ko:sega iyo: ha:sa dowaki, ini nanogo: tambo o:li tilidowa:sen o:leo:ngo:ma: doma:ib.

¹² Digon kalu e, gayo: imilig dowaki, ene so:wa o:lia: so:lo: o:lia:yo: dinafalo: bo:fo:lab kalu a:ma: downan.

¹³ A:la:fo:ko:lo: sa:s nanogdo: diab kalu i a:no:, nanogo: nafale dia:liki, ili wiyo: mada nafaleyo: a:na doma:ib. A:la:ta:ga: Ya:su Kelisowa tilidabu a:la:likilo: kalab amio: halale sa:ma:no: a:no: mo:tagima:ib.

ADD MISA: TO

¹⁴ Ne gelo: amio: bo:bo:ge mia:no: asulab ko:sega, ne bo:ibo: mo:yalega, giyo: Godeya: so:lo:wa:lo: man kudu ha:nan a:no: asuluma:ki, niyo: mo:fo:s we ko:le sa:sa:liga:to:l. Godeya: so:lo: a:la:do: sa:lab a:ma: ha:go: we. Sa:so: Gode mela:no:lo: a:lab a:ma:no: ko:lo: sa:s a:no: aiko: o:ngo: iliki, to hendelelo: halalelo: ta:lisabo: o:m.

¹⁶ Godeya: ene to man nimo:lo: kalab amilo: wido: a:no: mada alan fa:la:dowo: ko:lo: to a:no: mada hendele dowo:. To a:no: we.

E kalule fa:la:dowabiki, kaluka:isaleya:yo: e ba:ba:

Man elo:wo: digalo:le a:la:bo: Godeya: Mamaya: wido:.

Ma:mula: kaluwa:yo:lo: e ba:ba:.

Widan kaluwa:yo: ene mano: so:lo: ko:li ko:lilo:mo:wo: wida:le ane ko:lo:.

Henfelo: tambo amio: kaluka:isale nolo: e tilidabu.

E wabudaki, Hebene tililia: fa:la: ane.

Madali to widabo: hagugu sio:

4 Godeya: Mamaya:yo: fanda widakilo: to sio:wo: we. Elema:no: ho:lono: ko:na:ma dowalikiyo:, kalu nolo: ene tilidabuwo: ta:ta:ga:, mama mogago:wa:lo: yo:ido: to sa:lab a:no: ko:lo: tilida:da:sa:ga:, mama mogago:wa:lo: mano: widab a:no: kudu ha:na:ib. ² Man a:no: madalilo: dikidan kaluwa: wida:sen ko:lo: ili asulo: nafalo: mia:sen a:no: sana sowo: o:ngo: dowaki, we mogago: dimido: a:la:bo: mo:asulakigab. ³ Kalu i a:ma: widakiyo:, gayo: dia:so:bo a:la:ta:ga: ma:no: nolo: na:so:boka: a:la:liki wida:lab. Ko:sega Godeya:lo: ma:no: dimido: a:no:, kaluka:isale to hendelelo: asulakilo: tilida:dab a:ma:yo: mada o:m a:la:bo: sa:la:li maya:ki, dimido:. ⁴ Godeya:lo: kelego: dimido:wo: tambo nafa ko:lo: gio: kelego: a:no: mada o:m a:la:sa:la:liki, kelego: imilig noma:yo: mo:ka:laki, tambowo: o:li dia:ib. ⁵ Mo:wo: gililo: Godemo:lo: dulugu sio: o:lia: Godeya:lo: to sio: o:lia:ma:yo: ma:no: a:no: Godeya: siwa:l amio: o:lika maya:ki ta:fo:.

⁶ Giyo: to nilo: sa:sa:lo: a:no: gao i nolbo:wo: dinafa widalega, ge Ya:su Kelisowa: nanogdo: dian kalu nafale dowakigab. A:la:dimidalikiyo:, nililo: tilidabuwa: man we o:lia: to nafa widab amilo: gilo: da:da:sa:ga:lo: kudu ane a:ma:yo:, ge halaido: dowakigab. ⁷ Giyo: kanda:yo: malola:sen, ha:go: aundo:ma dowab a:no: ka:ta:ta:bi. Ko:sega giyo: Godeya:lo: asulab aumb doma:nikiyo:, ho:lono: tambo asulo: diakiyo:, mano: da:fea:lubi. ⁸ Do:mo:wo: halaido: doma:ki, do:mo: da:feakilo: dimidan a:ma:yo: ge ha:lu asuwa:fa:ib. Ko:sega, Godeya:lo: asulab aumb kudu ha:nab a:ma:yo:, ge alan asuwa:fa:ib. O:go: mela:no: nafale dimia:lab ko:lo:, tif amio: mela:no: mela:no:wo: nafale dimia:ib. ⁹ To a:no: hendele so:lo:l ko:lo:, gio: tilida:da:bi. ¹⁰ Mela:no: mela:no: a:no: ko:lo: dia:nikiyo:, nio: nanogo: halaido: dimida:len. Godeyo: kaluka:isale tambolo: o:li gasilia:ibo: e ko:lo: kaluka:isale abeyo: e amilo: tilida:dab a:no: eyo: mada gasilia:ib. A:la:fo:ko:lo: nio: ha:sa iliki, asulo:wo: tambo Gode mela:no:lo: a:lab emo: dimi.

¹¹ To we giyo: kaluka:isale imo:wo: widakiyo:, iyo: kudu ha:na:melea:ki wida:lubi. ¹² Ge sa:lolo:biki, kaluka:isaleya:yo: ge wa:la: sa:ndabena:ki, ka:la:bi. Ko:sega iyo: gi mano: kudu hamana:kiyo:, gilo: to sa:lano:lo:, man gilo: dimidano:lo:, gilo: ha:fo: disa:lano:lo:, gilo: tilidabuwo:lo:, a:la:ta:ga: gi asulo:wo: go:go:do: downan a:no:lo:, iliyo: kudu mena:ki, giyo: digale dimida:bi.

¹³ Ne o:semo: yalikiyo:, kaluka:isalemo:wo: Godeya: towo: agela: mia:bi. A:la:ta:ga: ho:lono: tambo ili kufa: uso: halale alitakiyo:, Godeya: mano: imo:wo: wida:lubi. ¹⁴ Sa:s misa: kaluwa:yo: gi misa: wa:la golofoliki, iyo:lo: dinali sa:lakilo: boba dimi a:no: ge di ko:lo:, o:go: giyo: gola ba:da:so:bo. ¹⁵ Kaluka:isale tambowa:yo: gi tilidabuwo: anayabo:lo:b a:la:asuluma:ki, ge to a:no: asula:liki, nanog a:no: halale dimida:lubi.

¹⁶ Go:no:n man dimidan o:lia: to man wida:lab a:no:lia:yo: dinafa tilidowaki, ge man a:no:leko: kudu ha:na:lubi. Mo:wo: giyo: a:la:dimidalikiyo:, go:no:n gelo: a:la:ta:ga: kaluka:isale gi tolo: da:dab a:no:lo: tambo Godeya: gasilia:ib.

Tilidabu kaluka:isaleyo: dinafa tilidowa:bi

5 To gilo:ma:yo: kalu ko:go:do: sab a:no: mo:wa:la:sa:ndaki, giyo: ha:sa iliki, go:lbo:lo: sa:lan aumb, iyo: halale doma:ki sa:la:bi. Kalu so:wa a:no:, gaomo:lo: sa:lan aumb, halale doma:ki sa:la:bi. ² Ka:isale ko:go:do: a:no:, go:molo: sa:lan aumb, sa:la:bi. A:la:ta:ga: ka:isale so:wa o:mo: sa:lakiyo:, ge malilo: iliki, gado:molo: sa:lan aumb, sa:la:bi. ³ Ga sa:ba:lo: biso:lo:ma dowab a:no:, dinafa tilidowa:bi. ⁴ Ko:sega ga sa:ba:lo: abeyo:, ene so:wayo: sabo:lalega, o: ene unuwo: sabo:lalega, so:wa a:ma:lo:wo: ene tilidabuwo: ko:lo: kudu ha:naki, iyo: sa:ba:lo: a:no: bo:fo:lubi. A:la:dimidalikiyo:, inin nanog di amilo: wa:l dian aumbo:, iliyo: unuwo: anowo: iya o:lia: a:kililian

aumgab ko:lo: a:la:dimidab man a:no: Godeyo: ko:lo: sagale alitab. ⁵ Ga sa:ba:lo: e so:lo:lo:ma ena:li iliki, ene asulo:wo: Godemo: dimifo:liki, ho:len o:lia: nulu o:lia:yo: Godemo:wo: asuwa:foma:ki, dulugu sa:la:lab. ⁶ Ko:sega ga sa:ba:lo: abeyo: enen a:ma:la:yo: sagale-ma:no: mano: ko:li ko:lilo: a:no:ka dimida:lalega, e sowo: o:ngo: ilikigab. ⁷ Kaluka:isaleyo: hala dimida-bena:kiyo:, giyo: to wido: a:no: imo:wo: dinafa sa:la:bi. ⁸ Ko:sega kalu abeyo: ene so:lo:leyo: a:la:ta:ga: a elo: ta:sen o:lia:yo: mo:tilidowai kibo:bowo:, kalu we ene tilidabuwo: kata:taki, ene mano: mada mogago:le domabe. Ha:la: kaluwa:yo: man mogago:le wengo:wo: mo:dimida:sen.

⁹ Ga sa:ba:lo: sa:s bo:fo:melea:ki da:feakiyo:, ga sa:ba:lo: we o:ngo:ma:yo: o:li dia:bi. E donayo: 60 a:la:fo: gulula:sa:ga:, ina ha:ga iliki mo:ta:fo:gane a:no: ko:lo: o:li dia:bi. ¹⁰ Amisa:n kaluka:isaleya: siwa:l amio: ga sa:ba:lo: a:ma: mano: nafale dimidabilo: ba:ba: a:no: o:li dia:bi. Man nafa a:no: we. Ene so:wayo: dinafa bo:fo:lowan. Mageso: kaluka:isaleyo: eyo: tilidowa:sen. Keliso kaluka:isaleya: gib amio: hena: mu a:no: dinafa halita:sen. Hida:yo:lo: dowab amio: asuwa:ta:sen. A:la:ta:ga: man nafa ko:li ko:lilo: a:no: eyo: dimida:lowan. Ga a:no: o:li dia:bi.

¹¹ Ko:sega ga nafa amio: sa:ba:lab a:no: da:fea:so:bo. Mo:wo: e kaluwa: a:dima:ki asulakiyo:, asulo: a:ma:yo: Kelisowa: nanog dimidama:no: asulan a:no: a:ma: tininima:ib. A:la:galikiyo:, ene dinali sio: a:no: ta:tab ko:lo:, Godeya:yo: ga sa:ba:lo: a:no: mo:walilima:ib.

¹³ A:la:ta:ga: ga a:no: da:fealega, iyo: bo:sulaki, a nowa, a nowa a:la: sia:liki, ho:lenu: walemela:ib. A:la:dimi-da:lalikiyo:, ililo: mo:sa:ma:no: dowo: towo: a:na sa:la-ki, madali yo:ido: towo: a:na sada:da:mela:ib.

¹⁴ A:la:fo:ko:lo: ga o:nafa amilo: sa:ba:lab a:no: e kalu-wo: ha:na:sa:ga:, so:wayo: a:na sa:la:liki, ene so:lo: a:no: ko:lo: tilidowa:bi, a:la:likiyo: niyo: emo:wo: a:la:sio:. Iyo: a:la:dimidalikiyo:, nili gis kaluwa:yo: sendeloma:no: to a:no: nimo:wo: mo:sama:ki go:l.

¹⁵ Hendele. Ga sa:ba:lo: nolo: tog nafa a:no: o:ma ta:ta:ga:, Seteneyo: ko:lo: kudu ane ko:lo: a:lab.

¹⁶ Keliso ga dowab a:ma: ene so:lo: us amio: ga sa:ba:lo: nowo: dowalega, Keliso ga a:ma:yo: e dinafa bo:fo:lubi. A:la:galikiyo:, sa:s e hida:yo: alano: mo:diaki, ga sa:ba:lo: so:lo:lo:ma ena:lile dowab nol a:no: sa:s iliyoye: e o:li bo:fo:mela:ib.

¹⁷ Giliyo: misa: kaluwo:, sa:sdo: dinafalo: bo:fo:len a:no: e wabudaki, moleyo: kililia:bi. Misa: kaluwa:lo: Godeya: mano: halale widakilo: wala sa:lab i a:no:, di-galo:le kililia:bi. ¹⁸ Godeya: bugo: amio: towo: a:la:sio:, "Giyo: kaowo: da:si fo basi a:lalikiyo:, elo: ma:no:wo: maya:ki, e mego:fo: mela:so:bo." A:la:ta:ga: to sa:lano: nowo: we, "Nanogdo: di kalu o:mo:wo:, wa:lo: kililia:ib."

¹⁹ Misa: kaluwa:lo: mogago: dimido: a:no:, kalu a:la:yo: o: otalena:lo: to imiligoye: mo:dowalega, to a:no: da:da:so:bo. ²⁰ Ko:sega kalu man mogago:lo: dimi-da:lab a:no:, kalu nolba: siwa:l amio: kalaba sa:laki, di-

gala:bi. A:la:galikiyo:, kaluka:isale nolo: a:no: ba:dakiyo:, tagima:ib.

²¹ Gode o:lia: Ya:su Keliso o:lia: ma:mula: kalu Godeya:lo: da:feyo: o:lia:ma: siwa:l amio:, giyo: to we kudu hamana:ki, niyo: gemo:wo: halale so:lo:l. A:no: ko:lo: dimidakiyo:, giyo: kaluka:isale nolo: mo:wa:la:sa:ndaki, tambomo:wo: man imilo: ka dimi-da:bi. ²² Giyo: kalu imilig nowo: Godeya: nanog dima:ki da:feakiyo:, dagiyo: misa: wa:lamio: golakiyo:, bo:ibo: da:fea:so:bo. Kalu nolba:lo: man mogago: dimidab a:no:, ge i o:lia:yo: mo:gasa dowaki, mano: digalo:le kudu ha:na:bi. ²³ Ge walafo: modo: fa:la:dowo: ko:lo:, kufo: asuwa:foma:kiyo:, ge ho:ndeyo: nakiyo:, wain ho:n ha:luwo:lo: na:bi.

²⁴ Kalu nolo: man mogago:wo: nolba: siwa:la dimido: ko:lo:, kalu a:no: semo: mo:walilaki, mogago: dimido: a:ma:yo: kalaba wala fo:lab. Ko:sega kalu nolo: man mogago: ililo: dimido:wo: wo:no:le da:lab ko:lo:, tif amio: kalaba fa:la:doma:ib. ²⁵ A:la:do: gan aumbo:, man nafale dimidab nolo: kalaba dowaki, tambo ba:da:sen. A:la:ta:ga: man nafale dimidab nolo:lo: wo:no:le dimidab, ko:sega a:no:lo: kalaba fa:la:do-ma:ib.

6 Keliso kaluka:isale abeyo: madali nanog dian kalu dowab a:ma:yo: inin misa: kaluwa: ha:g amio: ha:sa dowabi. A:la:galikiyo:, Gode o:lia: nililo: man ko:lo: wido: a:no:lia: mo:mogagi sa:ma:ib. ² Madali nanog dian kalu, gili misa: kaluwo: Keliso dofo:lalega, e gao o:ngo: dowo: ko:lo:, gio: "e ha:g amio: mo:do-ma:no:" a:la:bo: asula:so:bo. A:la:do: mo:gakiyo:, gio: ini nanogo: mada nafa, halale dimida:bi. Mo:wo: kalu i o:mo:wo: Godeya:yo: ha:fo:wo: disa:la:sen a:la:ta:ga:, nanog halaido: gililo: dimido: a:ma:yo:, Keliso kalu no-lo: asuwa:fa:ib.

Mole alan asulan mano: hagugu sio:

To we kaluka:isalemo:wo: wida:bi. ³ Kalu abeyo: mano: ko:li ko:lilo: widaki, Alan Ya:su Kelisowa: to man digalo: widab a:no:lia: mo: imilo: ko:lo: widalega, kalu i a:no: asugdo:ma iliki, inin wiyo: mada kailaki gab. Kalu i a:no: no:nolo: dofo:liki, to ililo: a:ma:yo: kege-ma:no:wo: ili mo:mo:da sa:la:mela:ib. To ililo: kego: a:ma:yo: man ko:lilo:wo: a:na mo:modama:ib. Man a:no: we, meselano:, kaluka:isaleyo: aloba:dano:, mo-gagi sa:lakilo: sada:dano:, bulu kedakilo: mo:dimidab aundo: to sa:lano:, a:la:ta:ga: to ko:li ko:lilo: kegano: a:na fa:la:doma:ib. Kalu i wema: asulo:wo: mogagi-la:fo:liki, to hendeleyo: i amio: mo:a:lab. Iyo: Gode elo: asulab aumb doma:no: a:namio:, mole alan dia:no: to-go: a:na dowab a:la:asulo:.

⁶ Ko:sega Gode elo: asulab aumb kuduha:naki, ha:sa dowan man o:lia: sagalan man o:lia:yo: ge amio: ililo: aumbo: dowalikiyo:, ge kelego: nafaleyo: di o:ngo: ko:lo:lab. ⁷ Nio: henfelo: wenamilo: sa:la:liab amio: kelego: imilig nowo: mo:dia: handalowo:. A:la:ta:ga:

henfelo: we ta:fo: ha:nakiyo; kelego: imilig nowo: mo:dia:ha:na:no. ⁸ A:la:fo:ko:lo: ni amio: ma:n o:lia: so:g sa:ga:lan o:lia: o:li dowo:lalega, nio: o:li da:lab a:la:asuluma:niki. ⁹ Ko:sega, kalu abeyo: mole alando: dia:no: asulab i a:no; man mogago: a:ma:yo: iyo: susu-lulaliki, iyo: dafa o:ngo:wa walalelab. Iyo: babale dowa:ki, kelego: nolo: modo: mesela:sen ko:lo; man a:ma:yo: inina:ma:la: mogagilab. ¹⁰ Mole alando: dia:no: asulan a:no; man mogago: ko:li ko:lilo: dimidama:no: a:ma: tefo: o:m. Kaluka:isale nolo: moleyo: mada alan asula:sa:ga; ili tilidabuwo: gola dowaki, ha:na:no: ane ko:lo: kalu i a:no: inino: da:ya:lo: olan o:ngo: ko:lo: hida:yo:wo: alan di.

Timoti e halaido: doma:ki, towo: sio:

¹¹ Ko:sega ge Godeya:no:le dowo: ko:lo: mogago: ko:li ko:lilo: a:ma: anibamio: mo:ege dowakiyo; ge digalo: mano: a:la:ta:ga: Gode Elo: asulab aumb dimidano; tilidabu mano; ha:fo: disa:lan mano; halale kagama:no: mano; ha:sa dowan mano: we ko:lo; ge a:no: kudu ha:na:lubi. ¹² Ya:suwa tilida:daki, nanog dimidakiyo; giyo: halale nai ha:na:la:ga: tinia:bi. Tamin amio: ge kaluka:isaleya: siwa:la kagayaki, tilidabu gilo:wo: imo: widakiyo; Godeya: ge mela:no: mela:no:wo: dima:ki ho:leli ko:lo: ge o:go: a:naka nai ha:na:la:ga; mela:no: mela:no: a:no: halale ta:lima. ¹³ Godeya:yo: kelego: tambo mela:no:wo: dimiab a:la:ta:ga: Ya:su Kelisowo: Pontius Pailada: siwa:la kagayaki, ene tilidabuwo: kalaba fanda sio: ko:lo; niyo: Gode o:lia: Yesu o:lia:ma: siwa:l amio: ge to we kudu hamana:ki gemo: halale sa:ma:nigo:l. ¹⁴ Gemo:lo: wido: a:no: tambo dinafa kudu ha:na:la:ga; Ya:su Keliso Alan elo: a:ma:la: mia:nigab a:no: yasila:likiyo; digale kudu ha:na:lubi.

¹⁵ Godeya:yo: enedo: ho:lende da:fe alifa: a:namio; Eyo: Ya:suwo: a:ma:la: iliga:fa:ib.

Iwalu Godeyo: ena:li e,
Kelego: tambowo: e bo:fo:lab.

Kalu Alana; Alandeyo: E,
Misa: dowo:wa; Misa: Alandeyo: E.

¹⁶ Gode imilise e mo:sowan.

E ho:lendeya iliki,
kalu imilig nowo: e anib amio: mo:kagama: ha:na:ib.
E kalu imilig noma:yo: mo:ba:ba: ko:lo;
tifamio:lo: e mo:ba:ba:ib.
Niliyo: e ho:lenu: tambo wabudaki,
Ene halaido:wo: mela:no: mela:no: doma:ib.
Hendele o:m.

¹⁷ Henfelo: wenamio: moleyo: modo:lo: da:lab kalu a:no: mo:kaila:ma:ki, giyo: imo:wo: wida:bi. Ko:sega iyo: kelego: bo:bo:gelo: mogagima:no: a:namida:yo: mo:tili asulaki, Godeyo: ko:lo: tili asuluma:ki wida:bi. Mo:wo: Godeya:yo: nio: sagalema:kiyo; kelego: nafale ko:li ko:lilo: dimia:sen. ¹⁸ I amio: man nafaleyo: wa:lita:ki, iliyo: nafale dimidan man a:no: ko:lo: modo: dimida:melea:ki, giyo: wida:bi. Inin kelego:wo: mo:kanulu ta:li:aki, nolbo:wo: sagala:liki dimia:melea:kiyo; giyo: imo:wo: wida:bi. ¹⁹ Iliyo: a:la:dimidalikiyo; a dia:nikilo: aiko: halaido: ko:lo: gelan aumbo; man nafa dimidan a:no: tifamio:lo: kelego: fa:la:doma:ib a:no: ko:lo: dimidai takigab. Iliyo: a:la:dimidalega, mela:no: hendele a:no: mela:no:le dia:ib.

²⁰ Timoti, ge Godeya:lo: to hendele gemo:lo: bo:fo:melea:kilo: dimi a:no: dinafa tili dowa:bi. Ge Godeya: toma, madali tolo: malola:sen a:no: kadeta:bi. Kalu nolba:yo: to a:no: da:dakiyo; "Hendele" a:la: asulab ko:sega to a:no: hendelema ko:lo: da:da:so:bo.

²¹ Kalu nolba:yo: to a:no: tili asulakiyo; tilidabu hendele a:no: iyo: ta:ta:ga: ha:nab ko:lo: giyo: to a:no: da:da:so:bo.

Godeya: kanulan man a:no: gi o:lia: dowa:biyo:.

2Timoti

Asuluma: no: to we

Fol e dibolo aya silikiyo:, e soma: no: wo: ko: na: ma dowab a: la: asulo: ko: lo: mo: fo: s we Timotimo: wo: a: na sa: sa: lo:. Mo: fo: s sa: sa: lo: us a: namio: to nolo: da: lab. Nowo: hida: yo: ko: li ko: lilo: fa: la: dowalikiyo:, Timoti e Ya: su Kelisowa ege dowaki, ene tilidabuwo: halaido: doma: kiyo:, hagugu sa: sa: lo:. To nowo: we, Timoti e Ya: suwa: to nafa a: no: dinafa halale wida: li ha: na: melea: ki, to a: no: sa: sa: lo:. A: la: ta: ga:, to nowo: we. Ya: su Kelisowo: sagalema: kiyo:, Timoti eyo: nanogo: dinafa halale dima: ki, sa: sa: lo:. A: la: ta: ga: Folo: dibolo aya silikiyo:, nolo: e ta: ta: saga:, e fo: fo: ndolab ko: lo:, Timotiyo: e ba: ba: mena: ki, mo: fo: so: sa: sa: lo:.

1 Ne Fol, Ya: su Kelisowa: lo: iliga: felo: kaluwo: ne. Kaluka: isaleyo: Ya: su amio: tilida: dab o: mo: wo: mela: no: wo: dimia: no: a: la: liki, Godeya: dinali sio: ko: lo: ne to a: no: walama: ki, ne a: na da: fea: sa: ga: iliga: fo:. ² Timoti ge, ni so: wale o: ngo: dowo:. Mo: fo: s we gemo: iliga: to: l. Do Gode o: lia: nili Alan Ya: su Keliso o: lia: ma: kanulan mano:, nofolano: a: la: ta: ga: ha: sa dowano: gelo: dima: ki, Godemo: dulugu so: lo: l.

Ya: suwa: wi amio: mo: sende doma: ki, halale sio:

³ Ne ma: mu iya: lo: Gode kudu ha: na: sen aumbo:, niyo: lo: asugo: go: go: do: dowaki, Godeya: ene nanog dimida: likiyo:, ho: lenowo: lo: nuluwo: lo: niyo: ge asula: likiyo:, Godemo: mada o: m a: la: sa: la: sen. ⁴ Gilo: ya: lakilo: si ho: n ane a: no: ne asula: liki, ge gali: ma: no: wo: alan asula: sen. Mo: wo: niyo: ge ba: dakiyo:, mada alan sagalema: no:. ⁵ A: la: ta: ga: gilo: tilidabu hen: deleyo: ne asulakiyo:, tilidabu a: no: tamina gu Lois dia: go: Yunes dia: amio: elen ko: lo:, o: go: ge amio: lo: a: lab, niyo: a: la: asulo: l. ⁶ A: la: fo: ko: lo: ni dagiya: golab amio:, Godeya: yo: boba kelego: wo: gemo: dimi ko: lo:, o: go: de ko: lo: dalifa: nigab amilo: folan aumbo:, boba kelego: a: no: digidalitakiyo:, ge nanogo: halale dimi: da: bi. ⁷ Gode eyo: tagilan man a: no: nimo: wo: mo: dimi ko: sega, nili mamayo: halaido: dofo: liki, ha: fo: disa: ma: no: man o: lia: nili asulo: wo: dinafa tilido: ma: no: man o: lia: a: no: nimo: wo: dimi.

⁸ A: la: fo: ko: lo: gio: Alan Ya: suwa: wi ko: lo: wala sa: ma: no: wo: sendelowa: so: bo. A: la: ta: ga: Ya: suwa: wi amilo: dibolo to: lolo: kalu ne amio: ge sende: lowa: so: bo. Ko: sega giyo: Godeya: halaido: wa dowaki, nilo: to nafa wido: amilo: hida: yo: dio: l we aumbo: giyo: lo: dia: niki, ne kudu ya: bi. ⁹ Gode eyo: nio: a: ma: la: gasiliaki, nio: mela: no: malilo: wa mesea: ki, da: fe alifa: . A: no: niliyo: elo: dimido: amima ko: sega, eyo: nimo: wo: ha: fo: disa: laki, enedo: asulab aumb da: feyo:. Henfelo:

we o: fa: la: doma: no: amio:, Godeya: yo: Ya: suwa: lo: dimi: idama: no: a: no: asula: sa: ga:, nimo: wo: ha: fo: wo: tami: na disa:. ¹⁰ Ko: sega o: go: ha: fo: disa: lan a: no: fanda asuluma: kiyo:, nilo: gasilia: no:, Ya: su Keliso, e mio: ko: lo: sowan man a: no: e bidilaki, to nafayo: nilo: wa dia: mio:. To nafa a: ma: yo: mela: no: mela: no: a: no: nimo: dima: ki, fanda wido:.

¹¹ To nafa a: no: wala sama: ki, Godeya: yo: ne Ya: suwa: lo: iliga: felo: kalu a: la: ta: ga: to nafalo: wala: ma: no: kalu da: feyo:. ¹² A: la: do: dimido: amio: ne o: go: hida: yo: ba: da: li so: l. Ko: sega ne mo: sendelowaki, ha: lale kagafo: lo: l. Mo: wo: kalu nilo: tilida: sa: ga: lo: o: lo: l we, ne asulo: ko: lo:, nanog nemo: lo: dimi a: no:, Ya: suwa: ene tilidofu: ha: na: la: ga:, henfelo: welo: ed: abami a: na ta: fa: ib, niyo: a: la: asulo: l. ¹³ Digalo: to nilo: gemo: lo: wido: a: no:, giyo: to a: no: kaluka: isalemo: wo: widakiyo:, Ya: suwa: ene tilidabu o: lia: ene ha: fo: disa: lan man a: no: lia: yo: oga: dita: ga:, to hendele a: no: ko: lo: halale ta: li dofo: lubi. ¹⁴ Godeya: Mamayo: ge o: lia: iliki, asuwa: ta: lab ko: lo: to nafale ko: lo: gemo: lo: bo: fo: melea: kilo: dimi a: no:, giyo: dinafa bo: fo: lubi.

¹⁵ Kaluka: isaleyo: Esia hen amilo: sa: sen i a: no:, Faigelus o: lia: Hemogenes o: lia:, iyo: tambo ne ko: lo: gola ba: ba: a: no: giyo: asulufo: lab.

¹⁶ Ko: sega Ya: suwa: yo: Onesifolus o: lia: ene so: lo: o: lia: yo: nofola asuwa: foma: ki, niyo: iyo: dulugu so: lo: l. Mo: wo:, eyo: ne ha: sa doma: kiyo: tamin amio: asufa: ko: lo: ne dibolowa ane amio:, eyo: nemo: wo: mo: sendelo: alifa:. ¹⁷ A: la: ta: ga: e Lom fa: la: dowakiyo:, ne mada keleliya: sia: la: ga:, nelo: wa fa: la: dowo:. ¹⁸ A: la: ta: ga: ne Efesa: s sen amio:, elo: ko: li ko: lilo: asu: fa: a: no:, giyo: asulo: ko: lo: lab. A: la: fo: ko: lo: Ya: suwa: lo: mo: walilab ho: len a: namio:, e nofolo: alifoma: kiyo:, niyo: Ya: sumo: wo: to so: lo: l.

Ya:suwa:lo: dimido: aumb, kudu hamana

2 Ni so:wa Timoti, Ya:su Keliso elo: kanulu alifa: a:ma:yo:, Godeya:yo: ge halale alifoma:ki doma.
² To nilo: kaluka:isaleya: siwa:l amilo: gimo:lo: wido: a:no:, giyo: digalo: kalu nolbowo: wida:bi. Kalu i a:ma:yo: gilo: widab a:no: da:da:sa:ga:yo: nolbo:wo: a:walama:ki, imo:wo: to man a:no: wida:bi. ³ Giyo: Ya:su Kelisowa: ene ame kalu nafale o:ngo: dowakiyo:, nilo: nanog hida:yo: dio:l we aumbo:, giyo:lo: hida:yo: a:no: ua dia:bi. ⁴ Ame kalu dowab a:ma:yo:, elo: bo:fo:lowan misa: kalu alan a:no: sagalema:kiyo:, e amisa:n amilo: nanog nolo: mo:diaki, nanog imilig a:naka halale doma:ib. ⁵ A:la: auma:ib ko:lo:, kalu nowo: heyab amio: wa:lo: dia:no: asulalega, eyo: heyab amilo: ele saefa: a:no: kudu ha:na:ib. Ko:sega eyo: ele saefa: a:no: mo:kudu ha:nalega, tiniab amio: wa:lo: mo:dia:ib. ⁶ A:la:ta:ga: elo: gelan kalu nanogdo: halale diab a:ma:yo:, fowo: tula:sa:ga:, hebo: eneno: tamina bo:i dia:ib. ⁷ Ge nilo: to so:lo:l we dinafa asula:bi. Mo:wo: Alan eyo: asulo: nafayo: gemo:wo: fanda wala:ma:ib.

⁸ Ya:su Keliso e sowa:sa:ga:lo: a:dasili a:no:, Debidiya: ema:mu ko:lo: e asula:bi. To nafa a:no: ni wida:len amio:, kalu nolba:yo: ne mogago: kalu o:ngo: ba:da:sa:ga:, hida:yo: nolo: nemo: dimiaki, ne sa:niya: mela:sa:ga:, dibolowa to:lolo:. Ko:sega Godeya: to nafa a:no: sa:niya:yo: mada mo:mele alifa:ib. ¹⁰ A:la:fo:ko:lo: Godeya: enedo: da:feyo: kaluka:isaleyo: a:ma:la: a:gasilima:ki, hida:yo: ko:li ko:lilo: a:no: niyo: o:li dia:no:. Ya:su Kelisowa: wiya a:la:ta:ga:yo: Godeya:yo: a:gasilia:ib ko:lo: i a:no: Gode o:lia: mela:no: mela:no: mela:ib.

¹¹ To we hendele sa:ma:nigo:l.

Nio: Ya:su o:lia: sowo:lalega,

Nio: e o:lia:yo: mela:no: mesa:no:.

¹² Nio: hida:yo:wo: dia:li ha:nalega,

Ya:su e misa: salikiyo:, nio:lo: e o:lia: misa: kalu mesa:no:.

Nio: e gola ba:dalega,

Eyo: nio:lo: gola ba:ba:ib.

¹³ Nio: Yesuwa:lo: asulab aumbo: mo:kudu ha:nalega,

Ya:su Eyo: Ene to saefa:yo: ka kudu ha:na:ib. Mo:wo: enedo: man dimida:sen a:no: mada mo:ta:fa:ib.

Godeya: nanog dian kaluwa: man nafayo: we

¹⁴ Kaluka:isaleyo: to a:no: asulufo:melea:ki wida:lubi. Iyo: to amio: egelebo: kegabena:ki, Godeya: si-wa:lamio: giyo: hagugu sa:la:lubi. Mo:wo: to kegab a:ma:yo: mo:asuwa:taliki, kalu da:da:likilo: sen a:no: mogagila:ma:ib. ¹⁵ Godeya:yo: ge nanog dian kalu nafale a:la: sama:kiyo:, giyo: ene nanog a:no: halale dia:bi. A:la:dimidalikiyo:, ge Godeya: towo: hende diga-lo:le widaliki, mo:sendeloma:ib. ¹⁶ Ge madali to ko:li ko:lilo:wo: nenelabdo: a:namio: uwayo: gasa

dowa:so:bo. Mo:wo: kaluka:isale to o:lo: sa:lab a:no: Godeyo: ta:ta:ga: kona: ha:na:ni ha:nab. ¹⁷ Ililo: to man sa:lab a:no:, wagegema: o:ngo: silikilo: nanala:liki ha:nano: a:ngab. Himeneus dia: Filetus dia:ma:yo: a:la: dimida:lab ko:lo: iyo: to hendeleyo: ta:ta:ga: ha:nab. A:la:ma:yo: to wida:likiyo: a:la:sio:, "Nio: tamina a:ma:la: dasi ko:lo: tif amio: mada mo: dasima:no:" a:la:wida:lab amio:, a:la:ma:yo: kaluka:isale nolba:lo: tilidabu a:no: no:nolo: alifa: ¹⁹ Ko:sega Godeya:yo: ene sa:so: dima:kiyo:, aiko: halaido: gelo: ko:lo:, aiko: a:no: mada mo:hegab. Aiko: a:namio: towo: a:la:sa:sa:lo:, "Kaluka:isale eneno:le a:lab a:no: Alan eyo: asulo:." A:la:ta:ga: to nowo: we, "Kaluka:isale abeyo: Alana: wi-lo: dulugu sa:la:lab a:no:, mogago:wo: wa:kabiyo: dimi-da:so:bo."

²⁰ A alan us amio: fafo o:lia: disi ko:li ko:lilo: da:lab. Nolo: hen o:lia: ma:na: ful o:lia: a:na dimido:, nolo: go:l o:lia: silba o:lia: a:na dimido:. Nolo: nanog nafale dimi-dama:no: difa: ko:sega, nolo: ba madali wa difa:.

²¹ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale abeyo: ene mela:no: us amio: wa da:lab a:no: dilalega, e nafale fa:la:dowaliki, nanog nafaleyo: o:li dimidama:ib. E malilo: fa:la:dowab ko:lo: Alana:yo: ene nanog nafayo: emo: dima:ki ta:fa:ib.

²² Uwo: dian man dimidama:no: asulan a:no: giyo: ta:fo: ha:na:bi. Ho:lenu: tambo man digalo: o:lia: tilid-abu man o:lia:, nowo: asulakilo: ha:fo: disa:lan mano: a:la:ta:ga: ha:salo: doma:no: man a:no: ko:lo: kudu ha:na:bi. Kaluka:isale abeyo: asulo:wo: digalo:likilo: Godeya: wilo: dulugu sa:la:lab i a:no:lia: dowaki, man a:no: ko:lo: kudu ha:na:lubi. ²³ Giyo: mo:lo:ma kabilo: towa:lo: kegakilo: to sa:lab a:no: tinia:sa:ga: kona: dowa:bi. Mo:wo: to a:ma:yo: hida:yo: alan fa:la:do ali-fa:ib, a:la:bo: giyo: asulab. ²⁴ Alana: ene nanog dian kaluka:isale a:ma:yo: towa:yo: kega:so:bo. Ko:sega ene mano: o:m. Eyo: kaluka:isale tambo:mo:wo: sagale ali-ta:sen a:la:ta:ga:, nowo:bo:lo: walama:no:wo: nafale dowan, a:la:ta:ga: e ha:salo: dowan mano: o:m. ²⁵ Kalu-ka:isale i nolba:yo: e o:lia: gis dimidalikiyo:, Godeya: ene nanog dian kaluwa:yo: imo:wo: ha:sa fanda wi-da:sen. Mo:wo: Godeya:yo: kalu i o:mo:wo: fogo: o:li dimialikiyo:, iyo: asulo:wo: nodola:sa:ga:, to hendeleyo: o:li fanda asuluma:ki a:laki, eyo: ha:sa iliki wida:sen. ²⁶ Kaluka:isale i a:no: Seteneya: dibolowa disalifoliki, elo: asulab aumb dimidama:ki ta:fo:len ko:sega, iyo: to hendele a:no: fanda ba:dabiki, Seteneya: dage amilo: walafo:len a:no: sili alifa:ib.

Henfelo: we elema:nigalikiyo:, hida:yo:wo: modo: fa:la:doma:ib.

3 Henfelo: we elema:nigalikiyo:, man mogago: dimi-da:lab a:ma:yo:, hida:yo:wo: modo: fa:la:do ali-fa:ib ko:lo: giyo: asulufo:lubi. ² Ho:len a:namio:, kalu-ka:isale inina:ma:la:yo: alan asulaki, moleyo: mada alan dia:no: asuluma:ib. Iyo: to sa:lakiyo: kailaki, nolo:

wa:la: sa:ma:ib. Iya o:lia: ano o:lia:mo:wo: a:la:iyakiyo; kalu nolbo:wo: sagalakiyo: mada o:m a:la:bo: towo: mo:sa:ma:ib. Iyo: Godeya:lo: asulab aumbo: mo:kuduha:na:ib. ³ Kaluka:isale iliyo: nol o:lia:yo: ha:fo:wo: mo:disa:ma:ib. Kalu nolba:lo: mogago: dimido: a:no:lo: mo:ga:lila:ma:ib. Iyo: nolo:lo: sada:ba:ib. Inin asulo:wo: mo:tilidoma:ib. Kalu nolo: mo:nofo-lakiyo; nagalo: dimiab a:no: o:ligab a:la:asuluma:ib. A:la:ta:ga: man nafa o:lia:yo: gis dia:ib. ⁴ Kaluka:isale iliyo: ene miliyo: teledoma:ib. A:la:ta:ga: iliyo: mo:dinafa asulaki, bo:bo:gedo: dimidama:no: a:no: ko:lo: asuluma:ib. Kailan mano: i amio: alan doma:ib. Henfelo: wenamilo: sagalema:no: man a:no: asulaki, Godeyo: mo:sagale alifa:ib. ⁵ Kaluka:isale iyo: do:mo:wa: Keliso dowaki, tilidabu hendele halaido:wo: aundo:ma. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale i a:no:lia:yo: ko:na: dowaki, uwayo: gasa dowa:so:bo.

⁶ Kalu i a:no: nolba:yo: so:lo: nolo: dikidakiyo; ene a usa ha:na:sa:ga: silikiyo; ga asugo: halaido:lo: mo: a:lab a:no: elo: asulo: o:leo:ngo: doma:ki, dikili sa:ma:ib. Ga i a:no: ene man mogago: dimida:len a:no: asulakiyo; sendelowo: a:ma: e hidalitaliki, asulo: mogago: ko:li ko:lilo: a:ma:yo: e susululia:ga: sia:lab. ⁷ Ga i a:no: man ho:gi widab a:no: mada sagala:li da:da:sen ko:sega, iyo: to hendeleyo: mo:fanda asula:sen.

⁸ Tamin amio: Yanes dia: Yambes dia:ma:lo: Moses o:lia:lo: gis di o:leaumbo; † o:go: kalu i wema:yo:lo: to hendele o:lia:yo: gis diab. Ene asulo:wo: no:nolo:wo: a:gaki, iyo: o:ngo:mala tilidabu ko:lo:lab. ⁹ Ko:sega tamin amilo: kalu a:la:ma:lo: dimido: a:namilo: kalaba fa:la:dowo: aumbo; iyo: no:no:lowaki dimido:lo:b a:la:bo: kalaba fa:la:dowaliki, kaluka:isale tambowa:yo: ba:ba:ib. A:la:fo:ko:lo: ililo: dimido: a:no: alano: mo:doma:ib.

Fol eyo: Timoti mo:wo: hagugu sio:

¹⁰ Timoti ge, nilo: wida:seno; ni mano; nilo: dimidano: asula:seno; nilo: tilidabuwo; nilo: ha:sa downan mano; nilo: ha:fo: disa:ma:no: mano; ne hida:yo: dia:ga:lo: ha:na:mela:no: mano; tambo giyo: ba:da:sa:ga: asulo:. ¹¹ A:la:ta:ga: Antio:g, Aikonium o:lia: Lista amisa:n a:namilo: hida:yo: ko:li ko:lilo: nelo: amilo: fa:la:dowo: a:no: giyo: asulo:. Ko:sega Alana:yo: hida:yo: alan a:ma:yo: ne mogagilabena:ki, eyo: ne dinafa asuwa:ta:sen. ¹² Hendele, kaluka:isale abeyo: Ya:su Kelisowa tilida:da:sa:ga:lo; Godeya: man digalo:lo: kudu ha:na:no: asulab o:mo:wo; kaluka:isale nolba:yo: hida:yo: alano: dimia: mela:ib. ¹³ Ko:sega kalu mogago:le a:lab o:lia: dikili sa:lan kalu o:lia:ma:lo: man dimida:lab a:no: mada alan dowa:i ha:na:mela:ib. Iliyo: kalu nolo: dikidaliyo; nolba:yo: iyo:lo: dikida: mela:ib.

¹⁴ Ko:sega gemo:lo: to widabilo: tilidabu a:no; giyo: kudu ha:na:lubi. Mo:wo: kaluka:isale gemo:lo: wido: a:no: ge o:li fanda asulo:. ¹⁵ Ge so:wala:suwa a:la:ta:ga:

† 7.22, 9.11

mio: amio; Godeya: to sa:sa:lo: a:no: ge fanda asululi ko:lo:lab. A:la:ta:ga: ge Yesu Kelisowa tilida:da:bikiyo; Godeya:yo: ge gasilima:ki, to a:ma:yo: asulo: nafayo: gemo:wo: o:li dimia:ib. ¹⁶ Godeya: to sa:sa:lo: a:no: tambo Godeya a:la:ta:ga: fa:la:dowo: ko:lo: to a:ma:yo: kaluka:isaleyo: asuwa:takiyo; man mogago:wo: ele ba:da:b, a:la:ta:ga: hala dimido: a:no: digalela:b, a:la:ta:ga: iyo: man digalo: a:no: kudu hamana:ki, Godeya: to nafa a:ma:yo: wida:len. ¹⁷ Godeya: to a:ma:yo: a:la:dimida:lab ko:lo; Godeya: ene nanogdo: dian kaluka:isale a:no: ego: dowaki, nanogo: nafale dimidama:ki, Godeya: to sa:sa:lo: a:ma:yo: wida:lab.

⁴ Ya:su Keliso e henfelo: welo: bo:fo:mela:nikilo: yab amio; eyo: mela:no:lo: sab we o:lia: sowo: kaluka:isale o:lia:yo: aloba:ma:ib ko:lo; Gode o:lia: Ya:su o:lia:yo: da:da:labiki, niyo: to we gemo: halale sa:ma:nigo:l. ² Godeya: towo: wida:lubi. Ho:lenu: tambo dimidalia:bi. Giyo: kaluka:isaleyo:lo: hala dimido: a:no: digala:lubi. A:la:ta:ga: iyo: halale alita:lubi. A:la:dimidakiyo; ge ha:sa ha:na:sa:ga: dinafa fanda wi:da:bi. ³ Tif amio: kaluka:isale iyo: to digalo: hendeleyo: mo:ege da:daki, ilo: iligi da:ba:no:lo: to a:no: wala:ma:ki, widan kalu modo:wo: ho:le kegea:sa:ga: a:na da:da:mela:ib. ⁴ A:la:dimidaliyo; iyo: to hendeleyo: gola ba:da:sa:ga; kandayo: malolab a:no: ko:lo: tilida:da:ki kudu ha:na:ib. ⁵ Ko:sega kelego: tambowo: ge ha:sa iliki, aloba:da:bi. Hida:yo: ko:li ko:lilo: yab a:no: dia:i ha:na:bi. Kaluka:isalemo:wo: giyo: to nafayo: wi:da:bi. A:la:ta:ga: Godeya:lo: nanog gemo:lo: dimi a:no: tambo nafale dia:i ha:na:la:ga: kedela:bi.

⁶ Nilo: so:lo:l we mo:wo; ho:no: boba miakilo: kolo:dan aumbo: ††, mela:no: nilo:wo: a:la:koloda:i ha:nab ko:lo; ne o:go: soma:no: ho:lenu: ko:na:ma fa:la:dowab. ⁷ Ne buba:li ha:nakiyo; mada odo: ba:da:i ya:la:ga: kagayo:. A:la:ta:ga: ne nai ha:na:lenu: edo:. Tilidabuwo; ne halale ta:li dota:ga: mio:

⁸ A:la:fo:ko:lo: henfelo: welo: edabamio; digalelo: aloba:ma:no: kalu, Alan a:ma:yo: ne man digalo: kudu ane a:na wikilakiyo; boba kelego:wo: nemo:wo: dimia:ib. A:la:ta:ga: imilig neko: so:lo:ba, ko:sega kaluka:isale abeyo; Ya:su a:ma:la:lo: mia:nigab a:no: sagala:likilo: yasilab o:mo:wo:lo: dimia:ib.

Fol eyo: Timotiyo: elo:wa mena:ki sio:

⁹ Ge nelo: amio: mia:nikiyo; togo: bo:bo:ge keda:bi. ¹⁰ Mo:wo: Dimas, e asulo:wo: henfelo: wena dia:fo:len ko:lo: ne ta:ta:ga; Tesalonaika a:na ane. Kelesenas e Galasia hena ane a:la:ta:ga: Taitus e Dalamesia hena ane. ¹¹ Lug imilig e, ne o:lia: so:l.

Ne Godeya: nanog dimidab amio: Mak eyo: o:li asuwa:fa:ib ko:lo: ge yakiyo; e tililia: ya:bi. ¹² Niyo: Tikikus e Efesa:s iliga:fo:

†† amio: boba kelego: Godemo: so:mia:nikiyo; ho:len nol amio: iliyo: wa ho:n a:no: boba wa:la tulan. Man a:no: ko:lo: asulaki bale sio: Agelan Bugo: 15.1-12

¹³ Ne Toloas amisa:na sen amio; hido: so:go: Kabus-
do:wa difa: ko:lo: ge yakiyo; dia:ya:bi. A:la:ta:ga:
no:no:n mo:fo:s bobodo: difa: a:no: dia:yakiyo; no:
do:go:f amilo: sa:sa:lo: a:no:lo: tambo mada dia:ya:bi.

¹⁴ Go:fo: ki amilo: nanogdo: dian kalu, Alegsanda eyo:
nemo:wo: mogago: dimidaki ne mogagila: ko:lo:
Alana:yo: elo: dimido: a:no: wa:lo: wa:dema:ib. ¹⁵ Kalu
a:ma:yo: nili to mando: widab a:no:lia:yo: gis dowa:lab
ko:lo:, gelo: eya ifikidaba:na:ki dinafa dowa:bi.

¹⁶ Nelo: tami mo:walilo: amio; kalu imilise nolba:yo:
mo:asuwa:taki, iyo: tambo ne ta:fo:gane. Nemo:lo:
ililo: dimido: a:no: Godeya:yo: imo:wo: mo:wa:dima:ki
asulab. ¹⁷ Ko:sega Alan e ni aniba kagafo:liki nemo:wo:
halaido:wo: dimiabiki, Yu kaluka:isalema a:no: tambo
Godeya: to nafayo: dabulima:ki, niyo: a:na wido:
A:la:ta:ga: ne saila gasaya: ma:no: dowo: ko:sega,

Godeya:yo: ne a:ma:la: gasili ko:lo: ga:li ane.

¹⁸ Kaluwa:lo: man mogago: ko:li ko:lilo: nemo:lo: dimi-
do: a:ma:yo: ne ta:lia:no: dowabikiyo; Alana:yo: ne
a:ma:la: gasilia:sa:ga; ne tililia:ga; Enedo: bo:fo:likilo:
mesa:no: hen, Hebenelo: a:lab a:na ta:fa:ni ha:na:ib. E
wi wabudakiyo; mela:no: mela:no: dowa:i
ha:na:mela:ib. Hendele o:m.

¹⁹ Bilisia o:lia: Akwila a:la:ta:ga: Onesifolus ene e
so:lo: o:lia:mo:wo: sagalo: towo: sa:la:biyo:. ²⁰ Elastus e
Kolin amisa:n a:naka ta:fo: mio. A:la:ta:ga: Tolofimus e
walaf ko:lo: niyo: e Miletus a:na ta:fo:. ²¹ Hido: ho:lono:
o:fa:la:doma:nigab amio; ge nelo:wa bo:i ya:bi. Yubu-
lus o:lia: Budens o:lia: Linus o:lia: Kalodia o:lia: Keliso
kaluka:isale tambo gimo:wo: sagalo: towo: iliga:to:l.

²² Alan E gi o:lia: iliki, Godeya: ha:fo: disalano: gi o:lia:
dowa:biyo:.

Taitus

To we tamina agelema

Mo:fo:s we Fol eyo: Taitusbo:wo: sa:sa:liga:fo:. Tamin amio: Fol o:lia: Taitus o:lia: ha:na:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen nowo: Kilit, a:la:yo: a:na ane. A:la:yo: to nafayo: wida:sa:ga:, Fol e hen nowa ha:nakiyo:, Taitus e Kilit sa:s ho:giyo: bo:fo:melea:ki, a:na ta:fo:. A:la:fo:ko:lo: Fol eyo: Taitusbo:wo: asulo: dimiakiyo:, Kilit sa:so: halaido: doma:ki, mo:fo:s we a:na sa:sa:liga:fo:.

Mo:fo:s sa:sa:lo: us wenamio: to ha:g nolo: da:lab. Nowo: Taitus eyo: Keliso kaluka:isale ini mano: dibebea:sa:ga:, sa:s misa: kaluka:isaleyo: da:fema:ki, Fol eyo: wido:. Nowo: Taitus e ko:go:do: kaluka:isale o:lia: kaluka:isale so:wa o:lia: a:la:ta:ga: madali nanogdo: dian kaluka:isale imo:wo: mano: walama:ki, Fol eyo: wido:. Nowo: Kilit Keliso kaluka:isaleyo: mano: nafale dimidaki, nolbo:wo: ha:fo: disa:laki towa:yo: mo:kegema:ki, Fol eyo: to we a:na sa:sa:liga:fo:.

1 Ne Fol, Godeya: ene nanog dian kalu nowo: ne. Ya:su Kelisowa:lo: iliga:felo: kalu nowo: ne. A:la:fo:ko:lo: Godeya:lo: da:fe alifelo: kaluka:isale nolba: tilidabu a:no: ko:lo: halale alitakiyo:, Godeya: to man hendele a:no: fanda asula: melea:kiyo:, ne nanog a:na dimidama:ki da:feyo:. ² A:la:go:ko:lo: tilidabu a:no:lia: asulo: a:no:lia:yo: dialikiyo:, iyo: mela:no: mela:no: sagala:liki yasilima:ib. Mo:wo: Gode e mo:dikili sa:lan ko:lo: e taminde amio: mela:no: mela:no:wo: dia:ib a:la:liki saefa:. ³ A:la: saefa: ko:lo: ho:lendeyo: fa:la:dowabiki, Godeya:yo: ene to a:no: kalaba fa:la:dowo: alifa:. To a:no: kalaba fa:la:doma:kiyo:, Gode nilo: gasili a:ma:yo: to a:no: nolbo:wo: walama:ki nemo: dimi.

⁴ Taitus, na:no: tilidabuwo: imilig dowo: ko:lo:, ge no:no:n so:wale dowabiki, niyo: mo:fo:s we gemo: sa:sa:liga:to:l. Kanulan mano: a:la:ta:ga: ha:sa dowan man a:no: gi o:lia: melea:ki, niyo: Do Gode o:lia: nilo: a:ma:la: gasili Ya:su Keliso o:lia:mo:wo: dulugu sio:.

Sa:s amilo: misa: kaluwa: man dibibiakilo: da:feano: we

⁵ Niyo: ge Kilit ho:na:lo: hegefa: hen a:namilo: ta:fo:wo: mo:wo: we. Nanogo: mo:kedefo: a:no: gi dimidaki a:la:ta:ga: Kilit amisa:no: tambo amio: nilo: gemo:lo: sio: aumbo:, sa:s misa: kaluwo: da:fema:ki, a:na ta:fo:. ⁶ Giyo: sa:s misa: kaluwo: da:fema:nikiyo:, kalu we o:ngo: ko:lo: da:fea:bi. Eyo: man digalo:le kudu ha:naki, kalu nolba:yo: e hala dimidab a:la:bo: mo:asula:sen. E gayo: imilig di. A:la:ta:ga: kalu ene so:wagalin a:no: Kelisowa tilida:da:sa:ga:, kaluka:isale siwa:l amio: iyo: mo:a:la:iyaki, iya o:lia: ano o:lia:ma: towo: kudu ha:na:sen a:no: ko:lo: da:fea:bi. ⁷ Sa:sdo: bo:fo:lowan kalu eyo:, Godeya: nanog dimidama:kiyo: ene ta:fo:

ko:lo: da:feakiyo:, kalu we o:ngo: ko:lo: da:fea:bi. Eyo: man digalo:le kudu ha:naki, kalu nolba:yo: e hala dimidab a:la:bo: mo:asula:sen. A:la:ta:ga: e kalu alan a:lakiyo:, kaluka:isaleyo: mo:wa:la:sa:ndan. E bo:ibo: mo:gadian. E aluna: ho:no: modo: nakiyo:, mo:no:nolan. A:la:ta:ga: nol o:lia:yo: mo:buban. E mole alan dia:no:wo: mo:meselan.

⁸ Man o:leo:ngo:wo: mo:dimidaki, e mageso: kaluwo: dinafa tilidowan. E man nafale dimidama:no: asulan. E asulo: nafalelo: kudu ha:nan. Ene man digalo:le, Godeya:lo: asulab a:no:lo: kudu ha:na:sen. Ene asulo:wo: dinafa tilidowan. ⁹ To hendele emo:lo: wido: a:no:, eyo: dinafa halale ta:li silikiyo:, kaluka:isale nolba: tilidabuwo: halaido: doma:ki man a:no: widan. A:la:ta:ga: Godeya: tolo: gola ba:da:sen kaluka:isale i a:no: to we hendelelo:b a:la:bo: fanda asuluma:ki, man a:no: wida:sen.

¹⁰ Mo:wo: Kilit sa:s us a:namio:, tolo: saditan man o:lia: madali tolo: sa:lan man o:lia: dikili sa:lan man o:lia: a:no: kaluka:isale modo:wo: kudu ha:na:lab. A:la:ta:ga: Yu Keliso kaluka:isale, Yuwa: elelo: o:kudu ha:nab a:no:lo: man a:no: alan dimida:lab. ¹¹ Iliyo: mole afale dia:no: a:la:liki, nililo: mo:dimidan man a:no: wida:lab ko:lo: kaluka:isale nol o:lia: ini so:lo: o:lia:yo: asulo:wo: no:nolo: alitaki, ili tilidabuwo: ta:tab. A:la:fo:ko:lo: iliyo: to man a:no: wa:kabiyo: widabena:ki ka:la:bi.

¹² Tamin amio: asulo:lo: di kalu nowo: Kilit hen a:na ilikiyo:, towo: a:la: sa:sa:lo:, "Kilit kaluka:isaleyo: madali towo: sa:la:sen. Iyo: saila gasayo: o:ngo: dowa:sen. Iyo: bo:sulakiyo:, ma:no:wo: besagali na:sen." ¹³ To we mada hendele sa:sa:lo:. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale ili tilidabu a:no: halaido: doma:ki, a:la:ta:ga: iliyo: Yuwa: kan-

dayo: malolab a:namida:yo: mo:iligi dabuma:ki,
a:la:ta:ga: to hendelelo: mo:kudu ha:nab kaluwa:lo: ele
difa: a:no:, mo:kudu hamana:kiyo:, giyo: halale sa:laki,
i a:no: digalaki wida:bi. ¹⁵ Kalu abeyo: Godeya: siwa:la
amio: asugo: go:go:do: a:lab a:no:, Godeya: siwa:la
amio: kelego: tambo nafale dowab. Ko:sega kalu abe-
yo: Ya:suwo: mo:tilida:dakilo:, asulo:wo: mogago: a:lab
a:no:, ililo: dimido: a:no: tambo mogago:le dowab.
Kalu i a:no: ili asulo:wa:lo: nafale aloba:dan a:no: mo-
gagila: ko:lo:lab. ¹⁶ Iliyo: ne Godeyo: mada asulo: a:la:
sa:la:lab ko:sega, ililo: man dimidab a:ma:yo:, iyo:
Godeyo: mo:ba:dan a:la: widakigab. A:la:fo:ko:lo:
Godeya:yo: kalu o:mo:wo: mada mogago: ba:da:sa:ga:
mo:beab. Iyo: Godeya:lo: sio: aumbo:
mo:kuduha:nakiyo:, man nafa dimidama:no:wo:
mo:lilo:.

Ko:go:do: kaluka:isalemo:lo: to wido:wo: we

2 Taitus giyo:, to man widakiyo:, to hendele o:lia:lo:
ililo: dowab a:no: ko:lo: wida:bi. ² Kalu ko:go:do:le
sab o:mo:wo: a:la:wida:bi. "Kalu ko:go:do:, gio:
mo:no:nolo: dowaki, asulo: nafalelo: kudu ha:na:lubi.
Nolo: gi ha:ga dowakiyo:, gili mano: nafale dimida:lubi.
Gililo: tilidabu mano:, ha:fo: disa:lan mano:, a:la:ta:ga:
hida:yo: fa:la:dowalikilo: halale kagama:no: man a:no:
ko:lo:, giliyo: kudu ha:na:lubi." Giyo: imo:wo: a:la: wi-
da:bi. ³ Taitus giyo:, ka:isale ko:go:do: sab imo:wo:
towo: a:la:wida:bi. "Ka:isale ko:go:do:, giliyo:
Godeya:lo: asulab aumb dimidakiyo:, nolo: sa-
da:da:so:bo. Aluna: ho:n nab a:ma:yo: gili asulo:wo:
mo:tilidoma:ki ta:ta:bi. Man digalo: mesa:no: a:no:
ko:lo: wida:li ha:na:bi." ⁴ Giyo: a:la:widalikiyo:, ka:isale
ko:go:do: iliyo:, ka:isale so:wa imo:wo: a:la: wida:bi.
Gio: kalu o:lia: so:wa o:lia:mo:wo: ha:fo: disa:la:bi.
A:la:ta:ga: gio: asulo: nafalelo: kudu ha:naki, malilo:
man kuduha:na:bi. Gio: kaluwa: ha:ga dowaki, ginin
so:lo:wo: dinafa bo:fo:lubi. A:la:ta:ga: nowo:mbo:wo:lo:
sagale alita:bi. Kaluka:isale nolba:yo: Godeya: to nafa
a:no: dio:ge sa:labena:ki, ka:isale so:wa imo:wo: to
a:no: ko:lo: wida:bi.

Kalu so:wamo:lo: to wido:wo: we

⁶ A:la:ta:ga: kalu so:wa iliyo: asulo: nafalelo: kudu
hamana:ki, iyo: halale alita:bi. ⁷ Iliyo: man gilo:wo:
ba:da:sa:ga: kudu mena:ki, giyo: kelego: tambo dimi-
dakiyo:, mano: nafale dimida:bi. Giyo: mano:
widakiyo:, digalo: man kuduha:naki, to gilo: sa:lab
a:no: hendele a:la:asuluma:ki, wida:bi. ⁸ Giyo: man
widakiyo:, digalo: nafale to sa:la:lubi. Gis kalu iliyo:
nililo: mogago: dimido: a:no: mo:ba:dalikiyo:, to
sa:ma:no:wo: aundo:ma dowaki, iyo: sendeloma:ki,
giyo: a:la:wida:bi.

**Madali nanogdo: dian kaluka:isalemo:lo: to wido:wo:
we**

⁹ Giyo: madali nanogdo: dian kaluka:isalemo:wo:
a:la:wida:bi. "Nanog dian kaluka:isale giliyo:, kelego:
tambo amio: gili misa: kaluwa: ha:ga iliki, towo:
a:ma:la:bo: sa:la:so:bo. Misa: kaluwo: sagale alita:bi.
A:la:ta:ga: misa: kaluwa: kelego:wo: afalebo: dia:so:bo.
Ko:sega gili misa: kaluwa:yo: giliyo: tiliasuluma:kiyo:,
giliyo: ho:lenu: tambo man digalo: a:no: kuduha:na:bi."
Iliyo: a:la: dimidalikiyo:, kaluka:isale nolba:yo: ililo: di-
midab a:no: ba:da:sa:ga:, Godeya:lo: ni ko:lo: gasili wi-
da:lab to a:no: hendelelo:b a:la:bo: asulaki, to a:no:
iyo:lo: kuduha:na:no: asuluma:ib.

Ya:su mia:no: yasilakiyo:, man nafale dimida:bi.

¹¹ Godeya:lo: kanulan man a:ma:yo: kaluka:isaleyo:
o:lika gasilia:ib ko:lo:, man a:no: kaluka:isale tambo-
mo:wo: kalaba fa:la:dowo:. ¹² Godeya:lo: mo:asulab
a:no: o:lia: do:mo:wa:lo: asulan man a:no:lia:yo: ka-
ta:foma:ki, Godeya: ene kanulan a:ma:yo: nimo:wo: wi-
da:lab. Man a:no: ta:taki, nio: henfelo: wena silikiyo:
asulo: nafalelo: kudu ha:na:sen man o:lia: digalo: do-
ma:no: man o:lia: Godeya:lo: asulab aumb doma:no:
man o:lia:yo: kuduhamana:ki, widab. ¹³ Nilo: gasilia:no:
Gode Alan o:lia: Ya:su Keliso elo: a:ma:la:do: mia:nigab
ho:len alan a:no:, nio: sagala:li yasila:likiyo:, man a:no:
ko:lo: dimida:mela:niki. ¹⁴ Nio: man mogago: dimi-
da:len amio:, a:ma:la: gasiliaki, a:la:ta:ga: nili asulo:wo:
malilo: doma:ki, Ya:su Keliso eyo: ene mela:no:wo: a:na
wala: A:la:go:ko:lo: kaluka:isale nio: eno:le doma:ki,
a:la:ta:ga: mano: nafale dimidama:no: mada asu-
luma:ki, Ya:suwa:yo: a:na dimido:.

¹⁵ A:la:fo:ko:lo: giyo: to a:no: wida:lubi. Giyo: towo:
halaido: widakiyo:, kaluka:isaleya: tilidabu a:no: halale
alitaki, mogago: dimido: a:no: digala:bi. Ge o:lika iliki
walama:ib ko:lo: kaluka:isale nolba:yo: ge o:ngo:ma-
lo:ngo: ba:dabena:ki, ge halale dowa:bi.

Man nafale dimida:bi

3 Taitus giyo: Kilit Keliso kaluka:isalemo:
a:widakiyo:, iliyo: gamani misa: kalu amisa:n misa:
kalu o:lia:ma: ha:ga dowaki, ililo: to sa:lab a:no: kudu
hamana:ki wida:bi. Kaluka:isaleyo: ho:lenu: tambo
man nafa dimidaki kudu hamana:ki wida:bi. ² Kalu-
ka:isale iliyo: nolo: mo:sada:daki, ha:sa doma:ki wi-
da:bi. Inin wiyo: mo:wabudakiyo:, kaluka:isale wo:
tambomo:wo: ege doma:kiyo: wida:bi.

³ Nio:lo: tamin amio: babale dowaki, to sa:labo:
mo:kudu ha:na:sen. Nilo: dikidab a:ma: towo: tili-
da:da:ga:yo: kuduha:na:sen. A:la:ta:ga: man ko:li
ko:lilo:, nili do:mo:wa:lo: asulan o:lia: nili sagalakilo:
dimida:sen a:no:lia:ma:yo:, nio: meya: melo: o:ngo:
a:ma: susululia:ga: ha:na:len. Nio: ho:lenu: tambo man
mogago: dimida:likiyo:, nol o:lia:yo: entea:liki

mobeas:sen. A:la:ta:ga: kaluka:isale nolba:yo: nimo:wo: kulufeyab amio:, niliyo:lo: imo:wo: kulufeya:sen.
⁴ Ko:sega nilo: gasili Gode eyo: nimo:wo: ha:fo: disa:la:ki, sagale alita:sen ko:lo:, nio: a:ma:la: gasili. Nio: man digalo:le dimida:lana gasilima ko:sega, Godeya:yo: nio: nofolo: alitaki, gasili ko:lo: ene Mama a:ma: halaido: iliki, nio: to:go:de alifa: ko:lo:, nio: ho:gi a:sa:la:liaki, mela:no: ho:gi dimi. ⁶ Nilo: gasili, Ya:su Keliso eya ilikiyo:, Godeya:yo: Ene Mama Malilo: a:no:, boba dimiaki, niya ko:go:lu alifelo:. ⁷ Elo: dimido:wo: mo:wo: we. Godeya: ene kanulo: a:ma:yo: nio: ene siwa:l amio: digalo:le ta:ta:sa:ga:, ene so:wale doma:ib. A:la:galikiyo:, nio: mela:no: mela:no: a:no: mada dia:no: asulab a:no: dimi. ⁸ To a:no: hendele so:lo:l. Kaluka:isale Gode amilo: tilidabu i a:ma:yo: man nafa halale dimidama:no:wo:, tamindeyo: welo:b a:la: asuluma:ki, giyo: to a:no: halale wida:bi. Nilo: to wido:l we nafale ko:lo:, to wema:yo: tambo asuwa:fa:ib. ⁹ Ko:sega giyo: mo:lo:ma kabilo: towa:lo: kegab a:no:lia:, ge ma:mu i mio: agela:sen a:no:lia:, Mosesa: ele saefa: amilo: to kegab a:no:lia:, towa:lo: kegab a:no: tambo ta:ta:ga:, a:le dowa:bi. Mo:wo: towa:lo: kegab a:ma:yo: fo nafayo: mo:helema:ib. ¹⁰ Sa:s us amio:, kaluka:isale im-

ilig noma:yo: towa: kegakiyo: aloba:ma:no: to sa:lalega, giyo: hagugo:wo: sa:la:bi. A:la:ta:ga: emo:wo: hagugo: towo: wa:ka sio: amio: mo:da:dalega, gio: kalu a:no: fa:s dimia:bi. ¹¹ Kalu o:ngo:wo: e asulo: nafaleyo: ta:taki, man mogago:le dimida:lab ko:lo:, ene mogago: dimido: a:ma:yo:, e mo:walila:la:ga: ta:li ko:lo:lab, a:la:bo: ge asulab.

¹² Ta:n ho:len amio: ne Nikopolis amisa:n a:na mesa:no: asulo: ko:lo:, kalu imilig nowo:, Atemas eyele, Tikikus eyele gelo:wa iliga:ta:ga:yo:, giyo: ne a:na galima:ni bo:bo:ge ya:bi. ¹³ Abolos o:lia: gamani elelo: asulo: kalu, Senas o:lia:yo: ha:na:nigalikiyo:, a:la:yo: kelego:lo:ma dowabena:ki, giyo: mada asuwa:ta:bi.

¹⁴ A:la:ta:ga: kelego:lo:ma kaluka:isale iyo: asuwa:fo:ma:kiyo:, Kilit Keliso kaluka:isaleya:yo: imo:wo: halale asuwa:ta: melea:ki asulo:l. Iliyo: a:la:dimidalikiyo:, fo nafa hedaki, ho:lono: tambo kelego:wo: o:li doma:ib.

¹⁵ Kaluka:isale tambo ne o:lia:lo: sab wema:yo: gi:mo:wo: sagalo: towo: iliga:tab. A:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale ne mili ko:lo: gi o:lia: sab nol o:mo:wo:lo: sagalo: towo: sa:la:biyo:.

Godeya: ha:fo: disalano: gi o:lia: dowa:biyo:.

Filemon

Asuluma: no: to

Mo:fo:s we Fol eyo: Keliso kalu nowo: Filemon emo: sa:sa:liga:fo:. Filemona: ene madali nanogdo: dian kalu nowo:, Onesimus e tamin amio: Filemono: ta:ta:ga: nai ane. E nai ha:na:ga:, amisa:n nowa elena, Fol e o:lia: dibolo aya galili. Onesimus e Fol o:lia: silikiyo:, e Keliso dota:ga:, Folo: a:na asuwa:ta:len. Fol e dibolowa silikiyo:, mo:fo:s we Filemonbo: sa:sa:liga:fo:. Filemon eyo: Onesimuso: a:ma:la: dia:sa:ga:, ha:fo: disa:laki, aole o:ngo: doma:ki, mo:fo:s we a:na sa:sa:liga:fo:.

1 Fol, ne Ya:su Kelisowa: wiya a:la:ta:ga:lo: dibolo amilo: so:lo: ne o:lia: nao Timoti naino: sagalo: towo: gemo: sa:sa:liga:to:l.

To we nili mili nafa nanogo: negelelo: dia:seno:, Filemon, ge o:lia: nado Abia o:lia: negelelo: nanogo: halaido: dia:seno: Akibus o:lia: Keliso kaluka:isale gi ayamilo: Godeya: mando: da:ba: ya:lab o:lia:mo:wo:, mo:fo:s we gimo: sa:sa:liga:to:l.

³ Do Gode o:lia: nili Alan Ya:su Keliso o:lia:ma:yo: ini kanulo: o:lia: ha:salo: mesa:no: man a:no:lia:yo: gi o:lia: dofo:melea:ki, Godemo: dulugu so:lo:l.

Filemon elo: man nafale dimido:wo: we

⁴ Gilo: Ya:su Alan amilo: tilidabu a:no:lia:, Godeya: ene malilo: kaluka:isalemo:lo: ha:fo: disa: man a:no:lia:yo:, ne da:da:sen ko:lo:, niyo: ni Godemo: dulugu sa:la:likiyo:, ge asulufo:liki, mada o:m a:la: sa:la:sen. ⁶ Gilo: tilidabu a:no: nolbo:wo: wida:lalikiyo:, giyo: Ya:su Kelisowa ege dowab amilo: kelego: nafale nimo:lo: dimi a:no: go:no: no: asuluma:ki, niyo: ge Godemo: dulugu so:lo:l.

A:la:do: fa:la:dowaki, Kelisowa: wiyo: alan doma:kiyo:, niyo: Godemo: dulugu sio: ⁷ Ni nao, giyo: Keliso kaluka:isale nolo: sagale alifela:sen ko:lo: gilo: ha:fo: disa:lan man a:ma:yo: ne ko:lo: halale alitaki, sagale alifa:.

Onesimuso: asuwa:foma:ki, Filemonbo: sio:

⁸ A:la:fo:ko:lo: Filemon, gilo: dimidama:no:wo: nowo: da:lab ko:lo:, giyo: dimidama:ki, Ya:suwa:lo: iliga:felo: kalu niyo: to halaido:wo: gemo:wo: o:li sa:ma:no:.

⁹ Ko:sega Keliso kaluka:isalemo:lo: ha:fo: disa:la:sen man gilo:wo: ne asulo: ko:lo: to halaido:wo: gemo:wo: mo:sa:laki, go:no:n asulo:wa: dimidama:ki, asulo:l. Ne anaso:le dowakiyo:, Ya:su Kelisowa: wiya a:la:ta:ga: dibolowa so:l. ¹⁰ Ne dibolo aya silikiyo:, Onesimus e Ke-

liso dowabiki, ni so:wale o:ngo: fa:la:dowo: A:la:fo:ko:lo: giyo: Onesimus e o:lia:yo: ha:fo: disa:ma:kiyo:, gemo: dabu bo:do:l. ¹¹ Tamin amio: Onesimus † eyo: ge mo:asuwa:ta:sen ko:sega o:go: eyo: na:no: o:li asuwa:fa:ib. ¹² Ne Onesimus o:lia:yo: asulo:wo: imilig dowaki, e o:lia: ha:fo: disa:lakiyo:, niyo: e gelo:wa a:ma:la: iliga:to:l. ¹³ Niyo: e mo:hamana:kiyo: ka:la:sa:ga:, ne o:lia: dowai kibo:bowo:, ne Ya:suwa: wiya a:la:ta:ga:lo: dibolowa so:l wenamio:, gilo: asuwa:tan aumbo:, eyo: ne o:li asuwa:fabe. ¹⁴ Niyo: a:la: asulo: ko:sega, na:no: towo: semo:saefa: amio:, a:la:bo: mo:dimidama:no: Mo:wo: gilo: ne asuwa:fa:no:wo:, niyo: mo: dibolama:no:, go:no:n asulo:wa a:la:ta:ga: dimidama:ki asulab. ¹⁵ Ge o:lia: Onesimus o:lia: ho:len imilig no amio:lo: aloba:da:sa:ga: ane a:no: mo:wo: ha:? E gelo:wa a:ma:la: ya:sa:ga:, ga:ino: mela:no: mela:no: doma:no: a:la:bo: asulaya? ¹⁶ Onesimus e gelo:wa a:ma:la: fa:la:dowalikiyo:, e gi madalilo: nanogdo: dian kalu dowaki, giyo: e madali nanogdo: dian kalule a:dowab a:la:bo: asula:so:bo. Niyo: Onesimuso: mada asulab ko:sega, e gi nanog dialikiyo:, Alana: wi amio: e gaoleyo: o:ngo: dowaki, giyo: e mada alan asuluma:ib.

¹⁷ A:la:fo:ko:lo: na:no: giyo: milile a:la:asulalega, Onesimus e gelo:wa fa:la:dowalikiyo:, giyo: ne yab amilo: sagalo: dowa:sen o:leaumbo:, emo:wo:lo: a:la:ka sagala:bi. ¹⁸ Onesimus eyo: gemo:wo: halabo: dimido:lalikiyo:, wa:lo: dimia:no:wo: dowo:lalega, gemo:wo: wa:lo: no:no:n dugumia:no: ko:lo: nemo: sa:la:bi. ¹⁹ Ne Fol, to we no:no:n dagileya: sa:sa:lo:l, "Wa:l a:no: niyo: hendele gemo:wo: dugumia:no:" a:la:li sa:sa:lo:. Ko:sega giyo: a:la: asulab. Gilo: mela:no: ho:gi di a:namio:, nemo:lo: wa:l mia:no:wo: da:lab. ²⁰ Na:no: Keliso amio: naole dowo: ko:lo: giyo: man nafa we nemo:wo: dimidama:ki, asulab. Kelisowa:

† Onesimus a:la:do: sa:lab a:ma: ha:go: we, asuwa:ta:sen.

man nafa gilo: dimidama:no: a:ma:yo:, ni asulo:wo:
sagalema:ib.

²¹ Nilo: gemo:lo: dabu bo:do:l we, giyo: hendele dimi-
dakiyo:, man nafa nolo:lo: a:dimidama:ib a:la: asulaki,
mo:fo:s we gemo:wo: a:na sa:sa:lo:l. ²² A:la:ta:ga:
nowo: we. Gilo: Godemo:lo: dulugu sa:la:len aumbo:
dimidaliki, ne gelo: amio: konema: mia:no: a:la:asulab
ko:lo: giyo: uo:b nowo: nino: ta:fo:lubi.

Giyo: ne gelo:wa mena:ki Godemo: dulugu sa:la:len
ko:lo: ne gelo: amio: ko:nema mia:no: a:la:asulo: ko:lo:
giyo: uo:b nowo: nino: ta:fo:lubi.

Sagalo: towo: saga:fo:.

²³ Ya:su Kelisowa: wiya a:la:ta:ga:lo: dibolo amilo: sab
nowo: Ebafo:las, e ne o:lia: wena siliki, eyo: sagalo:
towo: gemo: sagetab. ²⁴ A:la:ta:ga: negelelo: nanog di-
an kalu nolo: Mag, Alistakus, Demas o:lia: Lug iliyo:lo:
mada o:m a:la:bo: sagetab.

²⁵ Alan Ya:su Kelisowa: ha:fo: disa:lan man a:no: gi
mama o:lia: dowa:biyo:.

Yemes

To we tamina agelema

Mo:fo:s we Ya:suwa: ene ao nowo:, Yemes ko:lo: e sa:sa:lo:. Ya:su e henfelo: amio: sia:len amio:, ene ao iya:yo: e mo:tilida:daki, emo:wo: dio:ge sa:la:sen. Ko:sega tif amio: Yemes e tilida:da:sa:ga:, sa:s bo:fo:lowan kalu alan nowo: e ko:lo: fa:la:dowo:.

Mo:fo:s we Yemes, e sa:sa:la:sa:ga:, tilidabu kaluka:isale ko:li ko:lilo: sab o:mo: iliga:felo:. Mo:fo:s elo: sa:sa:lo: wenamio:, to alande Yemes elo: wido:wo: we.

Keliso kaluka:isale ni amio: hida:yo: ko:li ko:lilo: fa:la:dowalikiyo:, tilidabu nilido:wo: halaido: doma:ki sa:sa:lo:. A:la:ta:ga: kelego:lo:ma kalu o:lia: kelego: modo:lo: da:lab kalu o:lia:yo: a:la: a:no: ida:nika tilidoma:ki sa:sa:lo:. Nowo: dinafa tilidowaki, nowo: dianila:so:bo. Niliyo: kelego:lo:ma kaluka:isale a:no: asuwa:talega, nili tilidabu a:no: hendele a:la:bo: kalaba widakigab.

Nio: mego:fo: dinafa tilidowakiyo:, Godeya:lo: asulab aumb dimidaki, e ha:ga doma:ki, sa:sa:lo:. Yemes eyo: henfelo: wema: man o:lia: Godeya: ene man o:lia:yo: alo:bana bo:ba:ki, fanda wido:.

Yemes eyo: mo:fo:s we halaido: sa:sa:lakiyo: a:la:sio:, kalu abeyo: Yesu amilo: tilida:dab a:no: e madalileyo: mo:doma:no: a:la:baka:. Kalu a:ma:yo: kalukeisale nolbo:wo: man nafa dimidab a:ma: ilikiyo:, enen tilidabu a:no: halaido:ka: a:la:liki widab.

Mo:fo:s Yemesa: sa:sa:lo:

1 Ne Yemes, Gode o:lia: Ya:su Keliso Alan o:lia:ma: ene madali nanogdo: dian kaluwo: ne. Niyo: mo:fo:s we, Keliso kaluka:isaleyo: so:lo: kugula:fo: † alobanaga:ta:ga:lo: hen no amilo: mesa:ni ane gimo: sagalo: towo: sa:sa:lita:to:l.

Da:fe ba:dab a:ma:yo: niyo: halale alitab.

² Ni nao i, da:feyo: ko:li ko:lilo: ko:lo: gilo: amilo: fa:la:dowab a:ma:yo:, gili tilidabu a:no: anayaki, gio: halaido: kagama:kigab. A:la:bo: gio: asulufo:lab ko:lo:, da:fe ba:ba: ko:li ko:lilo: gilo:wa fa:la:dowalikiyo:, gio: sagala:bi. ⁴ Gio: halaido: kagata:ga: ha:na:lalikiyo:, gili tilidabuwo: ilili alifa:ib ko:lo:, hida:yo: a:no: dia:li ha:na:lubi.

⁵ Gi amio: kalu imilise nowo: asug nafayo: e amio: aundo:ma dowalega, kalu a:ma:yo: Godemo: dulugu sa:la:bi. Mo:wo: Gode Eyo: mo:gadi sa:laki, sagala:liki modo: a:dima:sen ko:lo:, kalu abeyo: dabu ba:dalikiyo:, eyo: hendele dia:ib. ⁶ Ko:sega Godemo: dabu ba:dakiyo:, Godeya:yo: nemo: hendele dimia:ib a:la: tili asulaki dulugu sa:la:bi. Asulo:wo: a:la: ilikiyo:, dulugu sa:la:so:bo. Mo:wo: kalu asulo: a:la: a:lab a:no:, i hido: ko:lo: fufaya: ba:lab amilo:, dia:siano: a:ga:lab. ⁷ Kalu

† Yemes eyo: 'so:lo: kugula:fo:' a:la:do: sio: a:no:, e Godeya: iasi kaluka:isale a:no: tambowo: ko:lo: sio:.

o:leo:ngo: ilikiyo:, Alan Eyo: kelego: nowo: emo:wo: dimia:nigab a:la:bo: asula:so:bo. ⁸ Kalu a:no: asulo:wo: a:la: dowaliki, elo: man a:dimidama:no:wo: babale do:ma:ib.

Kalu kelego: aundo:ma o:lia: kelego: modo: o:lia:

⁹ Keliso kaluka:isale, kelego:lo:ma dowab a:no: sagala:bi, mo:wo: Godeya: siwa:l amio: iyo: wabulun kalu dowab. ¹⁰ Ko:sega kaluka:isale kelego:wo: modo:lo: da:lab a:no: sagala:bi, mo:wo: Godeya:yo: i a:no: ha:ga doma:ki ta:fo:. Mamo ko:lo: bo:i udu ha:nan aumbo:, kalu i a:no:lo: a:la: kelegema:ib. ¹¹ Hendele, ofo: halaido: ta:ndab amio:, mamo momado: nafa a:no: onaliaki, udufo: tinan. O:leaumbo:, kalu kelego:wo: modo:lo: delen a:no:lo:, ene nanog a:no: dia:li ha:na:lalikiyo:, elo: a:la: kelegema:ib.

Kalulo: da:fe ba:ba:no: to.

¹² Kaluka:isale da:feyo:wo: ba:da:sa:ga:lo:, Godeya: wi amilo: halale kagayab a:no:, Godeya:yo: i a:no: sagale alifa:ib. Mo:wo: Godeya:yo: kaluka:isale Elo: alan asu:lab o:mo:wo: wa:lo: mia:no: a:la: dinali sio: ko:lo:, da:fe ba:ba: amio: iyo: halaido: kagayalikiyo:, Godeya:yo: wa:lo: dimiakiyo:, mela:no: mela:no: dimia:ib.

¹³ Kelego: imilig noma:yo: Godeyo: mogago: dimidama:kiyo: mo:sendea:sen. A:la:ta:ga: Godeya:yo: kaluka:isaleyo: mogago: dimidama:kiyo:, mo:diki-

da:sen. A:la:fo:ko:lo: gio: man mogago: dimi-
dama:no:wo: asulalikiyo: "A:no: Godeya:yo: ne moga-
go:wo: dimidama:ki sendeab" a:la:bo: sa:la:so:bo.
¹⁴ Ko:sega mogago: dimidama:kilo: dikili ba:dano: we.
Kaluka:isaleya: asulo: us amilo: meselan delen a:ma:
sendelia:ga: oga:di alita:sen. ¹⁵ A:la:ta:ga: meselan
a:ma: fowo:, man mogago: dimidama:no: a:no: ko:lo:
helema:ib. A:la:fo:ko:lo: man mogago:wo: dimida:i
ha:na:la:ga:, alan dowaliki, fo hedakiyo:, man mogago:
a:ma:yo: sowano: ko:lo: fa:la:do alifa:ib.

¹⁶ A:la:fo:ko:lo: ni milile, gio: halalo: asulo: a:no: kudu
ha:na:so:bo. ¹⁷ Boba kelego: nafale nilido: diab a:no:
tambo Godelo:wa a:la:ta:ga: yan. Gode eyo: akin amilo:
ho:len da:lab a:no: tambo E fa:la:do alifa:. Godeya:lo:
ho:len akin amilo: difa: a:no: nodola:sa:ga:, sololi
fa:la:do alita:sen. Ko:sega Gode eneno: e mela:no:
ko:ngo: a:lab. ¹⁸ Gode eyo: enedo: asulab aumb dimi-
dakiyo:, nio: mela:no:wo: dima:ki, to hendele ene-
do:ma: sio: ko:lo:, nio: ene so:wale dowab. A:la:ta:ga:
Godeya:lo: kelego: tambolo: dimidalifa: a:lab us
a:namio:, nio: wa:la:b ko:lo: ta:fo:.

Towo: da:da:sa:ga:, kudu ha:na:bi.

¹⁹ Ni milile, giliyo: to we asula:bi. Gio: tambo kalu nol-
ba:lo: to sa:labo: dinafa da:da:sa:ga:, a:ma:la:bo: ha:sa
sa:la:bi. A:la:ta:ga: bo:bo:gebo: gadia:so:bo. ²⁰ Mo:wo:
kaluwa:yo: gadialikiyo:, man digalo:wo:, Godeya:lo:
asulab aumbo: mo:dimida:sen. ²¹ A:la:fo:ko:lo: gio:
man mogago: dimidan o:lia: mogago: asulo: usamilo:
fa:la:dowa:lab a:no:lia:yo:, ga:lilaki dila:bi. Di-
la:sa:ga:yo: gio: Godeya: ha:ga iliki, Godeya: ene to gili
kufa: usamilo: dia:tab a:no:, dinafa tili da:da:bi. To ha-
laido: a:ma:yo: gio: o:li gasilia:ib.

²² Giliyo: towo: ba madali da:dalega, ginin a:ma:la:
dikidab ko:lo: a:la:bo: dimida:so:bo. Gio: da:da:sa:ga:,
dinafa kudu ha:na:lubi. ²³ Kalu abeyo: Godeya: towo:
da:da:sa:ga:lo: mo:kudu ha:nab a:no:, kalu ene
wo:lokano: hewo: amilo: ba:ba: o:leo:ngo: dowo:. Kalu
a:no: ene wo:lokano: hewo:wa ba:da:sa:ga: ha:nakiyo:,
wigibo a:naka ga:lila:sen. ²⁵ Ko:sega Godeya: ele saefa:
to a:no: nafale da:lab a:ma:yo: nio: ga:li mesea:ki ta:fo:
ko:lo:, kalu abeyo: to a:no: dinafa asulufo:likiyo:, to elo:
da:dab a:no: mo:ga:lilaki, eyo: kudu ha:na:lalega,
Godeya:yo: e asuwa:taki, elo: dimido: a:no: nafale
a:ta:fa:ib

²⁶ Kalu abeyo: "Ne Gode hendeleyo: ko:lo: kudu
ha:na:sen" a:la: asula:li ko:sega, ene mego:fo: di-
nafayo: mo:tili dowalega, e enena:ma:la: dikidab ko:lo:
ene tilidabu a:no: o:ngo:malo:ngo: dowab. ²⁷ Do
Godeya: siwa:l amio:, tilidabuwo: digalo: dowakilo:
man hendele dimidama:no:wo: we. Ga sa:ba:lo: o:lia:
dabusu: so:wa o:lia:yo: hida:yo: diab amio: dinafa tilid-
owan. A:la:ta:ga: henfelo: man ko:li ko:lilo: wema:yo:
eyamio: heyo:wo: mo:doma:ki, ga:li sa:sen.

Gio: nolo: gola ba:dakiyo:, dianila:so:bo.

² Ni mili, gio: Alan Ya:su Keliso malilo: e amio: tilid-
abu ko:lo:, kaluka:isale nolo: nafale a:la: alo-
ba:dakiyo:, giliyo: nolo: dianila:so:bo. ² Gio: tolo: wi-
da:sen aya kegeakiyo:, kelego: modo:lo: da:lab kalu
nowo:, helebeso:go: o:lia: momado:wo: nafale
kagedela:sa:ga: mesa:ni mio:. A:la:ta:ga: kelego:lo:ma
kalu nowo: helebeso:go: heyo: kata:ga: mesa:ni mio:
ko:lo:, giyo: wabulun kaluwo: dinafa tilidowaki, "ge
wo:b nafa wena mesea" a:laki, ko:sega kelego:lo:ma
kalu o:mo:wo: "ge fa:s doba:da: mesa: hamana" mo:
"ge ha:la:ya kagafomelea" a:la: sa:lalega, go:no:n kele
asulo: mogago: a:ma: iliki, kaluwo: a:na aloba:dakigab.

⁵ Ni milile, gio: dabuma. Henfelo: wenamio:
kelego:lo:ma kaluka:isale a:lab a:no: ini tili dabuwo:
alan doma:ki, Godeya:yo: iyo: da:feyo:. A:la:ta:ga:
tamin amio: Godeya:yo: "kalu abeyo: ne alan asulale-
ga, amisa:n nilo: bo:fo:lowan a:na tina:ib" a:la:dinali
sio: ko:lo:, o:go: kelego:lo:ma kaluka:isale i wema: ti-
hamana:ki, Godeya: da:feyo:. ⁶ Ko:sega gililo: man dimi-
idab a:ma:yo:, kelego:lo:ma kalu a:no: dianilakigab.
Gio: asula:bi. Gio: abe wa:la: sa:nda:laba? Gio: abe
mo:walilima:no: sa:laba? A:la:ta:ga: Ya:suwa: wi nafa
gililo: di a:no: abe dio:ge sa:laba? Kelego: modo:lo:
da:lab kalu iliyo: a:la:dimida:sen.

⁸ Godeya: to sa:sa:lo: amio:, nili Alano: Ya:suwa: ele
difa: a:ma:yo: a:la:sio: "Gio: go:no:n do:mo: ko:lo: mada
asulan aumbo:, kalu nolo:lo: a:la: asula:bi." A:la:sio:
ko:lo: giliyo: ele a:no: hendele kudu ha:nalega, gio: di-
galo: dowab. ⁹ Ko:sega giyo: kaluka:isale nolo: ha:fo:
disa:laki, nolo: dianilalega, Godeya: ele saefa:yo: gi
o:go:saki, ge mogago: dowab. ¹⁰ Mo:wo: kalu imilig no-
ma:yo: Godeya: ele saefa:yo: tambo kudu ha:naki, ele
imilise nowo: o:go:salega, kalu a:no: ele saefa: a:no:
tambo o:go:sano: gab. ¹¹ A:la:do: sio:wo: mo:wo: we.
Gode imilise Eyo: ele a:la: we e saefa:. Nowo: "gayo: afa
dia:so:bo." Nowo: "kalu nowo: sana sowa:so:bo,"
a:la:bo: E saefa: ko:lo:, kalu abeyo: gayo: mo:afadiaki,
kaluwo: sanasowalega, kalu a:no: Godeya: ele saefa:lo:
o:go:san kalu dowab.

¹² Tif amio: nio: Godeya: aloba:dalikiyo:, ga:li
mesea:kilo: fase alifa: ele a:ma:yo: nio: aloba:ma:ib.
Gio: a:no: ko:lo: asulufo:likiyo:, ho:leno: tambo gili man
dimidan o:lia: to sa:lan o:lia:yo:, dinafa tilidowa:bi.

¹³ Mo:wo: kalu abeyo: kalu nolo: mo:nofolo:lalega, tif
amio: Godeya:yo: kalu emo:wo:lo: mo:nofolaki, halai-
do: mo:walilima:ib. Ko:sega kalu abeyo: nolo: nofolo:
alita:seno:lalega, mo:walilab a:namio:, e ga:li doma:ib.

Tilidabu o:lia: man dimidan o:lia: aloba:dan.

¹⁴ Ni mili gio: kalu abeyo:, "Ne Keliso amio: tili
do:do:lka:" a:la:sa:la:li ko:sega, eyo: man nafayo:
mo:dimida:seno:lalega, tilidabu o:leo:ngo:ma:yo: kalu
a:no: o:li asuwa:fa:ibele? Tilidabu a:ma:yo: kaluka:isa-

leyo: mada mo:gasilia:ib. ¹⁵ Keliso kaluka:isale abeyo: tilidabu kaluka:isale nowo: ma:no: o:lia: so:g o:lia:yo: aundo:ma ba:da:sa:ga:yo: "Ha:iyo:, Godeya:yo: so:g o:lia: ma:n o:lia:yo: gemo:wo: dimia:ib ko:lo: ge ha:sa ta:bi." a:la:bo: nofolo: towo: sa:laki ko:sega, kalu a:no: mo:asuwa:talega, eyo: kalu o:mo:wo: man nafayo: mo:dimidab. To elo: sa:lab a:ma:yo: e waga asuwa:fa:iba? ¹⁷ A:la:go:ko:lo: tilidabu mosowo: e amio: a:lab ko:sega man nafa dimidano: e amio: mo:fa:la:dowalega, tilidabu elo: a:no: sowo: ko:lo:lab.

¹⁸ Ko:sega kalu noma: sa:lakiyo:, "Kaluka:isale nolo: tilidabuwo: a:lab. A:la:ta:ga: nolo: man nafa dimidano: a:lab" a:la:sa:ma:ib. Ko:sega niyo: a:ma:la:bo: a:la:sa:ma:no:, "Gi man nafa dimidano: aundo:malalega, tilidabu gilo:wo: waga walama:no:wo:? Ko:sega man nafa ko:lo: nilo: dimidab a:ma:yo:, tilidabu nilo: widakigab" a:la:sa:ma:no:. ¹⁹ Godeyo: imilig ko:lo: a:lab a:la:bo: giyo: tilida:dab. A:no: nafa ko:sega, mama mogago: iyo:lo: a:la:ka tili asulakiyo:, iyo: tagilaki bibisoda:lab.

²⁰ Ge babale dowab ko:lo: ge fanda asuluma:ki, wala:ma:nigo:l. Tilidabu moso iliki, man nafayo: aundo:malalega, tilidabu a:no: hendele o:ngo:malo:ngo: dowab. ²¹ Nili ma:mu A:bla:ham e asuluma. Ene so:wa Aisego: u dibido: wa:la dia:ta:ga:, Godemo: dimi ko:lo: Godeya:yo: elo: dimidab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, e mada digalo: kalu a:la:sio:. ²² Ene tilidabu o:lia: man elo: dimido: o:lia:yo: ida:ni gasayabiki, elo: dimido: a:ma:yo: ene tilidabuwo: a:na ilili alifa. ²³ Tamin amio: Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, "A:bla:ham e Godeya:lo: to sa:lab a:no: hendele tilida:dabiki, Godeya:yo: e digalo: kalu a:la:bo: a:na saefa:." A:la:sa:sa:lo: ko:lo: A:bla:ham eyo: ene so:wayo: dimiab amio:, to a:no: ilili alifa. A:la:ta:ga: Godeya: sa:lakiyo:, "A:bla:ham we no:no:n milile dowab" a:la:sio:. ²⁴ Gio: asuluma. Tilidabu moso dowab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, Gode eyo: ge digalo: kalu a:la:bo: mo:sa:ma:ib. Tilidabu o:lia: man nafale dimidab o:lia: gasayalikiyo:, Godeya:yo: e digalo: a:la:bo: a:na saefa:ib.

²⁵ O:leaumbo: uwo:lo: dia:lowan ga, Lehab eyo: o:lusendo: mio: kalu a:la: nowo: e bo:fo:la:ga:, gis kaluwa:yo: mo:sanama:ki, kalu a:la: a:no: tog nowa ili:ga:fo: ko:lo:, elo: dimido: a:no: ba:da:sa:ga:, Gode eyo: Lehab e digalo: ka:isale a:la:saefa:. ²⁶ A:la:ta:ga: kalu mamalo:ma dowab a:no: e sowo: ko:lo: e sowo: o:leaumbo: kaluwo: tilidabu mosowo: dowaki, man nafa dimidano: aundo:malalega, kalu a:ma: tilidabuwo: sowo: ko:lo:lab.

Mego:fo: tilidowa:bi.

3 Ni mili gio:, Godeya: tolo: widan kaluwo: modo: doma:no:wo: asula:so:bo. Mo:wo: tif amio: Godeya:yo: widan kalu nio: mada halaido: mo:walili-

† 2.22 Mo:mo:do: 15.6 †† 2.23 Aisaya 41.8 † 2.25 Yosua 2.1-21

ma:ib. ² Nio: tambowa:yo: mogago: dimida:lowan. Ko:sega, kalu imilise nowo: to sa:lakiyo: dinafa tilidowaki, halayo: mo:sa:lalega, e mada digalo: kalu dowab ko:lo:, ene do:mo:wa:lo: man dimidan a:no:lo: tambo o:li tilidoma:ib.

³ Ho:so: nilido: asulab aumb toga hamana:kiyo:, go:fo: ki ha:lu nowo: ho:s a:ma: mego:fa disalita:ga:, susululab amio:, ho:so: nodola:sa:ga:, kaluwa:lo: asulab aumb ha:na:sen. Ho:sa: ene domo: alan a:no: go:fo: ki ha:lu a:ma: tililia: ha:nan. ⁴ A:la:ta:ga: ho:n ko:su ko:lo: so:lu ho:n wa:l amilo: ha:nano: asuluma. Ho:n ko:suwo: alan badiyo: kelego: ko:lo: fufa alana: anilia:ga: ha:na:sen. Ko:sega kelego: ha:lu, ho:n ko:suwo: hamana:kilo: dehegan a:ma:yo: ho:n ko:su alan a:no: nodola:sa:ga:, ho:n ko:sulo: biso:wa:lo: asulab aumb ha:na:sen. ⁵ O:leaumbo:, kaluwa: do:mo: amio:, eano: ha:lula:su ko:lo:lab, ko:sega to sa:lakiyo:, ena:na:ma:la:yo: kailakiyo:, towo: alan sa:la:sen.

Nio: asuluma, de ka:si ha:lula:su a:ma:yo: hena: usa ti alilab amio:, hen a:namilo: i a:no: tambo o:li tandalema:ib. ⁶ Eano: de o:ngo: dowo:. De a:no: de hena a:la:ta:ga: fa:la:dowo: ko:lo:, de a:ma:yo: kaluwa: mela:no:wo: tambo mogaga:i ha:nab ko:lo:, nilido: a: tilidoma:no:wo: halaido:. To nililo: sa:lab a:ma:yo:, mogago: ko:li ko:lilo: nili asulo: us amilo: delen a:no: ko:lo: widakigab. To sa:lab a:ma:yo: nili asulo:wo: tambo heyo: dowalab.

⁷ No: ko:li ko:lilo:, nano:lo:, mo:nano:lo:, ka:yo:lo:, o:ba:yo:lo:, kaluwa:yo: fofa:sa:ga: dinafa tilidoma:no:wo: o:li ko:sega, kaluka:isale imilig noma:yo: eano: mo:tilidoma:ib. Ean a:ma:yo: mogago: alan dimida:i ha:na:lalikiyo:, kisa:wa:l a:ma:lo: kaluwo: oma:niki:lo: dimidalian a:ngab.

⁹ Nili mego:f amio: ean a:ma:yo: nili Do Gode Alana: wiyo: dulugu sa:la:sen. A:la:ta:ga: Godeya:lo: kaluka:isale ene misido: o:ngo: dimido: a:lab a:no: mogagi:ma:kiyo: tola:sen. ¹⁰ Ean nililo:wo: to sa:lakiyo:, to nafayo:lo:, to mogago:wo:lo:, mego:f imilig a:naka sahandalowa:lab. Ni mili, nio: man we o:ngo: dimidama:no:wo: mo:ililo:. ¹¹ Alona: i amio: ukayo: hedano:? Bosala: me amio: alono: hedano:? †† A:la:bo: mo:gan. ¹² A:la:ta:ga: ho:n nafa o:lia: ho:n o:to: o:lia:yo:, ho:n si imilig amio: fa:la:dowano:? Ho:n si mogago: a:namio:, ho:n nafayo: mada mo:fa:la:doma:ib.

Asulo: nafayo: Godelo:wa a:la:ta:ga: yan.

¹³ Gi usamio: kaluka:isale nolo: man nafa o:lia: mogago: o:lia:yo: dinafa fanda asululi a:no: a:laba? Nolo: a:la:bolalega, kaluka:isale nolo: e asulo: kalulo:b a:la:asuluma:ki, e nolba: ha:ga dowaki, man nafa elo: dimida:sen a:ma: wida:bi. ¹⁴ Ko:sega gili asulo: usamio: etean man o:lia: wa:la sa:ndan man o:lia:yo: dowalega, man a:no: diga:daki, go:no:n wi a:no: duludakiyo: diki-

†† Yemes eyo: uka fo o:lia: bosala: me o:lia: a:namio: mo:sa:laki, olif o:lia: waina: me o:lia: a:na da:fe sio:.

da:so:bo. ¹⁵ Mo:wo: man a:no: Hebene a:la:ta:ga: mio:ma. Man a:no: henfelo: wema:no: ko:lo:, kaluwa: asulo: us a:naka fa:la:dowa:lab. Ene iyayo: Setene.

¹⁶ Etean man o:lia: enena:ma:la:yo: asulan man o:lia:yo: kaluka:isale us amio: dowalega, a:la:yan man o:lia: man mogago: ko:li ko:lilo: nolo: a:na dofo:lab.

¹⁷ Ko:sega asulo: nafa Hebene halona a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: tambo go:go:do: malilo:le dowo:. Kaluka:isale asulo: nafa o:lo: di a:ma: mano: we. Ha:sa dowas:sen, ha:fa:nolo dowas:sen, kalu noma: ha:ga dowas:sen, nowo: nofolas:sen, a:la:ta:ga: man nafa dimidamela:no:wo: alan dowas:sen. Kaluka:isale nolo: nafale a:la: aloba:dakiyo:, nolo: mo:dianila:sen. A:la:ta:ga: kalu nolo: mo:dikili sa:la:sen. ¹⁸ Kaluka:isale abeyo: nolo: ha:sa mesea:ki, ha:fo: disa:lakilo: man nafa dimidab a:ma:yo: ha:fo: disa:lan man a:no: e gelan a:ngab. A:la:fo:ko:lo: tif amio: hende hedan aumbo:, man digalo:le a:no: ko:lo: fa:la:doma:ib.

Gio: Godeya: ha:ga dowas:bi.

4 Gi usamilo: towa:lo: halaido: kega:lab a:no:, o:ba a:la:ta:ga: fa:la:dowaba? Mogago: ko:li ko:lilo: kele asulo: a:no:, gili asulo: usami tadowo:la:sa:ga: dowabiki, a:na fa:la:dowa:lab. ² Giliyo: kelego: nolo: alan asula:sa:ga: mo:dialikiyo:, kalu nowo: sana soma:no: asulan. Giliyo: kelego: nolo: mesela:sa:ga: mo:dialikiyo:, towa:yo: kegaki buban. Giliyo: Godemo:wo: mo:dabu ba:ba: ko:lo:, kelego: gililo: asulab a:no: mo:dia:sen. ³ Giliyo: Godemo: dabu ba:dab amio:, gililo: ha:iyab a:no: mo:dia:sen. Mo:wo: giliyo: hala asulaki, gini:na:ma:la:lo: sagalema:no: a:no: ko:lo: dabu ba:dabiki, Godeya:yo: mo:dimia:sen.

⁴ Gayo: kaluwo: ha:na:sa:ga: ino: ta:takilo: uwo: dia:lian o:leaumbo: gio: a:la:dimida:lab. Kalu abeyo: henfelo: mano: mada alan asula:lab a:no:, e Gode o:lia:yo: gis dimida:lab, a:la:bo: gio: mo:asulaya? Hendele, kalu abeyo: henfelo: man we o:lia: ege dowalega, e Gode o:lia: gis diab. ⁵ Godeya: bugo: us amilo: sa:sa:lo:wo: a:la:sio:, "Godeya:yo: nili mamayo: ho:leno: tambo enedo: asulab aum kudu ya:melea:kiyo:, alan asulab." To a:la:do: sio: a:no: Godeya:yo: o:ngo:ma:lo:ngo: sa:sa:lo:ma. ⁶ Ko:sega Godeya:yo: nio: alan kanulaki, nio: asuwa:ta:lab. A:la:ga:lab ko:lo: Godeya: ene to sa:sa:lo: a:ma:yo: a:la:sio:,

"Gode eyo: kalu abeyo: enena:ma:la:lo: kaila:lab a:no:lia:yo: gis dowab.

Ko:sega kalu Godeya: ha:g amilo: a:lab a:no:, Godeya:yo: kanulaki, asuwa:ta:sen." †

⁷ A:la:fo:ko:lo: gio: Godeya:lo: asulab aumb dimidaki, E ha:ga dowas:bi. Gio: halale kagayaki, Setene e gola ba:da:bi. A:la:dimidaliikiyo:, Seteneyo: ge ta:ta:ga:, e nai ha:na:ib. ⁸ Gio: Godeya: anibdeya ha:na:bi. A:la:dimidaliikiyo:, Gode elo: gi o:lia: anibdeya doma: mia:ib. Man mogago:lo: dimida:lab kalu gio:, dagi heyo: to:go: dalu

o:leaumbo:, gio: mogago: dimida:sen a:no: tambo ta:ta:bi. A:la:ta:ga: asulo:wo: a:la:lo: a:lab gio:, mogago: asulan a:no: kata:taki, kufa: uso: malilo: dowas:bi.

⁹ Gililo: hala dimida:sen a:no: asulakiyo:, nofolaki ya:la:lubi. Sagala:likilo: o:ga:lab a:no: nodola:sa:ga:, kele asulakiyo: ya:la:lubi. ¹⁰ Gio: wilo:malo:ngo: dowaki, Alana: ha:ga dowas:bi. A:la:dimidaliikiyo:, Godeya:yo: gio: iwalu dulugu alifa:ib.

Gao noma:lo: dimidabo: aloba:da:so:bo.

¹¹ Ni milile, giliyo: gegelebo: nolo: sada:da:so:bo. Kalu abeyo: ao noma: man dimidabo: alobana ba:daki sada:dalega, kalu a:ma:yo: Godeya:lo: ele difa: a:no: alobana ba:daki, o:ngo:malo:ngo: dowakigab. Giyo: a:la: dimidalega, ge ele a:ma: ha:g amio: mo:dowaki, ge mo:walilan kalu o:ngo: fa:la:dowab. ¹² Eleyo: Gode imilise ene saefa: ko:lo:, kaluka:isalelo: mo:walilab a:no: Gode imilise ko:lo:lab. Kaluka:isale nolo: a:gasilia:ki, nolo: yasalaki, a:la:do: dimidama:no: a:no: Gode E amio: halaido:wo: a:lab. A:la:fo:ko:lo: kalu nolo: gilo: alo: ba:da:labko, ge mada o:bo:ngo:wo:?

Kailan mano: ta:ta:bi.

¹³ Kalu abeyo: enena:ma:la: kailakiyo:, "Aliyo: ne amisa:n nowa ha:na:ga:, dona imilise nowo: a:na siliki nanog dia:likiyo:, moleyo: alan dia:no:." a:la:do: sa:la:sen gio:, ni to we dabuma. ¹⁴ Hendele, gio: alilo: fa:la:doma:nigab ko mo:asulo: ko:lo:lab. Gi amilo: mela:no: da:lab ko, ma:no: ufa: amilo: ho fa:la:dowa:sa:ga:lo: bo:i kelegelian o:ngo: ko:lo:lab. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: giliyo: a:la:bo: mo:sa:laki, weaum sa:la:bi. "Kalu Alana:yo: a:la:dimidama:ki asulalega, ne o:silikiyo:, nanog nol we o:dimida:mela:no:" giliyo: a:la:sa:la:bi. ¹⁶ Ko:sega gio: go:no:na:ma:la: kailaki, go:no:n wiyo: duluda:sen. Go:no:ndo: kailan man a:no: mada mogago:le ko:lo:lab.

¹⁷ A:la:fo:ko:lo: kalu abeyo: man nafale dimidama:no: a:no: e asulo: ko:sega mo:dimidalega, kalu a:no: mogago:le dimidab.

Kelego: modo:lo: da:lab kalumo:wo: hagugu sio:.

5 Kelego: modo:lo: da:lab kalu gio: dinafa dabuma. Gi amio: hida:yo: alano: fa:la:doma:nigab ko:lo: gio: modaki ya:la:lubi. ² Kelego: nafa gililo:wo: abula:sa:ga:, gegede ane ko:m. A:la:ta:ga: helebeso:g nafale gililo: da:lab ko walibiaya: tandala:. ³ Gili moleyo:, go:l o:lia: silba o:lia:yo: wameleli ko:m. Godeya:yo: gio: mo:walilab amio:, wamelo: a:ma:yo: gililo: hala dimidan a:no: kalaba walama:ib ko:lo: wamelo: a:ma:yo: gi do:mo: ko, deya:lo: nan auma:ib. Henfelo: we elema:nigab ko:sega giliyo: kelego: modo:wo: ka kegenela:li ha:na:lab. ⁴ Dabuma! Giliyo: ege:lo: amilo: nanogdo: dian kalu iyo: moleyo: mo:killili ko:lo:, mole mo:killiliakilo: ta:li a:ma:yo:, gililo: hala dimido: a:no: ko:lo: kalaba widaki ho: idab. A:la:ta:ga:

† 4.6 Dinafa Mesa:no: 3.34

gili nanogdo: dian kaluwa:lo: ya:la:lab a:no:, Gode Halaido:lelo: A:lab Eyo: o:ma dabu.

⁵ Gio: henfelo: wena silikiyo:, kelego:wo: gililo: asulab aumb kegene dila:likiyo:, ho:lenu: tambo gini-na:ma:la:yo: sagala:sen. Kabowo: toda:liliab amilo: sa:mba:ni ha:nab o:leaumbo:, gio:lo: Godeya:lo: mo:walilima:no: ho:len a:na fa:la:doma:ni ha:nab.

⁶ Giliyo: kaluka:isale halalo: mo:dimido: nolo: mo:walila:sa:ga: sana sowa:sen. A:la:ta:ga: gililo: dimidab a:namio: iliyo: mo:galala:sen.

Hida:yo:wo: gilo:wa fa:la:dowalikiyo:, ha:sa siliki, halaido: dowa:bi.

⁷ A:la:fo:ko:lo: ni mili, gio: Alando: mia:nigab a:no: ha:sa iliki yasila:lubi. Gio: asuluma, egelo:lo: biso:wa:yo: fowo: gela:sa:ga:yo:, ho:n tima:no: a:no: ko:lo: ha:sa iliki yasila:len. A:la:ta:ga: fo tuma:no: ho:len a:no:lo: yasilakiyo:, e ha:sa elen. ⁸ O:leaumbo:, Alando: mia:nigab a:no: ko:na:ma dowab ko:lo:, gio:lo: halaido: dowaki, ha:sa iliki yasila:lubi. ⁹ Ni mili, giliyo: gao nowo:mbo:wo: mo:beakiyo: sada:da:so:bo. Mo:wo: giliyo: a:la:dimidalega, Godeya:yo: gio: mo:walilima:ib. Bo:ba! Mo:walilima:no:lo: kalu a:no: to:ga: meya kagafo:lab ko:lo: mo:walilima:no: ho:lenu: ko:na:ma fa:la:dowab.

¹⁰ Ni mili, Godeya: dinali sa:lan kalu iyo:, Alana: wiya a:la:ta:ga: widab amio: hida:yo:wo: dia:li ha:nalikiyo:, halaido: dowaki, ha:sa elen. Gio: ililo: dimido: o:leaum, ha:sa iliki kudu ha:na:bi. ¹¹ Hida:yo:lo: dia:i ha:na:len kaluka:isale a:no: wabulun dowab a:la:bo: nio: asulo: Yo:b e amio: hida:yo:wo: fa:la:dowabiki, e halaido: kagafo:liki ha:sa elen ko:lo: tif amio: Alana:yo: e sagale alitaki, ilili alifa. Malolo: a:no: gio: da:da:len ko:lo: asulo: Hendele, Alan eyo: nofolakilo: asuwa:tan man a:no:, e amio: wa:lifo:.

¹² Ni mili, to we mada halaido: ko:lo: sa:ma:nigo:l. Giliyo: elela: sa:lalu aumbo:, Hebene wi amiyele, henfelo: wi amiyele, mo: wi no amiyele a:la:bo: mada sa:la:so:bo. Giliyo: a:la:bo: sa:lalega, Godeya:yo: gi a:no: mo:walilima:ib. A:la:fo:ko:lo: giliyo: dinali

sa:lakiyo:, "A: niyo: dimido:," "A, niyo: mo:dimido:" a:la:ka dinali sa:la:bi.

Godemo:lo: dulugu sa:lab a:no: halaido:wo: a:lab.

¹³ Kaluka:isale gi usamio: nowo: hida:yo:wo: dowa-likiyo:, eyo: Godemo: dulugu sa:la:bi. Kaluka:isale gi usamio: nowo: sagalalikiyo:, eyo: Godeya: wiyo: duldaki, sagalo: gisalo:wo: sama. ¹⁴ Kaluka:isale gi usamio: nowo: walafo: dowalikiyo:, eyo: sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwo: elo:wa mena:ki ho:ida:bi. Iliyo: wa ho:no: e wa:la tulaki, Alana: wi amio: Godemo: dulugu sama:ki, ho:ida:bi. ¹⁵ A:la:dimidalikiyo:, ililo: tili-da:da:sa:ga:lo: dulugu sio: a:ma:yo:, walaf kalu a:no: ko:lo: falele alitabiki, Alana:yo: e a:ma:la: dasi alifa:ib. A:la:ta:ga: kalu a:ma:yo: mogago:wo: dimido:lalega, Godeya:yo: mogago: a:no: halaliki ga:lila:ma:ib. ¹⁶ A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: gio: falele alifoma:kiyo:, gililo: mogago: dimido: a:no: gegelebo: foga:le sa:la:sa:ga:yo:, giliyo: gegelebo: nowo: Godemo: dulugu sa:la:lubi. Kalu Gode amilo: tili da:da:sa:ga:lo: digalo: dowab a:ma:lo: dulugu sa:lab a:no:, halaido:wo: a:lab ko:lo:, elo: dulugu sa:lab a:no: hendele asuwa:ta:sen.

¹⁷ Elaiya e ni o:ngo: ko:lo:, eyo: ho:no: mo:timena:ki, Godemo:wo: halaido: dulugu sio: ko:lo:, dona otalen a:la:ta:ga: ele do:go:fela:fo: us a:namio: ho:no: mo:tia:. ¹⁸ A:la:ta:ga: Elaiya eyo: ho:no: a:timena:kiyo:, Godemo: wa:ka dulugu sa:labiki, ho:no: akin halona a:la:ta:ga: tindabiki, egelo:wo: a:na fa:la:ne. †

¹⁹ Ni mili, gi us amio: kalu imilig nowo: Godeya: to hendele a:no: kata:ta:ga: ha:nabiki, kalu noma:yo: e a:ma:la: tililia: mio:lalega, kalu a:ma:yo:, to we asuluma. Kalu abeyo:, ao nowo: mogago:lo: dimida:li ha:na:len ko:lo: a:ma:la: tililia: mio: a:ma:yo:, kalu soma:no:lo: doba:da:lo: ha:na:len o:mo:wo: mela:no:wo: a:ma:la: dimi. A:la:go:ko:lo: mogago: ko:li ko:lilo: dimida:li mio: a:no: Godeyo: mo:bo:ba:ki, go:lu alifa:.

† 5.18 +1 Misa: Kalu 17, 18

1 Yon

To We Tamina Agelema

Kalu bugo:lo: sa:sa:lo: we, Yon. E Ya:suwa:lo: tili wido: kalu kugula:fo:wo: nowo: e. E ko:go:do: ulula:liabiki, mo:fo:s we tilidabu kaluka:isalemo:wo: agelema:ki, sa:sa:lo:.

Mo:fo:s sa:sa:lo: wenamio:, asulo:wo: a:la: da:labiki, asulo: dima:ki, mo:fo:s we a:na sa:sa:lo:. To nowo: we, nio: Gode o:lia: Ene Inso: Ya:su Keliso o:lia:yo:lo: ha:fo: disa:la:sa:ga: asulo:wo: imilise doma:ki, a:la:ta:ga: tili dabu kaluka:isalemo:wo:lo: ha:fo: disa:ma:ki, to we Yona:yo: a:na sa:sa:lo:. To andebo: we, kaluka:isaleyo: kaluwa:lo: madali godeya: man walasa:lakiyo: wida:lab a:namio: mo:tilidabuma:ki, a:la:ta:ga: to we a:na alobana wido:. Kalu a:ma: sa:lakiyo:, "Godeya: Inso: Ya:su a:no:, kalu ni o:ngo:wo: mo:fa:la:dowan" a:la:sio:. To we hala sa:labiki, Yon eyo: da:da:sa:ga:, kaluka:isaleyo: to wenamio: mo:kuduhamana:ki, mo:fo:s we a:na sa:sa:lo:.

To Mela:no: a:no: kalaba fa:la:dowo:

1 To Mela:no:lo: a:lab taminde amilo: elen a:no: niliyo: dabu. A:la:ta:ga: ninin siya: ba:da:sa:ga:, nili dagiya:yo: golo:. To amio: mela:no:wo: a:lab ko:lo:, to weno:ko: niliyo: gimo:wo: walama:nigo:l. ² Mela:no: a:no: kalule fa:la:dota:ga: a:lab a:no: ninin ba:da:sa:ga:, mela:no: mela:no: we gimo:wo: a:na walaso:lo:l. Tamin amio: E Iya o:lia: elen ko:lo: o:go: nilo: amio: kalaba fa:la:dowo:. ³ Gio: ni o:lia: ege doma:ki, nililo: ba:ba: o:lia: nililo: dabu a:no:lia:yo: gimo:wo:lo: walaso:lo:l. A:la:ta:ga: nio: Gode o:lia: Inso:, Ya:su Keliso o:lia:yo: ege dowasen. ⁴ A:la:fo:ko:lo: nili sagalo: a:no: ililifo:ma:ki, mo:fo:s we a:na sa:sa:lo:.

Nio: Gode ho:lana doma:niki.

⁵ To we Ya:suwa:yo: malolabikiyo:, nio: dabu ko:lo: gimo:wo: a:na sa:ma:nigo:l. Gode e ho:len nafa malilo: ko:lo: mogago: imilig nowo: e amio: mada aundo:ma. ⁶ Kaluka:isale abeyo: to sa:lakiyo:, "Ne Gode o:lia: ha:fo: disa:" a:la:sa:laki ko:sega, e mogago: dimida:liki, sololi o:ngo:wa sia:lalega, to elo: sio: a:ma:yo:, e madalilo: sa:lan kaluwo: dowab. A:la:fo:ko:lo: Godeya: to man hendeleyo: kalu e mo:kuduha:na:lab. ⁷ Ko:sega Gode E, man nafale dimida:liki, malilo: ho:lana a:lab ko:lo: nio: e dowo: o:leo:ngo: dowalega, negelebo: ege doma:ib. A:la:ta:ga: Godeya: Inso:, Ya:suwa: ho:bo: a:ma:yo: nili mogago: dimido: a:no: halaliki, nio: malilo: doma:ib. ⁸ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale abeyo:, "Ne mogago:wo: aundo:ma" a:la:sa:lalega, enena:ma:la:yo: e mogago:lo: mo:dimidan a:la:do:lo:le sa:lakigab ko:lo: Godeya: To hendeleyo: e amio: mo:da:lab. ⁹ Nililo: mogago: dimido: a:no: foga:le sa:lalega, Godeya:yo: ene-

do: to saefa: o:leaumbo: dimidama:ib. A:la:ta:ga: man nafa digalo: dimidaki, nili mogago: dimido: a:no: Eyo: hala:sa:ga:, ga:lilaliki, nio: malilo: doma:ib. ¹⁰ Kaluka:isale abeyo:, "Ne mogago:wo: mo:dimidan" a:la:sa:lalega, to a:la:do: sa:lab a:ma:yo: Godeyo: madali tolo: sa:lan kalu a:la:li sa:laki gab. A:la:fo:ko:lo: Godeya: to man a:no: kalu a:ma: asulo: usamio: mo:da:lab.

Nilo: asufa:yo:, Ya:su.

2 Ni so:wa i, gio: mogago:wo: dimidabena:ki, niyo: to we gimo: sa:sa:liga:to:l. Kalu imilig noma:yo: ko:lo: mogago:wo: dimidalega, nilo: asuwa:fa:no: kalu nowo: a:lab. Ya:su Keliso, e mada digalo: kalu ko:lo: nilo: asuwa:foma:kilo:, Iyamo:lo: tolo: sa:la:seno: e. ² Mogago: nililo:wo: dilama:ki, ene mela:no:wo: walaki sowo:. Elo: nanog di a:ma:yo: niko: asufa:ma, eyo: henele: amilo: kaluka:isale sab a:no:lo: tambo asuwa:taki go:.

³ Nio: Godeya: to saefa:yo: kudu ha:na:lalega, nio: Gode hendele asululi a:la:asulo:l. ⁴ Kaluka:isale abeyo: Godeya:lo: to saefa: a:no: mo:kuduha:naki, "Ne Godeyo: hendele asulo:" a:la:sa:lalega, kaluka:isale a:no: e madali tolo: sa:lan kalu dowab. A:la:fo:ko:lo: Godeya: to hendeleyo: e amio: mo:da:lab. ⁵ Ko:sega kalu abeyo: Godeya: to saefa:yo: kudu ha:na:lalega, Godeya:lo: asulan man a:no: e amio: mada ililo:. Kaluka:isale abeyo: "Ne Gode o:lia:yo: asulo:wo: imilise dowo:l," a:la:sa:lakiyo:, e Ya:suwa:lo: man dimido: o:leaum dimida:i ha:na:lubi. Kaluka:isale a:la:do: dimidab a:ma:yo:, Gode Elo: ha:fo: disa:lan man a:no: i us-amio: halaido:ko: dofo:mela:ib.

⁷ Ne mili, Godeya:lo: to saefa: ko:lo: nilo: gimo:lo: sa:sa:lo:l we, ho:gima. To saefa: we, gio: ho:gi

mo:mo:da tilida:dakilo: dabu a:no:ko: wa:ka gimo: so:lo:l. ¹⁸ Ko:sega to we ho:gi a:la:do: so:lo:l we. Man Ya:suwa:lo: dimido: o:lia: gililo: dimidab o:lia: a:no: ba:da:sa:ga:, to saefa: a:no: hendelelo:b a:la:asuluma:ki so:lo:l. Mo:wo: man mogago: dimidan a:no: sololi o:ngo: ko:lo: ha:na:ga: ha:nabiki, ho:lendeyo: so:so: idab.

⁹ A:la:fo:ko:lo: kalu abeyo:, "Ne ho:lana dofo:lo:l," a:la:liki ko:sega eyo: tilidabu kalu nowo:mbo:wo: kele asula:sa:ga: mobeyalega, e sololi a:naka o:ilikigab.

¹⁰ Kalu abeyo: ao nowo:mbo:wo: ha:fo:wo: disa:lalega, e ho:lana dowab ko:lo: ho:len a:ma:yo: e mo:hala hamana:ki, dinafa walama:ib. ¹¹ Ko:sega kaluka:isale abeyo: tilidabu kalu nolbo:wo: kele asula:sa:ga: mobeyalega, e sololi a:naka iliki ko:lo: e do:bubu sia:likigab. Kalu a:no: siyo: ko:n o:ngo: dowo: ko:lo:, e tog a:na kuduho:no:l a:la:bo: mo:dinafa asulab.

¹² So:wa gio:, Ya:suwa:lo: dimido: a:ma: wiya ilikiyo: Godeya:yo: gili mogago:wo: ga:lila: ko:lo:, to we gimo:wo: a:na sa:sa:lo:l. ¹³ Ko:go:do: giliyo:, kalu taminde amilo: dowo:i mio: ko:lo: a:lab a:no:, gio: digale asulo:le ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: to we gimo:wo: a:na sa:sa:lo:l. Kaluka:isale asugo: ho:gi nodola:sa:ga:lo: tilidabu gi a:no:, Seteneya: halaido:wo: tinio: ko:lo: a:labi, to we gimo:wo: a:na sa:sa:lo:l. Ni so:wa i, Do Godeya: gio: digale fanda asulo:le ko:lo: to we gimo:wo: a:na sa:sa:liga:to:l. ¹⁴ Ko:go:do: giliyo:, kalu taminde amilo: dowo:i mio: ko:lo: a:lab a:no:, gio: digale asulo:le ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: to we gimo:wo: a:na sa:sa:liga:to:l. Kaluka:isale asugo: ho:gi nodola:sa:ga:lo: tilidabu gi amio:, halaido:wo: da:lab a:la:ta:ga: Godeya: mano: gili asulo: usamio: delen ko:lo: Seteneya: halaido:wo: gili tinio:. A:la:fo:ko:lo: to we niyo: gimo:wo: a:na sa:sa:liga:to:l.

Gio: henfelo: mano: asula:so:bo

¹⁵ Gio: henfelo: man we a:la:ta:ga: kelego: mogago: da:lab we asula:so:bo. Kaluka:isale abeyo: henfelo: man a:no: asula:lalega, Do Gode asulan man a:no: e amio: aundo:mo: da:lab. ¹⁶ Mo:wo: henfelo:wilo: man dimidano: we. Ini do:mo: sagalema:no: asulan o:lia:, siya: ba:da:sa:ga: meselan o:lia: kailan o:lia: a:no:, henfelo: wema: man. Man we Do Godelo:wa a:la:ta:ga: fa:la:dowo:ma. Man a:no: henfelo: wenamilo: deleno: o:m. ¹⁷ Henfelo: we o:lia: man mogago: dimidan a:no:lia:yo: tambo kelega:ga: ha:nab ko:sega, kaluka:isale Godeya: to saefa:lo: kuduha:na:lab a:no: mela:no: mela:no: mela:ib.

Ya:su o:lia: gisdo: dia:no:wo: fa:la:dowabi hagugu sio:

¹⁸ Ni so:wa i, henfelo: elema:no:wo: ko:na:ma dowab. Ya:su Keliso o:lia:lo: gisdo: dia:ib kalu imilise nowo: a:na fa:la:doma:ib a:la:do: sio: a:no: gio: tamina dabu.

† To ho:gi saefa: we, tamin amio: Ya:suwa:yo: enedo: tili widan kalumo:wo: sio:. Yon 13.34,35 a:namio: agelema.

A:la:ta:ga: o:go: kalu Ya:su Keliso o:lia:lo: gisdo: dia:no: a:no: o:ma modo: nolo: fa:la:dowa:ta:ga: a:lab.

A:la:fo:ko:lo: nio: a:no: ba:da:ga:yo:, henfelo: we ko:na:ma elema:nigab a:la:bo: nio: asulab. ¹⁹ Kalu i a:no: tamin amio: ni o:lia: a:la:ga:lo:, asulo: ililo:wo: ni o:lia:yo: imiligo: mo:dowabikilo: ta:fo:gane a:no: nilino:ma. Iyo: nilino: kibo:bowo:, ni o:lia:ka o:domabe. Ko:sega iliyo: nio: ta:fo:gane ko:lo: iyo: hendele nilino:ma a:la:asulo:. ²⁰ Ko:sega gio: o:ngo:ma.

Ya:suwa:yo: Godeya: Mamayo: gimo: dimi ko:lo: gio: to hendeleyo: tambo asululi ko:lo:lab. ²¹ Nilo: gimo:lo: mo:fo:s sa:sa:liga:to:l we, gio: to hendeleyo: mo:asulo: a:la:likima, gio: to hendeleyo: asulo: ko:lo:labiki, niyo: mo:fo:s we gimo:wo: a:na sa:sa:liga:to:l. Mo:wo: to hendele us amio: madali towo: mo:alab. ²² Kalu abeyo: to sa:laki, "Ya:su e, kaluka:isaleyo: tambo gasilima:kiyo: Godeya:lo: da:feyo: kaluwo:, emaka:" a:la:sa:la:lalega, kalu a:no: e madali tolo: sa:lano: o:m. A:la:do: sa:lab a:ma:yo:, Do Gode o:lia: Inso: Ya:su o:lia:mo:wo: gola ba:daki, kalu a:ma:yo: Ya:su Keliso o:lia: gis diab.

²³ Kalu abeyo: Inso:mo:wo: gola ba:dalega, Iya Gode o:lia:yo: mo:ege dofo:liki gab. Kalu abeyo: Inso: Ya:su amio: tili da:bu a:la:likilo: sa:lab a:no:, Iya Gode amio: e ege dofo:liki gab. ²⁴ Tamin amilo: to gililo: dabu a:no:, gili asulo: amio: dinafa halale asulufo:lubi. To a:no: gili asulo: usamio: asulufo:lalega, Do Gode o:lia: Inso: Ya:su o:lia:yo: ho:lano: tambo gi o:lia: doma:ib.

²⁵ Tamin amio: Ya:suwa:yo: dinali sa:lakiyo:, "mela:no: mela:no: a:no: gimo: dimio:l" a:la:sio:.

²⁶ Kalu nolba:yo: gio: hala tililiha:nab ko:lo: a:no: hagugaki to we gimo: sa:sa:liga:to:l. ²⁷ Ko:sega gio: Godeya: Mamayo: Ya:suwa a:la:ta:ga: di ko:lo: e gi o:lia: a:lab. A:la:fo:ko:lo: kalu nolba:yo: gimo:wo: a:walamaki, a:la:bo: mo:asuluma:ib. Mo:wo: Godeya: Mama a:ma:yo: kelego:wo: tambo ami gimo:wo: wida:lab ko:lo: Godeya: Mama a:ma:yo: towo: halayo: mo:widaki, to hendeleyo: ko:lo: widan. A:la:fo:ko:lo: gio: Mama Elo: widab aumb, Ya:su eya oga:di ta:bi.

Nio: Godeya: so:wa.

²⁸ Ni so:wa i, gio: Godeya oga:dita:ga: dofo:melea. A:la:dimidalega, Ya:su Kelisowo: a:ma:la: yalikiyo:, nio: mo:sendelowaki, halale kagama:ib. ²⁹ Ya:su Kelisowa: man digalo: a:la:bo: giliyo: asulo: ko:lo:, kaluka:isale mano: digalo:lo: dimida:lab i a:no:, Godeya: so:wa dowaka:, a:la:bo: giliyo: asuluma:ib.

3 Wai! Godeya:yo: nio: mada alan asulo: ko:lo: nio: Ene sowaka: a:la:safolab. A:la:go:ko:lo: nio: hendele Godeya: so:wa ko:lo:lab. Henfelo: kaluka:isaleyo: Do Godeyo: mo:fanda asulo: ko:lo: iliyo: nio:lo: mo:fanda asulab. ² Ne mili, nio: o:go: Godeya: so:wa dowab. Godeya:yo: tif amio: nio: we o:ngo: doma:ib a:la:likiyo:, kalab amio: o:semo:wido:. Ko:sega Ya:suwo: kalaba fa:la:dowalikiyo:, E wengo:lo:b a:la:bo: hendele misiyo: ba:ba:ib ko:lo:, nio: e o:ngo:ka doma:ib. ³ Kaluka:isale

abeyo: kelego: a:no: hendele fa:la:domabesa: a:la:liki-lo: yasila:lab a:ma:yo:, ene asulo: amio: mogago: a:dimidama:no:wo: eleta:ga:, Ya:su o:ngo: go:go:do: dowo: ko:lo:lab.

⁴ Man mogago: dimidan a:no:lia: Godeya:lo: to saefa: ko:lo: o:go:sab a:no:lia:yo: imilo: dowo: A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleya:lo: man mogago: dimida:lab a:ma:yo:, Godeya:lo: to saefa: a:no: o:go:sa:lab. ⁵ Ya:suwa:yo: nili mogago: dimida:sen a:no: dila:ma:ki mio: a:la:bo: nio: asulo: Mogago: imilise nowo: E amio: aundo:ma.

⁶ Kalu abeyo: Ya:su eya oga:di dowab a:ma:yo: mogago:wo: mo:dimida:lab. A:la:ta:ga: kalu abeyo: man mogago:lo: dimida:lab a:ma:yo:, ene asulo: amio: Ya:suwo: mo:ba:daki, e mo:fanda asulab.

⁷ Ni so:wa i, kalu imilig noma:yo: gio: dikili sa:labena:ki, gio: dinafa yasi dowab:bi! Ya:su Keliso e digalo: ko:lo: kaluka:isale abeyo: man digalo:lo: dimida:lab a:no:, e hendele digalo:, Ya:su e o:ngo: dowab.

⁸ Seteneyo: tamina a:la:ta:ga: o:go:lo:, mogago:wo: dimida:i ya:lab ko:lo: kalu abeyo: man mogago:lo: dimida:lab a:no:, e Setene a:no: ilikigab. Godeya: Inso:wo: Seteneya:lo: nanogo: dimida:i ha:na:lab a:no: bidila:ma:ni mio:. ⁹ Kalu abeyo: Godeya: so:wa dowab a:no:, e Godeya: mela:no:wo: eya dowo: ko:lo: man mogago:wo: mo:dimida:sen. E Godeya: so:wa ko:lo: mogago:wo: mada mo:dimida:mela:ib. ¹⁰ Ge Godeya: inso: o:lia: Seteneya: inso: o:lia: a:la:do: ele ba:ba:no:wo: we. Kaluka:isale abeyo: man digalo:lo: mo:dimida:lab a:no:, e Godeya: inso:ma. A:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale nowo:mbo:wo:lo: ha:fo:wo: mo:disa:lab a:no:lo:, e Godeya: inso:ma.

Tilidabu kalu nowo:mbo:wo: ha:fo:wo: disa:la:bi.

¹¹ Nio: nol o:lia:yo: ha:fo: disa:la:bi, a:la:do: wido: a:no: gio: tamina dabu. ¹² A:la:fo:ko:lo: nio: Ka:in e o:ngo:wo: dowab:so:bo. E Seteneya: inso: o:ngo: ko:lo: ene aowo: so:no:. E so:no:wo: mo:wo: we. Ka:in e man mogago: dimida:len. A:ibol e man digalo: dimida:len ko:lo: Ka:ina:yo: ene aowo: a:na sanasowo:. ¹³ Henfelo: kaluka:isaleya:yo: tilidabu kaluka:isale gimo:wo: kele asula:sa:ga: mobeyalikiyo:, gio: iligiso:bo. ¹⁴ Nio: tilidabu kaluka:isale nowo:lia:yo: ha:fo:wo: disa:la:sen. A:la:fo:ko:lo: nio: tamin amilo: soma:no:lo: doba:da:lo: elen a:no: o:ma tiginita:ga:, mela:no: usa fa:la:dofolo:l, a:la: asulo:. Kalu abeyo: nowo:mbo:wo: ha:fo:wo: mo:disa:lalega, e soma:no:lo: doba:da: a:lab. ¹⁵ Kalu abeyo: ene ao nowo:mbo:wo: kele asula:sa:ga: mo:bea:lab a:ma:yo:, kalu sana sowano: o:ngo: dowab. A:la:ta:ga: kalu sana sowan a:ma:yo:, Godeya: mela:no: mela:no:wo: e amio: mo:dofolikiyab, a:la:bo: gio: asulo:. ¹⁶ Ya:suwa:yo: ni asulakilo:, ene mela:no: wale a:ma:yo: ao nowo:lia:lo: ha:fo: disa:lan man a:no: ko:lo: wido:. A:la:fo:ko:lo: niliyo:lo: nao nowo: asulakiyo:, nili

† Kalu nowo:mbo:lo: mo:bea:lab o:lia: kalab amio:lo: kalu sanasowab o:lia: man dimidan a:la: a:no: Godeya: siwa:l amio: imilise o:ngo: ko:lo: ba:dab.

mela:no:wo:lo: a:la:walema:niki. ¹⁷ Kaluka:isale abeyo: e kelego:wo: o:li deliki, tilidabu kaluka:isale kelego:lo:ma a:no: ba:da:sa:ga: mo:nofolalega, Godeya: ha:fo: disa:lan man a:no: e amio: aundo:ma. ¹⁸ Ni so:wa i, giliyo: to mosowa:yo: ha:fo:wo: disa: a:la:bo: mego:fa:yo: madaliyo: sa:la:so:bo. Ko:sega kalu nowo:mbo:wo: hendele nofolakiyo:, gio: ha:fo: disa:laki to sio: aumbo:, nanogo: hendele dagiya:yo: dimida:bi. ¹⁹ Niliyo: a:la:dimidalikiyo:, nio: Godeya: eno: a:la:bo: asulo: ko:lo:, nio: Godeya: siwa:la ilikiyo:, nio: sendelowaki, ha:saka doma:no:. Mo:wo: Godeya: Ene asulo:wo: nafale a:ma:yo:nili asulo:wo: tininila:sa:ga:, kelego: tambowo: E asululi ko:lo:lab.

²¹ Ne mili, asulo: ninidoma:yo: mo:sendelo alitalega, nio: Godeya: siwa:l amio: tagio: mo:dowaki, Gode-mo:lo: dabu ba:dab a:ma:yo:, hendele dimia:ib. Mo:wo: nio: Godeya:lo: to saefa: kuduha:naki, man Elo: asulab aumbo: dimida:iya:len. ²³ Godeya: to saefa:yo: we. Nio: Ene Inso:, Ya:su Kelisowa tilida:da:ga:, kalu nowo:mbo:wo: ha:fo:wo: disa:la:bi. Elo: tamin amilo: to saefa:yo: o:m ko:lo: kuduha:na:bi. ²⁴ Kaluka:isale abeyo: Elo: to saefa:yo: kuduha:nab a:no:, e Godeya ege dowab ko:lo: Gode Elo: kalu a:no:lia:yo:lo: ege dowab. Godeyo: ni o:lia: ege dofo:lab a:la:bo: nio: asuluma:ki, Godeya: Mama nimo:lo: dimi a:ma:yo:, nimo:wo: wida:lab.

To widabo: alobana ba:da:bi.

⁴ Ne mili, madalilo: dinali sa:lan kaluwo: modo: ko:lo: henfelo: amio: dalale siliki mano: wida:lab. A:la:go:ko:lo: kalu nolba:yo: gimo:wo: mano: widakiyo:, “Godeya: Mamayo: ne amio: dowo:” a:la:liki widab a:no: tilida:da:so:bo. Ko:sega e Godeya: Mamaleya: sa:labele a:la:likiyo:, giliyo: alobana ba:da:bi. ² To we Godeya: Mamaleya: gab a:la:do: alobana asuluma:no:wo: we. Kalu abeyo: “Ya:su Keliso E hende kalule mio:” a:la:sa:lalega, Godeya: Mamayo: kalu e amio: dowo:. ³ Ko:sega kalu abeyo: “Ya:su E kalulema” a:la:sa:lalega, kalu a:namio: Godeya: Mamayo: aundo:ma ko:lo:, e Ya:su Keliso o:lia:yo: gis diakigab. Man a:no: fa:la:doma:ib a:la:likilo: sio:wo: gio: tamin amio: da:da:len ko:lo: o:go: o:ma henfelo: wena fa:la:dota:ga: a:lab.

⁴ Ni so:wa i, gio: Godeya: Eno: dowo: ko:lo: giliyo: madalilo: dinali sa:lan kalu a:no: o:lika tininima:ib. Mo:wo: Gode gi o:lia:lo: a:lab a:no: E Halaido: ko:lo: Setene henfelo: wilo: a:lab a:no: Godeya: tinio:. ⁵ Kalu i a:no: henfelo: wena a:la:ta:ga: fa:la:dowo:. A:la:fo:ko:lo: ililo: man wida:lab a:no: henfelo: wilo: dimidan mano: o:m. Henfelo: kaluka:isaleyo: ililo: man widab a:no: tilida:da:lab. ⁶ Ko:sega nio: Godelo:wa a:la:ta:ga: mio: ko:lo:, kalu abeyo: Godelo: alan asulo: i a:ma:yo:, nililo: to widabo: tilida:da:lab. Kalu abeyo: Godelo:wa a:la:ta:ga:lo: mo:mio: a:no: nili to widabo: mo:tilida:da:lab. Nio: a:la:asulo: ko:lo:, Godeya: Mamaya: to

hendeleyo: a:la:ta:ga: madali tolo: sa:lan man a:la:bo:, niliyo: dinafa alobana ba:da:sa:ga: asuluma:no:

Ha:fo:lo: disa:lan man a:no: mo:wo: Gode E.

⁷ Ne mili, negelebo: ha:fo:wo: disa:ma:niki. A:la:do: so:lo:lo: mo:wo: we. Ha:fo: disa:lan man a:no: Gode-lo:wa a:la:ta:ga: mio:. Kalu nolbo:wo: ha:fo:lo: disa:lab a:no:, kalu i a:no: tambo Godeya: Inso: ko:lo:, iliyo: Godeyo: asulo: ko:lo:lab. ⁸ Kalu nol o:lia:lo: ha:fo: disa:ma:no: man a:no: mo:wo: Gode E. A:la:fo:ko:lo: kalu nol o:lia:yo: ha:fo:wo: mo:disa:lab a:no:, e Godeyo: mo:asulo: ko:lo:lab. ⁹ Godeya:yo: ni o:lia: ha:fo:wo: disa: a:lakilo: nimo:lo: wido:wo: we. Ya:suwa:lo: nanog dimido: a:namio:, nio: mela:no:wo: eya dima:ki, Godeya:yo: Ene So:wa wa:la:b imiliseyo: henfelo: wena iliga:fo:. ¹⁰ Hendele ha:fo:wo: disa: a:lakilo: dimidano: we. Godemo:wo: nili ha:fo: disa:ma. Ko:sega Godeya:yo: nimo:wo: mada ha:fo: disa:lakiyo:, Ene So:wayo: nili mogago: dila:ma:ki iliga:fo:.

¹¹ Ne mili, Gode Eyo: ni o:lia: ha:fo: disa: ko:lo:, niliyo:lo: negelebo: ha:fo:wo: a:la:disa:ma:niki. ¹² Kalu-ka:isale imilig noma:yo: Godeyo: misiyoy: mo:ba:ba:. Ko:sega niliyo: nolbo:wo: ha:fo: disa:lalega, Godeyo: ni o:lia:yo: ege dowaliki, Gode Elo: ha:fo: disa:lan man a:no: ni usamio: halaido:ko: dofo:mela:ib.

¹³ Nio: Gode o:lia: ege dota:ga:, Gode E ni o:lia: ege dofo:lab a:la:likiyo: nio: asulo: mo:wo:, Godeya: Ene Mamayo: nimo: dimi. ¹⁴ Godeya:yo: Ene So:wayo: henfelo: kaluka:isale Setene elo: amilo: ane a:no: a:ma:la: gasilima:ki, iliga:fo: ko:lo:, niliyo: ba:da:sa:ga:, nolbo:wo: kalaba wida:len. ¹⁵ Kalu abeyo: Ya:su E, hendele Godeya: So:wa a:la:do: kalab amilo: sa:lab a:no:, Godeyo: e o:lia: ege dowab a:la:ta:ga:, kalu a:no: Godeya ege dowab. ¹⁶ Godeya:yo: nimo:wo: ha:fo: disa: a:la:bo:, nio: hendele asula:sa:ga:, tilidabu.

Kalu nol o:lia:lo: ha:fo: disa:ma:no: man a:no: mo:wo: Gode E. A:la:fo:ko:lo: kalu abeyo: nolbo:wo: ha:fo: disa:lab a:no:, kalu a:no: Godeya ege dowab ko:lo:, Gode elo: kalu a:namio: ege dowab. ¹⁷ Nio: a:la:dimida:sa:ga: ta:fo:lab a:namio:, Gode Elo: ha:fo: disa:lan man a:no: ni amio: halaido:ko: dofo:lab. Nio: hen wena o:silikiyo:, nio: Ya:su eyo: o:ngo: dofo:lo:l. A:la:fo:ko:lo: Godeya:lo: kaluka:isalelo: mo:walilima:no: ho:len fa:la:doma:nigab a:no:, nio: mo:tagilab. ¹⁸ Godeya:lo: ha:fo:wo: disa:lab kalu a:no:, e mo:tagilan. Mo:wo: Gode Elo: ha:fo: disa:lan man a:no: e amio: halaido: dofo:lab a:ma:yo:, tagilan e amilo: delen a:no: dila: Kalulo: tagilab a:ma: ha:go: we. Kaluwa: mogago: dimidab amilo: wa:l mia:ib a:no: asulaki tagilab. Kalu abeyo: e amio: tagio: dowab a:no:, Gode Elo: ha:fo: disa:lan man a:no: e amio: halaido:wo: mo:dofo:liki-gab. ¹⁹ Godeya:yo: nimo:wo: ha:fo:wo: tamina disa: ko:lo: niliyo: ha:fo:wo: disa:la:mela:no:. ²⁰ Kalu abeyo: ao nol e o:lia:lo: sab a:no: ba:da:likiyo:, ha:fo:wo: mo:disa:lalega, Gode miseyo: mo:ba:dan o:mo:wo:,

ha:fo:wo: mada hendele mo:disa:ma:ib. A:la:fo:ko:lo: kalu a:ma: sa:laki, "Ne Godemo:wo: ha:fo: disa:" a:la:sa:laki ko:sega, ene ao nowo:mbo:wo: kele asula:sa:ga: mobealalega, e madali dikili sa:la:lab. ²¹ Gode Elo: nimo:lo: to saefa:yo: we. Kalu abeyo: Godemo:lo: ha:fo:lo: disa:lab a:ma:yo:, ene ao nolbo:wo:lo: ha:fo:wo: a:la: disa:la:bi!

Tilidabu kaluka:isaleya:yo: henfelo: mano: tinio:.

5 Kaluka:isale abeyo:, Ya:su E Godeya:lo: da:feyo: a:la:likilo:, tilida:dab a:no:, e Godeya: Inso:. Kalu abeyo: nili Domo:wo: ha:fo: disa:lab a:ma:yo:, ene inso: nolbo:wo:lo: ha:fo: disa:lab. ² Nio: Godemo:wo: ha:fo: disa:laki, Ene to saefa:yo: kudu ha:nalega, man a:la:do: dimidab a:namio: niliyo: Godeya: inso: nolbo:wo: mada hendele ha:fo:wo: disa: a:la:asulo:l. ³ Nio: Godeya: to saefa:yo: kudu ha:nab a:namio:, nio: Godemo:wo: ha:fo: disa:lakigab. A:la:ta:ga: to Elo: saefa: a:no: ko:lo: kuduha:na:no:wo: halaido:ma. ⁴ Mo:wo: Godeya: inso: dowab a:ma:yo: henfelo: man we tininilab. Nililo: Godeya: to saefa: tilida:da:ga:lo: kuduha:nab a:ma:yo:, henfelo: mano: tiniab. ⁵ Kaluka:isale abeyo: Ya:su E Godeya: So:wa a:la:do: tiliasulab a:ma:yo:, henfelo: amilo: man mogago: ko:lilo: da:lab we eka tininilab. ⁶ Ya:su Keliso E, ho:n o:lia: ho:bo: o:lia: a:ma:no: mio:. E ho:n imilise a:ma:no:ka mio:ma. Ko:sega, E ho:n o:lia: ho:bo: o:lia: a:ma:no: mio:. † Godeya: Mamayo: hendele ko:lo: Eyo: to hendeleyo: ko:lo: wida:sen. ⁷ To a:no: hendeleka: a:lakiyo: kelego: otalen wema: widab. ⁸ Mamayo:, ho:no:, ho:bo:wo: kelego: otalen a:namio:, asulo: imilise dowab.

⁹ Kaluka:isalelo: to sa:lab a:no: nio: tilida:dan. Ko:sega Godeya:lo: to sa:lab a:no: mada nafa ko:lo: kalule elo: to sa:lab a:no: tiginilab. Mo:wo: Godeya:lo: to sa:lab a:no: Ene So:waya:lo: dimido: a:no: ko:lo: sio:. ¹⁰ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale abeyo: Godeya: Inso:lo: tili-da:dab a:ma:yo:, Godeya: to a:no: e asulo: amio: ege alilab. Ko:sega kaluka:isale abeyo: Godeyo: mo:tili-da:dab a:ma:yo:, Godeya: Inso: Ya:suwa:lo: dimido: malolo: a:no: mo:tilida:daki, kalu a:no: Godeyo: madali tolo: sa:lan o:ngo:ka: a:la:ligab. ¹¹ Godeya:lo: nimo:lo: to sio:wo: we. Godeya:yo: nimo:wo: mela:no: mela:no:wo: dimi. A:la:ta:ga: Ene Inso:wa a:la:ta:ga: mela:no: dia:no:wo: togo: E ko:lo: a:lab. ¹² Kaluka:isale abeyo: Inso: o:lia: ege dowab a:ma:yo:, e mela:no: mela:no:wo: ta:li sab. Kaluka:isale abeyo: Inso: o:lia:yo: mo: ege dowab a:no:, e mela:no: mela:no:wo: mo:ta:li sab.

Nio: mela:no:wo: di a:la:asuluma:niki.

¹³ Gio: mela:no: mela:no:wo: di a:la:asuluma:ki, Godeya: So:wa amio: tilidabu kaluka:isale gimo:wo: to

† Ya:suwo: Henfelo: wenamio: ya:sa:ga:, e ho:n amio: tololo: a:la:ta:ga: ene ho:bo:wo: i malana tula:sa:ga:, sowo:. A:la:fo:ko:lo: Ya:su e ho:n o:lia: ho:bo: o:lia: a:ma:no: mio: a:la:do: Yon elo: sa:sa:lo:wo: mo:wo: o:m.

we a:na sa:sa:lo:. ¹⁴ Nio: Gode Elo: asulab aumb iliki, nililo: dabu ba:dab a:no:, Eyo: da:da:ga: hende dimi-dama:ib ko:lo: Godeya: siwa:l amio: tagio: mo:dowaki, E aniba doma:no:. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: nililo: dulugu sa:lab a:no: Godeya:yo: hendele da:dab a:la:asulaki, Emo:lo: dulugu sa:lab a:no: niliyo: o:ma di a:la:asulab.

¹⁶ Tilidabu kaluka:isale noma:lo: mogago: dimidab a:no: ba:da:ga:, ko:sega mogago: a:ma:yo: soma:no: doba:da:lo: mo:tililia: ha:na:no: dowo:lalega, giyo: a:no: ba:da:ga:yo:, e asuwa:foma:ki Godemo: dulugu sa:la:bi. A:la:galikiyo: Godeya:yo: kalu mogago:lo: dimido: o:mo:wo: mela:no:wo: dimia:ib. Man mogago: nol soma:no: doba:da:lo: tililia: ha:nan a:no: da:lab, ko:sega gio: Godemo:wo: a:no: ko:lo: dulugu sama a:la:liki so:lo:ba. ¹⁷ Godeya: siwa:l amio: digalo:wo:

mo:ba:dab a:no: man mogago:wo: o:m. A:la:ta:ga: mogago: nolo: soma:no: doba:da:lo: mo:tililia: ha:nan ko:lo: da:lab.

¹⁸ Kaluka:isale Godeya: mela:no:lo: dimi a:ma:yo:, mogago:wo: mo:dimida:mela:ib. Kalu a:no:, Godeya: Inso: Ya:suwa:yo: dinafa bo:fo:laliki, Setene eyo: e mo:goma:ib. ¹⁹ Nio: Godeya: Eno:, a:la:ta:ga: henfe-lo: we tambo Seteneya: halaido:wa: bo:fo:lab, a:la:bo: nio: asulo:. ²⁰ Godeya: So:wayo: ya:sa:ga:, nimo:wo: asulo: nafayo: dimi ko:lo: Gode Hendeleyo: a:lab a:la:bo: nio: fanda asuluma:ki mio:. Nio: a:no: asulaki, Godeya: Inso: o:lia: ege dofo:lo:l ko:lo: Gode Hendele E o:lia:yo: ege dofo:lo:l. E Gode Hendele a:la:ta:ga: mela:no: mela:no: mo:wo: E. ²¹ Ni so:wa i, madali godeyo: ege dowabena:ki, gio: dinafa dowa:biyo:!

2 Yon

Asuluma:no: To

Mo:fo:s andeb we Yon eyo: misa: ka:isale o:lia: ene so:wa i o:lia:mo: sa:sa:liga:fo:. Baibel amilo: asulo: di kalu nol a:ma:yo: a:la:asulaki, mo:fo:s we sa:s misa: kalu o:lia: tilibadu kaluka:isale a:namilo: sab o:lia:mo: sa:sa:liga:fo: a:la:asulo:. Mo:fo:s sa:sa:lo: us wenamilo:, to alan sio:wo: a:la: ko:lo: da:lab. Agelo: we, kaluka:isale egelebo: ha:fo:wo: disa:ma:ki, sa:sa:lo:. A:la:ta:ga: to andebo:, madalilo: tolo: widan kalu o:lia: man ililo: widab a:no: di nafa alobana bo:ba:ki, mo:fo:s we a:na sa:sa:lo:.

1 Misa: kalu sa:s amilo: dowo:wo: ne, mo:fo:s we Godeya:lo: da:feyo: ka:isale gi o:lia: gini so:wa-galin o:lia:mo: sa:sa:liga:to:l. Niyo: gimo:wo: mada hendele ha:fo:wo: disa:la:lab. A:la:ta:ga: kaluka:isale to hendelelo: asulab a:ma:yo:lo: gimo:wo: ha:fo:wo: disa:la:lab. ² Mo:wo: to hendele a:no: nio: o:lia: dofo:li-ki, mela:no: mela:no: mela:ib. ³ Nio: hendele ha:fo: disa:lalikiyo:, Gode o:lia: Ene Inso:, Ya:su Keliso o:lia:ma: kanulan man o:lia: nofolan man o:lia:, ha:fa:nolo dowan man o:lia: a:no:, ni o:lia: a:lab.

⁴ So:wagalin gilo:wo: Godeya:lo: to sio: aumbo:, to hendeleyo: kuduha:nab a:la:do: sio:wo: ne da:da:ga:, mada sagalo:. ⁵ Ka:isale gimo:wo: to nowo: sa:ma:ni-go:l. To we ho:gi ko:lo: sa:ma:nigo:ba, tamin amilo: to saefa: gilo: dabu a:no: ko:lo: so:lo:l. A:la:fo:ko:lo: giliyo: nowo:lia:yo: ha:fo:wo: disa:la:bi. ⁶ Ha:fo: disa:lan man a:ma: ha:go: we. Nio: Godeya:lo: to saefa: a:no: kuduha:na:lab o:m. To tamin amilo: gilo: dabu a:no: we. Giliyo: nowo:mbo:wo: ha:fo: disa:ma:no: man a:no: ko:lo: kuduha:naka dowa:bi.

⁷ Madali tolo: widan kaluwo: henfelo: amio: o:go: mo:do: ko:lo: dalale sa:lab. Kalu i a:ma:yo: Ya:su Kelisowo:

† *Ka:isale a:la:do: sa:lab a:ma: ha:go:we. Sa:s imilig nowo: o:m. A:la:ta:ga: so:wagalin a:la:do: sa:lab a:no:, tilidabu kaluka:isale sa:s a:namilo: sab a:no: ko:lo: sio:*

henfelo: amio: kalule mo:fa:la:dowo: a:la:liki tili-da:da:sa:ga widab. Kalu i a:no: dikili sa:laliki, Ya:su o:lia:lo: gis dia:lab. ⁸ A:la:fo:ko:lo: nililo: nanog di a:no: walabena:ki, go:no:na:ma:la:yo: dinafa asula:bi! Ko:sega gilo: nanog di ililib aumbo: go:no:no: tambo dia:niki, dinafa bo:fo:lubi.

⁹ Kalu abeyo: Ya:su Kelisowa:lo: to wido: o:leaumbo: hendeleyo: mo:widaki, eyo: ko:li nowo: ko:lo: a:widalega, kalu a:no: Gode o:lia:yo: mo:ege dofo:lab. Ko:sega kalu abeyo: Godeya: mano: tilida:da:i ha:na:lab a:no:, Do Gode o:lia: Inso: Ya:su o:lia:yo: e o:lia: ege dofo:lab.

¹⁰ Kalu abeyo: gilo:wa fa:la:dowakiyo:, to nafa o:lio:ngo:wo: mo:widalega, giliyo: kalu o:ngo:wo: migi widaki, ayamio: tililia: ha:na:so:bo. ¹¹ Kalu abeyo: madali widan kalumo: sagalab a:no:, ene man mogago: a:no: gi asuwa:tab ko:lo:, ge e o:lia: mogago:wo: di-midab.

¹² A:la:fo:ko:lo: niyo: to modo: nolo: gimo: sa:ma:no: asulo:l ko:sega, niyo: mo:fo:s amio: mo:sa:sa:liga:fa:no: asulo:l. Nio: negele silikiyo: sagalo: doma:ki, ne kona ya:ga: migi kudu tola:ma:no: asulo:l. ¹³ Godeya:lo: da:feyo: ka:isale a:ma: inso:wa:yo: sagalo: towo: gimo: sa:sa:liga:tab.

3 Yon

To we tamina agelema

To we Yon e sa:sa:la:sa:ga:, sa:sdo: bo:fo:lowan kalu nowo:, ene wiyo: Gaius, emo: iliga:fo:. Gaius eyo: Keliso kaluka:isale nolo: asuwa:ta:sen ko:lo:, Yon eyo: Gaius emo:wo: sagalaki, mo:fo:s we a:na sa:sa:liga:fo:. A:la:ta:ga: Diotefa:s ene man dimidab a:no: Gaius e mo:kudu hamana:ki, Yon eyo: hagugo: to a:no: emo: sa:sa:liga:fo:.

¹ Misa: kalu sa:s amilo: dowo:wo: ne ko:lo:, niyo: mo:fo:s we ne milile Gaius gemo: sa:sa:lo:l. Niyo: gemo:wo: ha:fo:wo: hendele disa:.

² Ne milile, ge Gode o:lia:lo: ege dowo: o:leaumbo:, Godeya:yo: ge asuwa:talikiyo:, gi do:mo:wo: halaido: doma:ki, niyo: ge Godemo: dulugu so:lo:l. ³ Keliso kalu i nolo: nelo:wa fa:la:dota:ga:, nemo: sa:lakiyo:, gio: to hendeleyo: halaido: tilida:daki, to hendele a:no: ko:lo: kudu ha:na:lab, a:la:bo: nemo:wo: sio: ko:lo: ne mada sagalo:. ⁴ Ni so:wa iyo: to man hendeleyo: kudu ha:nab a:la:do: sio: a:no: ne da:dakiyo:, mada alan sagala:sen. Sagalo: nilo: wema:yo:, sagalan nolo: a:ma: tininila:.

⁵ Ni mili, giyo: mageso: tilidabu kaluka:isaleyo: tili dofo:lalikiyo:, Godeya: to nafa a:no: hendele kudu ha:na:lab. Kaluka:isale nolo: ge tamin amio: mo:ba:ba: ko:sega, giyo: iyo: tili dofo:lab. ⁶ Mageso: kalu i a:no: a:ma:la: ya:sa:ga:yo:, gilo: ha:fo: disa:la:sen man a:no: iliyo: sa:s kaluka:isale nolbo:wo: malolo: me. Mageso: nolo: gelo: amio: wa:ka ya:sa:ga: a:ma:la: ha:nab amio:, gio: Godelo: sagalema:no: man o:ngo: dimidaki, iyo: asuwa:ta:bi. ⁷ Mo:wo: iyo: Ya:suwa: wiya iliki wala:ma:ni ha:na:sa:ga:yo:, ha:la: kaluka:isale iya a:la:ta:ga:yo: kelego: nowo: mo:dia:sen. ⁸ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale o:lio:ngo:mo:wo: niliyo: asuwa:fa:niki. A:la:dimidalikiyo:, iliyo: to hendele widalikiyo:, nio: ua iliki dimidama:no:.

⁹ Niyo: to nolo: mo:fo:sa sa:sa:la:sa:ga:, sa:s kaluka:isalemo:wo: iliga:fo:. Ko:sega Diotefa:s, e sa:s us-amilo: misa: kalu doma:no: asulaki kailakiyo:, nililo: to sio: a:no: eyo: mo:da:dab. ¹⁰ A:la:fo:ko:lo: ne gilo:wa yakiyo:, elo: ni sadadakilo: sa:la:sen a:no: kalaba sa:ma:no:. Man mogago: elo: dimida:seno: imilig ko:m ba, Keliso mageso: kalu nol elo:wa yab a:no:, eyo: mo:tili doma:no: asulo:. A:la:ta:ga:, Keliso kalu nol-ba:yo: mageso: tilidoma:no: asulabiki, eyo: iyo: ka:la:sa:ga:, Keliso a:no: sa:s usamio: dowabena:ki o:lu-ga:ifela:sen.

¹¹ Ni milile, giyo: man mogago:wo: kudu ha:na:so:bo. Ko:sega man nafale dimida:bi. Kalu abeyo: man digalo: dimida:lab a:no:, Gode Eno:. Kalu abeyo: man mogago: dimida:lab a:no:, e Godeyo: mo:asulo:. ¹² Demetiliias elo: dimidan a:no: nafa dimida:len a:la:liki tam-bowa:yo: sa:la:sen ko:lo: Godeya:lo: to hendele a:ma:yo:lo: imilab. Niliyo:lo: elo: nafa dimido: a:no: ko:lo: sa:laki, nio: hendele sa:labolo:b, giliyo: a:la:asulab.

¹³ Niyo: towo: modo: ko:lo: gimo: sa:ma:no: asulo:l ko:sega, niyo: mo:fo:s amio: mo:sa:sa:lima:no:. ¹⁴ Ne gilo: amio: ko:na:ma mia:no: asulo: ko:lo: ne yakiyo:, gio: o:lia: migi kudu sa:ma:no:.

¹⁵ Giyo: ha:sa ta:biyo:. Gi mili wilo: sab a:ma: gi-mo:wo: sagalo: to sa:sa:liga:tab. A:la:ta:ga: ni sagalo: towo: ne mili kilo: sab o:mo:wo: tambo sa:la:biyo:.